This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markeringar, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags missbruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

Vi ber dig även att:

- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke
  Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.
- Avstå från automatiska frågor
  Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.
- Bibehålla upphovsmärket
  Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.
- Håll dig på rätt sida om lagen
  Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsätt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsätt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

Om Google boksökning

Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk `http://books.google.com/`

A 494158

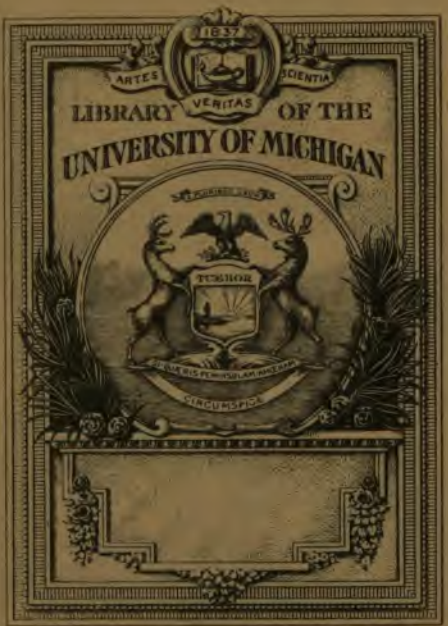
1837
ARTES
SCIENTIA
VERITAS
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR

AS
284
.5741

SVENSKA
AKADEMIENS
HANDLINGAR

IFRÅN ÅR 1796.

SEXTIONDEANDRA DELEN.

STOCKHOLM, 1886.
KONGL. BOKTRYCKERIET.
P. A. NORSTEDT & SÖNER.

Lit. Com.
Nijhoff
7-28-25
12188

INNEHÅLL.

Handlingar rörande Svenska Akademiens högtidsdag den 20 december 1885:

Tal af Akademiens direktör, herr A. N. Sundberg sid. 3.
Inträdestal af herr Clas Teodor Odhner ..... » 13.
Svar af herr Sundberg ..... » 78.
Redogörelse för sammankomsten ..... » 82.
Minne af generalen, öfverståthållaren frih. Jakob Albrecht von Lantingshausen, författadt af C. G. Malmström ..... » 85.

Handlingar rörande Svenska Akademiens hundraårsfest den 5 april 1886:

Tal af Akademiens direktör, herr Sundberg ..... sid. 219.
Redogörelse för festen ..... » 248.
Lyckönskningsskrifvelse från universitetet i Upsala » 250.
Lyckönskningsskrifvelse från universitetet i Lund » 252.
En afton hos Fru Lenngren. Dikt af C. Snoilsky » 255.
Sång vid hundraårsfesten af C. D. af Wirsén.... » 267.
H. M. Konungens yttrande vid den för Akademien gifna festmåltid ..... » 287.
Svar härå af herr Sundberg ..... » 291.

Akademiens täflingsämnen för år 1886 ..... » 294.

Register öfver Akademiens Handlingar från 1786 till närvarande tid ..... » 299.

HANDLINGAR

RÖRANDE

SVENSKA AKADEMIENS

HÖGTIDSDAG

DEN 20 DECEMBER 1885.

Söndagen den 20 december 1885, Svenska Akademiens högtidsdag, hade Akademien på stora börssalen offentlig sammankomst, hvilken DD. MM. Konungen och Drottningen, DD. KK. HH. Kronprinsen och Kronprinsessan samt DD. KK. HH. Hertigarne af Gotland, Vestergötland och Nerike täcktes å den vanliga läktaren bevista.

Akademiens direktör herr SUNDBERG *öppnade sammankomsten med följande*

TAL.

En af Svenska Akademiens främsta uppgifter är att hedra fäderneslandets stora minnen. Till erinran härom har stiftaren sammanknutit hennes årshögtid med vår historias ädlaste minne genom sin föreskrift, att denna högtid skall firas på Gustaf II Adolfs födelsedag. Huru många vältalighetens och skaldekonstens minneskransar hafva också icke under det sekel, som snart förflutit

efter hennes stiftelse, blifvit den 20 december nedlagda vid hädangångne store mäns grafvar, och med hvilken kedja af dylika kransar är ej särskildt den förevigade hjeltekonungens egen graf nu omsluten! Dessa hyllningar, huru vackra de än äro, skulle dock med rätta kunna frånkännas allt högre värde, om de endast vore att anse såsom tillkomna på befallning och följaktligen icke såsom en den beundrande kärlekens fria gerning. Men lyckligtvis bör sådan misstydning af deras ursprung knappt vara möjlig. Gustaf III har hvarken behöft eller ens kunnat genom något påbud framkalla dem, och hans nyss nämnda föreskrift innebär intet mer än anvisning å en företrädesvis lämplig dag för deras frambärande. Nej — de hyllade stormännens utförda lefnadsbragder hafva sannerligen i och för sig varit tillräckligt mägtiga att hos en tacksam efterverld sätta hjertan och händer i rörelse. Och hvilken annans bragd är i det afseendet mägtigare än Gustaf Adolfs? Hon stämmer icke blott till erkänslans loftal, utan, hvad mer är, hon ställer derjemte århundraden igenom med underbar styrka till hvarje Svensk den gripande maningen: offra dig sjelf för helig sak, älska ditt fädernesland högre än lifvet och tro framför allt på Herren din Gud, som gifver seger äfven i döden! Det är genom att efterfölja

den maningen man i alla händelser bäst hedrar forntiden och räddar på samma gång framtiden. Så tänkte nog ock Svenska Akademiens fosterländskt varmhjertade stiftare, då han ville, att hon på högtidsdagen särskildt skulle påminna sig och andra om den störste af hans företrädare på Sveriges tron.

Men när så är, må det väl icke anses obehörigt eller främmande för dagens betydelse att fråga, huru det förhåller sig med nämnda efterföljd hos vår egen samtid. Sjelfuppoffring, fosterlandskärlek och gudsfruktan äro ju de grundvalar, på hvilka allt samhälles trygghet hvilar, och derföre underlåter ej gerna någon tänkande menniska att efter förmåga söka få visshet om deras beskaffenhet. Svaret på hvarje dylik fråga är emellertid ganska svåråtkomligt. Blott *en* kan se in i själens gömmor, och för den som sjelf befinner sig midt i den forsande tidsströmmen te sig de föremål, som vimla omkring honom, så ofta och i så mycket helt annorlunda än de i verkligheten äro. Föga rådligt torde det äfven vara att obetingadt lita på naturtroheten i de svarta målningar, som en pessimistisk litteratur dagligen förevisar, eller låta blända sig af den gyllene glans, under hvilken en högt uppdrifven odling skyler mycken uselhet. Hvad som dock genom

dunklet snart träder någorlunda klart fram för den uppmärksamme granskarens blick, det är, att vår samtids allmänna skaplynne kanske mer än någon föregående tids utgör en i väldiga mått tilltagen blandning af godt och ondt, ljust och mörkt, storartadt och smått, högsinnadt och lågt, offervillighet och egoism. Hvilkendera beståndsdelen åter är den öfvervägande, skall sannolikt först ett kommande slägte, som mer känbart än det nu lefvande får erfara begges verkningar, kunna säkert bedöma. För närvarande bekymrar man sig ock vanligen ej synnerligt derom, utan fröjdar sig — och detta med fullt skäl — så väl öfver de oerhörda framstegen inom alla områden för mensklig verksamhet, som ock öfver rättens, hyfsningens och menniskokärlekens ständigt ökade segervinningar. Men trots all denna härlighet och all denna fröjd plågas dock samhällskroppen uppenbarligen af en hemlig, en feberaktig oro, emedan den känner huru på djupet röra sig krafter, som fika efter ett onaturligt välde och hota med söndersprängning af alla band samt med hela den praktfulla kulturens ödeläggelse. Sjukdomstillståndet är möjligtvis mindre betänkligt än yttringarna angifva; men nekas kan i alla fall icke, att det har sin farliga rot i en sjelfviskhetens kräfta, som tär på de ömtåligare delarne

och lätt blifver obotlig. Och skulle man äfven vilja tillerkänna företeelsen en ännu mildare karakter genom att blott betrakta henne såsom en tillfällig, snart öfvergående brytning, så är det likväl alldeles obestridligt, att hon hittills icke visat ringaste frändskap med den *försakelsens* ande, som en gång beherskade Gustaf Adolf och hans folk.

Och röjer sig månne icke olikheten dem emellan på enahanda sätt äfven i fråga om fosterlandskärleken? En förändring har åtminstone här inträdt, hvilken ser ut som en försämring. Ty icke torde det böra räknas bland den nuvarande tidens prisvärda tecken, att de gamles »ubi patria ibi bene» inom vidsträckta kretsar alltmer utbytes mot det af ytlige kosmopoliter berömda, men i sig sjelf ganska tvetydiga »ubi bene ibi patria». År ut och år in tillämpas ju ock sist nämnda sats af talrika utvandrareskaror, som med en nästan hemsk sorglöshet lemna fäderneslandet för att på andra sidan oceanen vinna bättre lycka. Fordom ansågs likväl det då långt fattigare Sverige, till och med under den hårdaste nöd, rikt nog att föda sina söner och kärt nog att hålla dem qvar. De sågo nemligen, desse söner, sitt land, oberoende af dess tillgångar, med samma ögon som barnets se sitt hem, hvilket alltid förefaller lika skönt och lika tilldragande, antingen det ligger på

det kala skäret eller på den ödsliga mon eller i den yppiga, fruktbara dalen. Tanken på att välja fädernesland efter utkomst fick derföre endast sällan hos dem insteg, huru ofta än tillfälliga ströftåg för äfventyrs eller vinnings skull företogos; utan en hvar kände sig fast hellre belåten med den jord, till hvilken en vis försyn genom födelsen hänvisat honom och der förfädren, slägte efter slägte, arbetat, lidit, kämpat, dött och fått sin sista hvilostad. Nu är det vordet annorlunda och det forna åskådningssättet betraktas af allt för många blott såsom ett barnsligt pjoller, tack vare nya läror, som burit nya frukter. Det vore ock i sanning underligt, om en både länge och flitigt meddelad undervisning om den bedröfliga ställning, hvari vi här hemma lära befinna oss, ej funnit mottagliga lärjungar, hos hvilka den öfvertygelsen småningom blifvit rotfäst, att landet knappt mer är värdt att älska och försvara. Derhän har det dock ännu icke kommit och skall det väl heller aldrig komma, att ej en kärnfrisk stam af vårt folk ur själens djup instämmer i den Finske skaldens härliga ord:

»Vårt land är fattigt, skall så bli
För den som guld begär;
En främling far oss stolt förbi,
Men detta landet älska vi,

För oss med moar, fjell och skär
Ett guldland dock det är.

Här är oss ljuft, här är oss godt,
Här är oss allt beskärdt;
Hur ödet kastar än vår lott,
Ett land, ett fosterland vi fått,
Hvad fins på jorden mera värdt
Att hållas dyrt och kärt?»

Men ingen kärlek till fädrens land är äkta utan att hafva sin fasta grund i tron på fädrens Gud. På sådan grund hvilade ock denna kärlek hos den segerhjelte, hvars bild i dag framhålles såsom förebild. Och hvilka förhållanden skulle väl kunna göra den grunden umbärlig? Der lefvande gemensamhet i tron på den ende, som förmår sammanhålla alla band, saknas, der äro banden sjelfva, huru liflig entusiasmen för dem än emellanåt må framträda, så svaga, att deras upplösning hvilket ögonblick som helst kan väntas. När derföre Voltaire nedskref sitt bekanta, att »om också ingen Gud funnes, måste man uppfinna honom», uttryckte han dermed en djupare sanning än han må hända sjelf anade. Historiens vittnesbörd bestyrka nemligen mer än tillräckligt, huru gudsförnekelsens sakförare, efter att hafva förklarat himmelens och jordens Herre afsatt från tronen, oupphörligt blifvit tvungna att öfva sin

uppfinningsgåfva på försöken att få andra gudomligheter erkända i hans ställe. Så hafva — för att blott erinra om hvad som skett under det sist förflutna århundradet — friheten, dygden, snillet och hvad de för öfrigt hetat dessa många tankens eller inbillningens foster, blifvit efter hvarandra krönta med det eviga majestätets krona. Men deras välde har hvarken haft synnerligt vid utsträckning eller någon lång varaktighet, emedan de alla befunnits vara lika otillfredsställande, lika magtlösa och i hela sin magtlöshet lika olycksbringande. Bättre lär det nog icke heller komma att gå med guldkalfven, naturkraften och det egna jaget, för hvilkas dyrkan mycken benägenhet nu råder. Ty hurudant mörker än tillfälligtvis må omtöckna menniskors själar, så återkomma de ändå alltid till den absoluta nödvändigheten af att böja sig inför det första budet i både samvetet och lagen: du skall inga andra gudar hafva för mig. Lyckligt emellertid, om man, såsom det vill synas, kan sanningsenligt säga, att det Svenska folket mindre än de flesta andra varit hemsökt af tviflets, förnekelsens och affallets härjningar samt att bland dess lidna förluster icke den af det dyrbaraste arfvet från hädangångna fäder behöfver uppteckнas. Väl hafva äfven här villfarelser af mångfaldigt slag icke uteblifvit och således icke heller

det elände, som med dem städse följer; men hvarje gång sådant hittills inträffat, har dock en kraftig motverkan snart kommit, och ännu aldrig har det lyckats någon förderfvets ström att bortskölja mer än man utan svårighet kunnat genom redligt allvar återställa. Hvarföre då ej hoppas, att detta folk skall i det hufvudsakligaste fortfarande förblifva sin forntids ande troget och följaktligen kunna med lugn frimodighet gå sin framtid till mötes? Hvad den bär i sitt sköte, är ingen dödlig förunnadt att veta. Så mycket bör dock sekelgammal erfarenhet för länge sedan hafva lärt oss, att, hvilka pröfningar än må förestå, korsets banér är en säkrare ledare än röd fana, att den verldsbekanta lösen från Lützens slagfält är vida innehållsrikare än alla af främlingar lånade valspråk, och att ödmjuk förtröstan, men ej öfvermod, slutligen behåller segern.

Från det år, som förflutit efter Svenska Akademiens sista offentliga sammanträde, är intet af vigt att meddela. För de stora verldshändelserna är nemligen här ej platsen att redogöra, och för de mindre, som närmast röra fäderneslandet, har beskrifning på annan väg redan blifvit lemnad. Akademien sjelf har under årets lopp i vanlig

ordning skött sina angelägenheter utan att störas af någon sorg. I ledigheten efter framlidne riksantiqvarien Bror Emil Hildebrand har hon, med sin höge beskyddares samtycke, till ledamot invalt professorn vid Lunds universitet doktor Clas Teodor Odhner, som nu kommer att taga sitt inträde.

INTRÄDES-TAL

I

SVENSKA AKADEMIEN

DEN 20 DECEMBER 1885

AF

CLAS TEODOR ODHNER

FIL. DOKTOR, PROFESSOR VID LUNDS UNIVERSITET, RIDDARE AF KONGL. NORDSTJERNE-ORDEN.

Mine Herrar!

När konung Gustaf III stiftade detta fröjdade samfund och helgade det åt vältaligheten och skaldekonsten, gjorde han till en af dess hufvuduppgifter att »utsprida och upphöja äran och minnet samt sjunga de store mäns lof, som dels styrt, dels tjent och frälsat fäderneslandet». Detta blef alltså äfven historiens uppgift, då hon fick sig en plats anvisad i denna akademi bland vältalighetens grenar. Hur konungen för öfrigt tänkte sig historieskrifningens betydelse och mål, det ser man af de ord, hvarmed han helsade Anders af Botin: »Att skrifva historien med sanning, dertill fordras lärdom och frimodighet, att skrifva den med behaglighet och nytta, dertill fordras förstånd, filosofi och vitterhet» — så föllo sig hans ord. Må det icke anses förmätet, om en historiker, som tager sitt inträde i Svenska Akademien, börjar med att göra sig närmare redo för stiftarens mening, för sin vetenskaps ställning inom detta samfund!

Konung Gustaf har i sina anförda yttranden berört några af de högsta frågorna inom den historiska vetenskapen. »Att skrifva historien med sanning» har alltid ansetts såsom historieskrifvarens första och högsta uppgift; ingenting synes vara enklare och klarare än detta. Men här möter historieskrifvaren en för hans ämne egendomlig svårighet. Det folk, som han tillhör och hvars öden han skildrar, har utvecklat sig under täflan och strid med andra nationer; det bedömer dessa konflikter från sin egen nationella synpunkt och på samma sätt de store män, som fört det an eller bekämpat det i striden; det prisar och upphöjer sitt och de sina, men underskattar gerna hvad som tillhört andra. Skall nu historieskrifvaren, när han skildrar fäderneslandets stora minnen och upphöjer de män, som »dels styrt, dels tjent och frälsat fäderneslandet», skall han då fasthålla den nationella ståndpunkten, eller skall han söka uppnå en annan och högre, hvarifrån han kan allsidigt öfverskåda och objektift bedöma de täflande nationernas strider? Röster hafva höjt sig för båda meningarna. På den ena sidan har man betonat den historiska sanningens kraf — sanningen kan ju icke vara mer än en, oberoende af alla nationella skiljaktigheter. På den andra sidan har man erinrat om fäderneslandets heliga

rätt och det nationellas betydelse för historien; den fullkomliga sanningen är i alla fall ouppnåelig för mensklig forskning, må man derför nöja sig med det som en hel nation känner såsom rätt, erkänner såsom sant, beundrar såsom skönt och ädelt!

Så lyda de båda motsatta åsigterna. Men äro de verkligen så oförenliga, är det verkligen ett antingen — eller, som här framställer sig för historieskrifvaren? Jag tror det icke. Jag tror, till en början, att ju grundligare man lär att känna sitt eget folk, dess bättre skall man förstå och uppfatta andra nationer; ju djupare man inträngер i sitt eget folks historia, dess lättare skall man finna de trådar, som derifrån leda öfver till andra folk och som sammanbinda dem alla till ett enda stort helt. Det är väl sant, att, då historieskrifvaren skildrar förgångna slägten och dömer öfver dem, är han icke blott vetenskapsman; han följer tilldragelserna icke blott med sitt förstånd, utan med hela sin personlighet, ty han har till föremål den menskliga utvecklingen i hela dess fullblodiga verklighet; inför denna kan han ej stå kall och likgiltig, han kan ej utan medkänsla skildra sitt folks öden, kan ej annat än glädjas öfver dess framgångar, upprörас öfver dess lidanden och de oförrätter, som blifvit det tillfogade;

med ett ord, han kan ej utan att göra våld på sig sjelf undertrycka sina nationella sympatier och antipatier. Detta är sant; men deraf följer ej, att denna lefvande medkänsla måste fördunkla hans omdöme och hindra honom att oveldigt bedöma sitt folk i dess historiska förhållande till andra nationer. Endast den känsla, som är grumlad af passion, endast den patriotism, som är uppblandad med fördom, är ur stånd att göra rättvisa åt andra. Är deremot kärleken till det egna fosterlandet sann och ren, är tron på dess bestämmelse stark och lefvande, så skall historieskrifvaren ej finna svårt att tillfredsställa både fosterlandskärlekens och den historiska sanningens fordringar. Han sträfvar efter sanningen såsom sitt högsta mål, men står med hela sin personlighet qvar på den fosterländska grunden. Der har hans skildring sina rötter, derifrån får hon saft och näring, växt och blomstring; men har hon icke uppvuxit i sanningens och rättens rena atmosfer, kommer hon aldrig till fruktsättning; hon blir då till ögonfägnad för stunden, men utan varaktigt gagn för kommande slägten.

Så ville jag gerna fatta Gustaf III:s yttranden om historieskrifningen och de fosterländska minnena. — Han har yttrat några ord äfven om den form, hvari häfdateckningen borde framträda.

Att skrifva historien »med behaglighet och nytta», säger han, »dertill fordras förstånd, filosofi och vitterhet». I dessa ord igenkänner man lätt upplysningstidens historiska uppfattning — det var tiden för den filosoferande, skönlitterära historieskrifningen. Med all sin ensidighet har denna rigtning haft en stor betydelse för det historiska framställningssättet. Detta hade allt sedan medeltiden haft en öfvervägande krönikeartad karakter — man hade glömt, att Klio af de gamle räknades som en af de nio systrarna; — då kom den Franska upplysningslitteraturen och återgaf historieskrifningen dess litterära betydelse, skapade å nyo en historisk konststil. Det är detta konungen åsyftar med de anförda orden; han vill, med andra ord uttryckt, säga, att historien bör skrifvas så, att ideen genomtränger och beherskar materialet samt gestaltar detta i en vitter, d. v. s. konstnärlig, form. I den omtvistade frågan, om historien är endast en vetenskap eller tillika en konst, skulle han utan tvifvel ha uttalat sig för det senare. Och måste man ej instämma deri, att historien icke är en vetenskap af samma art som andra? Historikern går till väga på ett helt annat sätt än t. ex. fysikern, när han i sitt laboratorium iakttager ljusets fenomen för att derifrån härleda den allmänna lagen, eller botanisten, då

han ordnar de växter han funnit i slägten och arter. Historieskrifvaren har närmast att göra, icke med det allmänna, utan med det individuella, med *dessa* bestämda personligheter, *dessa* enskilda tilldragelser; dem söker han först utforska till deras historiska visshet, och derpå sammanfattar han de enskilda dragen till ett helt, för att liksom återställa den förflutna verkligheten i hela dess sammanhang. Men vetenskapen, forskningen förmår ej ensam gifva honom denna verklighet, utan endast stycken, delar deraf, på sin höjd en mosaikbild; och ofta måste historikern nöja sig med en sådan. Skall deraf kunna blifva en historisk tafla, som troget återgifver verkligheten, som uppkallar förgångna tider liksom till nytt lif och griper åskådaren med lifvets och verklighetens magt, så fordras ej blott vetenskap, utan äfven konst; det fordras en åskådning som fattar det förflutna i en totalbild, en bildningsgåfva som förmår att utdana denna bild i ordens form. Men en sådan konst är endast några få utvalde förunnad.

Det är historiens högsta mål, sådant akademiens stiftare fattat det och sådant det kan fattas med ledning af hans ord, som har stått för mina tankar i denna stund. Men ju högre målet är ställdt, dess vanmägtigare synas den enskildes bemödanden att nå det, dess svagare de steg han

tager framåt, dess obetydligare den rymd han tillryggalägger. Det måste synas så äfven för den bäste, så mycket mera för den som, i likhet med mig, är en af de många arbetarne, hvilka sträfva framåt med redlig håg, men icke äro kallade att gå i spetsen för den fosterländska bildningen. Med lifligt medvetande häraf hade jag inga skäl att vänta den hedrande kallelse jag emottagit från Eder att intaga det rum, som blifvit ledigt i eder krets genom Bror Emil Hildebrands bortgång. Jag emottog denna kallelse med djup tacksamhet, men tillika med en känsla af tvekan och misstroende till mig sjelf; det är en känsla, som ovilkorligen frammanas af de stora minnen, hvilka omsväfva detta samfund och äro ett slags tysta, osynliga domare öfver nykomlingen, som der skall intaga en plats. Jag borde väl känna samma tvekan äfven inför samtidens anspråk, inför allt det utmärkta och vördnadsbjudande som akademien för närvarande innesluter; men det finnes tillika derinom mycket, som inger mig förtröstan. Jag mötes i denna krets af vänner och embetsbröder, af vördade ungdomslärare samt andre, hos hvilka jag kan vänta öfverseende; och ändtligen har jag fått till min första uppgift att här upplifva minnet af en man, som jag personligen känt, som jag lärt att älska och vörda,

som jag gerna skulle ha gjort till föremål för min teckning, äfven om valet varit fritt. Den minnesruna, som jag går att rista öfver Bror Emil Hildebrand, torde med alla sina brister ega den förtjensten, att hon är tecknad med pietet; om hon för öfrigt eger något värde, har hon derför till en stor del att tacka den bortgångnes efterlemnade anteckningar och bref, hvilka ha stått till mitt förfogande och varit en af mina vigtigaste källor.

Bror Emil Hildebrand föddes på jernbruket Flerohopp i Madesjö socken af Kalmar län den 22 februari 1806. Hans fader var bruksförvaltaren Hildebrand Hildebrandsson, modern hette Lovisa Mörck, kronofogdedotter från Kalmar län*. Den yngste af fem bröder, var han endast fem år gammal, då han miste sin fader. Det var en lycka

* Slägten Hildebrand är bördig från Östergötland. Enligt en tradition inom slägten skall hon härstamma från adliga familjen Hillebrand, såsom namnet ock skrifves i kyrkoböckerna. Olof Hildebrand, död 1779, var mjölnare och qvarnarrendator i Östergötland. Hans son Hildebrand, som antog tillnamnet Hildebrandsson, gick studievägen och blef bergsmekanikus, men lemnade snart denna verksamhet och öfvertog förvaltningen af jernbruket Flerohopp. Af hans fem söner bibehöll den äldste faderns tillnamn Hildebrandsson, de fyra yngre återupptogo det gamla slägtnamnet Hildebrand.

för den faderlöse, att han egde en moder, som kunde vara honom i faders ställe. Hon förordnades till sina barns förmyndare och motsvarade i alla afseenden detta förtroende. Fädernehemmet blef orubbadt; bruket med underlydande hemman köptes af enkan och sköttes flera år af henne sjelf, derefter af en bland sönerna. Hon var enligt sonens vittnesbörd »en klok, arbetsam, duglig, flärdlös, kärleksfull qvinna... Barn, anhöriga, bekanta och fattiga välsigna hennes minne». Hon öfverlefde de flesta af sina barn och dog först vid nittio års ålder.

Under denna på en gång ömma och allvarliga vård framlefde Hildebrand en glad och lycklig barndomstid i det gamla fädernehemmet. Det var beläget i en aflägsen landsort, omgifvet af vidsträckta skogar och ängar; naturen är den Småländska, vänlig och blid, men karg på jordens håfvor. Bruksrörelsen gaf lif åt den ensliga trakten; bruket var samlingsplatsen för ortens befolkning, som der försåg sig med materialier för sitt smide, ty nästan hvarje bonde var sjelf smed. I denna landtliga omgifning uppväxte Hildebrand. Han uppfostrades med en enkelhet, som på den tiden var regel inom den bildade medelklassen, och som bättre än nutidens klemighet var egnad att uppamma starka karakterer. Sönerna i huset

fingo vid sidan af sina studier deltaga i de praktiska bestyren; de lärde att begagna yxa, såg och hyfvel. De båda yngste sönerna erhöllo enskild undervisning, dels under ett par år i Kalmar, dels och hufvudsakligen i hemmet. År 1820 afgingo de till universitetet i Lund och blefvo inskrifne som studenter. Bror Emil var då endast 14 år gammal.

Till det yttre var universitetsstaden på den tiden, för att begagna ett kändt uttryck, »en akademisk bondby». Det lif, som rörde sig derinom, var i vissa hänseenden torftigt och smått. Ungdomens behof af förädlande nöjen var föga tillgodosedt, högst få studenter hade tillgång till tidningar och tidskrifter, studenten var hänvisad uteslutande till boken, undervisningen och kamratkretsen. Men i denna »bondby» lefde och verkade Sveriges störste skald, der funnos några af Sveriges ypperste naturforskare: Tegnér och Agardh stodo på höjden af sitt rykte, Nilsson och Fries trädde allt mer i första ledet bland naturforskningens målsmän i vårt land. Sådana andar läto ej stänga sig inom den egna stugans trånga väggar; de hade sprängt murarne kring Lundagård långt innan dessa föllo för hammaren och jernspettet, de förstodo både att sjelfve höja sig öfver den torftiga omgifningen och att rycka sina lär-

jungar med sig. Inom universitetet var det tvenne studiegrenar, som på den tiden blomstrade framför andra: de klassiska språken, tolkade af Tegnér och Elias Lidforss, samt naturalhistorien, föredragen af Agardh, Fallén, Nilsson och Fries. Lunds vetenskapliga storhet låg egentligen på sistnämnda område, men likväl blef det Tegnér, som tryckte sin stämpel på tidehvarfvet och gaf det sitt namn; han gjorde det ej så mycket genom sin undervisning — ehuru äfven denna var betydande — som genom den nationella och estetiska lyftning, den vidgade syn på lifvet och menskligheten, som hans dikter och tal alstrade hos hans omgifning och i synnerhet i ungdomens mottagliga sinnen.

Den unge Hildebrand hängaf sig med all ungdomens värma åt den Tegnérska andens tjusningsmagt; han blef en lika ifrig Tegnérian som de fleste studenter på den tiden. Till vördnaden och beundran sällade sig snart den personliga tillgifvenheten, då Hildebrand genom sin vänskap med skaldens äldste son blef en gerna sedd gäst i hans hus. Han hade kommit till Lund med tanken rigtad på den teologiska studiebanan, men hans intresse drogs snart, genom håg och lärares inflytande, åt ett annat håll, till de klassiska språken samt naturvetenskaperna. De lärare han skat-

tade högst voro Tegnér och Lidforss samt Fries, hvilken i hög grad egde förmågan att ingifva de unge kärlek till sitt ämne — han var, säger Hildebrand, en stjerna som både lyste och värmde. Det historiska studiet leddes af Anders Otto Lindfors, men han var egentligen Latinare och intresserade Hildebrand mest då han de sista lästimmarne hvarje termin förevisade universitetets samling af antiqviteter och medaljer; det var en liten försmak af hvad som med tiden skulle blifva hans lifs förnämsta sysselsättning.

Midsommarsafton 1826 promoverades Hildebrand i Lunds domkyrka af Agardh. Vid 20 års ålder var han redan filosofie doktor. Den filosofiska graden har i vår tid blifvit en fackexamen, vid hvilken den unge vetenskapsidkaren i de flesta fall redan bestämt sitt hufvudstudium för lifvet. Det var icke så i äldre tider; då var denna grad i regeln endast den allmänt vetenskapliga grundvalen, som borde läggas, innan de egentliga fackstudierna vidtogo. Så var det äfven för Hildebrand. Han stod nu vid skiljevägen och skulle bestämma sin bana för lifvet. Men han kände ännu icke inom sig denna mägtiga kallelse, som drager somliga utan ett ögonblicks tvekan åt ett visst håll, och de yttre omständigheterna gåfvo honom ej heller någon fingervisning. Vacklande

inom sig sjelf, sliten emellan olika inflytelser, beslöt han först att följa sin faders föredöme och egna sig åt bergsvetenskapen — han hade med särskildt intresse studerat geologien. För detta ändamål begaf han sig till Stockholm och Upsala och tillbragte der våren 1827. Men de juridiska studier, som då skulle föregå bergsexamen, afskräckte honom; han vände snart Upsala ryggen och återvände till Lund för att bereda sig till det presterliga kallet, såsom hans första tanke varit. Medan han var sysselsatt härmed, fick han anbud från friherre Nils Gyllenstierna på Krapperup att blifva enskild lärare för hans söner; han mottog det och tillbragte åren 1828—1829 till större delen i denna älskvärda och bildade familj.

Denna tid blef den första vändpunkten i Hildebrands lif. Han genomgick nu den inre jäsningsprocess, den »Sturm und Drang», som ofta förekommer hos rikt begåfvade ynglingar, innan de komma till klarhet öfver sig sjelfva och sin kallelse. Hans sinne var, såsom man finner af hans bref från denna tid, bragt ur sin jemvigt, det var fullt af oro, af oklara drömmar och framtidsplaner. Han sökte tröst och lugn i vänskapens sköte; hans närmaste vänner voro Alexis Lindblom*,

* Skicklig botanist, men anställd såsom adjunkt i filosofi, på hvilken plats han stannade; död 1853.

Kristofer Tegnér och hela den Tegnérska familjen, hos hvilken han tillbragte många oförgätliga stunder på Tufvan och Östrabo; men derifrån hemförde han äfven en hjertesorg, som ökade den inre oron. En god afledare för alla tomma svärmerier fann han i en längre resa, som han fick göra med den Gyllenstiernska familjen till mellersta Sverige, der han vistades nära ett år. Han lärde derigenom känna olika delar af landet och kom i beröring med menniskor och förhållanden i olika samhällsklasser. Hans synkrets vidgades, hans karakter mognade. Hans forskningslust fick ny näring; den vände sig nu ej blott till naturkunnigheten, som dittills varit hans älsklingsstudium, utan äfven till de historiska och antiqvariska minnena. Redan som gosse plägade han uppsöka och afteckna grafstenar, klockinskrifter m. m., och som student upptecknade han Lunds domkyrkas märkvärdigheter. Nu återupptogos dessa forskningar med bättre plan, och öfver allt gjordes noggranna anteckningar. Hans antiqvariska studier blefvo snart bekanta och bemärkta; dåvarande professorn i historia Ebbe Samuel Bring erbjöd honom att ingå i universitetets tjenst såsom docens. På hösten 1829 utarbetade och försvarade han en afhandling om de

Anglosachsiska mynten * och utnämndes följande året till docens i numismatiken.

Härmed hade Hildebrand kommit in på den studiebana, som skulle blifva hans för lifvet, och han hade börjat med den specialitet, som han städse skulle med förkärlek omfatta, de Anglosachsiska mynten. Den allmänna rigtningen för hans sträfvande var sålunda gifven. Men ännu var han endast en nybörjare, oviss och famlande efter målet och de vägar som förde till detta. På stället fans ingen, som kunde leda hans studier; de fornforskare, som utgått från Lund, såsom Sjöborg och Liljegren, voro numera bosatte i hufvudstaden. Då utsträcktes från andra sidan Sundet en hjelpande hand, som bättre än någon annan förmådde leda honom på rätta vägen. Han hade skickat ett exemplar af sin dissertation jemte bref till dåvarande kanslirådet Christian Jürgensen Thomsen i Köpenhamn. Derpå kom från denne ett uppmuntrande svar samt en inbjudning till Köpenhamn. Hildebrand var ej sen att följa den vänliga vinken.

---

* *Numismata Anglo-Saxonica Musei Academiæ Lundensis ordinata et descripta.* P. I—III. Lund 1829. Denna afhandling innehåller äfven en förtjenstfull bevisning, emot Hallenbergs mening, att de mynt, som bära konunganamnet Olaf eller Oluf, måste tillerkännas Olof Skötkonung.

Thomsen hade då redan i tretton år förestått det oldnordiske museum, en ännu temligen anspråkslös samling, förvarad på loftet öfver Trinitatiskyrkan; han hade dessutom en egen samling af mynt, som med tiden skulle blifva mycket betydlig. Denna senare blef det närmaste föremålet för Hildebrands studier; med den största liberalitet lemnade Thomsen sin unge kollega fritt tillträde till sina samlingar och anteckningar samt gaf honom råd och anvisningar för hans studier. Han förde Hildebrand och en annan ung fornforskare från Lund till det oldnordiske museum, genomgick med dem samlingarna och redogjorde för det system han följt vid deras anordning. Detta system var det första utkastet till den nu så välbekanta tredelningen af de förhistoriska åldrarne. Den var väl icke en fullkomlig nyhet, lika litet i Danmark som i Sverige; men först genom Thomsen fick den en större betydelse, då han lade den till grund för sin uppställning af det oldnordiske museum. Den plan, som Thomsen dervid följde, upptecknades af Hildebrand och blef honom sedan en ledtråd för framtiden.

Men Thomsen inskränkte sig ej till att införa den Svenske vetenskapsidkaren i sina samlingar och inviga honom i sin metod; hans förhållande till Hildebrand antog snart en mera per-

sonlig karakter, han kände sig dragen till den framåtsträfvande unge forskaren genom själsfrändskapens magt. Han såg tillika hvad som bodde inom hans unge vän och önskade bevara honom åt vetenskapen; han satte honom derför ett högt mål före, i det han hänvisade honom till det kungliga myntkabinettets »djupa lådor», fulla med oordnade skatter: »dem skal *De* bringe i Orden», brukade han säga, det var den uppgift han ställde honom för framtiden, och han tröttnade icke att allt framgent lifva hans mod och hopp genom uppmuntringar och råd. Ej under alltså, att Thomsen städse var föremål för Hildebrands oföränderliga tillgifvenhet och vördnad; han var för honom på en gång lärofadern, den som gaf lif och gestalt åt de oklara sträfvanden som rörde sig inom honom, och den faderlige vännen, åt hvilken han förtrodde allt som gaf honom glädje eller bekymmer, för hvilken han biktade sina inre strider, sina farhågor och förhoppningar. En förtrolig brefvexling uppstod emellan de båda vännerna, hvilken oafbrutet fortgick ända till Thomsens död 1865 och bibehöll samma hjertliga karakter.

Till en början hade Hildebrand att ordna Lunds universitets myntsamling. Uppgiften utvidgades snart, i det att äfven fornsakerna kommo under hans vård. Han ordnade båda samlingarna

i en ny lokal efter Thomsens system, han ökade dem genom gåfvor och inköp, upprättade specialkataloger och sökte efter Thomsens föredöme väcka allmänhetens intresse för fornsakerna, i det han började förevisa och förklara dem för besökande, något som den tiden var en nyhet i Sverige. Han arbetade under flitig brefvexling med Thomsen och styrkt af hans deltagande och bifall. Det var ock på hans tillrådan Hildebrand sommaren 1831 begaf sig till Stockholm för att kasta en blick i de »djupa lådorna» och efterhöra, om det der funnes något arbete för honom. Äfven dit hade Thomsen utan hans vetskap sträckt sin omtanke för vännen, i det han anbefalt honom till det bästa hos dåvarande riksantiqvarien Liljegren. Denne mottog honom vänligt och lät honom biträda vid kungl. myntkabinettet, men det var endast tillfälligt biträde; någon utsigt till stadig anställning kunde ej lofvas honom.

För andra gången lemnade Hildebrand hufvudstaden med svikna förhoppningar och återvände till Lund. Der fortsatte han sin förra verksamhet vid samlingarna; han utgaf ytterligare några disputationer i myntkunskap * samt utarbetade en afhandling om de antiqvariska museerna i Norden

* *Upplysningar till Sveriges mynthistoria*, P. I—V. Lund 1831, 1832.

med förslag till fornsakernas klassifikation efter Thomsens system, en afhandling som dock ej kom att utgifvas. Vid sidan häraf måste han för att kunna lefva egna sig åt pedagogisk verksamhet: i förening med åtskilliga yngre akademiske lärare grundade han ett privat läroverk, det s. k. Lyceum, blef en af dess hufvudlärare *. Han tog äfven en verksam del i akademiska föreningens stiftelse och ledning.

Men Stockholmsresan var icke gjord förgäfves. Liljegren hade under det korta besöket erfarit, hvilket gagn han kunde hafva af den unge fornforskarens hjelp. Efter ett års förlopp underrättade han Hildebrand, att han skulle söka bereda honom ett särskildt anslag och andra förmåner, i fall han ville egna sig åt kungl. myntkabinettets tjenst. Med glädje antog Hildebrand tillbudet; i november 1832 beviljades honom ett årligt arfvode af 400 rdr b:ko för tre år, med skyldighet att ordna den kungliga myntsamlingen och deröfver upprätta förteckning, och i januari 1833 ankom Hildebrand till Stockholm, der han ifrån denna stund oafbrutet hade sin bostad och verkningskrets.

* En litterär frukt af denna lärareverksamhet var *Gamla geografien i sammandrag*, som åtföljde 7:de uppl. af Hartmans lärobok i geografien och omtrycktes i senare upplagor.

Med flyttningen till Stockholm började ett nytt skede af Hildebrands lif, ett skede, hvars första tid han sjelf i sina anteckningar kallar »pröfningstiden». Med detta uttryck menar han ej, att det var en tid af yttre pröfningar — med undantag af någon tids ohelsa förflöt den stilla och lugnt — men det var den period af hans lif, då han pröfvades både af sig sjelf och andra, då han fick öfva sina krafter i olika rigtningar, förbereda sig till större uppgifter samt ådagalägga sin dugande kraft i fosterlandets tjenst. Han vardt pröfvad i degeln och befunnen fullhaltig, vägd på vågen och icke befunnen för lätt.

Hans verksamhet var ej länge inskränkt till myntkabinettet. I mars 1833 antogs han till amanuens hos kungl. samfundet för utgifvande af handskrifter rörande Skandinaviens historia, i april till e. o. amanuens i vitterhets- historie- och antiqvitets-akademien, och i maj till e. o. kanslist i riksarkivet. Han hade sålunda fått till arbetsfält både fornkunskapen, myntkunskapen och arkivforskningen. På alla tre områdena var Hildebrand biträde åt Liljegren, som var på samma gång riksarkivarie, riksantiqvarie och garde des médailles. Detta var mer än han förmådde väl omfatta och beherska; Hildebrand blef honom derför en välbehöflig och allt mera anlitad medhjelpare, ej blott

i myntens och fornsakernas vård, utan äfven vid utgifningen af Svenska diplomatariet samt vid föredragningen och protokollsföringen i vitterhets-historie- och antiqvitets-akademien. I synnerhet de sista åren af Liljegrens lif, då hans helsa var alldeles bruten, blef Hildebrand hans oumbärliga hjelpreda, men utan att synas vara det. Hildebrand hade sålunda fullt upp med arbete, ja var öfverhopad af göromål. Väl kände han det stundom tungt, att han måste arbeta uteslutande för andra, att han saknade tid för sin egen utbildning, sina egna forskningar; den gamla oron kom stundom öfver honom, då framtidsutsigterna syntes honom mörka och ovissa. Men några ord från den trogne vännen i Köpenhamn voro tillräckliga att stilla oron och uppehålla hans mod. Han fann sig i sin ställning ej blott med undergifvenhet, utan med verklig tillfredsställelse. »Visserligen», skref han till en vän, »måste jag försumma mycket af mina enskilda studier, visserligen blifver det mesta af mitt arbete obekant för verlden, men känslan af uppfylda pligter gifver en rik belöning».

I början en främling i hufvudstaden, kände han sig der allt mera hemmastadd. Han hade ett hem hos sin äldste broder, Hildebrandsson, en man med vittra och musikaliska intressen, och

gjorde genom honom bekantskap med några af litteraturens män. Af större betydelse voro de bekantskaper hans tjenstebefattningar förskaffade honom bland vetenskapens gynnare och vänner i hufvudstaden. Stiftaren af kungl. samfundet för Skandinaviens historia, öfverkammarherren frih. A. L. Stjerneld, var hans synnerlige gynnare; på dennes litterära soireer * sammanträffade han med historiens vänner, såsom frih. Jakob Adlerbeth, frih. C. G. d'Albedyhll, E. G. Geijer och J. H. Schröder från Upsala, L. Rääf från Östergötland m. fl. En annan litterär medelpunkt i hufvudstaden var Jakob Berzelii hem; hos honom samlades en gång i veckan vetenskapens idkare och vänner. Men ingen af hans nya vänner blef honom så kär och utöfvade på hans utveckling ett sådant inflytande som f. d. landshöfdingen Hans Järta. Sedan denne 1836 flyttat till Stockholm, blef Hildebrand en gerna sedd, ja daglig gäst i hans hus samt omfattad med hans synnerliga vänskap och förtroende. Inom kort trädde han äfven i sin embetsverksamhet i närmare beröring med denne ovanlige man.

På sommaren 1837 bortgick Liljegren; i ett anfall af sjukdom och svårmod beröfvade han sig

* Vid en af dessa beslöts utgifvandet af andra delen af Stiernmans höfdingaminne och omtryckningen af den första delen. Detta arbete utfördes till största delen af Hildebrand.

sjelf lifvet. Hildebrand hade gjort sig så fördelaktigt känd af vitterhets- historie- och antiqvitets-akademien, att han redan fem dagar derefter af henne föreslogs till Liljegrens efterträdare såsom akademiens sekreterare samt riksantiqvarie och garde des médailles. Den 30 juni s. å. blef han af Kongl. Maj:t utnämnd. Härmed börjar den del af hans lefnad, som han sjelf kallar sjelfständighetsperioden: han hade nu en sjelfständig ställning både i ekonomiskt afseende och i sin verksamhet. Vid 31 års ålder, i sin fulla ungdomskraft, var Hildebrand ställd i spetsen för en vigtig afdelning af vårt nationella kulturarbete, han stod redan vid det mål, till hvilket Thomsen sju år förut hade hänvisat honom. Men detta mål var icke ett sådant, som man uppnår efter en lång ansträngande vandring, der man unnar sig en stunds hvila, medan blicken öfverfar den tillryggalagda vägen; det kunde snarare liknas vid den första höjdpunkten, som möter på färden, den uppnås utan svårighet af den kraftfulle vandraren, men då han hinner dit, öppna sig för hans blickar vidsträckta, oändliga rymder, som han ännu har att genomvandra.

Hildebrands egentliga lifsuppgift var härmed bestämd: han hade, som han sjelf yttrade i akademien, «öfvertagit närmaste inseendet öfver helgden af en bland våra dyrbaraste egodelar, fädren

minnen». Till detta vigtiga uppdrag lades redan samma år ett annat, ej mindre vigtigt. Hans Järta hade blifvit förordnad till Liljegrens efterträdare såsom riksarkivets chef. Han sökte och mottog detta förordnande af intresse för våra historiska urkunder och vår historiska forskning, för hvilken han ville göra riksarkivet till en plantskola. Till sin medhjelpare i detta fosterländska företag utsåg han Hildebrand, hvilken enligt hans förslag förordnades till ledare af den historiska afdelning, som Järta grundade inom riksarkivet. Hildebrand hade sålunda under sin vård de tre stora historiska samlingarna i hufvudstaden, historiska museet, myntkabinettet och riksarkivet. Hvad han uträttat för deras ordnande, för den historiska och förhistoriska forskningen och derigenom för hela vår nationella odling, skall jag nu söka i korthet skildra. Jag vänder mig först till *riksarkivet.*

Ingen har tänkt högre om detta verk eller gifvit det en större uppgift än den store statsman, som först ordnade den Svenska statsförvaltningen. Axel Oxenstierna ville göra riksarkivet till en bildningsanstalt, en förskola för de högre embetsmännen, särskildt inom det kungliga kansliet. Här skulle den unge ämnesvennen under arkivariens ledning genomgå handlingar och statsskrifter från äldre tider, lära känna de grund-

satser och rådslag, som då ledde de styrande, och derigenom bättre förstå sin egen tid och sin blifvande verksamhet. Det var utan tvifvel Oxenstiernas syfte att ingifva den unge embetsmannen ett historiskt intresse, en politisk insigt, som skulle gifva lyftning åt hans arbete och hindra det från att nedsjunka till slentrian eller dagsverke. På samma gång har han äfven gifvit första uppslaget till den historiska arkivforskningen i Sverige, då han inkallade Chemnitz och lät honom ur sjelfva akterna beskrifva Sveriges deltagande i trettioåriga kriget.

Hvad sålunda Oxenstierna ämnat och påbörjat, det blef endast ofullkomligt fullföljdt. Den impuls han gifvit var dock ingalunda fruktlös. Riksarkivet blef under de båda Palmsköldarnes ledning en betydande anstalt både såsom embetsverk och som historisk forskningskälla. Men med tiden gick det allt mer tillbaka; det historiska, vetenskapliga intresset försvagades, riksarkivet nedsjönk till en förvaringsplats för rikets handlingar, men äfven såsom sådan mycket otillfredsställande På 1830-talet hade det råkat alldeles i lägervall; i embetsmannaverlden hörde man det benämnas »kanslists sophög».

Sådan var ställningen vid riksarkivet, då Hans Järta med Hildebrands hjelp började arbeta

på dess återupprättelse. Ingen kunde vara lämpligare att stå vid Järtas sida än Hildebrand: han var dertill skickad genom sitt historiska intresse, genom sin föregående tjenstgöring vid arkivet och ej minst genom sitt personliga förhållande till Järta. Detta förhållande stod alltid för Hildebrand såsom ett af hans lifs käraste minnen, på en gång lysande och värmande, på en gång styrkande och ljuft. Han hyste en obegränsad beundran för Järtas öfverlägsna gåfvor; han ansåg honom till och med för den snillrikaste mannen bland sina samtida. Men högre än snillet skattade han den omutliga rättskänsla, den viljans renhet, den karakterens storhet och adel, som bodde inom denne man. Det var ej många förunnadt att komma hans hjerta nära — *odi profanum vulgus* var skrifvet på hans panna — bland de få utvalde var Hildebrand en. Det är hedrande för båda och ej minst för Hildebrand, att oaktadt dennes starka sjelfständighetskänsla och Järtas öfverdrifna känslighet förhållandet emellan dem aldrig grumlades. Hildebrand åtnjöt hans fulla förtroende både i och utom tjensten och visade å sin sida Järta en sonlig vördnad och hängifvenhet.

Järtas ideer för riksarkivets ombildning gjorde Hildebrand till sina; han blef Järtas högra hand vid deras genomförande. Det gälde först att åter-

ställa ordning och reda i yttre måtto och trygga arkivets framtid i materielt afseende. Härtill erfordrades nya, bättre lokaler och större anslag; bådadera anvisades af ständerna redan vid 1840—41 års riksdag, fastän de först efter några år kommo arkivet till godo. Men ännu vigtigare för dess framtid var att ingjuta deri en ny anda, att gifva lyftning och vetenskaplig hållning åt dess arbeten, att återupplifva den allt sedan 1700-talet tynande arkivforskningen. För detta ändamål uppsökte Järta och anställde som extraordinarier ett antal unge män från universiteten med goda studier och vetenskapligt intresse; han vägledde dem med sina råd, uppmuntrade dem med sitt bifall och använde sin lön hufvudsakligen till deras understödjande. De sysselsatte sig ej blott med att hopsamla, ordna och förteckna de spridda urkunderna, utan äfven att bearbeta dem och rikta den historiska litteraturen. På detta sätt utbildades under Järtas ledning en skara af unge arkivforskare, som sedan gjort den fosterländska häfdaforskningen heder och gagn; den första stammen af vår tids historiska skola har uppvuxit i Geijers lärosalar och i Järtas arkivrum.

I allt detta hade Hildebrand såsom Järtas stabschef en betydande andel. Hans ställning inom arkivet blef ännu inflytelserikare, sedan Järta

1840 flyttat tillbaka till Upsala och derifrån skulle styra riksarkivet. Det skedde hufvudsakligen genom flitig och förtrolig brefvexling med Hildebrand, men på platsen blef denne, ehuru endast extraordinarie tjensteman, den egentlige ledaren, icke blott inom den historiska afdelningen, utan i alla vigtigare frågor, vid underhandlingar med regeringen och riksdagen o. s. v. Sedan Järta begärt och erhållit afsked med utgången af år 1844, drog sig äfven Hildebrand från riksarkivet. Det uppstod inom detta verk en lång interimsregering. Till sin efterträdare föreslog Järta dåvarande professorn i Helsingfors J. J. Nordström, författare till Svenska samhällsförfattningens historia. Det var Hildebrand som rigtat hans uppmärksamhet på Nordström, det blef ock Hildebrand som fick inleda och fullfölja underhandlingen med Nordström, en underhandling som var både långvarig och svår i följd af det Finska universitetets och den Ryska öfverhetens starka bemödanden att qvarhålla den förtjente läraren. Slutligen måste en interimschef förordnas, och Hildebrand lät öfvertala sig att mottaga detta uppdrag. Det varade endast ett halft år; men det gaf likväl Hildebrand ett tillfälle att ännu en gång verksamt ingripa i riksarkivets öden. Detta hade omsider fått sig en ny lokal anvisad, i det Ridder-

stolpeska huset vid Skeppsbron; flyttningen kunde ej längre uppskjutas, den blef till större delen verkställd under Hildebrands ledning och efter hans plan. Kort derpå öfverlemnade han riksarkivet åt Nordström.

Under sin åtta-åriga verksamhet vid riksarkivet var Hildebrand ej endast ledaren af de yngres arbeten, han tog äfven sjelf del i forskningarna och gaf derigenom de unge ett godt föredöme. Han fortsatte efter Liljegren utgifningen af Svenskt diplomatarium och offentliggjorde dels då, dels sedermera tre dryga band*. Detta för vår medeltidshistoria grundläggande verk är af Hildebrand utgifvet med prisvärd noggrannhet och omsorg. Grunderna för historiska urkunders återgifvande i tryck voro icke då så debatterade och utredda som de sedan blifvit, men Hildebrands grundlighet, sunda omdöme och historiska sinne ledde honom i de flesta fall till ett rigtigt resultat. Det arbete han nedlagt på denna urkundsamling är gjordt en gång för alla. För att göra den så fullständig som möjligt hade han företagit en forskningsresa till Reval och Petersburg. —

* *Svenskt Diplomatarium.* Tredje bandets 1:a del Sthm 1842, 2:a del 1850, med register. Fjerde bandets 1:a del 1853, 2:a del 1856, med register. Femte bandets 1:a del 1858, 2:a del 1865, med register. De tre delarne omfatta åren 1311—1347.

Diplomatariet är icke den enda publikation af urkunder, som utgått från hans hand; såsom amanuens och sekreterare i samfundet för Skandinaviens historia har han utgifvit sex delar af dess handlingar*.

Sedan Hildebrand lemnat riksarkivet, kunde han mera odeladt egna sina krafter åt sin förnämsta uppgift, vården af de historiska och numismatiska samlingarna, i förening med sekreteriatet i vitterhets- historie- och antiqvitets-akademien.

Att vara ständig sekreterare i en akademi är något helt annat än hvad den anspråkslösa benämningen angifver: det är i sjelfva verket att vara själen och ledaren i dess verksamhet. Detta blir i synnerhet händelsen, då sekreteraren är en sjelfständig, kraftfull man, som under en längre följd af år noga satt sig in i alla befattningens detaljer. Väl kan han ej mycket uträtta, om han icke stödjes af ett lefvande intresse bland akademiens ledamöter, men att detta intresse med sina individuella skiftningar och meningsbrytningar ledes till ett gemensamt mål, det är hufvudsakli-

---

* Del. 19—24, undantagande de fyra första arken i 19:de delen, hvilka äro fulla af origtigheter. Han har äfven utgifvit ett utförligt register öfver de första 20 delarnes innehåll. Han var sekreterare i samfundet 1841—48.

gen sekreterarens förtjenst samt kräfver mycken både insigt och klokhet. I detta afseende har ingen sekreterare kunnat bättre fatta och motsvara sin uppgift än Hildebrand. En särskild omständighet tillkom, hvilken gjorde Hildebrands ställning inom akademien ännu mer betydelsefull. Vården af landets fornminnen och fornlemningar hade med tiden blifvit akademiens förnämsta ändamål, men på detta område voro de fleste af akademiens ledamöter icke fackmän, sekreteraren blef derigenom i högre grad än förr dess ledande ande. Denna akademiens utveckling var en följd af omständigheternas magt, af fornforskningens storartade framsteg, af de arkeologiska samlingarnas snabba tillväxt. Hildebrand gjorde utan tvifvel allt hvad på honom ankom, för att upprätthålla äfven de vittra och historiska intressena inom akademien. Hennes handlingar förvara af hans hand förtjenstfulla bidrag både inom den politiska och den litterära historiens område. Sådana voro hans afhandling *om Nöteborgska freden**, i hvilken Hildebrand för första gången utredt den omtvistade frågan om Finlands östra gräns under medeltiden, en afhandling som alltid skall bibe-

* *Om Nöteborgska freden och Sveriges gräns mot Ryssland från år 1323 till början af 17:e århundradet.* Akademiens Handlingar, XX: 171—260.

hålla sitt värde, huru än frågan slutligen kommer att besvaras; samt den *berättelse om kongl. vitterhetsakademiens stiftelse, öden och verksamhet,* som han uppläste vid dess sekularfest 1853, ett vigtigt bidrag till vår litteraturhistoria under förra seklet*. I denna berättelse har han skildrat akademiens första period 1753—1786, den som får sin pregel genom akademiens höga stiftarinna och hennes personliga ledning af dess arbeten. Den som en gång skildrar akademiens öden under det snart gångna århundradet 1786—1886, skall ej ett ögonblick kunna tveka, hvem som är att anse såsom akademiens hufvudperson och representativa ande för detta sekel; det är obestridligen Bror Emil Hildebrand. För att inse detta behöfver man endast kasta en blick på de till akademien hörande forskningsgrenarne och samlingarna och tillse, hvad de voro vid Hildebrands tillträde och vid slutet af hans 42-åriga verksamhet.

I den Svenska *fornforskningens* historia kan man urskilja tre olika perioder. Den *första* sammanfaller ungefärligen med Sveriges storhetstid och fick sin karakter af den. Det närvarandes glans kastade öfver det förflutna ett återsken, i hvars ljus allt som rörde Sveriges forntid och historia fick en högre betydelse, ett dittills icke

* Införd i del. XXI af akademiens Handlingar.

anadt värde; dess fornlemningar, häfder och språk ransakades med fosterländskt nit af Bureus, Stjernhjelm, Olaus Rudbeck, Verelius m. fl. Det fans i denna forskning lif och entusiasm och nationell lyftning, men ty värr allt för liten kritik och sans och måtta; den s. k. Rudbeckianismen blef slutligen tidens herskande rigtning. Med frihetstidens inträde började en reaktion emot denna rigtning: den fantastiska drömverld, som Rudbeckianarne konstruerat, skingrades för Wildes och Lagerbrings nyktra kritik. Med dem begynner den *andra* perioden; den var i allmänhet föga gynsam för de antiqvariska studierna — upplysningstiden hade mera sinne för det allmänt mänskliga än för det nationella. Det var dock nu som det tankefrö utkastades, ur hvilket den moderna arkeologien skulle uppväxa: naturforskaren Kilian Stobæus grundade sin Skånska fornsakssamling och uttalade om de deri förekommande flintredskapen den meningen, att de voro vapen och verktyg från en tid, då man icke ännu kände jernet. Hans ideer blefvo icke mycket uppmärksammade, ej heller fullföljda af den närmaste generationen. Men de hade icke helt och hållet råkat i glömska. När den nationella pånyttfödelsen begynte i vårt land i början af detta sekel, återupplifvades äfven intresset för våra fornminnen, tack vare Götiska

förbundets och Nils Sjöborgs verksamhet. Då började man äfven erinra sig Stobæi åsigter; de återupptogos och utvecklades af Magn. Bruzelius, Brunius och Liljegren. I Danmark hade man oberoende häraf kommit på samma tankar, och det var närmast derifrån, genom Thomsens förmedling, som Hildebrand infördes i denna idékrets och gjorde bekantskap med de tre förhistoriska åldrarne. Ändtligen framträdde med Sven Nilssons arbete *Den Skandinaviska Nordens ur-invånare* den första mera genomförda och vetenskapliga framställningen af de nya åsigterna. Härmed hade ett nytt tidehvarf uppgått i den Svenska fornforskningens historia, härmed hade den jemförande arkeologien första gången intagit en sjelfständig ställning inom den menskliga utvecklingens historia.

Väckelsen till den nya æran kom sålunda från den nationella rörelse, som genomgick hela vår andliga odling i andra decenniet af detta århundrade. Men hvad som gaf den moderna fornforskningen dess vetenskapliga karakter, det var tvenne andra mägtiga impulser. Den ena kom från den nyare naturforskningen och dess metod, den exakta detaljundersökningen af föremålen och den jemförande behandlingen vid deras ordnande — det är Sven Nilsson som först har i stort til-

lämpat denna metod på fornforskningen. Den andra impulsen åter kom ifrån museitanken, samlareintresset, från de stora offentliga samlingar af fornsaker, som bildades i Norden och som gåfvo de bästa tillfällen till omfattande undersökningar — på detta område är det Thomsen och Hildebrand som inlagt den största förtjensten.

Vi känna redan Hildebrands förhållande till Thomsen — denne var för Hildebrand läromästaren, rådgifvaren, föresynen. Det fans emellan desse män en viss själsfrändskap: den okufliga ihärdigheten, samlareintresset, tillika med förmågan att begränsa sig, samt organisationstalangen voro utmärkande drag hos dem båda, just de egenskaper som fordras hos den som skall skapa och ordna en stor vetenskaplig samling.

Redan såsom amanuens hade Hildebrand fått med en viss sjelfständighet arbeta på fornsakernas och myntens ordnande i statens samlingar. De voro då förvarade i två mycket små och två något större rum i högvaktsflygeln vid kongl. slottet, en på samma gång otjenlig och otillräcklig lokal. Ordningen var derför mindre god; i vissa delar rådde ett fullständigt kaos. Samlingarna voro föga kända och föga begagnade för vetenskapligt ändamål. Någon större utvidgning af dem var redan af lokala skäl omöjlig. Allt detta måste

blifva annorlunda — med denna föresats började Hildebrand sin bana såsom samlingarnas vårdare. »Jag skall anse som en samvets- och hederspligt», så yttrade han i sitt inträdestal till akademien, »att framdraga dessa skatter ur det oförtjenta mörker, som så länge höljt dem, och om försynen skänker mig helsa och krafter, så skall jag icke förgäfves hafva användt dem, om jag en gång kan anses fullständigt hafva löst detta löfte». Han kände inom sig kraften att åstadkomma något bättre och högre än det närvarande; han egde en hög tanke om samlingarnas fosterländska och vetenskapliga betydelse, han egde ock den rätta klaven för deras ordnande i det Thomsenska systemet, som han medförde från Köpenhamn och Lund. Han upplifvade sina minnen från det oldnordiske museum vid ett nytt besök i Köpenhamn 1839; derefter fortsatte han sin resa till Tyskland, hvars förnämsta samlingar besågos. Dessa hade på den tiden ej så mycket att bjuda ur rent antiqvarisk synpunkt, men så mycket mer på det konsthistoriska området; detta var för Hildebrand ett nytt kunskapsfält, som blef för honom af allt större vigt, ju mer det historiska museet kom att utbreda sig öfver medeltiden och nyare tiden.

Det första Hildebrand hade att göra såsom samlingarnas vårdare var att åstadkomma så myc-

ket som möjligt med de små medel som stodo till buds. Dertill hörde att ordna samlingarna så vidt som lokalen medgaf samt att upprätta en fullständig förteckning öfver den antiqvariska afdelningen — ty en dylik saknades. Denna förteckning fortsattes derefter år från år; ända till år 1869 skref han den med egen hand, tillsammans utgörande tolf stora folianter. Han insåg äfven vigten deraf, att samlingens innehåll och tillväxt kom till allmänhetens kännedom; han redogjorde derför i akademiens Handlingar* för en del vigtigare jordfynd samt började utgifva anteckningar ur akademiens dagbok**, en publikation som dock ej kunde fortsättas af brist på uppmuntran.

På samma gång han sålunda bragte ordning i den trånga krets, inom hvilken han nu rörde sig, arbetade han oförtrutet på att utvidga den, att anskaffa de yttre vilkor, utan hvilka ett bättre sakernas skick ej kunde åstadkommas. Dessa vilkor saknades alldeles: »det fattades», säger han sjelf, »penningar, rum, biträden, betjening och på vissa håll intresse för dessa bristers afhjelpande». Han kunde ha tillagt: det saknades hos många

---

* Del. XVI: 330—357.

** *Anteckningar ur kongl. vitterhets-, historie- och antiqvitets-akademiens dagbok samt om de under akademiens inseende ställda kongl. samlingarna för år 1843.* Stockholm 1844.

en aning om samlingarnas värde och betydelse. Ännu 1840 funnos riksdagsmän, som ansågo det orimligt, att så mycket guld och silfver skulle ligga räntelöst, och menade, att det borde nedsmältas till förstärkning af bankens fond. Men Hildebrand förstod att skingra okunnighetens och håglöshetens fördomar, att på alla håll väcka intresse och ingifva förtroende. Han biträddes häri kraftigt af vissa akademiens ledamöter, i synnerhet Hans Järta, Jakob Adlerbeth och Berzelius. Det var Järta som 1839 vid ett akademiens sammanträde i kronprinsen Oscars närvaro väckte förslag, att akademien måtte hos Kongl. Maj:t och riksdagen begära ökade anslag för samlingarnas vård och tillökning. I den skrifvelse, som derefter afgick till Kongl. Maj:t, framhöll akademien äfven behofvet af bättre lokaler samt anslag till antiqvariska forskningar och litterära arbeten. Det mesta af hvad som begärdes blef af riksdagen bifallet, tack vare en enskild motion af grefve Gustaf Löwenhjelm samt Hildebrands nit att upplysa och intressera riksdagens ledamöter. Äfven en ny lokal var anvisad åt samlingarna, men den kunde genom mellankommande hinder ej tagas i besittning. Först 1846 hade Hildebrand den glädjen att få införa de kära samlingarna i eget hem, det var det samma som riksarkivets, det Ridder-

stolpeska huset. Han beskrifver i sina anteckningar, hur uppfriskande det kändes att från de mörka, kalla rummen i högvaktsflygeln få inflytta i de ljusa, höga salarne med deras härliga utsigt öfver strömmen. »Bekymren, i fall sådana följt mig uppför trapporna, flyga bort genom fönstren öfver de friska sjövikarna och de lummiga skogarne på holmarne och Djurgården» — skrifver han till en vän. Först nu kunde samlingarna ordnas på ett tillfredsställande sätt, först nu kunde de öppnas och förevisas för allmänheten. Detta var en del af tjensten, hvaråt Hildebrand nu och framgent egnade sig med stort intresse, och han förstod också att väcka intresse hos de besökande. Allt större blef skaran af åhörare, då Hildebrand höll lokalen öppen och förklarade dess rikhaltiga innehåll. Allmänheten var snart vunnen och dermed en mägtig bundsförvandt i arbetet på samlingarnas förkofran. För hvarje år växte antalet af fynd, som hembjödos kronan till inlösen, och flera enskilda samlingar inköptes för statens räkning. Det dröjde ej länge, innan utrymmet började blifva trångt i de fem salar och tre mindre rum, som nu voro upplåtna; en mängd föremål måste magasineras i afvaktan på bättre tider. Skulle man kunna mottaga allt hvad som var af intresse, särskildt de skrymmande kyrkliga forn-

sakerna, var en ytterligare utvidgning nödvändig.

Men också var redan en utsigt öppnad att erhålla en ännu rymligare och värdigare lokal. Redan 1845 var riksdagens beslut fattadt om uppförande af ett nationalmuseum, en utgång, hvartill äfven Hildebrand hade kraftigt bidragit genom en till statsutskottet inlemnad promemoria rörande de historiska samlingarna. Nu ansåg han dessa ej kunna åtnöjas med mindre än 33 rum, i fall äfven framtidens behof skulle vara tillgodosedt. Såsom ledamot i den kommission, som hade att afgifva förslag om nationalmuseets inredning och användning, begärde Hildebrand för sina samlingar hela den nedre våningen, och han genomdref sin mening, antagligen ej utan strid. Nu förestod alltså en ny flyttning och en definitiv uppställning af samlingarna, gällande kanske för sekler. Det fordrades ännu större omtanke, ännu mer omfattande förberedelser än förra gången. Den erfarenhet man vunnit sedan 1846 kom nu till gagn, ej mindre det vetenskapliga studium, som länge fortgått både i Sverige och de öfriga nordiska länderna på grundvalen af de stora samlingarna. Dessutom gjorde Hildebrand åter en resa till utlandet för att taga kännedom om museernas framsteg under den sistförflutna tiden —

han hade 1851 besökt Tyskland, Belgien och Holland, nu, tio år senare, gick hans färd till andra delar af Tyskland, till Schweiz och Frankrike.

Så förberedd gick han (1865) till sitt nya ordnarevärf. Det utfördes, liksom det förra, af Hildebrand ensam; han hade oinskränkt fullmagt dertill, han egde hvarken rådgifvare eller äldre medhjelpare — den gamle Thomsen, med hvilken han eljest plägade rådföra sig, hade dött samma år. Den nya ordningen var i plan och detalj, från det största till det minsta Hildebrands verk. »En större ansträngning», säger han sjelf, »både till själ och kropp än under de månader dessa arbeten fortgingo, har jag icke pröfvat». Pligttrogen äfven i det lilla, van ifrån ungdomen att reda sig sjelf utan hjelp, tog han del i allt och vakade öfver allt, äfven sådant som han kunnat lemna åt andra. Det historiska museet stod ändtligen färdigt, i ett skick som öfverträffade de djerfvaste förhoppningar; Hildebrand hade med heder inlöst det löfte, han gifvit akademien, att han skulle framdraga museets skatter i ljuset. Detta museum, som Svenska folket rest till ett minnesmärke öfver sin forntid, har tillika blifvit ett minnesmärke öfver sin stiftare och ordnare; hans ande hvilar öfver det hela, öfverallt der vi vandra genom de minnesrika salarne möta vi spå-

ren af hans ordnande ande, hans fosterländska hjerta, hans sunda omdöme och hans flitiga hand. Den heder, som museet tillskyndat vårt land såsom ett af de yppersta i sitt slag, för denna heder har det Hildebrand att tacka, denna heder är derför till en väsentlig del äfven hans. Det var en hyllningsgärd, som egnades Hildebrands förtjenster på samma gång som museets vetenskapliga betydelse, då den internationella antropologisk-arkeologiska kongressen beslöt att församlas i Stockholm 1874. Han, som börjat sin arkeologiska bana i en aflägsen vrå, dit sällan någon besökande hittade vägen, mera lik en skräpkammare än ett museum, såg sig nu förflyttad till en af hufvudstadens ståtligaste lokaler och kunde der emottaga en lysande samling af vetenskapsmän från verldens alla delar. Det var det ärofullaste ögonblicket i Hildebrands lif.

Historiska museet — detta namn fick samlingen behålla äfven i sitt nya utvidgade skick, och tvifvelsutan på goda skäl, oaktadt den s. k. förhistoriska afdelningen numera utgjorde dess förnämsta beståndsdel. I grunden äro arkeologi och egentlig historia blott olika grenar af samma vetenskap; föremålet är det samma, nationernas och hela menskligheten lif och utveckling, och metoden är i hufvudsaken föga skiljaktig, endast

materialet och källorna äro delvis olika. Den strid, som en tid fördes emellan de skriftlärde historieforskarne och de egentlige arkeologerna, berodde mest på missförstånd och förekommer, åtminstone i vårt land, icke mer. Hildebrand var både genom sin person och sina studier och skrifter väl egnad att bilda föreningslänken emellan de båda rigtningarna.

Det var i sanning en storartad utveckling historiska museet upplefvat under Hildebrands ledning. I de fyra små rummen i slottsflygeln funnos år 1837 omkring 200 fornsaker af sten och 60 af brons; vid Hildebrands afgång från tjensten 1879 innehöll nationalmuseet nära 20,000 föremål från stenåldern, 1,600 från bronsåldern. Tillväxten inom andra museets afdelningar var likaledes mycket betydlig. Men siffrorna gifva ingen rätt föreställning om museets utveckling; det har äfven en inre utvecklingshistoria, ej mindre märklig: dit hör undersökning och beskrifning af de särskilda föremålen, analys af de samlade fynden, jemförelse af likheterna och sammanställning af det likartade i grupper dels efter typ, dels efter fyndort, samt ändtligen den vetenskapliga och litterära bearbetningen af det stora materialet. Men detta är icke allt. Riksantiqvarien är icke blott en museiföreståndare, som vårdar

sina samlingar och emottager hvad som hembjudes åt dem. Han har äfven närmaste vården och tillsynen af alla rikets fornlemningar, hvilka måste skyddas, uppteckнas, undersökas; detta är icke blott en fosterländsk pligt, först genom dylika forskningar rundt omkring i landet får museet till sitt förfogande hela det material, som det behöfver för att kunna utgöra en osviklig grund för de arkeologiska studierna. Dertill kommer ändtligen en mängd administrativa bestyr: protokoller och räkenskaper, brefvexling och utlåtanden och annat af samma slag tog Hildebrands tid starkt i anspråk.

Hvad som nu uppräknats såsom tillhörande riksantiqvariens omsorg är så omfattande, att det nästan öfverstiger en mans höfva. Och likväl stod Hildebrand länge ensam. Endast tillfälligt eller på vissa speciella områden kunde han påräkna hjelp, t. ex. i vissa delar af myntkunskapen, inom runforskningen; en skicklig tecknare lyckades han ock vinna till fornforskningens tjenst. I vården och uppteckningen af landets fornlemningar fick han en god hjelp från början af 1860-talet, då riksdagen beviljade anslag till en antiqvitetsintendent. Samtidigt bildade sig i olika delar af landet fornminnesföreningar, som gjorde till sin uppgift att hvar i sin ort skydda och vårda

forntidens minnesmärken samt upplysa folket om deras betydelse; äfven enskilda personer började allmännare än förr intressera sig för fornforskningen. Den tanke, som låg till grund för dessa sträfvanden, var Hildebrand välbekant; ingen hade gjort mer än han för att väcka allmänhetens intresse för fornminnena och tillgodogöra detta för vetenskapen; han helsade derför med glädje dessa nya yttringar af fosterländskt nit och såg i dem de bästa bundsförvandter till hans egna sträfvanden*. Men skulle den nya rörelsen fullt motsvara sitt ändamål, ansåg han det nödvändigt, att den underordnade sig en gemensam plan och ledning; de enskilda föreningarna och samlingarna borde samverka med nationalmuseet och understödja detta sålunda, att de till det öfverlemnade de mera egendomliga och sällsynta föremålen, men deremot erhölle af nationalmuseets förråd hvad de behöfde för sitt särskilda ändamål. Han höll strängt på nationalmuseets rätt och pligt att förvara de vigtigare fynden, ty endast derigenom kunde det motsvara sin uppgift och vinna den fullständighet, som möjliggjorde omfattande vetenskapliga forskningar. I denna anda var den nya fynd- och fornminnes-lagen affattad, hvilken under Hilde-

* Se uppsatsen *Sveriges fornminnesföreningar*, i Antiqvarisk tidskrift, I: 193 ff. Stockh. 1864.

brands medverkan utfärdades 1867, hufvudsakligen grundad på äldre stadganden; den lemnade dock större utrymme för den enskilde samlaren än de äldre lagarne. På många håll ansåg man en ännu större frihet behöflig och arbetade ifrigt derför — det var hufvudsakligen bronsfynden det gälde. Dessa syften ogillade Hildebrand; han kunde med allt skäl hänvisa på det Svenska nationalmuseet och den uppblomstrande arkeologiska forskningen såsom de goda frukterna af det hittills följda systemet, ett system som han pröfvat under många år af hängifvet arbete i den fosterländska arkeologiens tjenst. Han inlade alltså en allvarlig protest emot den rubbning som yrkades*. Såsom förkämpen för det äldre systemet fick han under stridens hetta uppbära månget skarpt hugg. Han bar allt sådant med jemnmod, väl vetande, att den som kämpar för hvad han anser rätt måste vara beredd både att gifva och mottaga stötar. Väl undvek han helst striden, då det goda ändamålet kunde i hufvudsak vinnas genom lämpor och jemkning emellan olika meningar; men befarade han, att saken skulle lida genom efter-

* Hans utlåtande härom i Antiqvarisk tidskr. IV: 264 ff., jemfördt med hans uppsats I: 1 ff. *Åtgärder i äldre och senaste tid vidtagna till skydd för fäderneslandets fornlemningar.*

gifter, så valde han hellre striden än friden. Nu har stridens larm länge sedan tystnat; de båda hufvudkämparne ha gått till hvila med frid och försonlighet i hjertat.

Så länge Hildebrand saknade ständiga biträden, var det ej möjligt för honom, upptagen som han var af mångahanda värf och bestyr, att utveckla någon vidsträcktare författareverksamhet inom arkeologien. Men hvad han författade å embetets vägnar var ingalunda obetydligt. Talrika äro de utlåtanden och berättelser, som Hildebrand författat öfver fornlemningar och inkomna fynd, öfver forskningsresor och undersökningar, öfver utgifna arbeten och organisationsfrågor. Alla bära de vittne om den mångsidiga sakkunskap, den grundliga forskning, den omsorgsfulla förberedelse, som utmärkte allt hvad Hildebrand gjorde; flera innehålla vetenskapliga utredningar af stort värde eller vinkar och uppslag, som han ej hade tid att vidare fullfölja. Endast ett mindre antal af dessa skrifter är tryckt i akademiens publikationer. Sådana äro t. ex. hans beskrifningar öfver tre af våra ålderdomligaste kyrkor, nemligen Råda i Vermland, Floda i Södermanland och Dalhem i Norra Tjust*. De ha sin märkvärdig-

* Akademiens Handlingar, XXI: 361 ff. XXVI: 365 ff. XXVII: 373 ff.

het, i synnerhet de två förstnämnda, genom sina gamla takmålningar, hvilka Hildebrand väl icke först har uppmärksammat och undersökt, men som han först har med vetenskaplig grundlighet beskrifvit. Ett annat slag af beskrifningar, som Hildebrand ansåg sig böra offentliggöra, voro de som föranledts af vigtigare grafundersökningar. Hit höra de undersökningar, som han enligt uppdrag af konung Carl XV såsom kronprins företog i Gamla Upsala högar 1846—47 och afslutade 1874 i anledning af den arkeologiska kongressen*, samt de som han verkställde 1863 i Vestergötlands gånggrifter**. Gräfningarna vid Gamla Upsala ådagalade, att de ryktbara högarne verkligen voro grafhögar, sannolikt öfver drottningar eller andra högborna qvinnor. Den noggranna beskrifning Hildebrand författade öfver gånggrifterna i Vestergötland har blifvit en hufvudkälla för kännedomen af dessa stenålderns kanske märkvärdigaste minnesmärken; den bevisar, att stenålderns invånare icke voro vildar, som uteslutande lefde af jagt och fiske, utan att de egde nästan alla vigtigare husdjur. En undersökning af grund-

---

* *Grafhögarne vid Gamla Upsala*, i Akademiens månadsblad f. 1876, s. 250 ff.

** *Berättelse om antiqvariska undersökningar i Vestergötland år 1863*, i Antiqv. tidskrift, I: 255 ff.

läggande betydelse var äfven den, som han anställde 1867 rörande hällristningar i Östergötland*. Genom jemförelse mellan de vapen och ornament, som der afbildas, och dem som förekomma bland fornsakerna, kunde Hildebrand bevisa, att hällristningarna måste tillhöra bronsåldern, och dermed afgöra en omtvistad arkeologisk fråga. Denna upptäckt var en af dem, på hvilka han sjelf satte största värdet.

För dessa och dylika antiqvariska forskningar fans numera ett särskildt organ. Hildebrand upptog sin gamla idé om periodiska meddelanden från det arkeologiska arbetsfältet och började 1864 utgifva *Antiqvarisk tidskrift för Sverige*, af hvilken fem band utkommo under Hildebrands tjenstetid. Härtill anslöt sig snart såsom ett supplement *Akademiens månadsblad*, afsedt för mindre uppsatser och notiser. Ett tredje periodiskt verk, som började utkomma under hans ledning, var *Teckningar ur Svenska statens Historiska museum***; det första häftet, redogörande för det märkliga Ulltuna-fyndet från vikingatiden, är utgifvet af Hildebrand ensam. Det största af Hildebrands

---

* *Till hvilken tid och hvilket folk böra de Svenska hällristningarna hänföras?* i Antiqv. tidskrift, II: 417 ff.

** Första häftet Stockh. 1873, andra häftet (utgifvet i förening med Hans Hildebrand) 1878.

arkeologiska arbeten är dock *Svenska sigiller från Medeltiden**. Han hade såsom utgifvare af diplomatariet börjat studera sigillen, som äro vidfogade urkunderna; snart fann han, att dessa sigill ega ett sjelfständigt värde såsom upplysande för vår kultur- och konsthistoria under medeltiden, och det är ur denna arkeologiska synpunkt han företrädesvis betraktar och beskrifver dem. I detta arbete har den skicklige artist, som utfört teckningarna, en betydande andel. Genom sitt sigillverk och sina beskrifningar af medeltidskyrkor har Hildebrand gjort rättvisa åt ett länge misskändt tidehvarf och dess arbete i den högre odlingens tjenst; derigenom har han äfven öppnat ett nytt fält för den arkeologiska forskningen, hvilket sedan blifvit med flit och framgång uppodladt.

I samtliga dessa arbeten är det naturligtvis den sakliga beskrifningen och utredningen, som bestämmer formen och skrifsättet. Det var icke här tillfälle att utveckla någon stilistisk talang; det fans ej utrymme för inbillningskraften eller retoriken i de berättelser och embetsskrifvelser, som det var Hildebrands åliggande att författa, ej heller i hans stora beskrifvande verk. I ungdomen gaf

* *Svenska sigiller från Medeltiden.* Band I (intill år 1350): första häftet 1862, andra häftet 1867, in fol. (1128 sigill äro der afbildade).

han fantasien friare tyglar — han berättar sjelf, att han först hemtade sina förebilder hos Tegnér och Schiller, men att böjelsen att »tegnerisera» borttogs genom Järtas faderliga kritik. Liksom med en suck tillägger han: »sedan har det officiella skrifveriet gjort slut på allt slags stil». Men att han kunde gifva en oratorisk och patriotisk lyftning åt sin stil, när ämnet påkallade sådant, det visade han i de många helsningstal han såsom sekreterare höll till inträdande ledamöter*, det visade han ock i sin berättelse om vitterhetsakademiens stiftelse och öden och i det minnestal han höll öfver sin företrädare, då han 1866 tog sitt inträde i Svenska Akademien**. Klar och flärdfri, kärnfull och kraftig — sådan var hans stil, liksom hans karakter. Att vara kort och uttrycksfull, deri fick han öfva sig genom de många inskrifter han hade att föreslå i akademien för medaljer, minnesmärken och offentliga byggnader.

Att hans författarskap i arkeologiska ämnen ej blef mera omfattande, det hördes han ofta beklaga. Det var med honom såsom med hans vän Thomsen: han hade så mycket att göra för att bryta bygd, rödja marken, odla och så, att hans

* Se Akademiens Handlingar, del. XVIII—XXII, XXIV, XXVI—XXVIII.

** *Svenska Akademiens Handlingar*, XLI: 111 ff.

krafter redan voro hårdt medtagna, när skörden skulle börja. Men han hade dragit försorg derom, att det icke saknades duglige skördemän; han hade uppfostrat en stab af unge arkeologer, hvilka kunde uteslutande egna sig åt fornforskningen, hvilka arbetade med lif och lust under hans ledning och i hans anda, beredde att taga vid der han slutade och att lätta mödan för den gamle. Åt dem öfverlät han en stor del af det arkeologiska arbetsfältet med de nya uppgifter, som en ny tid förde med sig och som bättre passade för de unge. Den tid han sålunda genom deras biträde sparade, egnade han hufvudsakligen åt sina kära mynt; dessa hade varit hans ungdoms kärlek, de blefvo äfven hans ålderdoms glädje.

Härmed ha vi kommit in på det tredje stora området af Hildebrands verksamhet, det *numismatiska*. Äfven här intar han en plats bland våra ypperste. Det är först på senare tider mynt- och medaljkunskapen blifvit omfattad med ett lifligare intresse i vårt land. Före Hildebrand var det blott några få forskare, som egnade sig åt denna historiens vackra hjelpvetenskap. Dess grundläggare i vårt land äro Elias Brenner, författare till det största verk öfver de Svenska mynten vår litteratur eger, samt hans vän och medhjelpare, den skarpsynte Nils Keder. Det århundrade, som för-

flöt efter deras död, har att uppvisa endast *en* numismatiker af större betydelse: Carl Reinhold Berch; äfven Lagerbring och Hallenberg ha sysselsatt sig med detta ämne, men mera i förbigående. Det var egentligen för kungl. myntkabinettets räkning som Hildebrand först kallades till Stockholm; det befann sig då i stor oreda, dess ordnande blef hans första och angelägnaste uppgift. Dertill hörde äfven att upprätta förteckningar öfver samlingens särskilda delar. Under arbetets fortgång utvidgades förteckningen för vissa delar allt mera och förvandlades till en systematisk beskrifning. En sådan utarbetades af hans vän Tornberg öfver de Kufiska mynten. Den del af ämnet, som från början tillvunnit sig Hildebrands särskilda uppmärksamhet, var de Anglosachsiska mynten, intressanta både genom sina innehållsrika legender och genom den rikedom, hvari de anträffats i våra jordfynd. Icke ens England kan uppvisa en sådan mångfald af typer och exemplar som Sverige; de stora Danaskatterna ha till en god del stannat i Svensk jord, i synnerhet på Gotland. Öfver dessa mynt utarbetade Hildebrand och utgaf en fullständig förteckning och beskrifning*, hvilken snart blef erkänd såsom

* *Anglosachsiska mynt i Svenska kongl. myntkabinettet, funna i Sveriges jord.* Stockh. 1846. Ny tillökt upplaga Stockh. 1881.

ett hufvudarbete inom denna gren af ämnet. Det var under dessa numismatiska forskningar som Hildebrand gjorde den för vår fornkunskap vigtiga upptäckten, att våra äldsta myntfynd tillhöra fyra bestämdt skilda perioder: Romerska silfvermynt från de två första århundradena efter Kristi födelse, Romerska och Byzantinska guldmynt från femte årh., Arabiska mynt från nionde och förra hälften af tionde årh. samt Anglosachsiska och Tyska mynt från tionde och elfte årh. Härigenom har vår jernålder vunnit en kronologisk reda och bestämdhet, som de andra förhistoriska åldrarne väl alltid måste sakna.

Dernäst företog sig Hildebrand att beskrifva våra Svenska medaljer och skådepenningar. Äfven på detta område intager Sverige ett framstående rum genom sin rika och vackra medaljserie, tack vare Karlstens, Hedlingers, Fehrmans, Liungbergers och yngre medaljgravörers konst samt Berchs, Adlerbeths, Hildebrands smak och uppfinningsförmåga. En sådan medaljserie ansåg han vara för god att behandlas endast såsom ett kuriosum och en tom ögonfägnad; han såg i den samma en intressant illustration till landets, folkets och kulturens historia, dels återkallande för erinringen dyrbara historiska minnen, dels beredande en ädel konstnjutning genom smakfulla sinnebilder och

sinnrika inskrifter. »Ett fosterländskt äreminne» var det namn han en gång gaf vår medaljsamling. Med denna uppfattning, i denna anda författade han sina båda arbeten: *Minnespenningar öfver enskilda Svenska män och qvinnor** samt *Sveriges och Svenska konungahusets minnespenningar***. Båda dessa verk, utmärkta genom lärdom, noggrannhet och smak, äro och förblifva oumbärliga hjelpredor för hvarje samlare och älskare af våra Svenska medaljer.

Sedan Hildebrand afslutat sina medaljverk (1875), var det hans önskan att få öfvergå till de Svenska mynten, särskildt medeltidsmynten, hvilka i hög grad påkallade en ny kritisk behandling. Några profstycken deraf har han meddelat i månadsbladet***. Men innan han gick vidare i detta arbete, ansåg han sig böra utgifva en ny upplaga af sin Anglosachsiska myntbeskrifning, ty sedan den första utkom, hade kungl. myntkabinettets Anglosachsiska mynt till antalet mer än fördubblats. Den nya upplagan utkom 1881.

Hildebrand hade numera bättre tid än någonsin att sysselsätta sig med sitt älsklingsstudium, ty han hade sökt och erhållit afsked från

---

* Stockholm 1860.

** Första delen Stockh. 1874, andra delen 1875.

*** Årg. 1875, s. 181 ff; 1877, s. 536 ff; 1879, s. 180 ff.

sina befattningar såsom riksantiqvarie, garde des médailles och akademiens sekreterare. Den 31 december 1879 nedlade han alltså den officiella verksamhet han med sådan heder utöfvat i 42 ½ år. Han förbehöll sig rätt att få fortsätta sina arbeten inom de samlingar han haft under sin vård, i den mån helsa och krafter sådant medgåfve. Dessa arbeten kommo hufvudsakligen myntkabinettet till godo. Här såg man honom fortfarande arbeta nästan dagligen; han ville framför allt lägga sista handen vid det verk, för hvilket han ett halft sekel förut blifvit kallad till Stockholm, nemligen kungl. myntsamlingens ordnande. I juni 1884 var han färdig med detta arbete. Han hade nu uppnått en ålder af 78 år; ålderdomen hade visserligen icke lemnat honom oberörd, krämpor hade infunnit sig, men hans kraftfulla natur lofvade ännu flera år af lif och verksamhet. Men det oafbrutna ansträngda arbete, som varit Hildebrands lott under största delen af hans lif, hade slutligen undergräft den starka kroppshyddan. Krafterna började hastigt sjunka, han sökte stärka sig genom ett besök på vestkusten, men återkom derifrån så godt som döende. Det var liksom hade han återkommit endast för att få dö i sitt hem, i sin familjs sköte. Den 30 augusti 1884 drog han sin sista suck.

I ett af sina bref till vännen Thomsen hade Hildebrand, med en vemodsfull tanke på hvad han måste lemna ofullbordadt, yttrat: »Må hända skall man en gång på min döda mull erkänna, att jag varit en trogen arbetare, om än jag icke förmått uträtta något stort». Efterverlden skall utan tvifvel erkänna ej blott hvad han så blygsamt begär, utan äfven hvad han ej vågar ifrågasätta. Han var en trogen arbetare, trogen intill slutet, och redan detta är något stort; men han har derjemte uträttat hvad ingen skall kunna frånkänna namnet af storverk. Han är skaparen af vårt historiskt-arkeologiska museum, han är ordnaren af riksarkivet och kongl. myntkabinettet; han har på alla tre dessa områden lemnat vigtiga bidrag till vår litteratur, han har, visserligen i förening med andra, lagt den grund, på hvilken både vår arkeologiska och vår historiska skola hafva byggt och arbetat och blifvit hvad de nu äro. Det är sålunda en rik insats i vår nationella kultur Hildebrand har lemnat, rik i sig sjelf och ännu rikare, om man dertill lägger allt hvad som blifvit frukten och afkastningen deraf hos en yngre generation.

Det är de stora dragen, de vigtigaste resultaten af Hildebrands lifsgerning jag här sökt återkalla för minnet. Jag har måst lemna å sido

mycket af hvad han gjort och varit i lifvet. Han hörde till de menniskor, hvilka uträtta allt, hvad de göra, väl och med omsorg, och som derför ingifva allmänt förtroende. Uppdrag af alla slag hopades på hans starka skuldror, både af regering och af medborgare, både af offentliga samfund och enskilda personer. Svenska Akademien erinrar sig säkert med tacksamhet hvad han varit för henne, med hvilket nit han i tio år skötte hennes ombudsmannabefattning samt under två år och vid flera enskilda tillfällen den betydelsefulla sekreteraretjensten. Under 16 år var han en verksam ledamot af direktionen för Stockholms stads undervisningsverk såsom ombud för vitterhets-, historie- och antiqvitets-akademien, och i 13 år ledamot af vetenskaps-akademiens förvaltningsutskott. Från och med 1845 års riksdag var han oafbrutet invald bland kommitterade för tryckfrihetens vård, och allt sedan 1836 tjenstgjorde han enligt bankofullmägtiges uppdrag såsom riksbankens garde des médailles. Dertill måste han emottaga åtskilliga mer tillfälliga uppdrag såsom ledamot af styrelser och kommissioner m. m. Det kan tyckas som om allt detta varit för mycket för en man. Men Hildebrand förstod den stora konsten att väl ordna sitt arbete och att aldrig öfverskrida det rätta måttet; han viste att begränsa sig och kunde

derför inlägga så mycket större eftertryck i allt hvad han gjorde.

Hildebrand var allt för sjelfständig till karakteren för att fika efter gunst och utmärkelser, men dessa föllo honom icke dess mindre till — han var ledamot af 12 inhemska och 22 utländska* lärda eller vittra samfund. Af sin konung mottog han kommendörskorsen af Nordstjerne- och St. Olofs-ordnarne.

I det offentliga lifvet, såsom embetsman och chef, var Hildebrand en strängt konservativ natur. Icke så att han älskade det gamla och bestående för dess egen skull; tvärt om blef det hans uppgift i lifvet att bryta med gammal slentrian, gammal ordning eller oordning; han var en reformator på mer än ett område. Men den idé, som han en gång tillegnat sig och lagt till grund för sina ombildningar, den förblef han trogen genom hela sitt lif; den ordning, han sålunda skapat, ville han ej gerna rubba i någon af dess grundvalar. Han viste bäst, hvilken möda och omtanke det kostat

* Han var hedersledamot af The royal historical Society of Great Britain och The Society of Antiquaries of Scotland; ordin. ledamot af kongl. Videnskabernes Selskab i Köpenhamn, kongl. Videnskabernes Selskab i Trondhjem, The Antiquarian Society of London, La Société numismatique belge m. fl.; korresponderande led. af Preussiska vetenskapsakademien i Berlin och kejserl. vetenskapsakademien i Petersburg m. fl.

att bringa dem till stånd och ville ej se dem ändrade efter hvad han ansåg som lösa förslag eller hugskott. Samma ståndpunkt intog han i samhällslifvets allmänna frågor. Han var ingalunda en fiende till samhällsförbättringar och såg med sin praktiska blick kanske bättre än de flesta hvad som kräfde förändring, men grundvalarne ville han lemna orörda; dem betraktade han med fosterlandsvännens pietet och kanske äfven med fornforskarens kärlek till det fäderneärfda. Den nya tiden mötte han med kritisk blick, ja med ett misstroende, som ej alltid var berättigadt. Han hade ett skarpt öga för skuggsidorna i vår tids bildning och sträfvanden; med djup smärta tyckte han sig finna, att skuggorna föllo allt djupare och hotade att fördunkla allt som varit stort och skönt i den Svenska nationalkarakteren. Med bäfvan tänkte han på den tid som stundar.

Den, som en gång sett Bror Emil Hildebrand, glömde ej lätt hans karakteristiska utseende, hans kraftigt formade, skarpt utpreglade ansigtsdrag, hvilka ända in i ålderdomen bibehöllo sitt bestämda uttryck; de voro sådana, att de säkerligen underlättade gravörens uppgift, då den Svenska medaljserien riktades med hans bild*. Det var ej

* Medaljen, graverad af Lea Ahlborn, visar på åtsidan Hildebrands bröstbild med omskrift, på frånsidan en qvinna i

svårt att se, att man hade framför sig en man, som viste hvad han ville och äfven egde kraften att genomdrifva det. Såg man honom i allvarets stunder, kunde hans uttryck förefalla strängt; man förstod, att det var en man som måst arbeta och kämpa sig fram i lifvet, som sjelf vant sig att utan afvikelser följa pligtens väg och som fordrade det samma af andra. Sträng var han visserligen aldrig, så snart han såg otvetydiga prof på god vilja och vänligt sinne, redbart arbete och grundlig forskning; men trodde han sig i dess ställe finna ytlighet och flärd eller anspråksfullhet och förhäfvelse, var han icke den som tvekade att visa sitt ogillande både i ord och handling. Om han dervid någon gång misstog sig, så är det mensklig och förlåtligt. Men hade han en gång stadgat sin mening om en person, ändrade han den icke lätteligen, vare sig den gick i den ena eller den andra rigtningen. När han fattat en god tanke om en menniska och skänkt henne sin vänskap, skulle det vara starka skäl, som bevekte

---

antik drägt, som håller i venstra handen en brinnande fackla, i den högra en skål, ur hvilken hon gjuter ett libationsoffer på ett brinnande altare, hvarpå läses inskriften: *Genio populi.* Omskrift: *Secula vetusta in lucem vocavit et reddidit suis.* I afskärningen: *Post VIII lustra patriæ dedita ac stud. antiqvit. hist. et numismat. MDCCCLXXVII.*

honom att undandraga henne sitt förtroende. Han var i hög grad trofast och vänfast: sin ungdoms vänner och minnen egnade han en rörande hängifvenhet och glömde aldrig den som visat honom prof på verklig vänskap; sin tacksamhet emot sådana män som Thomsen och Järta har han gifvit de vackraste uttryck, och aldrig tvekat att ställa sina egna förtjenster i skuggan, när det gälde att hedra de käre bortgångnes minne. När talet föll på dem eller andra för honom dyrbara minnen, lyste hans anletsdrag, och hans tunga blef vältalig — det var kanske den sträng, som lättast vibrerade i hans bröst. Han var i grunden en känslig natur, full af välvilja och hjertlighet och sjelf lifligt kännande behofvet af deltagande och sympati. Ungdomligt var hans sinne till det sista; om än lifvets allvar hade dämpat ungdomens eld, fans det dock tillräckligt qvar för att värma och lifva äfven under ålderns snö, tillräckligt att göra sinnet varmt för lifvets oskyldiga fröjder, för vänskapens förtroliga tankeutbyten, för sällskapsgläd-jen och det harmlösa skämtet i vänners lag, för de njutningar som naturen och konsten erbjuda ett ädelt och odladt sinne. Lifvets sorger bar han med den undergifvenhet och förtröstan, som endast religionen förmår skänka. Han blef dock förskonad från svårare pröfningar; det var på det

hela ett lyckligt lif. Omgifven af maka* och sex barn, deribland fem kraftfulle, begåfvade söner, fann han glädje i sitt eget hem och med tiden äfven i sina barns. Han hade ock den sällsynta lyckan att få öfverlemna sitt lifs verk åt en sons kärleksfulla vård.

Sådan var Bror Emil Hildebrand i det enskilda, sådan i det offentliga lifvet. Det är hans offentliga verksamhet jag främst haft till uppgift att skildra, och denna fylde också största delen af hans lif. Han kunde säga med Oxenstierna: »jag är med arbete född, har med arbete lefvat och vill med arbete dö», och detta hans trägna, oaflåtliga arbete var hufvudsakligen helgadt åt fäderneslandets tjenst. Sveriges väl, dess heder och lycka låg honom främst om hjertat, var den ledande tanken i all hans färd; han var Svensk i hvarje fiber, och ingen kunde tänka högre om fosterlandet än han, dess minnen kunde ej ega en trognare vårdare än honom. Derför skall ock fosterlandet taga hans minne i sin vård och städse ihågkomma honom såsom en af sina mest dugande och trofaste söner.

---

* Hildebrand var sedan 1841 gift med Anna Mathilda Ekecrantz, dotter af bankokamereraren O. Ekecrantz.

SVAR

på herr ODHNERS inträdes-tal

af

Akademiens direktör herr SUNDBERG.

Min herre!

Den af Svenska Akademiens stolar, som Ni går att nu intaga, har mindre än någon af de öfriga fått ombyta innehafvare. Från den 5 april 1786 till denna dag, således under loppet af i det närmaste ett helt århundrade, hafva nemligen endast tre män innehaft den samma. Den siste af desse män, eder närmaste företrädare, var BROR EMIL HILDEBRAND, hvars bild Ni med redan förut kändt och erkändt mästerskap har tecknat. Alla som stått i förbindelse med den bortgångne hafva derföre äfven med vemodigt deltagande följt de särskilda dragen i eder teckning och genom dem återupplifvat ett dyrbart minne af hvad han en

gång varit och verkat. Han hörde i ordets bästa mening till den stam, som ett yngre slägte brukar kalla den gamla stammen, och sjelf ansåg han för en ära att få räknas dit, emedan detta gälde för honom liktydigt med att vara en man af tro och heder, som, oberoende af beröm och tadel, går sin väg rätt fram till föresatt mål. Och den vägen var för honom, liksom den varit för de fleste, som verkligen gagnat sitt fädernesland, rik på mödor från barndomen in i sena ålderdomen. Men stark till kropp och själ egde han ock krafter att bära snart sagdt hvilken börda som helst, och särskildt tycktes aldrig något arbete vara honom för tungt, när det i ett eller annat hänseende kunde bidraga till lösningen af hans hufvudsakliga lefnadsuppgift. Vårt historiska riksmuseum blef slutligen mödornas ypperstа frukt, ty denna numera verldsberömda institution kan med fullt skäl sägas vara hans skapelse. En i sanning stålig minnesvård öfver de Svenska fornminnenas flitige samlare och trogne tolk!

Det var emellertid icke uteslutande till dessa minnen och historisk forskning Hildebrand vände sin håg. Han omfattade tvärt om med sitt lifliga intresse allt menskligt och sysselsatte sig derföre äfven gerna med dagens frågor. Hvad politik, religion och vitterhet beträffar, såg han dock med

förkärlek tillbaka på en förfluten tid. Det politiska frasmakeriet hade i honom ingen vän, det tilltagande religionsföraktet betraktade han med djup ängslan, och den nya vitterhetens s. k. realism trodde han vara en betänklig afväg. Ville någon taga denna realism i försvar, kunde han vara säker på stora ögon och barska miner till svar. Sällan inlät han sig i samtal derom, men skedde det, blef kritiken skarp, och han förklarade sig rent ut icke kunna begripa, huru under några omständigheter det i sig sjelf fula skulle genom framställningens konst kunna blifva skönt. Uppstod åter fråga om de Gustavianske skalderna eller, ännu bättre, om Tegnér, då fick man se ett skimmer af välbehag utbreda sig öfver det stränga ansigtet och ofta höra långa stycken, i synnerhet ur den sist nämnde skaldens sånger, med förtjusning uppläsas. Dock... allt detta jemte mycket annat är af Eder redan skildradt och behöfver inga tillägg. Under eder vackra tafla må det nu blott vara tillåtet att sätta en vers ur sorgeqvädet vid den gamles graf:

»Smidigheten nu så mycket gäller,
Gammalmodig blir den manlighet,
Som för bifallssorl ej fanan fäller
Och ej mäkla eller stämpla vet.
Du var fast, som det den vise höfdes,
Till ditt ord man satte lugnt sin lit,

Hårdt mot hårdt du bjöd, om så behöfdes,
Icke vax, men ädel berggranit,
Viste ej att ge och återtaga,
Men var högsint som en forntidssaga».

Om de förtjenster, som berättiga Eder, min herre, att här taga arf efter Hildebrand, förbjuder mig eder egen blygsamhet att yttra många ord. En sådan mångordighet är ock öfverflödig, då edra utgifna historiska skrifter äro handlingar, som mer än tillräckligt styrka eder rätt. Nästan hvarje barn i våra skolor känner ju edert namn och tager under eder ledning sina första steg på de fosterländska häfdernas minnesrika fält. Oss äldre har Ni särskildt gjort förtrogne icke blott med de inre förhållandena på drottning Kristinas tid, utan äfven med så många andra af framfarna dagars vigtiga företeelser genom att öfver dem utbreda ett nytt ljus. Skulle bland hela ymnigheten detta samfund, hvilket Ni hädanefter skall tillhöra, hafva företrädesvis egnat sin uppmärksamhet åt eder skildring af »Sveriges politiska historia under Gustaf III:s regering», så må det af lätt begripliga skäl vara ursäktligt. Nämnde konung tänkte högt om sitt land och blef, trots alla fel, dess ädle, fastän illa belönade räddare. Man har, såsom bekant, skrifvit ganska mycket, dels nedsättande, dels äfven smickrande, *om* hans

historia, men märkvärdigt nog har denna historia sjelf aldrig egentligen varit föremål för en på arkivforskningar stödd utförligare behandling. Det är sannerligen icke eder minsta förtjenst att hafva börjat fylla den luckan och göra det på ett sätt, som ytterligare stegrat den aktning, Ni såsom historisk forskare länge åtnjutit. Svenska Akademien har synnerlig anledning att lyckönska Eder till arbetets fortsättning och derjemte uttala sin förhoppning om flere bilder af eder hand äfven för sitt eget galleri. Med denna önskan och i sådan förhoppning helsar hon Eder hjertligt välkommen.

Sedan herr Odhner undertecknat Akademiens stadgar, fördes han till den stol (n:r 11), som han vid Akademiens offentliga sammankomster eger att intaga, och hvilken förut innehafts af N. von Rosenstein, L. M. Enberg och B. E. Hildebrand. Härefter yttrade direktören:

Till innevarande års täflan hafva före den utsatta täflingstidens utgång inlemnats 26 skrifter. Akademien har beslutat att bland dessa med hedersomnämnande i främsta rummet utmärka N:r 8, *Saul, konung i Israel, en hjeltesaga i fem akter*, hvilket arbete fäst Akademiens uppmärksamhet genom drag af verklig begåfning, enskilda ställens skönhet och styrka samt ett mindre vanligt välde öfver formen, hvilka förtjenster emellertid skulle

hafva gjort sig ännu mera gällande, derest icke behandlingssättet varit allt för modernt i förhållande till ämnet och de bibliska karaktererna nog våldsamt omdanats. Akademien har likaledes ansett sig böra med hedersomnämnande utmärka N:r 11, *Hildur, dramatisk dikt*, med afseende å förtjenster i dialogen, versbildningens behag och diktionens flärdlöshet; N:r 25, *Marion Delorme, af Victor Hugo, öfversättning*, som röjer en ganska stor trohet mot originalet och en i allmänhet lycklig öfversättareförmåga; N:r 6, *Michel Angelo Buonarotti*, som, om än reflexionen der företer en viss öfvervigt öfver inbillningskraften, utmärker sig genom en ädel värma och en merendels oklanderlig behandling af den poetiska formen; N:r 19, *Sånger af Catullus, öfversättningsförsök*, en tolkning, som visserligen stundom allt för mycket dämpar Romarskaldens ofta dristiga ton och framställningssätt, men i de flesta fall är god samt i metriskt afseende ganska förtjenstfull; N:r 10, *Stunder vid lyran*, en diktsamling, som vittnar om poetiskt sinne och förmåga af sonettformens lyckliga behandling; samt N:r 16, *Qval*, röjande en inbillningskraft, som icke saknar liflighet och en viss skicklighet i versbyggnaden.

Det af Akademiens framlidne skyddsherre konung Carl XIV Johan stiftade samt af hans

efterträdare fortfarande anvisade kongliga priset, bestämdt att på Akademiens högtidsdag utdelas som aktningsbevis för litterära förtjenster, har för innevarande år tilldelats förste amanuensen vid statens historiska museum m. m. herr doktor Gustaf Oscar Augustin Montelius med afseende på hans om grundlig forskning, skarpsinnig bevisföring och lycklig framställningsgåfva vittnande arkeologiska arbeten.

Den till innevarande högtidsdag preglade minnespenningen har till föremål generalen m. m. friherre J. A. von Lantingshausen. Åtsidan framställer hans bröstbild med omskrift: *J. A. Baro Lantingshausen Gener. Urbis Holm. Præf.*; frånsidan framställer bilden af Minerva med svärd i ena handen och en eklöfskrans i den andra. Omskriften: *Dextra tenet gladium, quercus sed læva coronam*, betecknar, att minnespenningens föremål berömligt utmärkt sig så väl i krigets som i fredens värf. I afskärningen läses: *Prudens, Peritus, Providus ob. 1769* (klok, förfaren, förtänksam; död 1769).

Minnesteckningen öfver Lantingshausen, författad af herr Malmström, blef nu i sammandrag af honom uppläst, hvarefter direktören förklarade sammankomsten slutad.

MINNE

AF

ÖFVERSTÅTHÅLLAREN M.M.

FRIHERRE

JAKOB ALBRECHT v. LANTINGSHAUSEN

Sverige kan med allt skäl prisas lyckligt äfven derföre, att dess innebyggare, med knappast nämnvärda undantag, utgöra ett enda folk med samma ursprung, samma lynne, samma språk. Och likväl är denna folkliga enhet icke en följd af någon afstängning, något misstänksamt och ogästvänligt afvisande af främlingar, som sökt sig till våra kuster. Långt derifrån. Främlingar hafva ofta blifvit mottagne med allt för öppna armar. I synnerhet under den tid, då Sverige spelade rolen af en stormagt, då det stora Tyska religionskriget utkämpades, icke så mycket af Svenska härar som af härar under Sveriges hegemoni, sammansatta af krigare från alla protestantiska folk, och då Sverige under sin spira förenade provinser med stamskild befolkning, blef det naturligt, att främlingar i mängd kommo att användas i Sveriges härar liksom i dess civila tjenst; för alla något framstående bland desse, som ville fästa sina öden vid ett nytt fädernesland, stod Svensk medborgarerätt med stor liberalitet öppen, och riddarhuset mottog på sina bänkar, ofta på de främsta, bland

ättlingarne af Sveriges gamla slägter Fransmän, Holländare, Engelsmän, Skottar, Danskar, Finnar, Ryssar, och i synnerhet Tyskar. Desse främlingar tillförde det Svenska riddarhuset ett icke föraktligt tillskott af bildning, lifaktighet och kraft, men de förmådde icke rubba dess nationella karakter, och deras ättlingar blefvo snart fullständigt Svenskar.

Den mest betydande delen af denna invandring på det Svenska riddarhuset var den, som kom från Tyskland, dels direkt, dels och i synnerhet öfver Lifland och Estland. Den var mest betydande ej blott genom sin talrikhet, utan fast mer derigenom, att den hade ett fotfäste för sin främmande nationalitet uti de Tyska provinser, som lydde under Sveriges krona, och den Tyska bildning, som dessa provinser och förhållandet till Tyska riket gjorde nödvändig. Häri låg onekligen en möjlighet, att det Tyska elementet skulle kunnat inkräkta mer än tillbörligt på Sveriges odling och utvecklingen af dess samhällslif; men denna fara upphörde, då genom Carl XII:s krig Sveriges öfversjö-länder nästan fullständigt gingo förlorade, och dess stolta ställning inom Tyska riket hopkrympte till en ruin.

En bland de män af främmande ursprung, som med ära intagit en plats på Sveriges riddar-

hus, fört dess krigshär mot fienden och bekläd förtroendeposter i fred, är JAKOB ALBRECHT VON LANTINGSHAUSEN.

Hans förfäder hade från Nederländerna öfverflyttat till ordenslandet vid Finska och Liflandska vikarna och idkade der köpenskap. Farfarsfadern hade åtskilliga gånger med sin förmögenhet kommit den penningbehöfvande Svenska kronan i nödens stund till hjelp. Dennes son Albrecht, som inträdt i krigaryrket, hade redan af drottning Kristina år 1651 blifvit adlad, utan att likväl begagna sig deraf till att taga inträde på Svenska riddarhuset. Hans son, Gotthard Henrik, valde liksom fadern krigarens bana; men han fick dela så många andra Lifländares sorgliga lott, att nödgas lemna sitt hemland till rof för Moskovitens omenskliga härjningar, medan de sjelfva fjerran derifrån fingo offra lif och blod för fantomet af konung Augusts afsättning. Några månader efter sedan Liflands förmurar Narwa och Dorpat fallit i czarens våld och Ryssarne ödelagt landet vidt omkring, stupade Gotthard Henrik von Lantingshausen såsom generaladjutant i drabbningen mot Sachsarne vid Punitz den 28 oktober 1704.

Han efterlemnade enka, Jakobina Stael von Holstein, och tvenne barn, dottern Henrika Elisabeth och den femårige sonen Jakob Albrecht.

Vår kännedom om denna familjs öden under de år, som närmast följde på faderns död, är ytterst knapphändig. Troligen gick dess förmögenhet, åtminstone till stor del, till spillo under den ödeläggelse, som öfvergick landet — det var ej sådana tider, att en värnlös enka med omyndiga barn kunde skydda sig och sitt. Dock var fru v. Lantingshausen så till vida icke alldeles värnlös, att hon ju egde mägtiga slägtingar. Hon var stjufdotter till generalen, sedermera kongl. rådet Reinhold Johan von Fersen och halfsyster till sedermera generalen och presidenten Hans von Fersen; och den nära förbindelse, som längre fram i tiden finnes råda emellan den unge Lantingshausen och det Fersiska huset, ledde sannolikt sitt ursprung från hans barndom och gifver anledning att förmoda, att hans moder i sin öfvergifvenhet icke lemnats utan stöd af dessa sina anhöriga. Dock har hon äfven behöft och fått mottaga skydd af andra. Så har kongl. rådet grefve Carl Bondes enka, född Gyllenstierna, i dessa betryckets tider gifvit henne med hennes båda barn en fristad i sitt hus med ett ädelmod, hvaröfver Lantingshausen vid grefvinnans död 1737 uttalar sin varmaste och outplånliga tacksamhet. När detta skett, eller när enkan med sina barn undan fienden och krigets fasor flyttat

öfver till Sverige, veta vi icke; liksom vi om den unge Lantingshausens uppfostran icke känna något, förr än vi 1714 finna hans namn bland de kungliga pagerna. Det var en liten, mycket liten flock af adlige gossar, som uppfostrades vid det kungliga hofvet och under ledning af en pagehofmästare erhöllo undervisning i sådana ämnen, som kunde göra dem skicklige till framtida hof- eller krigstjenst. Antalet var 1714 ej större än 6 vid hofvet i Stockholm; ett lika stort antal hade följt konungen i fält. Bland Lantingshausens kamrater träffa vi namnen Per Kalling oeh Samuel Gustaf Stierneld — hvilka han längre fram i de politiska partistriderna skulle återfinna bland sina motståndare.

Att den undervisning, som Lantingshausen erhållit, vare sig att den meddelats honom i hemmet, i någon skola eller vid hofvet, varit god, derom vittnar ej blott den fond af kunskaper, som han egde, utan ännu mer den håg för vetande och den förmåga af studier, som fylde hans lediga stunder under en mångårig garnisonstjenstgöring, och som satte honom i stånd att med heder uppträda såsom guvernör för unga prinsar och ledare af deras studier vid ett främmande universitet, ehuru han icke synes hafva såsom student besökt något sådant.

Vid 17 års ålder inträdde Lantingshausen i rikets tjenst — och i den tjenst, som då bäst behöfdes och mest gälde, nemligen krigstjensten. Konung Carl var nu hemma och ordnade försvaret i det egentliga Sverige, liksom i en fästning, hvars alla utanverk fallit i fiendernas hand; och liksom uti en sådan ytterlighet plägar tillgå, fingo alla hänsyn på den enskildes rätt, frihet och egendom vika för krigets kraf; det var Görtz's och upphandlingsdeputationens, myntetecknens, reqvisitionernas och silfverkonfiskationens tid, det var ansträngningen till det yttersta af folkets alla krafter och tillgångar. Att i en sådan tid, då alla tankar vände sig kring kriget, en ädelsinnad ynglings håg skulle dragas till krigaryrket, är naturligt. Lantingshausen fick begynna sin bana med en gradpassering af allvarlig art: i nära ett år tjenstgjorde han såsom volontär vid konung Carls lifgarde, innan han nämndes till underofficer; först i början af 1718 erhöll han officersgrad såsom fänrik vid Halländska regementet till fots och befordrades ännu samma år till löjtnant. Han deltog i det Norska fälttåget, som blef konung Carls sista, liksom i det följande årets krigsrörelser mot Danskarne; men hans krigiska bana afbröts snart genom det fredslut, som det utmattade fäderneslandet måste underkasta sig.

Kriget hade till slut blifvit en börda, som ej längre kunde bäras; men öfvergången från ett krigstillstånd, som varat i 21 år, till fred medförde en sådan omstörtning och förändring af alla förhållanden, att mången enskild existens dervid ramlade öfver ända. Värst foro de krigare, som nu blefvo öfverflödige, i synnerhet officerarne, som svårare än gemene man kunde finna användning i fredliga yrken; och deras antal var ganska stort. Vid de ordinarie regementena fans i allmänhet en mer eller mindre fullständig dubbel uppsättning af officerare, nemligen en af de fångne från Pultawa, Perewolotschna med flera olycksställen, hvilka efter fredslutet återkommo, och en af dem, som i deras ställe hade blifvit tillsatte. Dessutom hade Carl XII uppsatt en mängd nya regementen, för hvilka icke något rum fans i Sveriges fredsstat. Att tillfredsställa alla de anspråk på underhåll och anställning, som nu gjordes på grund ej blott af fullmagter utan ock af verkliga förtjenster, hjeltebragder och utståndna lidanden, blef omöjligt. En särskild kommitté, »placerings-deputationen», fick det ytterst grannlaga uppdraget att söka sammanjemka anspråken dels sins emellan, dels med krigsmagtens behof och statsverkets förmåga; en mängd officerare, som bibehöllos, fingo tjena för lägre lön än deras grad tillkom, eller qvarstå med

expektans-arfvode; men en stor del måste alldeles afskedas. Lantingshausen, som icke hade någon lång krigarebana bakom sig och icke var anställd vid något af de gamla, ständiga regementena, kunde icke blifva bibehållen, gjorde kanske icke ens något anspråk derpå. Då det Halländska regementet 1720 indrogs, blef han väl förflyttad till ett dragonregemente; men då äfven detta efter freden med Ryssland reducerades, fick han (den 30 mars 1722) afsked såsom kapten.

Då det lefnadsyrke, som han valt och med kärlek omfattade, således icke längre inom fäderneslandet erbjöd honom sysselsättning och fortkomst, sökte han inom främmande land utrymme för sin verksamhet. Frankrike var på den tiden Europas förnämsta militärstat och egde af gammalt Svenske krigares sympatier; det emottog icke ogerna i sina härar sådane, som gjort sina lärospån och mandomsprof under Carl XII:s ledning. Vid ett af dess främlingsregementen, Elsass' infanteri, blef Lantingshausen år 1724 den 22 mars anställd såsom löjtnant. Men äfven Frankrike hade fred, och Lantingshausens tjenstgöring blef derföre i åratal en enformig fredstjenstgöring i garnisoner och öfningsläger, i hvilken först det Polska successionskriget gjorde ett afbrott, som dock icke blef långvarigt.

Lantingshausen använde den lugna tiden till att genom studier utvidga sina kunskaper och i synnerhet att göra sig förtrogen med allt, som hörde till den militära tjensten, hushållningen och förvaltningen, hvari han nu grundlade den djupa insigt, som framdeles gjorde honom så utmärkt. Och då krigsrörelserna begynte 1733, företog han sig att hålla en journal öfver alla de ordres, som utgåfvos vid regementet, öfvertygad att han derigenom skulle säkert förvärfva erfarenhet inom allt, som hör till ledningen af ett infanteri-regemente, så väl under tåg som i garnison eller i fält. Hvad han sålunda dag för dag antecknade, ordnade han under vinterqvarteren till en sammanhängande öfversigt. Han vann härigenom en säkerhet i befäl, som gaf honom stor auktoritet bland officerarne och i synnerhet vid utbrottet af ett nytt krig 1741 kom honom och regementet till nytta, då hans journal ofta fick tjena till anvisning af hvad som borde göras, genom att upplysa om hvad i liknande omständigheter förut blifvit gjordt.

Under sin tjenstgöring vid Elsass' regemente hade Lantingshausen blifvit bekant med den furstliga familj, som nu regerade i Zweybrücken. Detta hertigdöme, som innehafts af de begge Svenske konungarne Carl XI och XII, hade efter

den sist nämndes död enligt Tysk länsrätt, som utesluter alla qvinkönsarfvingar, tillfallit en son af Carl X Gustafs orolige broder Adolf Johan, och då äfven denne dött utan laglig arfving, öfvergått till en aflägsnare gren af det Pfaltziska huset. Den förste hertigen af denna — den Birkenfeldska — grenen, Kristian III, dog 1735, efterlemnande två söner, Kristian IV, född 1722, och Fredrik, född 1724, under ledning och förmynderskap af en utmärkt moder, enkehertiginnan Carolina, född grefvinna af Nassau-Saarbrück.

Det Franska hofvet sökte på många sätt förbinda sig de Tyska furstehusen; den unge prins Fredrik, fastän blott en gosse, bar redan titel af öfverste vid Elsass' regemente, som var förlagdt i närheten af hans hem; i den beröring mellan regementet och det pfaltzgrefliga hofvet, som häraf betecknas, hade kapten Lantingshausen blifvit bemärkt och snart vunnit aktning och förtroende af de furstliga personerna och deras omgifning. Om sommaren 1736 gafs honom det yppersta bevis derpå, då honom erbjöds att blifva de unge prinsarnes guvernör för att leda deras uppfostran under förestående universitetsstudier och utländska resor. Med Franska hofvets tillåtelse mottog han detta hedrande uppdrag, som under fyra års tid aflägsnade honom från krigstjensten.

Hälften af denna tid ungefär tillbragte Lantingshausen med sina begge prinsar vid universitetet i Leyden; och de bref, som han derunder, vanligtvis två gånger i veckan, vexlade med enkehertiginnan deras moder, gifva en ganska liflig föreställning om det sätt, hvarpå de unge furstarnes uppfostran leddes, och den trogna och uppmärksamma vård, som dem egnades så väl af guvernören som af modern. Studierna togos på fullt allvar och fortgingo med oförminskad fart äfven under tider, då universitetet hade ferier; hertiginnan tillät icke, att de afbrötos genom några besök i hemmet, och då om sommaren 1738 hennes vän och slägting prinsen af Nassau-Weilburg bjöd henne att komma till Schwalbach och der möta sina söner, som under ferierna kunde ditkomma från Leyden, afslog hon denna inbjudning, emedan det skulle visa allt för stor svaghet hos henne och sönerna, om de icke skulle kunna uthärda några månaders skilsmessa. Men om hon sålunda icke gaf vika för en naturlig längtan att se sina söner, så ville hon deremot underrättas icke blott om deras arbeten och dagliga sysselsättningar, utan ock om deras sedliga förhållanden, deras lynnen och fel, deras frestelser och religionsöfningar. Deras studier vid universitetet omfattade sådana ämnen, som för furstar och

krigare måste anses vara af största vigt, nemligen dels folkrätt, feodalrätt och Tysk statsrätt, dels matematik och fysik; i dessa begge kretsar af ämnen njöto de enskild handledning af tvenne framstående professorer, Vitriarius och Sgravesande, hvilka, såsom nyss sagdt är, äfven under ferierna läto sina kollegier med prinsarne fortgå.

Med den öfriga vid universitetet studerande furstliga och adliga ungdomen fördes ett gästfritt, men städadt umgänge. Lantingshausen önskade äfven att bereda sina elever ett bildande familjeumgänge i Leyden; men då några dertill gjorda försök icke rätt ville lyckas, företog sig Lantingshausen att en gång i veckan föra dem till Haag, som ännu var en af den Europeiska diplomatiens härdar, der alla de stora magterna höllo beskickningar af första rangen. Der i ambassadörernas kretsar blefvo de unge, älskvärde furstarne en välkommen tillökning för sällskapslifvet; der funno de den förströelse efter arbetet och den öfning i belefvenhet och verldsvana, som deras guvernör åsyftade; der begynte de ock att genom sina personliga egenskaper göra sig bemärkte på ett sätt, som kunde främja vissa politiska planer för deras framtid.

Ty det var ej blott studier och sällskapsnöjen, som sysselsatte Lantingshausens omsorger

för sina prinsar; kring den äldste af dem hade äfven begynt röra sig tankar, som syftade på att gifva en förändrad rigtning åt hans framtid. Han var ju Carl XII:s närmaste manlige arfving; derföre bar han hans hertigliga krona; skulle han icke äfven kunna komma att bära hans kungliga? Väl hade den Birkenfeldska linien utgrenat sig från den Pfaltziska stammen, innan denna genom Johan Casimirs giftermål med Gustaf Adolfs syster blifvit beslägtad med det Svenska konungahuset; i hertig Kristians ådror rann icke Vasa-blod; men slägtskapen med Carl XII stod dock fast och kunde åtminstone gifva honom företräde framför Hessare och andra oskylde pretendenter, helst som personliga egenskaper af mycket hoppgifvande art talade till hans fördel. När, hur och hos hvem den tanken först väcktes att bereda hertig Kristian tronföljden i Sverige, veta vi icke. Var det denna tanke, som föranledde, att just en Svensk man kallades att blifva hans guvernör? Det är möjligt. Säkert är, att Lantingshausen snart befans midt inne i dessa planer, rådfördes om dem, verkade för dem, ja en tid var den förnämste målsmannen för dem.

Lantingshausen hade under sin långvariga vistelse i Frankrike underhållit förbindelse med anhöriga och vänner i fäderneslandet, namneligen

med sin moders halfbroder, presidenten grefve Hans von Fersen, hvilkens helsot och död om sommaren 1736 föranledde Lantingshausen att göra ett längre besök i Sverige; och när dennes söner, de unge grefvarne Carl och Axel Fersen, sedermera gjorde sina utländska resor, blef Lantingshausen med sin rikare erfarenhet och sina stadgade lefnadsvanor ett förträffligt stöd för sina unge kusiner, hvilka också vid hofvet i Zweybrücken funno ett gästfritt hem och hos de unge furstarne-studenterna i Leyden ett hjertligt mottagande. Utan tvifvel var det genom det Fersiska huset som tanken på den Zweybrückiska tronföljden förnämligast fick insteg i Sverige.

Snart vann den ock en betydande anhängare i drottning Ulrika Eleonora. För henne, som ej kunde lida systersonens, hertigens af Holstein, anspråk och förlorat hågen — om hon någonsin haft den — att förhjelpa det Hessiska huset till varaktig besittning af Sveriges tron, för henne blef det en kär utsigt att få mottaga såsom tronföljare en ung ättling af hennes egen stam, om hvilken så mycket godt sades. Väl hade drottningen ingen röst vid valet; men hennes mening i en sådan sak var af icke ringa vigt och inflytande på det allmänna tänkesättet.

Förslaget om hertig Kristians val till tronföljare i Sverige var åtminstone redan 1737 föremål för diplomaternas tankar, och åtföljdes snart af åtskilliga förslag att finna en gemål åt honom. För intet utländskt hof kunde tronföljden i Sverige vara af större vigt än för det Danska, som alltid måste anse det såsom en fara, om dess arffiende hertigen af Holstein skulle blifva grannlandets konung. Från Danmark kom 1738 till Zweybrücken ett anbud att understödja hertig Kristians val i Sverige med förslag om giftermål emellan honom och en Dansk prinsessa. Hvarken enkehertiginnan eller Lantingshausen voro synnerligen benägna för denna förbindelse och hade ingenting emot att hertig Kristian, till hvilken ett porträtt af prinsessan blifvit skickadt till Leyden, förklarade, att hon icke var vacker, och att han ej ville hafva henne. Äfven andra giftermålsförslag afböjdes, då enkehertiginnan icke ville i förtid binda sin son och derigenom göra våld på hans tycke.

Efter två års vistelse vid universitetet i Leyden förde Lantingshausen 1739 sina prinsar till Paris. En särskild omständighet påskyndade, mer än eljest var ämnadt, deras besök i denna nöjenas, den fina sällskapsbildningens och de politiska anläggningarnas brännpunkt.

Efter den hvälfning, som samma år inträffat i Sverige, hade det segrande partiets ypperste ledare, grefve Tessin, som just nu stod på middagshöjden af sin glans och popularitet, med vigtiga uppdrag begifvit sig till den Franska hufvudstaden, der äfven Frankrikes ambassadörer i Stockholm och Köpenhamn vid samma tid infunnit sig; och Lantingshausen ansåg det vara af största vigt för hans hertigs framtida utsigter, att på en gång blifva bekant med alla dessa herrar och träffa dem, just då de voro samlade kring ledarne af Frankrikes politik. Ty att Franska hofvets bifall och medverkan skulle blifva af hufvudsaklig, kanske afgörande betydelse, var uppenbart; och det hade ännu icke uttalat sig. Mottagandet i den Franska hufvudstaden blef sådant, som man kunde önska. De unge furstarne fingo tillbringa flera veckor vid hofvet i Fontainebleau, och bemöttes med utmärkt välvilja af konung Ludvig. De ofvan nämnde diplomaterna funnos mycket gynsamt stämde för hertig Kristians planer; och slutligen fick Lantingshausen af kardinal Fleury sjelf emottaga försäkran om Frankrikes medverkan. För att underlätta framgången och vinna ett betydande understöd föreslog kardinalen ett giftermål med den Preussiska prinsessan Lovisa Ulrika och gjorde sjelf genom Frankrikes sändebud en förfrågan

derom vid hofvet i Berlin. Frågan upptogs mycket väl af prinsessans fader, konung Fredrik Wilhelm; och hertig Kristian stod redan i begrepp att göra en resa incognito till Berlin, då allt afbröts genom konung Fredrik Wilhelms död. Ty hans son och efterträdare, Fredrik II, delade i detta liksom i många andra afseenden icke sin faders åsigter och planer. Men prinsessan blef dock till slut Sveriges drottning, ehuru med en annan make än den hennes fader hade önskat.

Vistelsen i Frankrikes hufvudstad, som kom att utsträckas till vid pass tre fjerdedels år, hade medfört de politiska fördelar, som man deraf hoppats, men hade kanske icke varit så alldeles helsosam för de unge furstarnes sedliga utveckling. De hade svårt att slita sig derifrån; men Lantingshausen, förvissad om det Franska hofvets fortfarande understöd i Sverige, dref på afresan, ehuru den skulle blifva slutet på hans guvernörskap. I fyra år hade han troget följt sina prinsar, med allvar och kärlek vakat öfver deras utbildning, slutligen äfven med klokhet och nit lagt planer för deras framtid. Med allt skäl egde han nu deras tillgifvenhet och förtroende; och deras moder, enkehertiginnan, som bättre än de kunde förstå och bedöma, hvad han för dem varit, hyste för honom den varmaste tacksamhet och högaktning,

och önskade ingenting högre, än att Lantingshausen allt framgent kunde blifva den äldste sonens, om icke hela familjens, rådgifvare — en önskan, som flere gånger återkommer i den förtroliga brefvexling, som hon ännu i många år underhöll med honom. Men Lantingshausen, ehuru å sin sida af hjertat återgäldande den tillgifvenhet, som den hertigliga familjen för honom hyste, och besluten att äfven framdeles tjena den med råd och dåd, ville dock icke öfvergifva sin militära bana i Frankrikes tjenst, helst som han äfven der kunde blifva sina forne elever nyttig. Om sommaren 1740 lemnade han med dem Paris, och guvernörskapet upphörde. Den äldre brodern återvände till sitt land, hvars styrelse han öfvertog; den yngre begaf sig till sitt regemente, vid hvilket äfven Lantingshausen återinträdde i tjenstgöring såsom kapten och således äfven framgent fick tillfälle att vaka öfver honom och införa honom uti en officers och regementchefs pligter.

Det dröjde ej länge, innan begge kallades till att pröfva sig i krigets allvar. Det Franska hofvets planer till att sönderstycka den Habsburgska monarkien syntes 1741 vara nära att krönas med framgång, och dess härar ryckte i fält för att understödja dem, som gjorde anspråk på att dela det Österrikiska arfvet. Elsass' regemente till-

hörde den här, hvilken borde eröfra Böhmen åt den Bayerske kurfursten, som Frankrike skulle göra till kejsare; och Lantingshausen deltog i fälttågets äfventyr, i början framgångsrika, som slutade med segern vid Sahay (den 25 maj 1742), sedermera motgångar, som började med borttagandet af hela armeens tross (den 6 juni), hvarvid äfven Lantingshausen förlorade allt sitt bagage; derpå följde den Franska härens instängning i Prag, den långvariga belägringen och slutligen den minnesvärda genombrytningen och reträtten till Eger, planlagd och utförd af marskalken de Belleisle, som sålunda med spillrorna af sin här räddade Frankrikes krigareära.

Lantingshausen, som burit en hedrande del i dessa faror och bragder, kallades efter återkomsten från Böhmen på någon tid till andra värf. Det hade hört till den stora Franska planen mot Österrike, att Sverige skulle sysselsätta de Ryska vapnen och hindra dem att komma Österrike till hjelp. Men det Svensk-Ryska kriget föranledde en palatsrevolution i Petersburg, som satte Peter den stores dotter Elisabeth på tronen; och hennes åtgärd att till sin efterträdare kalla sin systerson hertigen af Holstein, som jemväl af många ansågs för den närmaste arfvingen till Sveriges krona, i förening med drottning Ulrika Eleonoras nästan

samtidigt inträffade död, vände plötsligt allas tankar i Sverige till lösningen af tronföljdsfrågan. När det vid ständernas sammankomst om hösten 1742 blef klart, att hertigen af Holstein ej kunde blifva Svensk tronföljare, och Frankrike med ifver förordade hertig Kristian af Zweybrücken, blefvo dennes utsigter för en tid mycket lysande, då hattpartiet temligen enigt samlade sig kring honom, och motståndarne egentligen icke hade något annat emot honom, än att han förordades af Frankrike. Men detta ena vägde tungt i deras sinnen, som ville göra slut på Frankrikes öfvermägtiga inflytande; och utsigterna mörknade lika hastigt som de ljusnat, sedan tronföljarevalet satts i samband med fredsunderhandlingen. Ty då kejsarinnan Elisabeth erbjöd Finlands återlemnande såsom pris för valet af furstbiskopen i Lybeck, och Danmark erbjöd bistånd i kriget mot Ryssland till Finlands återtagande såsom pris för den Danske kronprinsens val, så glesnade snart anhängarne kring den, som icke hade annat att erbjuda än förhoppningar, grundade på en löftesrik ungdom, samt Frankrikes i mångas ögon farliga vänskap.

Att drottning Ulrika Eleonora ej längre fans till, var utan tvifvel en stor olycka för honom; men knappast torde äfven hennes inflytande hafva

räckt till för att under dessa förhållanden leda valet på hennes frände.

När sinnena i Sverige i början af år 1742 begynte uppröras af tronföljdsfrågan, var det många, i synnerhet bland hertig Kristians rådgifvare och vänner i Frankrike, som ville att Lantingshausen skulle resa hem till Stockholm för att söka der verka till fördel för sin forne elev. Lantingshausen sjelf och de vänner i Sverige, på hvilkas omdöme han mest litade, hyste en annan åsigt och trodde, att hans hemkomst just då skulle väcka för mycket uppseende och tydas till skada för honom och hans ärende. Äfven hans krigaresinne reste sig mot tanken på att öfvergifva sitt regemente midt under farorna af ett äfventyrligt fälttåg. Hertigen sjelf såg den föreslagna resan med oro; han fruktade, att Lantingshausen ingenting skulle kunna uträtta; han fruktade, att man skulle förmå honom att qvarstanna i Sverige, och att han, hertigen, sålunda »skulle förlora ej blott sina förhoppningar utan också honom, som han ansåg för sin bäste vän». — När sedermera riksdagen sammanträdde och de första valstriderna föreföllo, var Lantingshausen med Franska hären innestängd i Prag. Efter återtåget derifrån upptogs förslaget å nyo och påyrkades nu äfven från Sverige; och sedan Lantingshausen fått det Fran-

ska hofvets föreskrift om sin färd, afreste han till Sverige i maj 1743, medförande ett bref från hertig Kristian till konung Fredrik, hvarigenom han utbad sig dennes bevågenhet och medverkan. Men Lantingshausen förmådde icke vända händelsernas gång till förmån för sin hertig; han blef endast vittne till en medtäflares seger. Emellertid begagnade han tillfället till att under de stormar, som förorsakades af valet, göra en kort bekantskap med det Svenska riddarhuset, der han nu först tog introduktion för sin ätt.

Tronföljarevalet 1743 gjorde slut på det hertigliga Zweybrückiska husets förhoppningar om konungavärdigheten, men rubbade icke de band af tillgifvenhet och förtroende, som fäste det vid den forne guvernören. Ännu länge inhemtades hans mening, begärdes hans råd, söktes hans bemedling uti allt som rörde familjens angelägenheter; ännu länge utgötos, i synnerhet moderns, bekymmer och sorger i bref till honom; och äfven de tvenne döttrarna, när de växt upp och blifvit familjemödrar, upptogo af modern vanan att göra Lantingshausen till sin förtrogne. De begge furstarne, som varit hans elever, gåfvo honom i framtiden både glädje och oro. Den äldre blef utan tvifvel en af de bättre bland samtida regenter i Tyskland; men hans obenägenhet för äktenskap

hans kostbara lefnadsvanor och hans förkärlek för Paris, der han långa tider bodde, skadade honom och hans land. Den yngre fortfor på den militära banan och blef med tiden Tysk riksfältherre; men han var en svagare natur, häftig och obetänksam. Tidigt förmäld med en katolsk prinsessa, lät han 1746 förmå sig att öfvergå till katolicismen. Det blef för den protestantiskt fromma modern en hjertesorg, som hon knappast kunde bära, icke öfvervinna, och som förnyades med dubbel smärta, då äfven den äldre brodern 12 år derefter följde exemplet.

Från riksdagen 1743 återvände Lantingshausen till sin post i den Franska hären, och nu följde för honom ett par år af trägen verksamhet dels under de strider, som Frankrike efter det omslag, som inträffat i krigets gång, måste utkämpa för att skydda sina egna gränser och så vidt möjligt sina bundsförvandters land, dels under de politiskt-militära uppdrag af ytterst grannlaga art som honom anförtroddes.

Det hade lyckats Frankrike att flytta den Tyska kejsarkronan från Habsburgska huset på kurfurstens af Bayern hufvud. Men skyddlingen hade blifvit mera en börda än ett stöd; och sedan Österrikarne intagit hans arfland, måste den nye kejsaren och hans här hufvudsakligen underhållas

af Frankrike. Sedan Lantingshausen om hösten 1743 deltagit i försvaret af Rhen mot Österrikarnes försök att öfvergå, mottog han i början af följande år den Franska regeringens förtroende att anställa mönstring med kejsarens trupper för att noggrant undersöka, i hvilket tillstånd de befunno sig till nästa fälttåg; för att skona kejsarens ömtålighet och anseende, fick likväl uppdraget skenet af att vara gifvet af honom sjelf; och det var med hans fullmagt och ordres som Lantingshausen begaf sig till sitt grannlaga värf, vid hvilket den Franske krigsministern grefve d'Argenson hade lagt honom på hjertat, att han måste para den största artighet och hofsamhet i det yttre med fasthet och noggrannhet i sak. Lantingshausen lyckades att fullgöra sitt uppdrag utan att för mycket stöta de främmande officerare, som underkastats hans kontroll; och han kunde i rätt tid insända till sina förmän en tillförlitlig redogörelse för de kejserliga truppernas styrka och tillstånd. För det sätt, hvarpå han motsvarat sitt hofs förtroende, fick han mottaga dess fulla bifall och tack; och krigsministern fick så hög tanke om hans skicklighet och omdöme, att han uppfordrade honom att underhålla en regulier bref-vexling med sig.

Om sommaren 1744, då Lantingshausen åter kämpade mot Österrikarne vid Rhen, beslöt det Franska hofvet att låta sina Tyska trupper under namn af hjelptrupper förenas med kejsarens. Vid den sålunda sammansatta hären fick Lantingshausen, som var brigadmajor vid den äldsta Tyska corpsen med öfverstes rang, en dryg del af omsorgen om fotfolkets ledning och vård. Efter fälttågets slut fick han, med rang af generalmajor, en ännu vidsträcktare befattning, då honom uppdrogs att på Franska regeringens vägnar utöfva en allmän inspektion öfver kejsarens trupper, öfvervaka deras iståndsättande och rekrytering samt bedöma och godkänna hvarje utgift derför, innan några penningar finge af den Franske kommissarien dertill utbetalas. För detta uppdrag uppehöll han sig under de första månaderna af 1745 i München, dit kejsaren — sedan staden för en tid blifvit befriad från Österrikarne — kunnat återvända och der han fick sluta sina dagar; men då Österrikarne i slutet af mars började oroa de Franska vinterqvarteren, skyndade Lantingshausen åter till sina trupper och delade med dem, ehuru för tillfället sjuk, farorna och ansträngningarna af bataljen vid Pfaffenhofen (den 15 april). I denna strid, der Fransmännen blifvit kringhvärfde af en vida öfverlägsen fiende, förde Lantingshausen de

grenadierer, som först bröto sig igenom, och bidrog väsentligen att sammanhålla trupperna och rädda så mycket som möjligt af dem från fångenskap och undergång, genom en sträckmarsch, som utan rast fortgick i 26 timmar. För sitt utmärkta förhållande vid detta tillfälle utnämndes han genast till brigadier i Franska hären. I denna egenskap tjenstgjorde han under prinsens af Conti öfverbefäl till fälttågets slut i december.

Om under de första aderton åren af Lantingshausens anställning i Franska hären hans tjenstgöring varit enformig och hans befordran trög, så hade deremot på de sista fyra åren under en mångsidig verksamhet befordringarna följt tätt på hvarandra, det ena uppdraget hopat sig på det andra; och krigsministerns utmärkta förtroende tycktes vara en borgen, att Lantingshausen äfven framgent icke skulle komma att sakna tillfällen att vinna ny ära. Att han älskade krigarens yrke och ännu icke tröttnat dervid, är temligen säkert. Så mycket underligare förefaller det, att han efter slutet af det första fälttåg, der han gjort tjenst såsom brigadier, begärde afsked ur den Franska krigshären. Vi känna icke anledningen till detta steg, eller hvad det var som gjorde att han just nu önskade återvända till Sverige. Krigsministern mottog med harm en afskedsansökan, som midt

under brinnande krig beröfvade hären en utmärkt generalsperson och kastade skugga på tjensten genom den misstanke, som naturligen måste uppstå, att Lantingshausen af missnöje drog sig tillbaka. Men då löften och föreställningar icke kunde rubba Lantingshausens beslut, beviljades omsider i april 1746 afskedet på ett mycket hedrande sätt, och Lantingshausen tillförsäkrades en fortfarande aflöning af 2,000 livres årligen*.

Sålunda löst från sina tjenstepligter i utlandet, kunde Lantingshausen om sommaren 1746 med ära och anseende återvända till sitt fädernesland. Knappast var det dock ännu hans afsigt att för beständigt der nedslå sina bopålar. Åtminstone har han lofvat enkehertiginnan af Zweybrücken att nästa år återkomma till Tyskland; och hon var genast färdig att på detta löfte bygga hoppet om, att hennes äldste son nu omsider skulle få honom till ständig rådgifvare och ledare. Omständigheterna gäckade både löftet och förhoppningarna.

Såsom en berömd officer, nyss kommen från krigsteatern, blef Lantingshausen i Sverige med

---

* Denna årsinkomst gafs såsom »appointements», icke såsom pension, emedan en sådan var underkastad en bevillning af 10 procent. (Lantingshausen till enkehertiginnan af Zweybrücken d. 28 april 1746.)

utmärkelse mottagen af konung Fredrik och fick följa honom på den lust- och jagtresa, hvarmed konungen muntrade sitt sinne till den stundande riksdagens vedermödor. Någon gunstling hos denne konung kunde Lantingshausen dock icke blifva. Hela hans föregående lif, hans från barndomen insupna hat mot Ryssland, hans långa tjenstgöring i Frankrike, hans slägtförhållande till det Fersiska huset och förbindelsen med dem, som 1743 understödt hertig Kristians val — allt detta måste draga hans sinne till Hattarne; och då nu deras motståndare, under uppenbar ledning af Rysslands sändebud och icke utan hemligt medhåll af Sveriges konung, sökte med hotelser och trug och med förödmjukelse för den nyss valde tronföljaren tillvägabringa en förändring i Sveriges styrelse, ställde sig Lantingshausen utan tvekan i deras led, som, samlande sig till värn kring det unga hofvet, beslutsamt tillbakavisade hvarje försök att låta grannen inblanda sig i rikets inre angelägenheter. Hattpartiet vann i Lantingshausen en anhängare, hvars mod och beslutsamhet, erfarenhet och anseende snart gjorde honom till en af dess ledare och stöd.

Nykomling till riksdagsarbetet 1746, insattes han i kammar-, ekonomi- och kommerse-deputationen och fann äfven bland dess ärenden tillfälle

till nyttig verksamhet. Till denna deputations uppdrag hörde bland annat att taga kännedom om de riksdagsberättelser, som landshöfdingarne afgåfvo om tillståndet i sina län, och i hvilka äfven meddelades uppgifter om befolkningens tillväxt eller minskning. Lantingshausen fann genast, att dessa uppgifter hvarken voro uppställda efter någon gemensam plan eller hvilade på säker grund. Öfvertygad om nödvändigheten för en lagstiftande magt att noga känna sina undersåtars antal och fördelning, föreslog han, att årliga förteckningar skulle upprättas öfver giftermål, födda och döda, att befolkningsuppgifterna skulle utvisa kön, åldersklasser, civilstånd m. m., och utvecklade, med exempel från Holland, England och Frankrike, hvilken mångfaldig nytta en sådan detaljerad kännedom kunde medföra för statslifvet och hushållningen. Sekreta utskottet öfverlemnade Lantingshausens memorial och vetenskapsakademiens i samma ämne ingifna tankar till statsdeputationen, som med ledning deraf lät utarbeta vissa formulär att öfver hela riket följas vid befolkningsuppgifternas samlande. Så har Lantingshausen tagit en framstående del i uppkomsten af det Svenska tabellverket*.

* Lantingshausens memorial uppläst i sekr. utskottet den 9 december 1746. Det var af L. skrifvet på Franska, och

Men hans duglighet skulle snart finna användning på det område, der han var mest hemmastadd. Utsigterna blefvo om våren 1747 ganska hotande, då Ryska rustningar knappast tillåto tvifvel om, att kejsarinnan tänkte med sina vapen gifva utslag i de Svenska partistriderna. Lantingshausen i bref till enkehertiginnan af Zweybrücken den 3 april 1747 återgifver i de mörkaste färger sin uppfattning af ställningen: »faktionerna», skrifver han, »och de enskilda afsigterna, som råda här, hafva hunnit sin yttersta gräns; den följd, som man, menskligt att se, deraf kan vänta, är antingen inbrott af våra fiender, som rusta med magt, tillintetgörelse af vår frihet eller inbördes krig; ingenting är för tillfället ögonskenligare än den fara, som hotar den vid förra riksdagen stadgade tronföljden. Att i en sådan kris lemna sitt fädernesland, det höfves icke en medborgare; man måste se det i bojor eller fritt; tre månader skola kanske afgöra derom, men det fordras ingenting mindre än ett underverk för att afböja den storm, som hotar oss». Det var dessa faror, som hindrade Lantingshausens afsigt att återvända till Tyskland och som förlade hans nästa vinterqvarter till Finlands aflägsna bygder

öfversatt på Svenska af Dalin, hvilkens egenhändiga koncept finnes i Lantingsh. saml. i riksarkivet.

och skär, i stället för Rhentrakterna och det gästvänliga Zweybrücken.

Ty för dem, som nu lade råd om Sveriges försvar, syntes det vara af stor vigt att förvärfva Lantingshausen åt den Svenska krigshären; och afvogheten att erkänna ett i främmande tjenst vunnet företräde fick i detta fall tystna för den utmärkta förtjensten. Behofvet att förstärka generalitetet med några yngre krafter var ögonskenligt; och krigsbefälet begärde, att sex generalmajorer öfver stat måtte utnämnas. Ständerna biföllo, dock med det af defensionsdeputationen genom grefve von Liewen gjorda förbehåll, att vid valet förnämsta ögonmärket skulle hafvas på skicklighet och på förtjenster, inlagda i Kongl. Maj:ts och rikets tjenst. Men detta förbehåll blef ur vägen röjdt: när ständernas skrifvelse härom (den 17 juni) föredrogs i rådet, anmältes, att landtmarskalken på ridderskapets och adelns vägnar tillkännagifvit, att krigsbefälet på riddarhuset förklarat sin önskan, det Lantingshausen måtte vid detta tillfälle ihågkommas. I öfverensstämmelse härmed utfärdades den 6 augusti 1747 fullmagt för Lantingshausen att vara generalmajor i Svenska hären. Och då den till ordnande af Finlands försvar dit öfversände generalguvernören, riksrådet grefve von Rosen, träget begärde att få tvenne

generalspersoner till biträde, åtog sig Lantingshausen det föga eftersträfvade förtroendet. Han lemnade riksdagen och sina egna angelägenheter för att skynda till en ny verksamhet. I början af oktober var han i Finland och fick sin station i Helsingfors.

Vistelsen i Finland blef föga angenäm. Väl hade han under sin närmaste tillsyn och vård ett arbete af utomordentligt intresse, nemligen fästningsanläggningen utanför Helsingfors, der Ehrensvärd var sysselsatt med att verkliggöra sina storartade planer; men det är möjligt, att Lantingshausen kände sig något öfverflödig bredvid den snillrike och stundom godtycklige fästningsbyggaren. I hvad förhållande han stod till generalguvernören, känna vi icke; men Rosen var en förman, med hvilken åtminstone andra hade svårt att sämjas. Säkert är, att Lantingshausen, van vid det rika, rörliga lifvet i Frankrikes och Tysklands städer och lägerställen eller nu senast i Stockholm, vantrifdes i den aflägsna Finska småstaden, der han var skild från alla sina vänner. Derföre då krigsbullret tycktes dö bort, då åtminstone för den närmaste framtiden ingen fara var för handen, begärde Lantingshausen orlof att hemresa till Stockholm, dit han i midten af augusti 1748 återkom. Egentligen var det blott ett orlof på 2

månader; men Lantingshausen hade föresatt sig att icke återvända till Finland och fann utvägar att genomföra sin föresats.

I sjelfva verket var det nära, att hans bana såsom Svensk officer redan nu skulle hafva kommit till ett brådt slut. Då han anställdes såsom generalmajor i Svensk tjenst, hade förhoppning honom gifvits, att han snart skulle få ett eget regemente. Han önskade helst ett Tyskt, som var förlagdt i Pommern; men då konung Fredrik vid ett par utnämningar gick honom förbi, blef han så missnöjd, att han begärde sitt afsked. Genom kraftigt ingripande af tronföljaren-generalissimus blef dock denna afskedsansökan lemnad utan afseende; och då om våren 1749 Danmarks hotande språk och krigsrustningar i Norge gjorde Lantingshausens tjenster på rikets vestra gräns önskvärda, blef han i april 1749 utan ansökan utnämnd till chef för ett värfvadt regemente, som låg i Göteborg*.

---

* I ett bref till enkehertiginnan af Zweybrücken d. $\frac{29 \text{ nov.}}{10 \text{ dec.}}$ 1748 gör Lantingshausen med anledning häraf några anmärkningar om partiväsendet, som kunna förtjena att läsas. Sedan han berättat, huru han väl icke låtit förmå sig att återtaga sin afskedsansökan, men dock genom prinsens och sina vänners enträgna föreställningar hindrades att yrka på dess afgörande, tillägger han: »telle est l'influence du malheureux esprit de parti qui règne parmi nous, qu'au milieu de la constitution la

Emellertid hade Lantingshausen äfven med ett annat starkt band blifvit fäst vid fädernes-landet. Vi hafva nämnt hans slägtförhållande till det Fersiska huset. Der förde efter presidentens död 1736 hans enka, en dotter af Carl XI:s gunst-ling Axel Wachtmeister, med kraft och klokhet styrelsen. Den äldste sonen, grefve Carl Rein-hold, i alla sina dagar en nöjets dyrkare*, hade vid denna tid så till vida stadgat sig, att han, betagen af kärlek till den sköna Charlotta Sparre, inträdt i äktenskapet och egnade för öfrigt sin tid åt sin befattning såsom kammarherre och hofjäg-mästare. Den yngre sonen, grefve Axel, var en man af djupare och allvarligare art. Efter det Finska krigets slut hade han varit Lantingshau-sens vapenkamrat i det Österrikiska succession-skriget, och om det också var en hyllning åt hans personliga duglighet, så var det väl icke heller

plus libre on ne jouit d'aucun avantage de la liberté. La volonté et les sentimens même y sont tellement à la gêne, qu'ils n'osent pour ainsi dire faire usage d'aucun de leurs droits; tout se ressent ici de la teinture du sistème; aimer, haïr, mépriser, toutes actions arbitraires dans tout autre gouvernement, ne sont rien moins qu'indifférentes au public en celui-ci, où chacun n'est attentif qu'à ce qui peut accroître le parti, dont il est, ou en empêcher l'affaiblissement. . .»

* Om honom yttrar L. ganska fint i ett bref till enke-hertiginnan d. 14 augusti 1739, att »la fermeté de madame sa mère lui tient lieu de sagesse».

utan någon verkan af hans slägtskap med Lantingshausen, att hertigen af Zweybrücken 1744 erbjöd den då 25-årige Svensken att blifva chef för ett regemente. Ehuru 20 år yngre än Lantingshausen, stod han redan med denne i en förtrolig brefvexling. Men de begge bröderna hade ock en syster, Anna Sophia, som vistades hos modern och hvilkens bekantskap Lantingshausen fick göra under det år han tillbragte i Stockholm efter återkomsten från Frankrike. Mellan de begge kusinerna uppstod snart en varm tillgifvenhet. Hon var ej längre i sin första ungdom — hon var född 1717; men hennes ålder passade ej illa med Lantingshausens, hvilken stod nära 50-talet. Hon hade varit förlofvad med hofmarskalken Joh. Löwen; men denna förbindelse bröts eller var förut bruten — vi veta ej, när det skedde eller skälen dertill. Vid sin återkomst från Finland om sommaren 1748 fann Lantingshausen grefvinnan Fersen på grafvens brädd; och hennes önskan att före sin död få se sin dotter förenad med Lantingshausen — sedan saken mellan de två ändtligen blifvit uppgjord — påskyndade giftermålet, hvilket kom att firas med en högst ovanlig hemlighetsfullhet. Ingen utom modern viste något om förlofningen, förr än hofvet och hufvudstaden en vacker dag öfverraskades af nyhe-

ten, att general Lantingshausen och fröken Fersen sedan gårdagen voro man och hustru. Lysningarna — alla tre på en dag — hade afkunnats i en aflägsen landsort; så snart bevis derom hunnit framkomma till Stockholm, förrättades vigseln (den 13 december 1748) vid sidan af moderns dödsbädd, i närvaro af brodern grefve Carl och hans maka, hvilka tillkallats och först der fått veta hvad som förehades. Axel Fersen, som vistades i Frankrike, fick först efteråt underrättelse om systerns val*.

Temligen sent fick Lantingshausen smaka sällheten af ett lyckligt äktenskap; och den blef kort; men så länge den varade, tyckes den hafva varit

* Hvarföre denna hemlighetsfullhet iakttogs, är icke lätt att förklara. Lantingshausen, i bref till Axel Fersen, säger, att det skett på det att Löwen icke skulle kunna lägga hinder i vägen. Skälet synes knappast tillräckligt, då Löwen, såsom Ax. Fersen berättar i bref till Lantingshausen den 16 oktober 1747, afstått från sina anspråk mot kontant ersättning af 7,000 daler s. m. Hemligheten skulle naturligtvis icke hafva kunnat bevaras, om den nödiga tillåtelsen till giftermål mellan de begge kusinerna blifvit i laga ordning hos K. M:t begärd. Dermed gick nu så till, att den 14 dec. — dagen *efter* vigseln — anmältes i Rådet, att konung Fredrik, som vid denna tid var nästan sinnesslö, hade den 12 bifallit L:s dispens-ansökan, hvilken med detta besked genom H. Ex. Palmstierna lemnats till justitie-revisionen. Rådet hade härvid icke något att påminna, utan skulle resolution under detta dato (d. 14) expedieras. Alltså hade både lysning och vigsel för sig gått innan dispens i laga form blifvit gifven.

mycket stor, och när den flydde, lemnade den hans hjerta uppfyldt med tacksamhet och saknad.

Äfven i yttre afseende blefvo de år, som närmast följde efter giftermålet, lyckliga. Lantingshausen, som redan förut tyckes hafva varit en väl burgen man, ehuru icke rik, fick med sin fru en icke obetydlig förmögenhet, bland annat egendomen Granhammar vid Mälaren, der han nu begynte bygga en bostad, som han hoppades skulle blifva ett älskadt och sorgfritt hem för hans maka och barn.

Dessutom var han mycket upptagen af allmänna värf. Väl blefvo de krigiska moln, som hotat från vestra sidan, skingrade, sedan den Svenske tronföljaren beqvämat sig att ingå på underhandling med Danmark om framtida utbyte af sin arfsrätt till Holstein, och derigenom lugnat denna grannes farhågor att ännu en gång få se Sveriges och Holsteins krafter förenade emot sig. Men om derföre Lantingshausens uppmärksamhet kunde dragas ifrån gränsförsvaret, och om hans regemente förunderligt litet kräfde hans närvaro, så blefvo i stället hans tjenster tagna i anspråk för andra ärenden. Så uppdrogs åt honom 1749 att under någon tid förvalta landshöfdingembetet i Göteborg. Men i synnerhet kom hans duglighet till användning i sådant, som rörde krigsväsendet och hushållningen. Så blefvo enligt hans

förslag och under hans tillsyn försök anstälda i Göteborg och Carlshamn med nya sätt att mala och baka för här och flotta — försök, som utföllo till stor besparing för kronan*. Af krigskollegium mottog han uppdrag att besigtiga krigsmanshusinrättningen i Vadstena, hvilket föranledde honom att i ett ingifvet betänkande yrka en fullständig förändring i sättet att använda härtill anslagna medel, så att man icke såsom dittills måtte väcka afsky och rädsla för krigstjensten genom att afspisa den, som i 30 eller 40 år tjenat K. M:t och riket och derunder ådragit sig ohelsa och lyten, med ett underhåll af 6 daler 24 öre s. m. jemte tillstånd att tigga sitt öfriga uppehälle; han föreslog, att dessa penningeunderstöd såsom otillräckliga skulle indragas, att deremot ett understöd till det ursprungliga beloppet af 3 tunnor spanmål skulle utgå till gifte soldater, att ett verkligt krigsmanshus skulle byggas, helst i Stockholm, der ett visst antal gamle krigare utan hustrur kunde få fullständigt underhåll, samt att mängden af understödsbehöfvande skulle minskas derigenom;

* Lantingshausen till Kongl. Maj:t den 21 augusti 1751 (Riksark. Öfverstars bref W. R. 15). Äfven sedermera från Pommern föreslog han amiralitets-kollegiet nya sätt att spara arbetskraft och ved vid kronobagerierna, hvaröfver am.-koll. fick befallning att betyga honom K. M:ts nådiga nöje. (K. M:t till amir.-koll. 5 juli 1763.)

att kapitulationer med kortare tjenstetid infördes i hären. Lantingshausens förslag vann någorlunda bifall af krigskollegium, men förkastades af en deröfver tillsatt kunglig kommission*.

Öfver Finlands försvar, som han under sin vistelse der i landet haft tillfälle att begrunda, fick han afgifva utlåtande till tronföljaren-generalissimus; öfver föreslagna nya krigsartiklar till lagkommissionen. När härtill läggas generalmönstringar och inspektionsresor, ledamotskap i några kommissioner, i direktioner m. m., så finner man, att Lantingshausens framstående duglighet och insigter under åren 1749—1751 på många håll togos i anspråk, och att han med lust och kraft egnade sig åt sitt fäderneslands tjenst.

Denna tid af glad verksamhet tog snart ända. Om sommaren 1751 härjades Stockholm, der Lantingshausen fortfarande hade sitt hem, af en ödeläggande eldsvåda. Lantingshausens hus undgick väl förstöringen, men hans bo blef upp- och ned-

* Tanken upptogs sedan af sekreta utskottet, som i svaret på sekr. propos. d. 21 okt. 1756 anhöll, att K. M:t måtte till nästa riksdag låta utarbeta en plan så väl till invalidernas indelning i brigader och deras underhåll i landsorterna, som till inrättning af ett invalidhus i Stockholm. K. M:t utsåg till detta uppdrag Lantingshausen, som sålunda hade fått ett ypperligt tillfälle att verka för sin idé, om icke han blifvit hindrad genom det samtida uppdraget att resa till Pommern — hvarom längre fram berättas.

vändt, då det skulle räddas undan faran. Få dagar efter denna uppskakande händelse nedkom hans maka med sitt andra barn; men barnets födelse kostade modern lifvet. Lantingshausen stod der ensam med två späda barn, en dotter och en son. Han var lycklig nog att för dem finna en öm och trogen fostermor i sin svägerska, grefvinnan Fersen, född Sparre, som af hjertegodhet genast tog den moderlösa dottern och ett par år derefter äfven sonen till sig och lät dem med sina egna barn dela sin moderliga omvårdnad.

Sorgen öfver makans död förlamade icke Lantingshausens verksamhet i det politiska lifvet. Äfven i detta hade en stor förändring inträdt. Konung Fredrik var icke mer; Adolf Fredrik hade intagit hans rum, men mellan denne och Hattarne hade den tillgifvenhet och samverkan, som rådde vid den föregående riksdagen, förbytts i ömsesidig misstro och motsträfvighet. Den nye konungen ville taga sitt konungsliga kall långt mera på allvar, än hans företrädare hade gjort; han tycktes icke vilja nöja sig med det inskränkta utrymme, som grundlagarne och deras häfdvunna tillämpning lemnat åt konungens personliga pröfning och beslut. Med tronskiftet tycktes på flera håll de gamla känslorna af aktning och tillgifvenhet för konungadömet vakna ur

den domning, hvari de under konung Fredriks tid varit försatta. Kring det nya hofvet samlades en skara anhängare, som läto förstå, att de ville något lossa på de band, i hvilka konungamagten under den föregående tiden blifvit fjettrad. Detta hofparti räknade bland sig män, som tillhört begge de gamla partierna, men det var för svagt grundadt och för illa ledt för att blifva dem begge öfvermägtigt; det måste söka stöd hos det ena af dem; och då Mössorna för tillfället voro de underlägsna, var det naturligt, att hofpartiet, som ville ändra författningen, och Mössorna, som ville ändra styrelsepersonalen, skulle förena sina bemödanden mot Hattarne, som sutto vid styret och som försvarade sin egen magt på samma gång som de försvarade regeringssättet.

I denna brytning höll Lantingshausen troget fast vid sina gamla partivänner, hvilka slöto sig kring rådets pluralitet. Mellan honom och Adolf Fredrik tyckes — oaktadt den bestämdhet, hvarmed denne såsom generalissimus verkat för hans antagande och qvarstannande i Svensk krigstjenst — förhållandet dock alltid hafva varit något kyligt; man skulle nästan vara frestad att misstänka, att något låg qvar på botten af begges sinnen från striden om tronföljden 1743; och förhållandet hade säkerligen icke blifvit bättre genom tvisterna om Lantings-

hausens svågers, Axel Fersens utnämning till generalmajor; i hvilka tvister brytningen mellan Adolf Fredrik och Hattarne först trädde i dagen. Än mera betydde säkerligen de personliga egenskaperna hos den nye konungen och hans gemål, hvilka väl kunde väcka tvekan att i deras händer anförtro någon större magt.

Härmed vilja vi dock ingalunda hafva sagt, att Lantingshausen och de med honom lika tänkande i sitt motstånd mot hofvets planer endast varit ledda af enskilda afsigter och personliga tycken. Nej, detta motstånd var nog grundadt i ett allmänt åskådningssätt. Det slägte af Svenske män, hvars ungdom infallit under konung Carl XII:s regering, hvars första intryck af lifvet varit den växande nöd, förstämning, förblödning, som följde af krig utan återvändo, segrar utan vinst, nederlag utan upprättelse, och som syntes skola störta den enskildes lycka liksom fäderneslandets sjelfständighet i en redan öppnad graf — detta slägte, kännande att det var »förvägen egensinnighet, som fört verket i djupare villervalla och förderf, än att det kunnat med mensklig förnuft och konst bringas till rätta»*, hade insupit en så liflig fruktan och afsky för enväldet, som under dessa olycksår med jernspira velat utpressa den

* Mindre sekr. dep:ns ord 1723.

yttersta skärfven, den sista blodsdroppen, utan att lyssna till några föreställningar eller tillåta någon klagan, att man icke trodde sig nog kraftigt kunna värna friheten mot de faror, som hotade från tronen. Det var den vanliga lagen, som genomgår historien, att den ena öfverdriften framanar den andra. Att man i sitt värnande om friheten kunde gå för långt, att den ena öfverdriften icke var helsosammare än den andra, det hade man omkring 1750 ännu icke allmänt betänkt; man mindes enväldets faror, men man hade ännu icke rätt lärt känna riksdags-regeringens och partiväsendets. Och de, hvilka såsom Lantingshausen och flere andra af Hattarnes ypperste hade vistats någon längre tid i Frankrike och sett tillståndet i detta land efter Ludvig XIV:s krig och under Ludvig XV:s regering, hade ingen anledning att föredraga dess styrelsesätt framför sitt fäderneslands, och det så mycket mindre, som samtidens litteratur, ej minst i Frankrike, gick ut på att förhärliga de fria statsförfattningarna. Så bildades det starka och allmänna tänkesätt, som med obevekligt misstroende satte sig emot hvarje om än så hofsamt försök att åt konungamagten återgifva en sjelfständigare och med Sveriges historiska minnen mera öfverensstämmande plats inom samhället.

Under dessa förhållanden emotsågs med mycken spänning den riksdag, som skulle sammanträda om hösten 1751 för att emottaga den nye konungens försäkran och se honom hyllas och krönas; och Lantingshausen uteblef icke från sin post på riddarhuset. Hittills hade han icke kunnat till fullo åtnjuta en riksdagsmans rättigheter, till följd af lagens föreskrift, att ingen, som stod i främmande magts tjenst eller sold, finge inväljas i sekreta utskottet. För att göra honom valbar till denna de vigtigaste rådslagens verkstad, hade nu den pension, som han sedan guvernörskapets tid uppburit från Zweybrücken, och den lön, hvarom han fortfarande blifvit försäkrad i Frankrike, af dessa länders regeringar blifvit inlösta genom utbetalning på en gång af beloppen för 10 år. Sålunda fri från allt beroende af främlingar, blef han af ridderskapet och adeln insatt i sekreta utskottet, der hattpartiets bästa krafter samlades.

Riksdagen 1751 företer en karakter af måtta och återhåll, helt olika den närmast föregående och närmast efterföljande. Partibildningen hade blifvit i betydlig mån rubbad genom nya tvistefrågors inkastande i striden; och man gick till dessa frågors lösning med en viss tveksamhet, liksom försigtigt kännande sig före, huru långt man skulle kunna gå, eller om man icke helst skulle

kunna begrafva dem olösta. De försök, som af konungen eller af hofpartiet gjordes till vidgande af konungamagten, rönte endast i några småsaker framgång; den vigtigaste frågan, den om konungens rätt att pröfva rådkammarens beslut, blef knappast vidrörd och fann ingen uppmuntran. Å andra sidan mötte rådets ömtålighet och önskan att framtvinga ett erkännande från konungen icke det understöd, som kunnat bryta hofpartiets förhoppningar; och framställningen af de långt gående republikanska läror, som hyllades af åtskillige bland riksdagens ledande män, fann man rådligast att låta stanna inom sekreta utskottet. Man skydde att bringa till afgörande en strid, för hvilken öfvertygelserna icke synas hafva varit fullt mogna, eller hvilken man hoppades att må hända kunna undvika genom motsatsernas sammanjemkande.

I riksdagens strider och öfverläggningar tog Lantingshausen en verksam och liflig del. Han var icke någon framstående talare; hans anföranden i protokollen äro hvarken många eller långa, men hans ord hade mycken vigt till följd af det stora anseende han åtnjöt såsom en klok och vidterfaren, en rättskaffens och sjelfständig man. Så stort blef hans inflytande, att den Franske am-

bassadören i sina bref till sitt hof förklarar, att riksdagens lyckliga förlopp var att tillskrifva Lantingshausens och Ulrik Scheffers kloka ledning; »de tillsammans hade varit den verklige landtmarskalken», sedan den, åt hvilken stafven vid riksdagens början anförtroddes, grefve Henning Gyllenborg, genom svaghet först, och sedan genom sjukdom, tappat tyglarne.

Det inflytande, som Lantingshausen sålunda vid denna riksdag egde, det lades städse i vågskålen mot hofvet. Alla försök att vinna någon utvidgning af konungamagten stötte på motstånd af honom — till och med i frågan om konungens rätt att utan rådets hörande utdela riddareordnar, der ständerna dock voro medgörligare än han. Å andra sidan kunde han icke heller instämma i all den eftergifvenhet, som visades Tessins nyckfulla anspråk. I hufvudsak var han dock nöjd med ständernas åtgärder; och sin uppfattning af riksdagens resultater uttryckte han i bref till enkehertiginnan af Zweybrücken sålunda: »vi hafva varit nog lyckliga att bevara våra grundlagar och följakteligen vår frihet utan det minsta intrång». Men en följd häraf blef, att han af hofvet bemöttes med uppenbar ogunst; och drottning Lovisa Ulrika räknade bland sina förnämsta skäl till missnöje med Frankrike, att det genom att inlösa Lan-

tingshausens pension öppnat sekreta utskottet för denne hofvets fiende.

De obehag, som under sådana förhållanden kunde uppstå af den beröring, i hvilken han såsom general och regementschef måste komma med konungen, hafva utan tvifvel medverkat till det beslut, som han omedelbart efter ständernas åtskiljande verkställde, men som han sjelf säger sig hafva fattat redan vid sin makas död, beslutet nemligen att nedlägga sina embeten och draga sig tillbaka i det enskilda lifvet. Den 11 juni 1752 gafs honom på begäran afsked ur rikets tjenst.

På en tid, då begreppen om redbarhet i penningärenden och värdet af ekonomisk sjelfständighet voro så förvirrade, då man nästan såsom ett mönster visade på Tessin, hvilken efter att hafva — »till rikets heder», såsom det hette — förslösat sin egen och sin hustrus ganska betydande förmögenhet jemte ovanligt rikliga löner och underhåll af allmänna medel, till slut lefde på en främmande konungs nådegåfvor, i hvilkens tjenst han aldrig stått, — då det icke ansågs för skam, att den enskilde liksom staten mottog subsidier af främmande magter, om han blott icke för penningar skiftade parti, — då politiskt inflytande och riksdagsmannabragder användes såsom förvärfskällor

till att vinna löner, arfvoden, gratifikationer, arrenden och inkomster af hvarjehanda art, — under en sådan tid förtjenar Lantingshausens förhållande i detta afseende att uppmärksammas. Han var utan tvifvel en god hushållare, ej blott så, att han med ordning och sparsamhet skötte sitt, utan ock så, att han satte värde på penningen och tyckte om att förvärfva. Men att han någonsin mottagit understöd af främmande magter — sedan det fullt berättigade, som var en vedergällning för innehafda tjenstebefattningar, hade upphört — är oss icke veterligt, lika litet som att han någonsin beredt sig inkomst af sitt riksdagsmannaskap. Och att han icke aktade inkomsten för mer än sin personliga värdighet, det visade han, då han hellre tog afsked från väl lönade befattningar, än utsatte sig för en onåd, hvars yttringar han hvarken ville underkasta sig eller — såsom mången annan gjorde — trotsa. Hvad han med omtanke och sparsamhet samlat, det egde likväl så litet hans hjerta, att han för det allmännas skull har varit högsinnad nog att sätta det på spel: under det Pommerska kriget, då regeringen endast otillräckligt och sent kunde sörja för härens behof, har han några gånger, då nödiga sändningar hemifrån allt för länge uteblefvo, på sin kredit och mot pantförskrifning af sin egen förmögenhet

anskaffat penningar till betäckande af oundgängliga utgifter.

De trenne år, som närmast följde på afskedstagandet, voro utan tvifvel de lugnaste, om också icke de sorgfriaste under Lantingshausens lefnad. Löst från de offentliga uppdragens och det krigiska befälets ständiga pligter, egnade han sig åt den enskilde godsegarens sysselsättningar, byggde, odlade och förkofrade de egendomar, som en gång skulle tillfalla hans barn, hvilkas utveckling och framtidslycka utgjorde hans ömmaste omsorg och ljufvaste ro. Dock slöt han sig icke så inom de husliga känslornas och omsorgernas krets, att han blef likgiltig för det stora samhällets angelägenheter. Dessa togo, såsom väl bekant är, under denna tid en högst bekymmersam vändning, då olikheten mellan konungens och rådets uppfattning af deras inbördes ställning, långt ifrån att sammanjemkas, tvärt om skärptes till uppenbar tvedrägt, som gick derhän, att regeringen delvis förlamades och vissa ärenden icke kunde afgöras; under det att konung och råd ömsevis beskylde hvarandra att kränka grundlagens anda och bud, samt vädjade till kommande ständer att döma om deras åtgärder.

Vid den riksdag, som under dessa olyckliga förhållanden om hösten 1755 sammanträdde, intog Lantingshausen ett mycket framstående

rum. Hans hus blef en samlingsplats för hattpartiets ledare, åt hans svåger och vän grefve Axel Fersen anförtroddes landtmarskalksstafven, han sjelf invaldes i sekreta utskottet. Ett ännu märkbarare bevis på det anseende han åtnjöt bland ständerna gafs honom, då han vid riksdagens början fyra gånger å rad uppfördes på förslag till lediga riksrådsembeten. Men då ständernas förtroende icke motsvarades af konungens, kunde han icke vinna inträde i rådkammaren; det var först 11 år derefter som man hittade på den utvägen att stympa konungens utnämningsrätt genom stadgandet, att den, som tre gånger stått på rådsförslag, skulle fjerde gången ensam föreslås och undfå kallelsebref.

De händelser, som gjort riksdagen 1755 märkvärdig i våra tideböcker, äro allt för väl bekanta för att här behöfva upprepas. Men i en teckning af Lantingshausens lefnad kan den frågan icke förbigås, hvilken ställning han intog till dessa händelser, i hvad mån han dem främjat eller hejdat. Fullt noggrant torde denna fråga icke kunna besvaras, — kan det åtminstone icke vid detta tillfälle. Vi veta i allmänhet, att han var en af Hattarnes förnämste och anseddaste män, att han räknades bland deras ledare; och en antecknare, som tyckes hafva noga känt personer och förhållanden

vid denna riksdag, berättar, att »hufvud-conclaven alltid hölls hos gref Fersens svåger, den ärans mannen general Lantingshausen». Men det är en af partiväsendets förbannelser, att den, som slutit sig till ett parti, och ännu mer den, som räknas till ett partis ledare, får samtycka till åtskilligt, som han sjelf icke gillar, och inför samtid och efterverld bära skulden för ett och annat, som gått emot hans egen önskan och åsigt. Så mycket framgår emellertid af Lantingshausens egna yttranden, att han i den första stora tvistepunkten mellan konungen och rådet, om giltigheten af rådets omröstningar och om konungens rätt att pröfva rådkammarens beslut, helt och hållet ställde sig på rådets sida och delade dess uppfattning af grundlagen. Men då under den stigande förbittring, som striden födde, det förslaget uppkom, att ständerna skulle skilja kronprinsen från sina föräldrar och sända honom till Upsala universitet att uppfostras under ledning af Lantingshausen såsom guvernör, så lärer denne hafva vägrat att låta göra sig till verktyg för ett så groft ingrepp i föräldramyndigheten och familjens rätt. Och efter upptäckten af det misslyckade revolutionsförsöket om sommaren 1756 lärer han hafva användt sitt inflytande till att afstyra våldsamheter och hejda förföljelsernas allt för vidsträckta utbredning. Så

berättas åtminstone, och är af Lantingshausens humana väsen ganska troligt. Huru långt han för öfrigt gått i republikansk ifver vid denna tid, torde få lemnas derhän; förmodligen stod han ungefär på samma linea som hans vän Fersen.

Då man finner Lantingshausen räknad bland riksdagens ledare, och sedermera ser honom åter inträda i rikets tjenst för att mottaga ett högt befäl i det Pommerska kriget, som utan tvifvel vid riksdagen förbereddes, så kan man lätt frestas att ana ett sammanhang mellan dessa begge omständigheter, liksom om Lantingshausen skulle hafva brukat sitt inflytande till att frammana en politik, som skulle föra till hans egen upphöjelse. En sådan förmodan vinner emellertid åtminstone intet stöd af de skrifter och handlingar, som kommit till vår kännedom; de innehålla intet spår deraf, att Lantingshausen deltagit i de rådslag, som förde till Sveriges inblandning i det sjuåriga kriget. Snarare förekommer en omständighet, som tyckes visa, att han om sommaren 1756 icke hade någon tanke på att låta rycka sig ur det lugna hemlif, som han nu i några år hade fört; han tog nemligen då sin femårige son hem till sig och upptog till lek- och läskamrat åt honom en jemnårig aflägsen frände, för att låta de begge gossarne under sina ögon uppfostras af en dertill anställd lärare.

En sådan anordning hade han väl icke vidtagit, om han umgåtts med planer att snart för en lång tid lemna sitt hem. Det yttre sammanhanget af de händelser, som förde till hans återinträde i tjenst, visar ock på en annan utgångspunkt än krigslystnaden.

Lantingshausen intresserade sig lifligt för statistiska och nationalekonomiska frågor, hvarom en mängd anteckningar bland hans efterlemnade papper bära vittnesbörd; redan under sin vistelse i främmande land hade han ögonen öppna för hvad dit hörde. Till följd af denna sinnesrigtning tog han vid riksdagen 1755, förmodligen efter egen önskan, sin plats icke såsom vid föregående riksdag i defensions-, utan i bankodeputationen samt i sekreta handels- och manufakturdeputationen, och arbetade med nit i de frågor, som hörde till området för dessa deputationers verksamhet. Bland de angelägenheter, som ådragit sig hans uppmärksamhet, var äfven nyttan och behofvet af att undanrödja de hinder, som tryckande afgifter och inskränkande författningar lade för Sveriges handel med dess Tyska provins Pommern; och han yrkade i ett memorial, att större frihet för denna handel skulle beredas. Detta var icke den enda fråga rörande Pommern, som vid denna riksdag var å bane; tvärt om voro både regering och ständer be-

kymrade öfver tillståndet i denna provins, öfver »landets dagligen tilltagande förfall och nödvändigheten att utan tidsförlust arbeta på dess upphjelpande»; felet troddes ligga hos dem, som utgjorde den Pommerska regeringen, och särskildt ansågs den ålderstigne generalguvernören, riksrådet Löwen, numera sakna de egenskaper, som hans embete kräfde. Men sekreta utskottet var så ömt om »den lycksaliga fri- och säkerheten, som Svenske undersåtar för sina embeten innehade», att det icke ville lemna till K. M:ts omedelbara bedömande, huru vida den gamle rådsherren borde återkallas från sitt uppdrag att vara generalguvernör. Det begärde derföre, att en kommission af några få personer — bland dem en eller annan, som i utskottet deltagit i öfverläggningarna härom — skulle afsändas till Pommern för att inhemta kunskap om tillståndet och efter noggrann undersökning utlåta sig derom, hvilka personer i sina embeten förtjente K. M:ts vidare förtroende, eller hvilka deraf gjort sig förlustiga, och om generalguvernören sjelf vore i stånd att än vidare förestå sitt vigtiga embete. Till detta grannlaga värf utsåg K. M:t (d. 7 febr. 1757) Lantingshausen jemte landshöfdingen, sedermera riksrådet, Friesendorff och envoyén C. O. von Höpken. I början af juni sammanträdde den sålunda bildade kommis-

sionen i Stralsund och begynte sin verksamhet — hvilken dock, hvad Lantingshausen beträffar, icke blef af lång varaktighet.

Ty medan denna kommission till Pommerns upphjelpande bereddes, bereddes också ett krig, som skulle ådraga detta landskap svåra lidanden, i det att den Svenska regeringen, eftergifvande för Frankrikes maningar och sin egen lystnad att få vara med om att skifta byte, steg för steg närmat sig det förbund, som det Europeiska fastlandets mägtigaste riken ingått till att krossa den uppåtsträfvande Preussiska staten och stycka dess landvinningar. Den 22 juni 1757 fattade riksrådet i Stockholm beslut att ofördröjligen till Pommern öfverföra 17,000 man, för att med vapen gifva eftertryck åt Sveriges garanti af den Westfaliska freden, som blifvit störd af konungen i Preussen.

När Sverige nu åter verkligen skulle få krig, kommo Lantingshausens erfarenhet och duglighet i åtanke, och det så mycket hellre, som han redan befann sig i Pommern och bättre än någon annan — då generalguvernören derstädes var oförmögen — kunde på stället vidtaga förberedelser till fälttåget. Huru vida förslag om hans återinträde i krigstjensten blifvit honom gjorda redan före afresan från Sverige, kunna vi icke säga; men den 18 juli ut-

nämndes han till general-löjtnant och fick uppdrag att mottaga de till Pommern ankommande trupperna, hafva inseende öfver deras inqvartering, förplägning m. m. samt att öfver dem föra högsta befälet, till dess den utsedde öfverbefälhafvaren, fältmarskalken friherre von Ungern Sternberg, hunnit anlända. Så förvandlades det fredliga uppdrag, i hvilket han kommit till Pommern, till ett krigiskt befäl, som skulle blifva mera tungt och bekymmersamt än lysande och ärofullt. Af Lantingshausens bref till hans förtrogne vän Axel Fersen kan man se, att han icke eftersträfvat denna förändring, och att han ännu, då generallöjtnantsfullmagten var på väg, trodde, att han skulle kunna behålla sin plats i den Pommerska kommissionen*.

Det Pommerska kriget intager en alldeles egendomlig ställning bland de krig, som Sverige fört. Då regeringsformen icke medgaf åt Kongl. Maj:t — d. v. s. åt konungen och riksrådet — rättighet att begynna ett anfallskrig, ville man i Stockholm helst anse, att man icke befunne sig i krig med konungen af Preussen derföre, att man till den Westfaliska fredens upprätthållande inföll med krigsmagt i hans land och angrep hans trupper. I alla händelser hade regeringen, då den ej ville

* Fersens Skr. VIII: 194.

sammankalla ständerna, icke magt att genom utskrifning öka krigshären, ej heller att genom nya skatter och bevillningar skaffa medel till de utgifter, som ett krig kräfde. Kriget måste således utföras med den ordinarie krigsmagten och med de penningtillgångar, som kunde fås genom subsidier, jemte ett kreditiv på banken, som sekreta utskottet hade lemnat efter sig. Med så inskränkta medel kunde ett omfattande eller långvarigt krig icke föras, det var uppenbart; skulle något kunna uträttas, borde det ske genom ett djerft och hastigt angrepp på den redan förut mot öfvermagten kämpande fienden. En lysande bedrift, en afgjord framgång, som snart bragte kriget till slut eller åtminstone kastade dess börda in på fiendens land, kunde allena försona sinnena i Sverige med ett krig, som icke allmänneligen ansågs nödigt eller rättvist, och stärka den regering, som hade begynt det. Derföre manade riksrådet i Stockholm med feberaktig ifver på befälhafvarne vid häreu att rycka fram och uppsöka fienden, och »icke uppehålla sig med mindre angelägna brister och tarfvor, som till ett fullkomligt utredande eljest skulle behöfvas».

Men de brister och tarfvor, som förefunnos i utrustningen, voro sådana, att befälhafvarne ej kunde lemna dem å sido. Den Svenska krigsför-

valtningen visade sig vid detta tillfälle fullkomligt oförmögen att så hastigt, som regeringen fordrade, och med den ordning och reda, som alltid är nödig, verkställa härens försättande på fältfot. I slutet af juni hade krigsbeslutet blifvit fattadt; i början af augusti började krigshären i små afdelningar att ankomma till Pommern, och dermed drog det ut hela månaden. Men krigsfolket kom så illa försedt med sina förnödenheter, att ingenting kunde dermed uträttas: »jag har», skrifver Lantingshausen till fältmarskalken Ungern Sternberg den 29 augusti, »infordrat förslag på regementenas utredningspersedlar och funnit deraf, ej allenast att trossen består i en obeskriflig mängd, utan ock att mycket af det allra nödvändigaste felar». Och en månad senare låter han kanslipresidenten veta, att af de öfverförda trupperna ett regemente saknade kappor, ett annat tält, ett tredje fält-kittlar, flera saknade trosskärror, några skor och strumpor. Den stora oredan och bristfälligheten i utredningen vitsordas af andra generaler, såsom Hamilton och Fersen, och styrkes af handlingar.

Det blef nu Lantingshausens uppgift att mottaga och anföra dessa trupper, att göra dem stridsdugliga trots dessa bristfälligheter, och skapa ordning i denna oreda. Han skulle föra »hufvudsty-

relsen öfver alla de ekonomi-mål, som pröfvats nödiga» för denna armé. Men i början hade han icke ens ett krigskommissariat till hjelp; och de personer, som sedan dertill utsågos, saknade erfarenhet och voro otillräckliga*. I stället för den allmänna uppsigt öfver ekonomien, som han trott sitt uppdrag innebära, måste han derföre egna sin omsorg åt detaljerna deraf. Han gjorde det med sin vanliga drift och pligttrohet; och det lyckades honom ock, genom ansträngd verksamhet och med anlitande af sin enskilda kredit till penningars upplåning, att afhjelpa de svåraste bristerna, så att hären åtminstone kunde röra sig, då den knappast hade några fiender emot sig i fältet. Påskyndad af den Svenska regeringens otålighet att få ställningen till sina allierade klar, beredde sig Lantingshausen att i början af september, då största delen af trupperna framkommit, skrida till angrepp; men då hade också den äldre general-löjtnanten grefve Hamilton ankommit, och Lantingshausen fick till honom aflemna öfverbefälet; dock uppdrog Hamilton åt honom att utföra den anfallsrörelse, hvarmed fiendtligheterna öppnades, då de Preussiska städerna vid gränsfloden Peene Anklam och Demmin intogos genom öfverrumpling.

* Lantingshausen till Fersen, Fersens Skr. VIII: 193, 195.

Ehuru politiska hänsyn till partiställningen inom Sverige och respekt för tjenstealdern förmått regeringen att uppdraga öfverbefälet åt Ungern Sternberg och gjort Hamilton till hans närmaste man, tyckes det dock som om Lantingshausen varit den bland generalerna, till hvilken de ledande männen i Stockholm, eller åtminstone kanslipresidenten Höpken och riksrådet Scheffer, satte sitt största förtroende, på hvilkens omdöme i militära frågor de mest litade. När, vid samma tid som krigsrörelserna begynte, Höpken med den Franske ambassadören i Stockholm hade uppgjort ett förslag derom, att den Svenska hären skulle, förenad med en betydlig förstärkning från den Franska armé, som stod vid Elben under hertig Richelieus befäl, inbryta i Brandenburg och tåga rakt på Berlin, så meddelades denna plan ej blott åt fältmarskalken Ungern Sternberg, som då ännu icke hade lemnat Sverige, utan ock samtidigt åt Lantingshausen, på det att han med sin öfverlägsna kännedom om härens och landets tillstånd skulle öfverväga alla omständigheterna och förbereda utförandet; men med uttryckligt förbehåll, att han icke skulle få tala derom med någon, eho det vara måtte, öfverordnad eller underordnad — alltså icke med den högste befälhafvanden vid hären, Hamilton. Och då ett par månader senare, i bör-

jan af december, en bestämd befallning i K. M:ts namn utfärdades till Ungern Sternberg att utan invändning framrycka mot Berlin och hålla sin återtågsväg öppen mot den Franska arméen vid Elben, skref Scheffer på samma gång till Lantingshausen, att om han tydligen såge, att utförandet af denna befallning skulle blifva förderfligt, så kunde dermed uppskjutas; men i sådant fall borde Lantingshausen skrifva enskildt derom till Höpken eller till Scheffer; ty, säger han, »jag bör ej dölja för eder, att eder enskilda mening skall vara af ganska stor vigt här». Ett sådant förtroende bakom sina förmäns rygg är icke afundsvärdt och kan lätt blifva förderfligt för både karakter och rykte; men intet spår finnes, att Lantingshausen missbrukat det, vare sig till att skada sina chefer eller till att vilseleda riksrådens uppfattning af de verkliga förhållandena: hans bref till dem innehålla ej en flägt af klander mot hans förmän eller något försök att höja sig på deras bekostnad, utan uttala oförbehållsamt, att han delat deras åsigt om ogörligheten af de framstälda förslagen.

Under de tvenne första fälttågen 1757 och 1758, då öfverbefälet i snabb omvexling fördes af Ungern Sternberg, Rosen och Hamilton efter hvarandra, blef det icke något tillfälle för Lantings-

hausen att vinna berömmelse genom vapenbragder; så mycket större utrymme hade han att göra sig förtjent om krigshären genom den omtanke, drift och oegennytta, hvarmed han under svåra omständigheter och tryckande brist ledde ekonomien och drog försorg om förnödenheters anskaffande. Hans förtjenster i detta afseende voro så stora, att regeringen redan om hösten 1757 fann skäligt att genom en särskild skrifvelse gifva honom K. M:ts nådiga välbehag till känna. Och då han, som vid sitt återinträde i krigstjenst knappast hade tänkt sig, att hans verksamhetsfält fortfarande och företrädesvis skulle blifva hushållningsbestyr och köpmansaffärer, som till stor del förut varit honom främmande, om våren 1758 begärde befrielse från kommissariatet, ville Rosen icke förorda bifall till hans anhållan, emedan han icke viste någon, som han kunde föreslå att fylla hans plats. Lantingshausen måste då fortfarande behålla öfverinseendet, om han ock fick någon hjelp och lindring för detaljerna af kommissariatet.

Den svåraste delen af denna tid var utan tvifvel de 4 första månaderna af 1758, då hären, sammanpackad inom Stralsunds bristfälliga vallar eller i illa försedda qvarter på Rügen, måste födas, klädas, värmas, sedan de förråd, som man till

detta ändamål, i hopp att få vinterqvarter utefter Peene, hade samlat närmare denna flod, vid det hastiga återtåget derifrån, med den bristfälliga trossutredningen, icke hunnit räddas, och magasinerna i Wolgast, Greifswald, Anklam, Demmin, Loitz, Grimme, Gützkow, Tribsees och Franzburg fallit i fiendens händer. Att ersätta förlusterna och midt i vintern skaffa nya förråd, under det att fienden beherskade landet ända intill Stralsunds portar, och storm och is gjorde sjöfarten osäker, blef den svåra uppgiften för Lantingshausens omtanke, och han har genom sina omsorger icke ringa del i härens räddning undan den hotande faran att tvingas till kapitulation.

Motsatsen mellan regeringens förväntningar och härens bragder, mellan den lätta seger, man hoppats vinna, och den bittra nöd, hvari man råkat, förorsakade en hastig omsättning af öfverbefälhafvare. Då Ungern Sternberg, i stället för att enligt maningarna hemifrån tåga på Berlin eller till Elben, sökte vinterqvarter i eget land, blef han afsatt från befälet. Riksrådet grefve von Rosen, som utsändes för att taga det ur hans svaga händer, hade varit en af krigets ifrigaste påskyndare och i Stockholm yrkat på djerfva företag; när han kom till Pommern, fann han lika omöjligt som Ungern Sternberg att följa de hemma uppgjorda

planerna; han förekom sin afsättning genom att begära afsked. Hans efterträdare, Hamilton, framträngde i fiendens land längre än någon annan Svensk härförare under detta krig, och sökte att gifva den föga starka Svenska häreu en möjlighet att uträtta något af större betydenhet genom att samverka med någon af de allierade, antingen Ryssarne eller Österrikarne*; men då hoppet om en sådan samverkan på begge hållen slog fel, såg Hamilton ingen annan utväg än att vid vinterns början återtåga till Svenska Pommern. För detta återtåg öfverhopad med de bittraste förebråelser af kanslipresidenten, begärde han afsked ur rikets tjenst.

Nu var ordningen kommen till Lantingshausen, nu var han i tur att mottaga öfverbefälet. Den 23 november 1758 utfärdades en kunglig skrifvelse, som uppdrog det åt honom. Efter hvad som händt hans företrädare och med det tillstånd, hvari häreu befann sig, var detta icke något afundsvärdt förtroende. Också var det icke med glad förkänsla af framgång som Lantingshausen mottog uppdraget, utan endast med önskan att snart blifva derifrån befriad. »Då jag» — så skref

* Under Hamiltons framryckande i sept. 1758 pantförskref Lantingshausen hela sin rörliga och fasta egendom i Sverige för ett lån till krigskassan.

han till svar på det kungliga brefvet — »icke tilltror mig att med mera succès kunna uppfylla E. K. Maj:ts afsigter, än de värde män, som under de förflutna campagner fört arméen, föranlåtes jag anhålla, det E. K. Maj:t täcktes till detta commando någon annan utse. Men skulle E. K. Maj:t för godt finna att stadfästa den mig tillkomna befallningen, så vördar jag den som en lag, den jag med ospard möda skall efterkomma, i den förhoppning, att E. K. Maj:t framdeles torde någon mera erfaren och värdigare utse».

Början af Lantingshausens fältherreskap var icke lysande eller lycklig. När han den 19 december 1758 mottog öfverbefälet, var den Svenska hären, som kanske räknade omkring 14,000 man, förlagd i qvarter inom Svenska Pommern utefter södra gränsen med starka garnisoner i Anklam och Demmin, hvarjemte äfven den vestra gränsen mot Mecklenburg och öfvergångarne öfver floderna Trebel och Reckenitz bevakades. På andra sidan Peene stod en Preussisk styrka under general Manteuffel, som dock var för svag att drifva Svenskarne tillbaka; men i slutet af december kom en annan truppstyrka under general Dohna, hvilken, sedan konung Fredriks öfriga fiender gått i vinterqvarter, blifvit öfverflödig i Sachsen och derifrån skickats för att jemte Manteuffel öfvervåldiga

Svenskarne. Tillsammans räknade de Preussiske generalerna under sitt befäl 18,000 man, af hvilka 4,000 utgjorde rytteri, som både i antal och beskaffenhet vida öfverträffade Svenskarnes. Dohna lät Manteuffel sysselsätta Svenskarne vid Peene för att qvarhålla dem der; sjelf vände han sig åt den Mecklenburgska sidan för att söka framtränga öfver Trebel eller Reckenitz och falla Svenskarne i ryggen. Hans första försök vid Tribsees tillbakavisades med tapperhet af öfverstlöjtnant Sinklaire; ett andra vid Freudenberg lyckades icke bättre. Men vid Dammgarten träffade han på en kommendant — en Mecklenburgare i Svensk tjenst — som utan allvarligt motstånd, utan att ens underrätta närmaste postering om fiendens antågande, förr än han blef uppfordrad att gifva sig, skyndade att kapitulera (den 1 jan. 1759), derigenom lemnande Dohna tillfälle att komma i ryggen på Svenskarne och hota deras förbindelse med Stralsund. Lantingshausen hade emellertid, så snart han fått kunskap om Dohnas försök att genombryta försvarslinien på Mecklenburgska sidan, begynt sammandraga sina trupper till Grimme, — ungefär midt emellan Demmin och Stralsund. Men härigenom fingo Preussarne tillfälle att från Usedom gå öfver till Wolgast och att vid Stolpe öfverskrida Peene. Från alla håll således hotade

af den öfverlägsna fienden, voro Svenskarne i stor fara att blifva afskurne från den fästning, som var deras enda fasta stödjepunkt, och krossade genom ett samfäldt anfall, eller, hvilket man snarare fruktade, blifva ruinerade genom spridda anfall och ansträngande marscher för att hinna den rörligare fienden. Ty då Lantingshausen ett par gånger sökte förmå Preussarne till allvarlig strid, drogo de sig undan för att på ett annat håll anfalla. Svenskarne ledo härunder svårt af den omilda väderleken, den ena dagen snö den andra regn, som gjorde vägarne bottenlösa, så att vagnar och dragare förderfvades och soldaterna sjelfva måste hjelpa till att framsläpa kanonerna. Ansträngningarna hade till följd, att på två dagar 600 man sjuknade. Då beslöt Lantingshausen efter hållet krigsråd att ännu en gång söka fienden och, om han undvek strid, draga hären tillbaka till Stralsund. Så skedde; den 7 jan. var hären samlad under Stralsunds vallar. Att detta lyckades, torde böra tillskrifvas de fiendtlige generalernas dröjsmål att begagna sina fördelar.

Detta utrymmande af landet hade dock icke för sig gått utan smärre förluster genom vapenskiften och öfverrumplingar. Men mera betydande var det, att besättningarna i Demmin, Anklam och Peenemünde hade stannat efter. Det fiendtliga

inbrottet hade skett så hastigt och från så många håll, att Lantingshausen icke haft tillfälle att draga dem till sig. För öfrigt voro Anklam och Demmin väl inga egentliga fästningar, som kunde uthärda någon belägring, men dock omgifna med sådana försvarsverk, att de ej kunde tagas i första anloppet eller utan allvarlig strid; och som de voro Preussiska städer, hoppades Lantingshausen, att Dohna, hellre än att utsätta dem för en beskjutning, skulle bevilja garnisonerna fritt aftåg. Häruti bedrog han sig; Dohna sökte på ett annat sätt skydda de begge städerna och dock få besättningarna i sitt våld. Han skref till Lantingshausen och yrkade, att besättningarna skulle gifva sig utan strid, hotande att i annat fall, och derest Anklam och Demmin genom beskjutning blefve förstörda, han skulle såsom repressalier utplundra och uppbränna någon af de bästa städerna i Svenska Pommern. Lantingshausen, som »fann detta sätt att intaga städer ganska besynnerligt», afvisade värdigt hans hotelse och lät genom tidningarna offentliggöra de derom vexlade brefven, förvissad att den allmänna rättskänslan skulle deraf så uppröras, att Dohna ej skulle kunna verkställa sin hotelse — hvilken också icke kom till utförande. Demmin blef först kringrändt och utan barmhertighet beskjutet, då besättningen efter några

dagar måste gifva sig fången. Anklam behandlades med större skonsamhet, så att dess besättning kunde göra ett envisare motstånd och betinga sig något bättre vilkor: den skulle hemföras till Sverige, med förbindelse att icke på ett år tjena mot Preussarne. De båda garnisonerna utgjorde tillsammans — officerarne inberäknade — något öfver 2,500 man, med hvilken styrka således den redan förut svaga krigsmagten i Pommern förminskades.

Återtåget till Stralsund och förlusten af garnisonerna i Demmin och Anklam vunno icke bifall i Stockholm; och Lantingshausen skulle kanske ej mindre än sina företrädare hafva blifvit öfverhopad af kanslipresidentens sarkasmer, om icke denne just vid samma tid på sin begäran blifvit af K. Maj:t befriad från brefvexling med generalerna i krigsärenden. Han inskränkte sig nu till att för Lantingshausen, såsom en slutföljd af underrättelserna från Pommern, uttala sin förmodan, att detta krig skulle sluta såsom det Finska med hela härens kapitulation.

Tvifvelsutan hade Lantingshausen förutsett det klander, som skulle falla öfver honom, och säkerligen var det endast högst ogerna som han beslöt att draga hären till Stralsund. Han hade, när han mottog befälet, skrifvit till K. Maj:t: »då

den försigtighet, hvarmed mina företrädare fört kriget, ådragit arméen hos de allierade det omdömet att med mindre upprigtighet och allvar deltaga i operationerna, och generalitetet af sina medborgare hemma den misstanken, att de brustit i god vilja och sökt skona sig sjelfva, så anhåller jag, att E. K. Maj:t täcktes tillåta mig att, så snart fienden tenterar att bryta in i Svenska Pommern, få möta honom och utan afseende på större eller mindre styrka leverera honom batalj». I öfverensstämmelse härmed hade också Lantingshausen, när fienden brutit in, sökt att förmå honom till slag; men han undvek det. Med sin öfverlägsenhet i synnerhet i rytteri och lätta trupper var Preussaren i stånd att oroa Svenskarne än här, än der, hvarigenom de, om de stannade qvar i det öppna landet, skulle kunna ruineras utan att få komma till någon egentlig batalj. Det var detta sakförhållande, som förmådde Lantingshausen att trotsa klandret och rädda hären.

I samma bref, uti hvilket Lantingshausen underkastade sig K. Maj:ts vilja i afseende på öfverbefälet, ansåg han sin pligt vara att gifva till känna hvad arméen oundgängligen behöfde för att till ett kommande fälttåg blifva rätt duglig — och det var icke litet: rekrytering, beklädning och utredning nog tidigt för att kunna börja fält-

tåget samtidigt med de allierade; rörligare tross, lättare subsistensmetod och egna fält-bagerier, ny och bättre inrättning af ambulanser, tillräcklig krigskassa och flera lätta trupper; »alla dessa tarfvor», skref Lantingshausen, »äro af den beskaffenhet, att om de saknas, så har E. K. Maj:t af arméen ingen framgång att vänta».

Alla dessa tarfvor skulle hafva kunnat sammanslås till en: penningar; hade penningar funnits, så skulle allt det öfriga hafva kunnat skaffas. Men penningar stod det icke i den Svenska regeringens magt att skaffa i något rimligt förhållande till behofvet; och Lantingshausen mottog i utbyte mot sin nyss nämnda skrifvelse ett bref från kanslipresidenten, hvari denne framhöll, att kriget dittills utöfver subsidierna kostat 140 tunnor gull, att extra ordinära skatter icke finge påläggas, att lån i banken ej berodde af regeringen o. s. v., slutande: »sådana äro våra svårigheter; Ni behöfver ej för mig beskrifva edra; de äro ofantliga, och jag känner dem fullkomligt».

Af sin regering fick Lantingshausen sålunda ringa tröst och hjelp uti de bekymmer, som åtföljde öfverbefälet. Väl var krigsfaran för Stralsund och Rügen under denna vinter icke stor, då kölden var lindrig, så att ingen is lade bro öfver vattnen, och fienden saknade utvägar att belägra

fästningen eller med fartyg angripa ön. Men sjukligheten i de trånga qvarteren och med otjenlig föda var stor, och svårigheten att skaffa underhåll och penningar öfvervåldigande. Nödiga arbeten för reparation af tross m. m. måste inställas af brist på medel; det gälde att i första rummet kunna sammanskrapa hvad som behöfdes för att lifnära officerare och manskap. Lån under den ena eller andra formen var här den enda utvägen, och Lantingshausen gjorde allt hvad i hans förmåga stod för att lindra den nöd, som uteblifvandet af penningsändningar hemifrån förorsakade. I januari lät han uppmynta sitt bordsilfver och pantsatte ännu en gång all sin fasta egendom för att kunna betala det innestående traktamentet åt officerarne, af hvilka större delen var oförmögen att af egna tillgångar ersätta hvad som kunde brista i det underhåll, som kronan borde bestå.

Lantingshausens tålamod sattes på prof genom regeringens skenbara likgiltighet för hans klagande föreställningar, i det dessa dels alldeles icke besvarades, dels besvarades med endast tomma ord; och hvad ännu värre var, regeringen fattade understundom, drifven af sin penningnöd, beslut, som stodo i rak motsats till hvad Lantingshausen hade yrkat eller föreslagit. För den befälhafvande

generalen, som hade under ögonen den nöd, som trupperna fingo utstå, framstodo sakerna på ett annat sätt än för regeringen, som närmast hade att lösa uppgiften, huru penningar skulle anskaffas. Det är också må hända möjligt, att Lantingshausen från sin långa tjenstgöring vid Franska hären fått föreställningar om soldatens behof, som icke till fullo träffade in med Svenska vanor. Bland annat ville Lantingshausen icke, att det gamla salta kött, hvaraf utredningskommissionen skickat väldiga förråd till Pommern, skulle i någon större mängd ingå i soldatens utspisning, då läkarne ansågo, att den skörbjugg, som härjade bland manskapet, deri hade sin förnämsta orsak; han ville i stället gifva soldaterna penningar för att dermed köpa sig färskt kött och fisk till omvexling med den salta maten. Men regeringen, som viste, att magasinerna voro väl försedda med salt kött, men hade ofantligt ondt om penningar, lyssnade ej till Lantingshausens föreställningar, utan befalde, att soldaterna skulle få sin proviant ur magasinerna. På samma gång ogillades, att Lantingshausen till de sjukes underhåll utlemnat penningar i stället för magasins-mat. Olyckligtvis missförstod Lantingshausen regeringens befallning i just den vigtigaste punkten, i det han trodde, att den icke ville bestå soldaterna någon del alls

af deras utspisning i kontanta penningar — hvilket den dock velat. Han blef mycket uppbragt, när hans åsigt sålunda underkändes och hans anordningar ändrades. Hans missnöje gaf sig luft i en skrifvelse till K. Maj:t (den 27 mars 1759), hvari han, under sken af att klandra utredningskommissionens förslag, i sjelfva verket klandrade K. Maj:ts på dem grundade föreskrifter, sådana han uppfattat dem; han till och med gaf till känna, att det af dem var några, som han icke stält sig till efterrättelse; och han slutade med att beklaga, att kommissionen — hvilket väl här egentligen skulle betyda Kongl. Maj:t — antingen misstrott hans nit för K. M:ts och rikets tjenst, eller ock den insigt och erfarenhet han till det honom nådigst anförtrodda embetets bestridande egde.

Knappt var detta bref afsändt, förr än en ny skrifvelse från K. M:t gaf honom ytterligare anledning till missnöje. Dermed förhöll sig sålunda.

När öfverbefälet uppdrogs åt Lantingshausen, hade han icke genast undanbedt sig direktionen öfver krigskommissariatet; utan han tänkte behålla den, öfvertygad om nödvändigheten för en kommenderande general att vid alla tillämnade rörelser ega fullständig kännedom om möjligheten att skaffa lifsförnödenheter. Men några veckors erfarenhet visade honom, att tyngden af dessa två

embeten var för *en* man odräglig; och han begärde att befrias från bestyret med kommissariatet. Till sin efterträdare häri föreslog han öfverstlöjtnanten friherre Carl Sparre — den samme som sedan under Gustaf III:s regering såsom riksråd och öfverståthållare visade sin ovanliga duglighet och drift. Men fastän Lantingshausen ej blott vitsordade hans utmärkta egenskaper, utan ock tillkännagaf, att han »genom många föreställningar förmått honom att vilja åtaga sig denna vidlyftiga och besvärliga detalj», så förkastade regeringen detta förslag, af uppgifvet skäl, att Sparre icke egde nog hög grad i arméen för att bekläda en så vigtig post, och lemnade åt Lantingshausen att välja mellan en generalmajor af föga framstående duglighet, och en öfverste, som väl i öfrigt kunde ega de nödiga egenskaperna, men enligt Lantingshausens åsigt genom sin ålder saknade den raskhet, som ett så mödosamt uppdrag kräfde; hvarjemte K. Maj:t förklarade sig äfven hädanefter förvänta af Lantingshausen, att han skulle hafva tillsyn öfver hushållningen. Nu brast tålamodet för Lantingshausen. I en temligen amper skrifvelse framhöll han, huru föga hans föreställningar så i ett som annat lyckats vinna afseende; huru han icke ens fått hugna sig af svar om angelägenheter, som han förestält såsom ytterst

vigtiga; och då han nu till och med i en sådan sak, som valet af chef för kommissariatet, icke egde K. Maj:ts förtroende, så kunde han icke heller förvänta det i större värf, hvarföre han anhöll att blifva befriad från befälet öfver arméen*.

Vid samma tid, som detta bref skrefs i Stralsund, fattade regeringen i Stockholm ett beslut, som, ehuru på olika grund, tycktes föra till samma mål: Lantingshausens skiljande från krigshären. Öfverståthållarembetet i Stockholm hade blifvit ledigt genom fältmarskalken Dürings död den 5 jan. 1759. Embetet, i alla tider vigtigt, var det i synnerhet under en tid af politisk jäsning, då regeringssättets trygghet kunde bero af den kraft och klokhet, hvarmed lugnet i hufvudstaden upprätthölls och försök till omstörtningar qväfdes. För att på denna plats kunna påräkna den tillförlitligaste man, hade ständerna under den första harmen efter upptäckten af revolutionsanläggningen vid midsommar 1756 beslutit, att öfverståthållaren

* Lantingshausens bref till K. Maj:t är i originalet dateradt d. 3 april, men i Lantingshausens registratur d. 2 april och under sistnämnda datum åberopas det flere gånger. — Följande år, då förhållandet mellan Lantingshausen och regeringen var vida bättre, blef chefskapet öfver kommissariatet, som å nyo måste tillsättas, på Lantingshausens förslag uppdraget åt Sparre, ehuru han icke hade vunnit högre grad inom arméen, utan fortfarande var öfverstlöjtnant. (Lantingshausens bref till K. Maj:t d. 25 mars 1760. Rådsprot. i krigsärenden d. 14 apr. 1760.)

liksom militärcheferna i Stockholm skulle tillsättas genom omröstning af rådet, som dervid, utan afseende på ansökning, rang eller tur, egde att välja den, »som dertill skickligast pröfvas och mesta förtroende eger». Att Lantingshausen skulle vara synnerligen lämplig på denna plats, var mångas tanke; och man sökte ifrigt att öfvertala honom till att söka den; men han lyssnade icke dertill och gjorde ingenting för att erhålla platsen*. Det oaktadt, och fastän såsom sökande hade anmält sig den vid riksdagarne synnerligen mägtige presidenten grefve Fredrik Gyllenborg, blef Lantingshausen (den 2 april 1759) utsedd till öfverståthållare.

På underrättelsen om detta val svarade Lantingshausen, att hans föresats hade varit att använda alla sina krafter till att kunna uppfylla och bringa till slut det vigtiga värf, som K. Maj:t i befälets förande öfver arméen honom uppdragit, och sedermera återtaga det lugn, som han endast af kärlek till sitt fädernesland lemnat; men då han såg sig i denna föresats icke kunna vinna hvad han önskat, utan varit föranlåten att anhålla

* Att han icke önskade den, intygas också af hans vän Axel Fersen, som d. 24 jan. 1759 skref till riksrådet Ekeblad: »Je ne sais, si le public continuera à lui (Lantingshausen) souhaiter la place vacante du feu Maréchal Düring, mais je sais positivement qu'il ne la demande ni la veut».

om tillstånd att nedlägga befälet, så ansåge han utnämningen till öfverståthållar-embetet såsom den största nåd honom kunnat vederfaras; han aflade derför underdånig tacksägelse, och afvaktade K. Maj:ts befallning, till hvem han finge öfverlemna befälet öfver arméen.

Lantingshausen mottog således utnämningen såsom det bästa sättet att slippa ifrån öfverbefälet öfver krigshären; och det är nog möjligt, att utnämningen af en och annan i rådet ansetts såsom det bästa sättet att slippa ifrån honom såsom öfverbefälhafvare. Reträtten till Stralsund bedömdes icke mildt i Stockholm; och de funnos, som trodde, att befälet skulle med större kraft och framgång föras af Axel Fersen, hvilken i krigskonseljerna alltid hade tillstyrkt djerfva åtgärder — äfven då han ansåg, att hären derigenom skulle gå förlorad. Men Fersen förklarade på förhand, att om befälet honom uppdroges, skulle han taga afsked »för att rädda den lilla ära, som han ännu hade qvar». En annan, som sattes i fråga, var general-löjtnanten grefve Liewen; men äfven han visade en afgjord obenägenhet att mottaga befälet, och förstod till och med att draga sig undan från tjenstgöringen vid hären. En tredje, som skulle kunnat påtänkas, var general-löjtnanten Augustin Ehrensvärd; men han hade den olyckan att genom ett fall från

hästen afbryta ett ben, och blef derigenom för en längre tid otjenstbar. Under sådana förhållanden måste Lantingshausen behålla öfverbefälets tunga börda, ehuru både han sjelf begärt afsked, och K. Maj:t utnämnt honom till ett annat embete.

Denna regeringens vacklan i afseende på Lantingshausens qvarhållande vid befälet tyckes nästan kunna skönjas i det olika sätt, hvarpå hans ofvan nämnda tvenne skrifvelser besvarades. Den första, af den 27 mars, hvari han klandrat utredningskommissionens åtgärder rörande utspisningen m. m., blef efter fyra veckors besinnande i början af maj besvaradt med ett kungligt bref, som i ganska skarpa ordalag tillrättavisade honom för hans klander och ålade honom att utan krus lyda; det är skrifvet såsom till en, med hvilken man icke ville eller behöfde väga ordalagen*. Den andra skrifvelsen, af den 2 april, hvari Lantingshausen hade begärt sitt entledigande, lemnades i ytterligare tre veckor obesvarad. Under tiden hade man erfarit svårigheten att finna någon efterträdare. Då, i slutet af maj, fick statssekreteraren vid krigsexpeditionen besvara brefvet i sitt namn,

* Detta svar är dateradt d. 9 april, som var den dag då Lantingshausens bref af d. 27 mars i rådet upplästes. I sjelfva verket blef svaret icke förr än den 8 maj justeradt i rådet; det var uppsatt af riksrådet Löwenhielm, som var den styrande i utredningskommissionen.

men på nådig befallning; och innehöll hans skrifvelse, att K. Maj:ts förordnanden öfver Lantingshausens föreställningar blifvit meddelade, så snart K. M:t funnit godt att deröfver taga några vissa beslut; de öfriga skulle likaledes meddelas, när penningtillgång efter hand kunde blifva utsedd till alla nödiga behof; om K. Maj:ts nådiga förtroende hade Lantingshausen så mycket mindre haft orsak att tvifla, som K. Maj:t derom nyligen lemnat honom ett så lysande vedermäle. Slutligen heter det, att Lantingshausen vid närmare eftersinnande torde finna, att några ord i hans underdåniga föreställning influtit, som kunde ega sken af mindre aktning för den höga kungliga värdigheten; men som K. Maj:t viste, att sådant härrört mera af nit än af uppsåt, så hade K. Maj:t det i dess egna höga bref ej velat upptaga, utan befalt statssekreteraren att gifva Lantingshausen sådant vid handen.

Med denna skrifvelse skulle frågan om afskedstagandet för denna gång vara bragt till ro och den retsamma brefvexlingen derom afslutad. Medan den pågick, hade inträffat den enda krigshändelse af någon betydenhet, som detta år störde vinterqvarterens lugn, nemligen Peenemündes eröfring af Preussarne. Denna skans hade en besättning af vid pass 270 man under en öfverdå-

digt djerf anförare, kapten Röök. Då honom erbjöds fritt aftåg för besättningen, men med öfverlemnande af alla förråd, beslöt han att försvara sig i det längsta, och när försvar ej längre vore möjligt, förstöra krut och kanoner samt rädda garnisonen på båtar till fartyg, som Lantingshausen för detta ändamål hade utsändt. Men han dröjde för länge med verkställandet; dagen före den natt, då han ämnat bortföra garnisonen, lyckades det fienden att skjuta eld i ett par krutmagasiner; lågorna togo öfverhand, och den tappra besättningen måste rädda sig undan dem genom att gifva sig till fånga. Om än detta var en olycka, så hade dock det särdeles manhaftiga försvaret hedrat de Svenska vapnen och höjde sinnesstämningen och tillförsigten inom krigshären.

Några veckor derefter, i midten af maj, måste Preussarne utrymma Svenska Pommern för att vända sig mot de antågande Ryssarne. För den Svenske fältherren öppnades tillfälle att något uträtta, om han blott haft medel dertill.

Öfver planen för det stundande fälttåget hade många öfverläggningar hållits; men alla rådslag strandade på samma klippa: penningbristen. Liksom sina företrädare och stridskamrater ansåg Lantingshausen Stettins belägring vara det enda företag, som för Sverige egde något värde, och

att hvarje annat, som man kunde ålägga den Svenska hären, saknade trygghet och fotfäste, så länge Stettin var i fiendens våld. Men en belägring af Stettin skulle kräfva kostnader, som den Svenska regeringen ansåg alldeles omöjligt att bära; den ville nog, att Stettin skulle eröfras, men genom öfverrumpling, hvilken kanslipresidenten gång efter annan framstälde såsom möjlig och lätt till följd af den till en del af krigsfångar sammansatta garnisonens svaghet och opålitlighet, men hvilken generalerna, som hade andra underrättelser om tillståndet i fästningen, ansågo overkställbar. Det hade då satts i fråga, att belägringen kunde ske genom en samverkan mellan Ryssar och Svenskar, hvartill Ryska kejsarinnan sjelf förklarat sig villig. Till en sådan samverkan hade Höpken intet förtroende; han »förblef beständigt i den tanken, att Ryska hofvets ömhet för Sverige icke egde hvarken allvar i meningen eller nytta i verkställigheten». Emellertid hade general-löjtnanten grefve Liewen blifvit sänd till Petersburg för att öfverenskomma om en plan till gemensam belägring, men med hemlig befallning att låta underhandlingen derom stranda. Dertill behöfdes ingen konst, då Ryssarne i verkligheten voro föga angelägne att göra en eröfring, som skulle tillfalla Sverige. Dock qvarstod Stettins belägring sken-

bart på programmet för årets fälttåg, i ty att Ryska och Österrikiska hofven öfverenskommo att med gemensamma krafter angripa konung Fredrik i Schlesien och, sedan han blifvit slagen ur fältet, sluta med att belägra Stettin. Att detta icke skulle komma till utförande, derom var man på Svenska sidan redan från början öfvertygad.

Då återstod frågan: hvad skulle den Svenska hären företaga sig? Ensam var den för svag att ingripa i de afgörande händelserna, som försiggingo på aflägsna krigsteatrar. Att förena den med någon af bundsförvandternas arméer, skulle draga den på ett alltför vådligt afstånd från dess enda fasta stödjepunkt, Stralsund.

Medan Lantingshausen, vid den tid då krigsrörelserna kunde börja, väntade på regeringens beslut i denna fråga, mottog han en hemlig befallning från kanslipresidenten (af den 8 maj), att han skulle »suspendera alla operationer och all correspondance» med den Ryske öfverbefälhafvaren, »uppskjuta alla anstalter till frammarche och öfriga krigsföretag». Det var regeringens fullkomliga oförmåga att skaffa penningar, som föranledde denna befallning. Till följd häraf, och genom brist på åtskilligt som fordrades för att göra trupperna rörliga, t. ex. trosshästar och fourage, hindrades Lantingshausen att, när Preussarne utrymde lan-

det, begagna tillfället att följa dem efter och tillfoga dem någon förlust. Efter underrättelsen om deras aftåg lossades väl något på det nyss nämnda fullständiga förbudet mot alla krigsföretag; men tillfället var då förbi och bristerna qvarstodo.

Under sådana förhållanden förgingo de vackraste månaderna under tvungen stillhet. Svenskarne utvidgade sina qvarter öfver hela Svenska Pommern, till stor lisa för manskap och hästar, men syntes icke vilja öfverskrida gränsfloden Peene. En sådan overksamhet kunde ej undgå klander af bundsförvandterna och af allmänheten; och regeringen sjelf fann, att »stillasittandet skulle förefalla dels obegripligt, dels vanhederligt, blifva för våra penningtillgångar odrägligt» (ty i eget land måste man betala — åtminstone med skuldsedlar — hvad som togs), »för våra Pommerske undersåtar förderfligt, och äfven mindre nyttigt för armèen». Af dessa skäl befalde regeringen (den 11 juli), att hären skulle sätta sig i rörelse, och det åt tvenne håll, nemligen dels intaga de begge öarna utanför Oderns mynning, Usedom och Wollin, dels rycka in i Preussiska Pommern och der besätta så stort område, som till härens underhåll kunde erfordras, utan att dock aflägsna sig för långt från eget land och med ögonmärke att intaga en sådan ställning, som såge ut att syfta på Stet-

tins kringrännande. Men med befallningen följde inga medel att göra dess verkställande möjligt. För att armèen skulle kunna blifva rörlig, behöfdes bland annat 500 hästar till dess tross och 1,000 till fältartilleriet; till dessas uppköpande, till fourage-magasiners anskaffande, ja till och med till att betala fält-traktamente för den löpande månaden, saknade fältkassan medel. Då Lantingshausen förnyade sina redan förut gjorda enträgna föreställningar derom, besvarades dessa af rådet i Kongl. Maj:ts namn (den 9 aug.) sålunda: »Egde Vi ressourcer alltid till hands, kunnen I väl betänka, att Vi dem gerna skulle Eder unna. Vi kunne väl begripa, att I kunnen finna Eder också i svår förlägenhet, men Vi förvänte af Eder, att I, till att frälsa armèen och riket, borden vara betänkt uppå att mindre lita på Våra uttömda kassor än på de utvägar I kunnen ex hostico och i fiendeland förskaffa Eder. Såsom en nitälskande undersåte måsten I gripa Oss under armarne och tro, att, der Vår förmåga vore tillräcklig, I icke skullen vara utan öfverflödig hjelp. Men efter denna är på upphållningen, så måsten I sjelf betänka, hvad Vårt rikes väl tillhörer, spara hvad sparas kan, tåla defectuositeter, som alla andra armèer mer eller mindre vidlåda, och besinna, att Vi med mindre armèer och långt mindre omkost-

nad tillförene uträttat stora saker; helst I icke hafven emot Eder någon formidabel armée och som Eder är öfverlägsen. I veten sjelf, att mellan svårigheter och omöjligheter är en stor åtskilnad».

När detta bref skrefs, hade Lantingshausen redan begynt att handla i dess anda. Det hade lyckats honom att ännu en gång på sin egen kredit och mot pant af sin egendom få låna 100,000 rdr; med denna summa kunde de första oundgängliga behofven bestridas, så att krigshären vid midten af augusti kunde sätta sig i rörelse. Men harmen öfver regeringens i hans ögon lättsinniga sätt att befalla företag, som ej stodo i förhållande till de krafter och medel, hvarmed de skulle utföras, dref honom att, på samma gång han på denna regerings osäkra betalningsförmåga vågade hvad han egde, förnya sin redan förut gjorda anhållan att blifva befriad från befälet. Denna anhållan blef icke beviljad. Men ställningen blef något förbättrad, då regeringen i slutet af augusti förmådde bankens styrelse att lemna ett betydligare lån.

Lantingshausen kunde, såsom sagdt är, i midten af augusti begynna årets fälttåg. Han räknade då under sitt befäl inemot 16,000 man. Af dem måste något mer än 2,000 qvarlemnas såsom besättning i Stralsund. Vid pass 4,000 sändes

under Fersen att eröfra Usedom och Wollin. Med återstoden inryckte Lantingshausen i det Preussiska Pommern. Han möttes af underrättelsen om det svåra nederlag, som konung Fredrik vid Kunersdorf lidit mot Ryssar och Österrikare. Den Preussiske konungen, bragt i yttersta fara, måste draga till sig förstärkningar från alla håll, och äfven den lilla styrka, som hittills stannat i Pommern, fick aftåga derifrån. Mot den Svenska hären fans då i öppna fältet ingen fiende — endast det fasta Stettin var och förblef hörnstenen för Preussens magt i dessa nejder; och det var såsom en inledning till företagen mot nämnda fästning, som expeditionen mot Usedom och Wollin skulle hafva haft sin egentliga betydelse. Den var, såsom ofvan nämndt är, anförtrodd åt Fersen och utfördes af honom med berömvärd rådighet och kraft, samt kröntes med fullständig framgång — fullständigare än Lantingshausen från början vågat hoppas. De begge öarna eröfrades efter tappert försvar, och den Preussiska flottiljen i Frische Haff tillintetgjordes. Det var i visst afseende den mest lysande vapenbragd, som Svenskarne under detta krig utförde, och borde hafva blifvit till stor nytta, om man hade kunnat fullfölja det hufvudföretag, hvartill den skulle tjena såsom inledning.

Men äran deraf tillhör rättvisligen mera Fersen än Lantingshausen.

Under tiden framryckte hufvudhären — om man så får kalla den styrka af vid pass 10,000 man, som stod under Lantingshausens eget omedelbara befäl — mycket långsamt genom Preussiska Pommern till Pasewalk. Väl gjordes förslag, att den skulle framrycka ända till Berlin för att der förena sig med en af Österrikiske fältmarskalken Daun utsänd här-afdelning; och regeringen i Stockholm fann nog detta förslag lockande; men Lantingshausen förkastade det, då det skulle skilja Svenskarne från förbindelsen med eget land och från »den enda solida operation, som borde påtänkas», nemligen belägringen af Stettin. Då det för detta företags förverkligande nödiga biträde af Ryssarne eller — såsom också i fråga sattes — af Österrikarne uteblef, måste den Svenska härens uppgift inskränka sig till att stödja och betäcka eröfringen af öarna, oroa Stettins besättning och någon tid lefva på fiendens bekostnad. Då befälhafvaren i Stettin, prinsen af Bevern, å sin sida icke ville låta Svenskarne i ro spela herrar i landet, föreföllo många smärre vapenskiften, i hvilka framgången var omvexlande. När de Ryska härmassorna, hvilka under fälttåget hade tyngt så hårdt på konung Fredrik, i slutet af

september begynte draga sig tillbaka mot sina vinterqvarter, fick den Preussiske konungen något andrum och kunde aflåta trupper till sitt Pommerns försvar. Det blef general Manteuffel, som åter sändes mot Svenskarne; han hade denna gång blott en föga talrik styrka, 4,500 man, under sitt befäl; men deribland befunno sig utmärkta lätta trupper under öfverste Belling. Dennes skaror jemte de ströftrupper, som utsändes från Stettin, oroade snart Svenskarne från alla sidor. Men äfven inom Svenska hären hade man sedan krigets början varit betänkt på att i någon mån fylla den så ytterst känbara bristen på lätta trupper, och några Svenske officerare, framför alla de begge öfveradjutanterna friherre G. G. Wrangel och J. M. Sprengtporten, utbildade sig till icke föraktlige motståndare till Belling i det lilla kriget. Under några veckor föreföllo täta små strider, i hvilka än den ene än den andre hade öfverhanden, utan att den Svenska hufvudstyrkan ändrade ställning. Men då vintern nalkades, och ingenting väsentligt stod att uträtta i fält, bröt Lantingshausen upp och förde sin här i början af november tillbaka öfver Peene, utefter hvilken flod och Trebeln den förlades i qvarter. Äfven de trupper, som efter eröfringen hållit Oder-öarna besatta, drogos i slutet af december tillbaka till Svenska Pom-

mern, för att icke utsättas för faran att blifva afskurna, i fall sunden skulle tillfrysa.

Förhållandet mellan regeringen och öfverbefälhafvaren, som vid fälttågets början var så spändt, förbättrades betydligt under dess fortgång; och vid dess slut fick Lantingshausen mottaga och till hären framföra uttryck af Kongl. Maj:ts välbehag öfver hvad som blifvit uträttadt; »ty de i år gjorda operationer hafva nog utvisat, hvad våra trupper kunna uträtta, och att den gamla Svenska käckheten icke är försvunnen». Sedan krigsäran blifvit räddad och »den urgamla hederliga tanken om nationen blifvit återställd», var regeringen icke så angelägen som under de förra åren att drifva hären till att leverera batalj, och hon gillade Lantingshausens skäl att taga vinterqvarter i Svenska Pommern, erkännande att hufvudsaken vore att behålla fast fot i Tyskland, hvilket icke kunde ske dermed att en batalj vågades; ty »antingen en batalj vinnes eller förloras, blir en svag armé än mera försvagad, segrande ur stånd att nyttja segern, men vid ett nederlag både land och folk förlorade». Detta var ett helt annat språk än hvad Ungern Sternberg och Hamilton fått höra, då de under de förra åren ansett vinterqvarter böra sökas i eget land*.

* K. M:ts bref till Lantingshausen d. 8 okt. 1759.

Den lilla Svenska hären, på hvilken nu Pommerns och Stralsunds försvar berodde, förtjenade verkligen både omsorg och aktning. Dess utrustning, i synnerhet kavalleriets, lemnade mycket öfrigt att önska; dess lätta trupper voro för fåtaliga, dess tross alltför vidlyftig och tungrörlig*. Men manskapet hade under de trenne fälttågen hunnit utveckla de goda egenskaper, som fordom utmärkt den Svenske krigaren, hunnit sätta sig in i fältlifvets förhållanden och pligter samt vänja sig vid det främmande landets klimat och lefnadssätt. Genom den vård och tillsyn, som regementschefer och officerare hade lärt sig att egna åt soldaternas hushållning och lefnadssätt, hade ej blott bandet mellan trupp och befäl blifvit stärkt, utan ock helsotillståndet betydligt förbättrats, så att sjuk-antalet blifvit vida ringare än under de föregående åren. När Lantingshausen i slutet af december 1759 efter förrättade generalmönstringar till Kongl. Maj:t insände berättelse om härens tillstånd, vitsordade han den goda anda som rådde, och »trodde sig icke säga för mycket, då han försäkrade, att ingen puissance kunde ega ett dugti-

* Lantingshausen hade i april 1759 uppgjort förslag till kontrakt med sqvadrons- och kompani-cheferna om entreprenad af trossen, hvarigenom den skulle blifva ändamålsenligare och rörligare samt äfven — om kriget fortfor ett par år — billigare; men det vann ej regeringens bifall.

gare, vackrare, pålitligare, bättre exerceradt, disciplineradt och härdadt infanteri»; och att äfven kavalleriet var i ett långt bättre tillstånd än vid förledne generalmönstring. — Härens duglighet skulle snart sättas på prof.

I januari 1760 inträffade en sträng köld, som isbelade ej blott Peene utan äfven Frische Haff; och general Manteuffel ville begagna detta tillfälle för att nu, liksom de två föregående vintrarne, inträngа i Svenska Pommern och der taga qvarter. Den 20 jan. öfvergick han Peene i trakten af Anklam; samtidigt skulle en från Stettin utsänd kolonn på isen gå öfver Frische Haff och vid Wolgast falla Svenskarne i ryggen; men denna kolonn hann icke fram i tid, hvarigenom den beräknade verkan af anfallet betydligt försvagades. Svenskarne blefvo visserligen öfverraskade — de hade snarare väntat anfallet högre upp vid floden, i nejden af Demmin; men de emottogo fienden med utmärkt kallblodighet och mannamod. En fänrik Stråle, som med 24 grenadierer var satt att bevaka en damm midt emot Stolpe, försvarade sig mot flere sqvadroner och gaf sig icke förr än han, sjelf vanmägtig af tio eller tolf sår, endast hade tre af sina män qvar. I en redutt vid Ziethen nära Anklam försvarade sig löjtnant Vegesach och fänrik Lode med 80 man i tvenne dygn, fastän

beskjutne af det Preussiska artilleriet, och gåfvo sig först då till fånga, när provianten tagit slut. Det var i Uplands och Åbo läns regementens qvarter som fienden först inföll, och ehuru de af en mångdubbelt starkare fiende kringrändes och afskuros, förlorade de icke fattningen och lyckades utan synnerliga förluster slå sig igenom till den anbefalda samlingsplatsen*.

Redan den 21 jan. hade alla de Svenska afdelningarna utom en samlat sig vid Greifswald; och då äfven den sista afdelningen stött till hären, bröt Lantingshausen den 23 upp för att söka fienden, i hopp att en gång få mäta sig med honom i ett ordnadt fältslag. Men Manteuffel, som, då Svenskarne lyckats samla sig, var dem underlägsen, drog sig undan — icke utan förluster, bland annat af en god del af sin tross — och återgick den 24 öfver Peene, utrymmande hela det Svenska området med undantag af den på flodens venstra strand liggande förstaden Peenedamm, som genom en bro var förenad med Anklam. Då detta innebar ett hot om nya infall, uppmanade Lantingshausen den Preussiske generalen att utrymma förstaden och afbryta bron.

* »Cheferna, öfverste Stakelberg (vid Åbo läns regemente) och öfverstlöjtnant Göös (vid Upländingarne), kan jag icke nog berömma för deras försigtiga disposition och vista bravoure», skrifver härom Lantingshausen till Kongl. Maj:t d. 31 jan. 1760.

Han lofvade detta; men då verkställigheten uteblef, beslöt Lantingshausen att med vapen utdrifva fienderna, och lät en truppstyrka under befäl af general-löjtnanten grefve Horn den 28 jan. före dagningen angripa förstaden. Anfallet lyckades öfver förväntan. Den Preussiska besättningen lät öfverraska sig; en del tillfångatogs; andra sökte sin räddning öfver bron in till Anklam; men tre plutoner af Skaraborgs regemente trängde i hetsigheten och stridsifvern tillika med de flyende öfver bron in i staden och hade der den lyckan att tillfångataga sjelfva den fiendtlige öfverbefälhafvaren, general Manteuffel, hvilken vid första vapengnyet hade ilat ut och träffat på de inträngande. Väl blefvo de djerfve Skaraborgarne med temligen stor manspillan tvungne att återvända samma väg de kommit; men sin fånge förde de med sig, och »reträtten skedde med den värdigaste contenance, som någonsin kan egna E. Kongl. Maj:ts trupper», skrifver Lantingshausen i sin rapport till konungen.

Genom hotelse att eljest bombardera Anklam förmådde Lantingshausen Manteuffels närmaste man i befälet, general Stutterheim, att afbryta den omtvistade bron; hvarefter hären åter fick gå i vinterqvarter. Stutterheim ville afsluta en formlig vapenhvila vid Peene; men ehuru detta förslag lifligt förordades af Fersen och Ehrensvärd, väg-

rade dock Lantingshausen att ingå derpå, för att icke derigenom gifva Preussarne fria händer att använda sina trupper annanstädes. De Svenska vinterqvarteren blefvo i alla fall icke vidare oroade; landet förskonades från fiendens utpressningar; och vintern förflöt för trupperna vida lättare än de begge föregående, då de hade måst sammanträngas i Stralsund och på Rügen.

Den korta vinter-campagnen, som börjat med Manteuffels anfall den 20 jan. och slutat med hans tillfångatagande den 28, var i hög grad hedrande för den lilla Svenska hären, ej blott genom de enskilda drag af glänsande tapperhet, hvartill den gaf anledning, utan ännu mer genom den ståndaktighet, ordning och mandom, som hela hären ådagalade, den pligttrohet, hvarmed alla skyndade att möta faran och täflade att uthärda vedermödan, hunger, törst och köld. Fastän födan, till och med vatten, under de två första dagarne brast för både folk och hästar, fastän hären, då den sökte nå fienden, fick under ovanligt skarp köld och bitande vind tillbringa tvenne nätter i slagtordning under bar himmel, så hördes dock ingen klagan; generaler och officerare föregingo med exempel och delade med största tålamod lika öde med soldaten. Äfven Pommerns innevånare gåfvo vackra prof på sin tillgifvenhet för Svenska kronan

genom den beredvillighet, hvarmed de sökte komma krigsfolket till hjelp. Borgerskapet i Greifswald och Wolgast samt en mängd enskilde på landet skyndade under de kritiska dagarne att utan betalning förse hären med lagad mat och dryckesvaror*.

Om det än torde kunna sägas, att den lyckliga utgången af detta lilla krigståg mindre bör tillskrifvas fältherrens strategi än truppernas utmärkta hållning och förträffliga anda, så måste å andra sidan erinras, att Lantingshausen haft en hufvudsaklig del i härens utbildning till hvad den nu var.

Den belåtenhet, som det föregående fälttåget och Oder-öarnas eröfring framkallat i Sverige, stegrades ytterligare genom januari-campagnen. »Sedan krigets början har jag icke haft ett ljufli-

* Lantingshausens skrifvelser till Kongl. Maj:t d. 25, 28 och 31 januari 1760. Sjelfve Fersen, som eljest så sällan berömmer, skrifver till Ekeblad d. 26 januari: »L'armée mérite louange; le soldat et l'officier ont soutenu la fatigue, la faim, le froid avec une patience et un zèle qui a peu d'exemples»; och den 15 februari: »Il est en effet extraordinaire d'être attaqué dans de si mauvais quartiers d'hiver, d'y perdre si peu, de se rassembler et rechasser l'ennemi en si peu de temps. — Notre soldat ainsi que notre officier commencent à se former et à devenir militaires. La différence de nos troupes de 1757 et 1760 est notable et prouve bien que la précieuse faculté de valeur nationale ne suffit pas pour procurer le succès à la guerre».

gare ögonblick», skrifver kanslipresidenten vid underrättelsen om Preussarnes fördrifvande. Till ett tecken af konungens välbehag blef Lantingshausen upphöjd till friherrlig värdighet. Hos bundsförvandterna skattades Lantingshausen högt; från flera håll — deribland af sjelfva kejsarinnan Maria Theresia — uttalades den lifliga önskan, att han måtte qvarstanna vid befälet.

Allt detta var ju mycket smickrande. Men befälets börda lättades föga derigenom. Hvad som från början förlamat den Svenska krigföringen — penningnöden, härens fåtalighet och knappa utrustning — lade fortfarande hinder i vägen för hvarje kraftig handling. Penningförlägenheten, stegrad genom ytterligare inskränkning af de subsidier, som Frankrike traktatsenligt bort erlägga, förmådde den Svenska regeringen att, följande den Preussiske konungens exempel, låta i Stralsund slå underhaltigt mynt; och Lantingshausen tilltrodde sig icke att göra bruk af den rättighet, som regeringen lemnat honom, att inställa denna åtgärd, oaktadt de förluster som derigenom tillskyndades härens befäl och manskap samt de Pommerska undersåtarne.

På denna penningförlägenhet och oförmågan att förstärka hären genom utsändande af mera manskap, strandade de öfverläggningar, som under

vintern och våren för sig gingo mellan regeringen och öfverbefälhafvaren om planen för det stundande fälttåget. De Ryska och Österrikiska hofven hade öfverenskommit att med öfverlägsna stridskrafter angripa och krossa konung Fredrik i den ställning han med sin krigsmagt intagit; åt den Svenska hären hade de begge kejserliga hofven icke lemnat annan uppgift, än att framrycka till den vinkel, som bildas genom Havels förening med Elbe — minnesvärd genom Gustaf Adolfs berömda läger vid Werben — och att der afbida utgången af de stora härarnes kamp. Lantingshausen hyste ingen tillit till framgången af de allierades fälttågsplan, och förkastade alldeles den rol, som blifvit åt Svenska hären anvisad, emedan han var alltför svag att i en så framskjuten ställning bibehålla kommunikationen med eget land och lätt skulle kunna af Preussiska härar öfverflyglas och krossas; det enda, som för Sveriges krigsmagt skulle kunna öppna vägen till det inre af Tyskland, vore Stettins eröfring; finge man ej tänka derpå, så vore för arméen intet annat att göra, än att skydda Pommern och att i någon mån lindra rikets utgifter genom att under sommarmånaderna söka sitt underhåll i närgränsande delar af fiendens land. Det blef dervid. Men då man saknade tillgångar att upprätta magasiner,

nödgades Lantingshausen afbida den tid, då höbergningen slutat och sädesbergningen begynt, innan han kunde begynna sitt fälttåg. Först vid midten af augusti öfvergick han gränsen, tvang de underlägsna Preussiska trupper, som stodo emot honom, att vika och framträngde till Prenzlau, der han slog läger, medan en här-afdelning under Ehrensvärds befäl besatte Pasewalk*.

Knappt hade Lantingshausen intagit denna ställning, förr än han fick ännu en gång tillbakavisa tvenne af hans regering framstälda äfventyrliga förslag, som redan förut varit å bane: det ena att taga Stettin genom öfverrumpling; det andra att genom en djerf frammarsch bemägtiga

* Under Svenskarnes framträngande i augusti 1760 blef en 18-årig Mecklenburgsk adelsman, som tagit tjenst vid deras husar-regemente, under en fäktning tillfångatagen af Bellings husarer. Belling, med hvars fru den unge mannen var slägt, fann behag i honom och erbjöd honom att blifva officer vid sitt regemente. Fadern, som hade 7 söner att draga fram i verlden, fann detta anbud lockande och anhöll hos Lantingshausen om afsked för sonen ur den Svenska tjensten. Men Lantingshausen, som också fattat goda tankar om ynglingen, ville behålla honom för Sverige, i synnerhet som han trodde sig veta, att den unge, om han finge följa sin egen böjelse, ingenting högre åstundade än att söka sin uppkomst i Svensk tjenst; han afslog derföre faderns anhållan, föregifvande att den vore stridande mot Sveriges krigsartiklar, men lofvade honom deremot att skaffa sonen en officersfullmagt i Svensk tjenst, så snart han hunne blifva utvexlad. Men då Belling lofvat ej blott att skaffa fullmagten, utan ock att bekosta utrustning och

sig Berlin. Sist nämnda bragd skulle utföras genom samverkan med den Tyska riksarméen, som nu anfördes af Lantingshausens forne elev, prins Fredrik af Zweybrücken. Lantingshausen fann det ena förslaget lika litet välbetänkt som det andra: det förra såsom grundadt på falska förutsättningar af besättningens opålitlighet och borgerskapets missnöje; det senare såsom innebärande, att man skulle uppoffra förbindelsen med eget land och utsätta sig för att af konung Fredrik med öfverlägsen magt tillintetgöras.

Hittills hade under Lantingshausens öfverbefäl en bättre anda än förut varit rådande bland officerarne vid den Svenska hären. Krigskonseljerna hade, om icke alldeles upphört, åtminstone betydligt inskränkts; förbittringen mot riksrådet, som i synnerhet under Hamiltons tid varit så häftig, hade någorlunda lagt sig. Man hörde under 1759 års fälttåg icke talas om några utbrott af tvedrägt, partisinne eller trots. Till detta goda förhållande

equipering, föredrog fadern den Preussiska tjensten och förnyade sin anhållan om sonens afsked ur den Svenska. Lantingshausen ansåg det ej kunna förvägras, då han icke var född Svensk undersåte; sjelf ville han icke bifalla det, då han en gång afslagit; men han insände ansökningen till Kongl. Maj:t och förordade den uti ett bref till kanslipresidenten af d. 26 jan. 1761. — Den unge man, om hvars framtid Lantingshausen och Belling sålunda täflat, blef med tiden fältmarskalk, Furst Blücher von Wahlstadt, »Marskalk Vorwärts».

hade utan tvifvel väsentligen bidragit den vördnad och det förtroende, som öfverbefälhafvarens personlighet och hans lugna, oveldiga och omsorgsfulla ledning ingåfvo; att det icke länge kunde få fortfara, dertill var regeringssättet skuld.

Under de trenne fälttåg, som den Svenska hären redan gjort, hade flere officerare vid olika tillfällen utmärkt sig och ådagalagt framstående duglighet; och de befälhafvande generalerna hade ej uraktlåtit att derom inberätta till regeringen; men denna hade i det längsta uppskjutit att i anledning deraf fatta något beslut. Ändtligen efter utgången af fälttåget 1759 ansåg den sig ej längre kunna dröja att företaga detta ärende, ehuru svårt det än var att på ett tillfredsställande sätt afgöra. Så långt ett ordenstecken eller en penningbelöning kunde anses tillfyllestgörande, var saken jemförelsevis lätt, ehuru äfven sådant kunde gifva anledning till knot; men så snart fråga blef om att genom befordran till högre befäl — annorlunda än i tur — gifva en utmärkt förmåga utrymme till större verksamhet, stötte man mot den betänkligheten, att hvarje befordran kunde dragas under ståndernas skärskådan, hvarje befordran utom tur stämplas såsom ett ingrepp i andras rätt. Den åsigt, som utan tvifvel var den rätta, uttalades af Lantingshausen, då han, till stöd för sitt yrkande

på verklig befordran för J. M. Sprengtporten, skref till regeringen, att »sådana genier äro rara och böra sättas i tillfälle att kunna, efter den förmåga de ega, gagna det allmänna»; han hänvisade på den samtida berömde härföraren Laudon, hvilken vid krigets början stått på ungefär samma grad som Sprengtporten, men nu såsom general i Österrikisk tjenst stärkte den regering, som förstått att använda hans dugande kraft. Men rådet vågade icke mot tjenstebetänkandet af år 1756 gå längre än att för vissa undantagsfall meddela fullmagt på en högre grad med uttryckligt förbehåll, att den icke vid verklig befordran till lön och indelning skulle ända äldre kamrater till förfång. Missnöje och knot kunde emellertid icke härigenom undvikas; dock betydde den oro, som genom dessa belöningar åstadkoms, föga i jemförelse med den, som väcktes genom riksdagskallelsen om sommaren 1760.

Det gälde, såsom bekant är, frågan om officerares rätt att öfvergifva sina i fält stående trupper för att skynda till riksdagen. Denna rätt kunde härledas ur trenne grunder: ur regementenas rätt att genom sjelfskrifna eller valda ombud deltaga i krigsbefälets förhandlingar; ur de adlige familje-hufvudmännens rätt att på riddarhuset föra sina familjers talan; och slutligen ur hvarje adels-

mans rätt att vid riksdag representera den adliga ätt, hvars hufvudman dertill gifvit honom fullmagt. Regementsombudens rätt att komma till riksdag var otvetydigt stadgad i lag; den kunde ej bestridas; och ett försök, som regeringen gjorde, att något inskränka deras antal, återtogs genast. Deremot var ättehufvudmännens rätt att resa ifrån sina tjenster ingalunda så klar; rådet tvekade länge, huru det skulle uppfatta saken. Under hand rådfrågades Lantingshausen och Fersen om deras mening. Fersens åsigt var, att denna rätt egde för godt stöd i grundlagen för att kunna å sido sättas genom ett beslut af konung och råd allena; han varnade för att utfärda ett förbud, som säkerligen icke skulle blifva åtlydt. Lantingshausens svar är icke med visshet kändt, men gick sannolikt i samma rigtning som Fersens.

Det var dock endast hufvudmännens rätt att sjelfve bevista riksdagen, som Lantingshausen och Fersen ansågo böra aktas. När rådet dröjde att fatta beslut, och ej mindre än 126 officerare anmälte sig att resa från krigshären till riksdagen dels såsom regementsombud, dels såsom ättehufvudmän, dels såsom fullmägtige för andra ätter, tog Lantingshausen på eget bevåg det steget att stänga hemresan för de sist nämnde, i det han tillkännagaf, att det icke kunde tillåtas ättehuf-

vudmän att, om de sjelfve hade förhinder, genom sina fullmagter draga officerare från hären.

Rådet, som samtidigt fattade sitt beslut, gick ännu ett steg längre och underkände äfven ättehufvudmännens rätt att sjelfve resa ifrån sina tjenster. Lantingshausen fick emottaga regeringens befallning, att inga andra officerare än regementsombuden till krigsbefälet skulle få tillåtelse att resa hem till riksdagen.

Lantingshausen gjorde nu hvad han kunde för att gifva denna befallning kraft och verkställighet. Förgäfves stormade de missnöjde ättehufvudmännen in på honom med memorialer om sin påstådda rätt; han svarade, att det ej tillhörde honom att döma om deras rättigheter, men att ingen annan än regementsombuden skulle få pass. När det befans omöjligt att af öfverbefälhafvaren utverka tillåtelse till hemresa, vände sig några till general-guvernören, riksrådet Löwen, som icke hade någonting öfver krigshären att säga; och denne tog sig verkligen det orådet före att gifva dem pass; men Lantingshausen förböd genast kommendanten i Stralsund och postdirektören att låta någon färdas öfver till Sverige utan hans, Lantingshausens, tillåtelse, och inberättade saken till Kongl. Maj:t, som gaf honom rätt och Löwen en tillrättavisning. När de riksdagslystne sålunda

sågo sig ur stånd att beveka eller kringgå Lantingshausen, togo de hetsigaste den utvägen att begära interimsafsked. Sådana ansåg Lantingshausen sig icke kunna vägra, och sålunda fingo de resa hem, der deras afsked af rådet stadfästes. — Att konungen från början ogillat rådets beslut och sökte hindra dess åtgärder, bidrog naturligtvis att öka det missnöje och den tvedrägt, som denna sak framkallat i arméen.

Rådets beslutsamhet och Lantingshausens fasthet hade hejdat och betydligt inskränkt officerarnes hemvandring från krigshären; den blef mycket mindre än tillämnadt varit. Antalet af hemreste och afskedade ättehufvudmän steg blott till 27, de fleste subalterner, hvilkas frånvaro väl icke skulle hafva mycket betydt, så vida icke tillgången på officerare redan förut af sparsamhets- och andra skäl hade fått blifva så ringa, att den nätt och jemt kunde motsvara behofvet. Vida känbarare för hären var afsaknaden af de officerare, hvilka hemrest såsom regementsfullmägtige; ty bland dem befunno sig nästan alla regementchefer och åtminstone tre generalspersoner. Öfverbefälhafvaren såg sig sålunda i hast öfvergifven af just dem, på hvilka härens ordning och sammanhållning företrädesvis hvilade. Äfven hans närmaste man, Fersen, öfvergaf honom, hemkallad genom en

kunglig befallning, för att, såsom det hette, lemna Kongl. Maj:t och riksens ständer fullständiga underrättelser om krigsmagtens tillstånd, men i sjelfva verket för att blifva landtmarskalk.

Vid den tid, då den Svenska hären sålunda blifvit försvagad genom sina officerares bortresa, hade stridskrafterna på fiendens sida vunnit betydlig förstärkning genom ankomsten af nya trupper; och ett anfall gjordes den 3 okt. mot Ehrensvärds afdelning i Pasewalk. Anfallet afslogs med stor tapperhet, men kostade Svenskarne några hundra man; och Ehrensvärd sjelf blef dervid så svårt sårad, att han måste lemna befälet och hären. Detta Ehrensvärds ofall rågade Lantingshausens förlägenhet; han var nu nästan utan generaler och öfverstar; han hade alltför få officerare, åt hvilka kunde anförtros ledningen af utsända trupper eller befälet öfver fristående poster; hans lätta trupper hade betydligt sammansmält, hvilket var så mycket farligare, som fiendens stora öfverlägsenhet i detta vapenslag lätteligen kunde utsätta hären för att blifva kringgången och få sin hemväg afskuren. Under sådana förhållanden ansåg Lantingshausen det för en synnerlig lycka, att han kunde återföra arméen bakom Peene utan att dervid lida någon förlust.

Man kan väl tro, hvad Lantingshausen kort derpå yttrade i en skrifvelse till Kongl. Maj:t, att

han under de år, han tillbragt i Pommern, haft mera bekymmer än under hela sin öfriga lifstid; men i synnerhet de sista veckornas erfarenhet hade gjort öfverbefälets börda för honom odräglig. »Jag har», skref han, »vid slutet af denna campagne befunnit mig i den belägenhet, att mot en öfverlägsen fiende anföra en svag armée, hvars ofantliga bagage den, hel och hållen employerad, varit otillräcklig att betäcka; att, för att kunna subsistera, vara nödtvungen att intaga en vidsträckt och mycket hazarderad position; att dock uti så svåra omständigheter sakna det stöd, jag af förfarne kamrater borde vänta; att se de meste regementchefer i sjelfva campagnen bortgå och antalet af de öfrige officerare så ringa, att icke ens den nödiga tjenstgöringen i sjelfva fredslugnet med dem kunnat bestridas. Än värre hade det blifvit, sedan nu äfven general-löjtnant Ehrensvärd hade bortgått. De förnämsta detaljer saknade sin styrsel; alltsammans öfverhopade den högst kommenderande, som med grämelse måste se sig ur stånd att ensam kunna medhinna allt. Artilleriet vore utan chef och kommenderades af en constituerad major; flottiljen likaledes och fördes af en konstituerad kapten-löjtnant; kavalleriet hade ingen generalsperson, ingen öfverste och få regementsofficerare; de flesta regementen förestodes af unge

majorer och ryttmästare. Ej mer än 24 kaptener och ryttmästare vore tillstädes uti arméen i fält; och af detta ringa antal kunde ej annat supponeras än att en del vore sjuka, så att de flesta kompanier och sqvadroner fördes af unge löjtnanter, fänrikar och kornetter. De lätta trupperna vore genom hvarjehanda tillfälligheter bortsmälta och deras kompletterande så mycket svårare, som krigskassan ej egde större tillgång än för de nästa 10 dagarnes aflöning». Han slöt sin långa framställning med en enständig anhållan att blifva entledigad från befälet, så mycket hellre, som tilltagande år och bräckt helsa minskat hans förmåga; men skulle icke någon af generalitetet vara tillstädes, åt hvilken Kongl. Maj:t täcktes öfverlemna befälet, så ville han fortfara dermed öfver vintermånaderna, om han finge löfte att vid första vårdag derifrån varda befriad.

Regeringen skyndade att taga fasta på Lantingshausens löfte att behålla befälet öfver vintern. Men Lantingshausen hade förutsatt, att kraftiga åtgärder skulle vidtagas för att afhjelpa det stora, det skriande behofvet af generaler och officerare. I stället fick han från Stockholm mottaga tidningen, att adeln på riddarhuset med stor ifver åtagit sig de hemreste och afskedade ättehufvudmännens sak, och att desse återfått sina tjenster, hvarige-

nom det blef föga sannolikt, att några officerare skulle låta utkommendera sig från riksdagen till krigshären. Väl sökte regeringen att från annat håll än riddarhuset bota bristen, genom befallning till krigskollegium att antyda alla permitterade officerare, som hörde till de i Pommern stående trupper, att begifva sig till hären, med undantag af krigsbefälets ombud vid riksdagen och de adlige ättehufvudmännen; men Lantingshausen befarade, att kollegium ej skulle kunna uträtta mer än att efter månaders skriftvexling insamla sjukattester. På sin framställning om nödvändigheten af några generalers utsändande hade han icke ens fått svar. Hans misströstan och harm öfver det sätt, hvarpå regering och riksdag behandlade hvad han ansåg vara en lifsfråga för hären, bragte honom till att (den 9 dec.) hos Kongl. Maj:t anhålla att genast få lemna befälet till den äldste närvarande generalmajoren — någon general-löjtnant fans ej der ute vid arméen — och begifva sig hem till det embete, hvartill han för nära två år sedan blifvit utnämnd. Detta bref väckte bekymmer i Stockholm och hade till följd, att åtminstone några åtgärder på sekreta utskottets tillstyrkan vidtogos till officersbristens afhjelpande, i det att några vid arméen qvarblifne ättehufvudmän, som vid underrättelsen om, huru adeln åtagit sig deras hemreste kamraters sak,

anmält sig till att följa deras exempel, fingo Kongl. Maj:ts befallning att stanna qvar, till dess de blefve aflöste, samt en general-löjtnant och en generalmajor, som icke voro vid riksdagen, kommenderades ut till tjenstgöring vid hären. Det var grefvarne v. Hessenstein, som sålunda sändes Lantingshausen till biträde; huru vida dessa två bröder, af hvilka den äldste ännu ej fylt 26 år, just kunde lemna öfverbefälhafvaren »det stöd, han af förfarne kamrater borde vänta», må väl betviflas. För öfrigt var det omöjligt att utan arméens ruin låta Lantingshausen genast hemresa; men Kongl. Maj:t lofvade (den 13 jan. 1761), att han skulle aflösas af en ny öfverbefälhafvare så snart som möjligt och senast inom två månader.

Lantingshausen hade på goda skäl fruktat, att, då officersbristen i Svenska hären icke kunde blifva obekant, fienden deraf skulle lockas till att anfalla honom, så mycket mera som ett nederlag i Pommern ofelbart skulle hafva återverkat på riksdagen i Stockholm och påskyndat en omkastning i Sveriges politik. Lyckligtvis befann sig den Preussiske konungen icke i tillfälle att kunna använda någon betydlig krigsmagt mot Svenskarne, så mycket mindre som Ryssarne denna vinter oroade Hinter-Pommern och nödgade de Preussiska stridskrafterna i Oder-landet att dela sig åt

detta håll. Svenskarne blefvo derföre icke antastade; och denna den sista vintern, som Lantingshausen tillbragte i Pommern, blef lugnare än någon af de föregående hade varit. Bekymmerfri blef den dock ingalunda; och penningbristen afhjelptes icke genom ständernas sammanvaro.

De två månader, inom hvilka Kongl. Maj:t hade lofvat att Lantingshausen skulle blifva aflöst, svälde ut till mer än dubbelt. Väl föll redan i februari 1761 Kongl. Maj:ts val på Ehrensvärd att blifva öfverbefälhafvare; men han vägrade i början att mottaga förtroendet, och när han omsider fogade sig deri, ville han icke lemna Stockholm förr än han förmått sekreta utskottet att sörja för åtminstone härens allra nödvändigaste behof. Det hann blifva högsommar, innan han kom till Pommern. Men landtmarskalken, Fersen, begagnade tillfället, då Ehrensvärd förklarat sig villig att antaga öfverbefälet, till att utverka åt Lantingshausen tillåtelse att aflemna befälet till äldste generalmajoren och resa hem, i fall den nye öfverbefälhafvaren icke till den sista maj hade anländt.

Lantingshausens omsorger om den krigsmagt, som var honom anförtrodd, afkyldes icke genom den vissa utsigten att snart få lemna den i andra händer. Vid jultiden hade kanslipresidenten skrif-

vit till honom, att ställningen vid riksdagen var sådan, att han icke borde tänka på att göra några omkostnader på förberedelser till nästa års fälttåg. Det oaktadt anhöll Lantingshausen gång på gång om tillåtelse och medel att sätta arméens ytterst bristfälliga tross i någorlunda brukbart skick, att åtminstone få göra sådana reparationer på vagnar och selar, som skulle kosta minst, men dock gifva vän och fiende den föreställning, att man icke alldeles uppgifvit tanken på ett stundande fälttåg. I slutet af april fick han ändtligen denna tillåtelse och skyndade genast att ställa den i verket. Kort derpå fäste han Kongl. Maj:ts uppmärksamhet på den svåra nöd, hvari sårade officerare, om de saknade egen förmögenhet, måste komma, i synnerhet om de råkat i fångenskap, »då de tillika med helsa och frihet förlorade sitt fält-traktamente och halfva sin lön, just då begge delarne knappast skulle förslå till att under sveda och värk betala en fiendtlig misskundsamhet»; han hemstälde, att gratifikationer i penningar måtte dem tilldelas, och att kompani- och subaltern-officerares nöd dervid först och främst borde behjertas. Redan innan Lantingshausens skrifvelse härom framkom, hade den nöd, som han velat hjelpa, i väsentlig mån blifvit lindrad, i det de fångne officerarne genom ett kungligt bref af den 5 maj 1761 för-

klarats berättigade att under fångenskapen njuta hela sin lön. Lantingshausens framställning förde emellertid till ett ytterligare steg, i det att den grundsatsen fastställdes, att sårade officerare voro berättigade till ersättning af kronan för vård och läkemedel*.

Sedan Lantingshausen sålunda ända till det sista sökt att uppfylla en öfverbefälhafvares pligter, fick han ändtligen i början af juni 1761 lemna Pommern och efter 4 års frånvaro återvända till Sverige. Han fann mycket der förändradt. Det politiska parti, som han tillhört och som, då han lemnade Sverige, hade stått på höjden af magt, det återfann han nu försvagadt, splittradt, färdigt att duka under för följderna af sina egna förvillelser och felsteg; och snart skulle han få se några af dess förnämste män, bland dem hans svåger Fersen, söka partiets räddning uti en hemlig öfverenskommelse med hofvet, det af dem vid näst föregående riksdag så djupt förödmjukade hofvet.

---

* Lantingshausens skrifvelse till Kongl. Maj:t den 5 maj 1761; krigskollegiets utlåtande derom den 3 sept. Sekreta utskottets skrifvelse till Kongl. Maj:t den 8 dec. 1761, att officerare, som i förflutna campagner af detta krig blifvit blesserade, skulle vara berättigade till ersättning för hvad de varit nödsakade att kosta på sig och de med verificerade räkningar af krigskollegium eller kommenderande generalen kunde bevisa sig hafva utgifvit.

Det är sannolikt nog, att den bittra erfarenhet, som Lantingshausen under kriget haft af de följder, till hvilka Hattarnes yttre politik och inre hushållning ledde, hade något afkylt hans tillgifvenhet för partiet och rubbat förtroendet till dess läror. Väl var han icke den man, som öfvergaf sina vänner eller ombytte sina grundsatser; han qvarstod bland Hattarne och räknades fortfarande bland deras bäste män; han blef genast efter sin återkomst till Stockholm invald i sekreta utskottet på den plats, som Ehrensvärd genom sin afresa gjort ledig. Men han är dock föga eller alls icke synlig i riksdagens strider, han omtalas icke, såsom förr, bland de ledande och planläggande; han synes hafva begränsat sin verksamhet vid riksdagen till de ärenden, som kommo under behandling i defensions-deputationen, der hans insigter och erfarenhet togos i anspråk; men hufvudsakligen egnade han håg och krafter åt de göromål och pligter, som åtföljde utöfningen af hans nya embete såsom öfverståthållare.

Till denna plats medförde han de egenskaper, som der bäst behöfdes: strängt ordningssinne, arbetsamhet, hushållsnit, menniskokärlek, förmåga att göra sig både lydd och älskad. Han fann för sig mycket att göra, mycket att förbättra; ty hufvudstadens styrelse och politi befunno sig i ett

ganska otillfredsställande skick. Det var icke möjligt att vaka öfver författningars efterlefnad eller verksamt skydda den allmänna säkerheten till person och egendom, då för hela den vidsträckta staden ej större polisstyrka fans att tillgå än 30 s. k. qvartersmän eller rotemästare, och garnisonen icke räckte till att lemna den civila myndigheten snabbt och kraftigt understöd.

Följderna af denna svaghet hos den offentliga myndigheten tecknas af Lantingshausen i skrifvelser till Kongl. Maj:t, då han omtalar, huru vid tullarne bränvin med våld infördes af personer, som rotat sig tillsammans i skockar af 30, 40 ja 100; huru oredor och öfvervåld hände nästan alla dagar på torg och gator, i synnerhet då allmogen införde till salu hvad den hade att aflåta, ty då slog den starkaste under sig hvad och huru mycket han behagade, och man kunde snarare säga, att de inkomna varorna plundrades ut, än att de på ordentligt sätt försåldes. »Sådan oordning», tillägger öfverståthållaren, »hämmas hvarken genom publikationer eller genom fiskaler och uppsyningsmän; ty de förra böra verkställas genom de senare; men då desse blifva alla dagar med hugg och slag öfverfallne och beständigt sakna skydd och handräckning, kunna de ej annat än ledsna vid utöfningen af sina sysslor».

Såsom bästa och första botemedlet häremot yrkade Lantingshausen, att garnisonen skulle ökas till 4,000 man och att den — utom lifgardet och lifdrabanterna — skulle stå under öfverståthållarens befäl; på hvarje torg borde ett corps de garde uppföras, der en tillräcklig vaktpost kunde vara till hands, ty utan militärisk bevakning vore ingen möjlighet att bibehålla ordning, särdeles då det rådde brist och dyrhet på allt, som hörde till lifsuppehälle.

Lantingshausens yrkande på förstärkning af garnisonen framställdes först om sommaren 1762, då de två bataljoner af gardet, som varit ute i kriget, väntades hem, och det värfvade regemente, som i deras frånvaro gjort tjenst i Stockholm, skulle afgå. Lantingshausen begärde, att af detta sist nämnda åtminstone en bataljon skulle få stanna qvar; men regeringen, som knappast hade tillgångar att bestrida förut bestämda utgifter, ville ej ådraga sig en ny genom att bifalla hans förslag. Knappt ett halft år derefter nödgades han, »för att i sitt samvete vara utan förevitelse», förnya sin hemställan; väl hade borgerskapet på hans uppmaning samtyckt till att öka sitt militärkompani; men detta kunde för det hela föga betyda; han trodde icke, att i hela Europa funnes någon så stor stad med så liten bevakning som

Stockholm, och följaktligen kunde icke polisen i någon hufvudstad vara slätare än här; tjufnader toge öfverhand; icke ens de få ornamenter, som funnos i Kongl. Maj:ts lustgårdar, kunde fredas; publiken klagade bittert och dess klagan vände sig mot öfverståthållaren, att han ej bättre uppfylde sitt embete; han anhöll, att af de närmast liggande indelta regementen åtminstone en bataljon i sänder måtte inkallas för att göra bevakningstjenst i hufvudstaden. Men denna anhållan vann lika liten framgång som den föregående.

Jemte bevakningens otillräcklighet låg ett väsentligt hinder för ordningens vidmagthållande uti den odrägliga långsamhet, hvarmed förbrytelser mot ordningsstadgar måste behandlas, då de skulle beifras inför en collegialiter sammansatt rätt, och då den, som der sent omsider blifvit befunnen skyldig, egde frihet att genom besvär släpa äfven obetydliga saker genom alla instantier. Något bättre blef det visserligen då det s. k. politikollegium delades på två afdelningar; men den förbättring, som härigenom vans, var otillräcklig; och målen hopade sig hundratals utan att hinna afgöras. Lantingshausen önskade, att ordningsmål och polisförseelser skulle få af *en* person, utan vidlyftig process, afgöras.

Tiderna voro sådana, att de på samma gång gjorde förbättringar nödvändiga och försvårade deras genomförande, i det att den växande partiförbittringen hindrade endrägtiga rådslag, och den stigande finansiella förvirringen och nöden afskräckte från beviljandet af nya utgifter. Till de förluster, som genom kriget tillskyndats så väl staten som den enskilda välmågan, kom den osäkerhet i alla förhållanden, som vållades af vexlingarna i det gångbara pappersmyntets värde; och dertill hemsöktes Stockholm af den stora handelskris, som efter det sjuåriga krigets slut skakade Europas börser och bortsopade mången förmögenhet. Väl lyckades de större handelshusen i Stockholm att, ehuru svårt ansatta, i allmänhet rädda sig från konkurs; men krediten var borta, rörelsen blef i följd deraf förlamad, och då den penningtillgång, som förut beredts genom utländskt vexelrytteri, nu försvann, försvann också i många fall fabrikanternas förmåga att skaffa sig förlag och köpmanshusens att lemna dem förskott. Och då vid sista riksdag statsunderstöden till näringarna förminskats och bankolånen upphört, så var redan derigenom många fabrikers bestånd undergräfdt, och de ramlade nu genom följderna af handelskrisen hoptals öfver ända. Stockholm, som framför alla andra städer dragit fördel af den före-

gående tidens statsunderstöd, bankolån och öfverspekulation, fick nu så mycket svårare vidkännas följderna af omslaget: stängda fabriker, hämmad rörelse, allmän förlägenhet, arbetslöshet och nöd. Dermed följde, såsom vanligt, politiskt missnöje och förbittring mot dem, som hittills haft magten. En fullständig omkastning i det allmänna tänkesättet följde, och Stockholm, som hittills gifvit Hattarne det kraftigaste stöd, sände till riksdagen 1765 icke en enda Hatt till borgarståndet.

Lantingshausen, icke afskräckt af det bistra utseende, som sakerna till denna riksdag tycktes antaga, framlade sina yrkanden och förslag om förbättringar i hufvudstadens styrelse och politie uti en riksdagsrelation, som genom Kongl. Maj:t skulle gå till riksens ständer. Redan detta var en nyhet: hans företrädare hade icke afgifvit sådana; men Lantingshausen ansåg sig, liksom alla andra konungens befallningshafvande, vara både berättigad och förpligtad att på sådant sätt låta komma till riksens ständers kännedom hvad som rörde utöfningen af hans embete. Han hade den tillfredsställelsen, att, ehuru riksdagen beherskades af ett parti, motsatt det som han sjelf tillhörde, hans förslag upptogos med välvilja och aktning. Väl hann man icke under riksdagens stormar att »stadga sina tankar» i ärendet; väl aktade man

sig, vid det ifriga sträfvandet efter besparingar, att tillstyrka någon förökning af Stockholms garnison; men ständerna erkände i det hela rigtigheten af Lantingshausens framställning och öfverlemnade vid riksdagens slut till Kongl. Maj:t att i anledning af det förslag, som öfverståthållaren skulle till Kongl. Maj:t uppgifva, utan hinder af förra stadgar taga författningar till att bringa Stockholms stads politiväsen i ett skick, som vore enligt med en residensstads värdighet.

Till följd häraf skulle nu Lantingshausen uppgöra en fullständig plan för stadens politie med allt hvad dertill hörde. För att häruti åstadkomma det bästa, sökte han skaffa sig underrättelser om politi-inrättningarna uti andra Europeiska stora städer, hvartill han ock begärde biträde af Kongl. Maj:ts beskickningar i främmande land. Men sådant gick icke fort. De följande stormfulla och bekymmersamma åren fylde också hans tid med dagliga omsorger, så att han icke hann före sin död inkomma med det stora förslag, genom hvilket han önskat att bereda en ny epok i hufvudstadens utveckling.

Men fastän Stockholm således icke af honom fick emottaga en fullständig ny författning, har han dock i särskilda delar genom sitt ingripande åstadkommit åtskilliga förbättringar. Till kontroll

öfver åklagaremagtens verksamhet inrättades ett fiskalskontor, under två rådmäns speciella tillsyn, hvarifrån fiskalerna månadtligen skulle till öfverståthållaren afgifva rapporter öfver beifrade förbrytelser. Stadens militärkompani ökades med 50 man och bragtes i det skick, att det »åtminstone hade air af militärisk vakt». Borgerskapets kavalleri och infanteri, som sedan 1727 ej undergått mönstring förr än 1764, förbättrades så till indelning som till utrustning. Med öfverlemnande på entreprenad af renhållningen på torg och allmänna platser beträddes en ny väg för detta i sundhetsförhållandena så djupt ingripande ärende; ehuru bevakningens otillräcklighet väsentligen förminskade den verkan, som Lantingshausen deraf hade hoppats.

I stället för den träbro, den s. k. Nya Kungsholmsbron, som förenade Kungsholmen med Norrmalm, beslöts på Lantingshausens uppmaning att utfylla en chaussée i vattnet och endast lemna i midten en öppen ränna med vindbrygga för fartygs genomsläppande. Arbetet begynte men hann ej fullbordas under Lantingshausens tid.

Ett nytt torg på Södermalm, Adolf Fredriks, det största i hufvudstaden, inköptes och i ordning ställdes. Gator omlades. Tackjernsvågen utvidgades. Till den blifvande börsbyggnaden inköptes tomt, uppgjordes ritningar och lades grunden.

För förbättring af de barmhertighetsanstalter, som stodo under öfverståthållarens tillsyn, bland dem barnhuset och Danviks hospital, hyste Lantingshausen ett varmt intresse, och han sökte på flera sätt föröka deras inkomster, hvilka dock icke blefvo tillräckliga för de behof, som han ansåg nödiga. Vid barnhuset blefvo inkomsterna tvärt om till följd af spanmålsprisens fall så förminskade, att man såg sig nödsakad att betydligt inskränka de underhållna barnens antal. Under den föregående tidens hänförelse för väfnadstillverkningens uppblomstring hade man med ifver vinnlagt sig om barnhusbarnens inöfning i spånad. Efter den stora krisen i näringslifvet kring midten af 1760-talet gaf denna sysselsättning föga utsigt till förtjenst. Lantingshausen, som ansåg spånad vara »mindre angelägen för gossar», verkade för att öfningen deri skulle inskränkas och i stället vissa handtverkare antagas för att undervisa barnhusbarnen i sina yrken, träslöjd, smide m. m. Sedan 1740 hade barnhuset en ritmästare, som undervisade 6 barn två eftermiddagar i veckan. Lantingshausen, som »förmodade, att flera böjliga ämnen skulle finnas till denna vetenskap, som är sjelfva grunden till bättre handtverkeriers och fabrikers uppkomst», anmodade 1767 gravören Floding, sedermera professor vid Ritare-akademien,

att åtaga sig inseendet öfver denna undervisning. Valet tyckes hafva varit lyckligt; ty inom årets slut ökades de ritandes antal till 30, och 1768 till 40; af dem voro redan i början af följande året 18 anställde i passande sysslor; och Lantingshausen uttryckte i sin berättelse till riksdagen 1769 den förhoppning, att om denna inrättning vunne stadga, kunde barnhuset blifva »en pépinière för ädlare handtverk och äfven konster».

Vid Danviken var tillståndet bedröfligt och anstalten äfven till det yttre i ett förfall, som påkallade kraftig hjelp. Också blefvo ansenliga reparationer och tillbyggnader gjorda; men det vigtigaste återstod. Ty Lantingshausen yrkade såsom en nödvändighet, att en helt ny dårhusbyggnad af sten skulle uppföras. »De hus», skref han, »hvarest de olyckliga sinnesrubbade nu förvarades, voro af trä och de uslaste kojor och nesligaste inrättning någon kunde föreställa sig; och en synnerlig lycka hade varit, att de hittills af de inneslutna gjorda försök att antända alltsammans icke slagit an».

I detta fall kunde Lantingshausen ej mer än uttala sin behjertansvärda afsigt; till verkställighet förmådde han icke att drifva den. På samma sätt blef det med den förbättring i fängelsevä-

sendet, hvilken hans menniskovänliga sinne kom honom att påyrka.

Sådana voro på den tiden fängelserna i Stockholm, så väl stadens som kronans, att Lantingshausen kunde i sin riksdagsberättelse 1769 beskrifva dem såsom »otillräckliga, usla och osäkra». Nästan hvarje vecka hände, att arrestanter rymde; och »den friskaste kunde i de flesta af dessa ohyggliga nästen icke uthärda åtta dagar, innan han sjuknade. Straffet, som åtföljde hans brott, kunde efter dettas beskaffenhet slutligen aflöpa ganska drägligt med några penningböter; men han finge derjemte undergå ett annat, som lagen icke föreskrifvit, nemligen helsans förlust, hvilket vore mot menskligheten stridande». Särskildt upprördes Lantingshausens medlidande och harm vid tanken på den inrättning, som kallades gillestugan, der man förvarade personer, som för skuld voro häktade. Det var ett hus, »förfallet till väggar, tak, golf och fenster, liknandes mera ett röfvarenäste än ett sådant hus, hvarest stundom hederligt folk, fast tryckte af fattigdom, måste inneslutas. Det har händt», berättar Lantingshausen, »i dessa senare tider och existerar ännu, att den, hvars brott förtjenar galgen, som slutligen efter lagarne blir hans dom, finnes inlogerad i samma rum med en af sina domare, som ej begått något annat, än

att han till lifsbergning utgifvit en förskrifning till sedelhafvaren, den han vid förfallotiden ej förmått inlösa». Lantingshausen fann detta »nog mycket likna barbari» och sakna motstycke hos »nu varande policerade folkslag».

Dessa uttalanden, hemtade — väl att märka — icke ur privata utgjutelser af en må hända öfvergående känslosvallning, utan ur embetsskrifvelser, ämnade att framläggas för regering och ständer, vittna, huru varmt och allvarligt han kände de kraf, som mensklighet och barmhertighet ställde på samhället och dess målsmän. Mot hans lifliga åstundan att få de brister afhulpna, öfver hvilka han klagade, reste sig på de flesta sidor samma hinder, som förlamat hans verksamhet under kriget: brist på penningar. Stockholms stads inkomster utgjordes till större delen af afgifter, som utgingo efter samma dalertal som blifvit beräknadt i den år 1700 fastställda stat, fastän myntvärdet sedan dess genom 1715 års förordning blifvit nedsatt med en tredjedel och, efter bankens befrielse från invexling af sina sedlar, sjunkit i samma mån som vexelkursen jagats upp till den svindlande höjd, der den i början af Lantingshausens öfverståthållarskap befann sig. Under sådana förhållanden var det temligen na-

turligt att söka återställa jemvigten mellan inkomst och utgift genom att höja vissa pålagor, som utgingo i penningar. Lantingshausen föreslog också 1763, att de skulle fördubblas — dalerns värde hade då varit nere till mindre än en fjerdedel af hvad det varit 1700; men detta förslag blef icke gilladt af Kongl. Maj:t, som deremot lofvade att af riksens ständer begära understöd för hufvudstadens behof. Ständerna voro dock föga hugade att genom sådant understöd öka statsverkets redan förut svåra betryck, i synnerhet som åtskilliga anmärkningar blifvit gjorda mot det sätt, hvarpå magistraten under den föregående tiden hushållat med stadens medel; och Lantingshausens stora förbättringsplaner blefvo till en del icke satta i gång, till en del icke fullbordade, under hans lifstid. För utförande eller påskyndande af åtskilliga mindre omfattande företag kom han af egna medel stadens kassor till hjelp dels genom förskott, dels genom gåfvor.

Detta blott några drag af hans verksamhet såsom öfverståthållare. Hvad som icke låter sig i bestämda uppgifter uttrycka, det är den verkan, som han utöfvat på ärendenas gång och ordningens upprätthållande genom sin trägna personliga närvaro och tillsyn ej blott i magistrat och slottskansli, utan ock på torg och i hamnar, der man

ofta såg honom tidigt om morgnarne med egna ögon vaka öfver förordningars efterlefnad*.

Deremot egnade han under dessa år vida mindre af sin håg åt de politiska partistriderna. Väl var han icke för dem främmande och likgiltig, men han tog dock icke i dem samma lifliga del som förr. Det är nog möjligt, att han, liksom mången af hans samtida, under 1760-talets täta omhvälfningar och växande förvirring kände sin kärlek till regeringssättet svalna och begynte vackla i sin tro på dess förträfflighet, utan att genast kunna blifva ense med sig sjelf, hvar eller huru räddning stod att finna undan det förderf, som hotade. Vare dermed huru som helst: nog af, att Lantingshausen under detta sista skede af sitt lif icke undandrog sig det arbete, som vid riksdagarne af honom kräfdes, icke öfvergaf sitt parti, men icke heller såsom förr framstod bland dess ledare.

Genom det närmande mellan hofvet och Hattpartiet, som Fersen i början af år 1762 hade inledt, blef Lantingshausens ställning till konungen drägligare än den fordom hade varit; och han blef (i jan. 1764) den förste af Hattarne utom

* Föregående framställning grundar sig i synnerhet på Lantingshausens riksdagsrelationer den 16 jan. 1765 och den 12 maj 1769, jemte öfriga skrifvelser i hans registratur för åren 1761—69 i Öfverståthållare-embetets arkiv.

riksrådet, som pryddes med serafimer-orden. Den derpå följande riksdagens händelser fullbordade förlikningen mellan Hattarne och hofvet; och i december 1768 framtvungo de med förenade krafter, efter konungens nedläggande af regeringen, beslutet om den urtima riksdag, som skulle bryta Mössornas välde. I de rådplägningar, der denna statskupp förbereddes, var Lantingshausen, så vidt man vet, icke delaktig; vid utförandet lemnade han dock sitt biträde så till vida, att han på den afgörande dagen, den 19 dec., uppmanade Stockholms magistrat att i likhet med rikets kollegier neka lydnad åt ett råd utan konung och under hot af inaktivitet yrka på ständernas sammankallande, samt sjelf i spetsen för magistraten i rådkammaren och hos konungen framförde denna förklaring. Vid den riksdag, som derpå sammanträdde i Norrköping, invaldes han i sekreta utskottet och fick såsom ledamot af dess statsdeputation egna sin omtanke åt den svåra uppgiften att söka åstadkomma reda och jemvigt i det förvirrade statsverket. Det är bekant, huru illa denna riksdag uppfylde de förhoppningar, under hvilka den hade öppnats; och säkerligen bidrogo riksdagens händelser att öka den dysterhet, som ohelsa och enskild sorg kastade öfver de sista månaderna af Lantingshausens lefnad.

Lantingshausen fick öfverlefva sitt sjuttionde år, fick se sina barn uppvuxna, sonen officer vid lifgardet, dottern lyckligt gift. Men denna familje-lycka tog ett sorgligt slut genom dotterns plötsliga död om sommaren 1769. Det var ett slag, som bröt faderns krafter; dock fortfor han i utöfningen af sitt embete ända till några dagar före sin död, som inträffade den 6 december 1769.

Den aktning och tillgifvenhet, som han förvärfvat, gaf sig genast efter hans bortgång till känna på flera sätt. Stockholms magistrat beslöt att, såsom en gärd af vördnad och tacksamhet för hans nitfulla vård om stadens bästa, låta öfver honom pregla en medalj. En gifvare, som icke yppade sitt namn, ställde till Vetenskaps-akademiens förfogande 50 dukater, att användas såsom pris för ett äreminne öfver den aflidne öfverståthållaren. Trenne sådana äreminnen inkommo, af hvilka de två, som utgifvits, i ståtliga loford förkunna hans dygder. Enklare än dessa tecknade honom en riksdagsman af adeln uti sin dagbok under den 6 december: »i dag kl. 11 afled en sekreta utskottets ledamot, öfverståthållaren, R. o. K. af Kongl. Maj:ts O. frih. J. A. v. Lantingshausen, en herre af probitet, vett, förfarenhet och allmänt erkänd god reputation».

En allmänt erkänd god reputation! — det var på den tiden icke ett ringa och lätt vunnet vitsord för en man i hans ställning, utsatt för bittra motståndares misstänksamma blickar och illvilliga tungor.

Lantingshausen har genomgått en tid af häftiga brytningar och stor politisk depravation och derunder tagit en mycket verksam och betydande del i händelserna och partistriderna, utan att af lidelserna låta hänföra sig till klandervärda handlingar, och utan att smädelsen och det politiska hatet funnit anledning att kasta någon smuts på hans karakter. Mot hans heder, rättskaffenshet och medborgarsinne har ingen anklagelse kommit till efterverldens kunskap. Hans framstående förtjenster såsom administratör och förman, hans förmåga att skapa ordning och utan buller och våld göra sig åtlydd, ådagalades i synnerhet under ledningen af krigskommissariatet i Pommern och utöfningen af öfverståthållare-embetet i Stockholm. Icke så enstämmigt lofordande hafva omdömena varit om hans egenskaper såsom öfverbefälhafvare för krigshären. Man är van att på Svenske fältherrar lägga stor måttstock, att taga till jemförelse Johan Banér, Lennart Torstenson, Otto Wilhelm Königsmark, Magnus Stenbock — för att ej tala om härförarne på tronen. Med

dem kan Lantingshausen icke ställas i jembredd. Förmågan att såsom de väcka entusiasm har han icke egt — ej den snillets ingifvelse, som lik blixten förmår att genombryta sjelfva omöjligheten. Men derföre får icke hans värde såsom krigare skattas ringa. Det Pommerska kriget har knappast njutit rättvisa i den allmänna meningen. Det utgör icke något lysande blad i Sveriges politiska historia; den regering, som inlät sig deri utan förmåga att föra det med kraft, har icke derigenom förvärfvat någon stor ära. Men Svenska krigshären kan utan blygsel se tillbaka på minnena från detta krig. Så svag, som den var, och så illa försedd, har den utan tvifvel icke kunnat uträtta mer än den gjorde; dess bragder måste bedömas i förhållande till dess styrka och utrustning; och likaså bör dess anförares förtjenst uppskattas efter de svårigheter, han hade att bekämpa, och de medel dertill, som stodo till hans förfogande. Att Svenska hären öfver hufvud blef stridsduglig, att den icke rent af nödgades att sträcka gevär, att den kom derhän att med framgång kunna mäta sig med de Preussiska trupperna, det har Lantingshausen — icke ensam men i främsta rummet — uträttat, och derföre bör hans namn, äfven i vår krigshistoria, lefva i tacksamt minne.

HANDLINGAR

RÖRANDE

SVENSKA AKADEMIENS

HUNDRAÅRSFEST

DEN 5 APRIL 1886.

Svenska Akademien hade, till firande af sin hundraårsfest, den 5 april 1886 offentlig sammankomst å rikssalen, hvilken H. M. Konungen behagat ställa till Akademiens förfogande. H. M. Konungen, H. K. H. Kronprinsen samt DD. KK. HH. Hertigarne af Gotland och Nerike täcktes öfvervara sammankomsten, som af Akademiens direktör herr SUNDBERG *öppnades med följande*

TAL.

Hundrade år hafva i dag förflutit sedan Svenska Akademien höll sitt första sammanträde. Konung Gustaf den tredje, omgifven af den kongl. familjen, riksrådet och allt hvad hufvudstaden egde utmärkt, öppnade sjelf det samma genom att låta uppläsa sitt den 20 mars 1786 undertecknade stiftelsebref, hvarefter han i ett lika varmhjertadt som snillrikt föredrag närmare redogjorde för anledningen till och ändamålet med den nya stiftelsen.

Vidare meddelades de stadgar, som för framtiden skulle lända henne till efterrättelse, och slutligen framfördes korta, men kärnfulla inträdestal af tio bland de tretton högt förtjente män, hvilka blifvit utnämnde till hennes första ledamöter. Hela detta sammanträde har följaktligen på goda grunder, så väl med hänsyn till dess yttre anordningar som dess inre halt, kunnat af deltagande vittnen skildras såsom en i sanning lysande invigningsfest.

Det var ock till ett lysande arbete invigning här verkligen skedde. Enligt konungens ord skulle nemligen under kommande dagar Svenska Akademien först och främst i alla afseenden befrämja *modersmålets* »renhet, styrka och höghet», men tillika »utsprida och upphöja *äran* och *minnet* samt sjunga store mäns lof, som dels styrt, dels tjenat och frälsat fäderneslandet, och dermed på en gång utvidga Svenska namnets och Svenska språkets ära». Uppgiften var således onekligen storartad. Kanske var den allt för storartad, med huru fin urskilning det nybildade samfundets män än blifvit valde och huru vackra förhoppningar stiftaren än hade rätt att hysa om deras blifvande efterföljare. Ingen tvekan rörande lämpligheten af de bestämda gränsernas vidd skall dock någonsin bortskymma den ädla och fosterländska tanke, ur hvilken den uppgjorda planen härflutit.

Alldeles ny och således oprövad kunde för öfrigt denna plan icke anses vara. Förebilder hade tvärt om redan den Grekisk-Romerska forntiden haft att i sitt slag uppvisa, och andra sådana i mer brukbar gestalt funnos från en senare tid både inom och utom landet att tillgå. Bland dem hade, som bekant är, konung Gustaf närmast från Frankrike hemtat *sin* förebild, hvilken det nu var hans afsigt att på Svensk jord omskapa till en äkta nationell efterbildning.

Var då detta val äfven ett lyckligt val? Man har ofta beklagat det, hufvudsakligen i den förmodan, att med den af Fransmän lånade akademiska formen äfven Fransk anda och Fransk smak inflyttades i vår vitterhet och der fingo ett osundt öfvervälde. Lättare är det emellertid att antaga en dylik förbindelse mellan orsak och verkan än att bevisa hennes rigtighet. Den Franska tonen var rådande ej mindre före än efter Gustafs stiftelse, och hvarföre så vår torde knappt behöfva sägas. Traditionerna från Ludvig XIV:s tid eller det så kallade »stora seklet» åtnjöto då ännu hos Europas alla kulturfolk en nästan oinskränkt vördnad; den tidens skalder betraktades allestädes såsom oöfverträffade klassiska mönster; och till och med en Boileaus estetiska föreskrifter ansågos i så hög grad för ofelbara bud, att endast sällan

någon afvikelse från dem förekom. Frankrike gälde, kort sagdt, på här ifrågavarande område såsom verldens yppersta stormagt, och Sverige kunde derföre, oberoende af om det egde en efter Franskt snitt inrättad akademi eller icke, lika litet som något annat land undandraga sig dess inflytande. Är det månne dessutom under alla omständigheter ett fel att taga lärdom från utlandet, eller blifver det icke först då ett fel, om tillegnelsen sker på osjelfständigt sätt och derigenom gör verkligt intrång på de nationella egendomligheterna? Men det var just en sådan olägenhet, som den anstalt, åt hvilken hedersnamnet *Svensk* särskildt tilldelades, var ämnad att förebygga och småningom, så vidt det varit möjligt, äfven har förebyggt. Huru helst man likväl må bedöma Gustaf den tredje, hans tidehvarf, hans stiftelse och hela den rigtning der genom förhållandenas magt tills vidare herskade, så återkallar en hvar gerna i sinnet ett historiskt skede, som lågade af hänförelsens eld för att åt ett älskadt fädernesland på andens område ersätta hvad som i yttre afseende gått förloradt. Ty sant är och blifver hvad vår störste skald i dag för femtio år sedan sjöng:

»Det låg ett skimmer öfver Gustafs dagar,
fantastiskt, utländskt, flärdfullt, om du vill,

men det var sol deri, och hur du klagar,
hvar stodo vi, om de ej varit till?
All bildning står på ofri grund till slutet,
blott barbariet var en gång fosterländskt;
men vett blef plantadt, jernhårdt språk blef brutet,
och sången stämd och lifvet menskligt njutet,
och hvad Gustaviskt var blef derför äfven Svenskt».

Men skimret är borta, och andra tider hafva kommit. Liksom fäderneslandet under det förflutna århundradet haft sina olika skiften, mörka och ljusa, så har ock dess odling haft sina. I hvad mån Svenska Akademien ingripit i de senare, är en fråga, som hon på denna sin jubeldag ej kan undgå att göra sig sjelf och som hon ändå har svårt att sjelf besvara. Det folk, hon efter förmåga velat gagna, bör vara domaren, som gifver svaret. Hon har derföre funnit lämpligast att i dag för honom framlägga sin historia, fullt förvissad, att rättvisa skall vederfaras hennes bemödanden, hvilka åtminstone aldrig lemnat ur sigte det höga mål, som för dem blifvit satt. Allt menniskoverk är ofullkomligt; der en kraft drifver framåt rör sig en annan i motsatt rigtning; och yttre förhållanden vexla, främjande eller hindrande, såsom himmelens skyar. Men den som midt ibland alla dessa brister, rörelser och vexlingar bevarar *trohet* mot sin bestämmelse, åt honom är pris redan tillförsäkradt af den ende, som förstår att

rätt mäta lifvets värden. Hvarföre då ej med tillförsigt vänta billigt erkännande äfven af andra? Akademien vågar finna ett synnerligt stöd för en sådan förhoppning i den ynnest hon åtnjuter af sin nuvarande höge beskyddare, som med förtjenstens fulla rätt skulle, om samhällsställningen det medgifvit, länge sedan hafva intagit en plats bland hennes ledamöter. Utan att likväl gå någons dom i förväg vill hon nu blott för egen del med djup tacksamhet se tillbaka på hvad som varit och anspråkslöst uttala hvad hon tänker om den framtid, som förestår.

Såsom redan är anmärkt, fick hon sig anförtrodd vården om en god del af Svenska folkets dyrbaraste egendom och i främsta rummet af dess språk, hvars ära — för att åter nyttja stiftarens ord — borde på ett dubbelt sätt »utvidgas». Dels borde, så vidt det kunde ske, språket renas från alla främmande beståndsdelar och dess byggnad ställas på säker grund genom osvikliga lagar; dels borde det samma förmedelst vältalighetens och skaldekonstens alster göras böjligare, skönare och rikare än det förut varit. Fordringarna voro alltså möjligtvis större än krafterna. I sistnämnda afseende kunde utan tvifvel mycket åstadkommas genom föredöme, uppmuntran och råd; men i det först nämnda var saken af vanskligare beskaffenhet,

helst konungens egna liksom hans samtids åsigter i språkfrågan påtagligen ledo af en icke ringa oklarhet. Det är visserligen ganska verkställbart att småningom befria ett språk från hvad som ej hör det till; men att enligt då gängse uppfattning *stifta lagar*, som i den andliga samfärdseln skulle kunna få gällande kraft, det är för ett samfund lika omöjligt som för en enskild menniska. Språkets genius låter ej på sådant sätt binda sig, och lagstiftningen på hans område kan aldrig blifva något annat än en systematiskt ordnad samling af de anvisningar, han under sin gång genom tiden sjelf lemnar. Detta vardt väl icke heller alldeles förbisedt, men det missförstods, och mången förspild möda blef deraf följden.

Emellertid lydde Akademien den gifna befallningen och egnade genast åt språkarbetet en flit, som förtjenar beundran, då man eftersinnar, huru strängt ledamöternas tid var upptagen af magtpåliggande befattningar i statens, kyrkans och vetenskapens tjenst. Den första frukten blef en afhandling, som åsyftade att gifva stadga åt språkets rättskrifning och innehöll vida mer än titeln antydde; den andra frukten blef en fullständig språklära, som dock först efter långvariga förarbeten omkring femtio år senare utkom. Att båda dessa skrifter haft ett högt värde och tjenat till

nyttig ledning, lär ingen sakkunnig vilja förneka, om de än med hänsyn till nutidens stegrade anspråk lemna åtskilligt öfrigt att önska. Lyckligt derföre, att deras brister blifvit väsentligen afhjelpta, tack vare framför andra den man, som nyligen tillhörde detta samfund och väl ej stiftat, men med fulländadt mästerskap och historisk trohet *återgifvit* »Svenska språkets lagar».

Den bok, som var konung Gustafs älsklingstanke och skulle blifva skattkammaren för språkets hela brukbara ordförråd, låter dock ännu vänta på sig. Orsakerna till dröjsmålet hafva varit af mångfaldigt slag och torde knappt behöfva utförligt beskrifvas. Det var kanske redan från början ett misstag att åt ett helt samfund uppdraga den tillämnade ordbokens författande, och ganska lifliga gensägelser deremot framfördes äfven af flere bland Akademiens egna ledamöter. Konungens vilja var likväl i detta fall orubblig. Franska Akademien hade både mottagit och efter ett nära sextioårigt arbete lyckats fullgöra ett sådant uppdrag; då borde äfven hennes Svenska afbild kunna gå samma väg. Dervid glömdes ty värr den ofantliga skilnaden mellan Frankrike och Sverige, mellan det stadgade Franska språket och det ännu i så mycket osäkra Svenska, mellan den Franska Akademien med sina i hvarje afseende rika till-

gångar och den Svenska med sina jemförelsevis fattiga. Fråga kunde dessutom uppstå, huru vida den Franska ordboken uteslutande manade till efterföljd. Men äfven om så var, kunde i alla fall hos oss företaget svårligen lyckas med den arbetsfördelning, som här blef en nödvändighet. Språket kan nemligen ej sönderdelas och styckevis behandlas blott efter ordens begynnelsebokstäfver, och detta var likväl hvad under en lång tid skedde, emedan man ej hade bättre utväg att anlita. En rigtigare metod med fastare grundsatser har visserligen sedermera blifvit använd, men omständigheter, som det ej stått i Akademiens magt att förekomma, hafva gjort afbrott i arbetet, så att det hittills åtminstone skenbarligen blifvit fruktlöst. I verkligheten har det dock långt ifrån varit utan frukt. Så vigtiga och så betydande förarbeten äro tvärt om undangjorda, att med hjelp af de dugande krafter, som nu för ändamålet äro i verksamhet, Akademien bör kunna hoppas att i en icke aflägsen framtid få lemna den efterlängtade ordboken i allmänhetens händer. Dessutom må, när fråga är om hennes omedelbara verksamhet för språkets renhet, stadga och utbildning, ej lemnas oanmärkt, att hon oafbrutet gifvit stöd och råd åt många utanför stående arbetare, samt att bland de omkring 1,100 skrifter, som redan

under de första femtio åren öfverlemnades till hennes granskning, ej få med ganska stort omfång varit af rent språklig art.

Det var likväl icke på den egentliga språkforskningens fält som Svenska Akademien skulle eller ens kunde skörda sina lagrar, utan på *vitterhetens*, der ock näppeligen under det tilländagångna seklet något odlingsarbete af större betydenhet torde kunna uppvisas, hvari hon ej haft sin andel. Man har icke desto mindre från mer än ett håll velat bestrida detta obestridliga faktum och till och med vågat påstå, att hon så väl i sin egenskap af en beskyddande myndighet, som ock särskildt i sin egenskap af vitter granskningsnämnd, snarare verkat hindersamt genom att lägga band på den frihet, utan hvilken ingen vitterhet rätt frodas. Vältalighet och poesi — heter det någon gång ännu i dag — äro inga drifhusväxter, hvilkas blomning genom konstlade medel framkallas, och hvarje förmynderskap, som vill herska öfver smaken eller reglera de andliga strömningarna, är ett oting. Ja, det är ett oting! Men å andra sidan må då väl också frågas, om de nämnda dyrbara plantorna uppspira såsom idel vilda rosor, de der kunna undvara all omvårdnad, och af hvem det klandrade förmynderskapet verkligen är utöfvadt. Akademien känner sig ej träffad. Aldrig har hon

fattat uppdraget att »utsprida och upphöja äran och minnet samt sjunga store mäns lof» såsom en fullmagt att bestämma lagarne för den verksamhet, genom hvilken detta borde utföras, eller för någon annan tankens yttring inom skönhetens och sanningens verld. Motsägelserna, der de ej hafva sin grund i sårad fåfänga eller i åsigter, som ej genast vunnit det erkännande, hvarpå de haft anspråk, måste derföre hufvudsakligen bero på en temligen stor, verklig eller låtsad, obekantskap med både *hvad* hon uträttat och *huru* det skett. Hade hon ock såsom samfund intet annat verk att uppvisa än det bildgalleri, som finnes uppställdt i de 66 hittills utgifna delarne af hennes Handlingar, så vore redan dermed åt vår litteratur skänkt en insats, hvars värde äfven den mest afvogt sinnade motståndare ej gerna kan underkänna. Men nu kommer vidare dertill, att inom det förflutna århundradets Svenska vitterhet blott undantagsvis någon stjerna lyst med klarare sken, hvars namn icke på ett eller annat sätt återfinnes i hennes minnesböcker. Att under sådana förhållanden tala om hennes betydelselöshet, lär väl åtminstone få anses vara ett skäligen djerft tal. Hvem kan dessutom beräkna, hvilken välgörande magt blifvit utöfvad och hvilka förmågor framkallade genom hennes belöningar, uppmuntran, rättelser, råd och

materiella understöd? Till och med hennes egna förste ledamöter utgåfvo, såsom det berättas, sällan någon skrift utan att förut hafva rådgjort med sina kolleger om saken. Och huru många yngre män och qvinnor hafva icke sedermera, år efter år, än med blyg tveksamhet, än med skumögd egenkärlek, stält under hennes mogna pröfning sina vittra försök, hvilkas inlemnade antal för närvarande uppgår till mer än 2,300. Om då den ena klassen af dessa författare genom hennes utmärkelse känt sig lifvad till fortsättning och den andra genom välvillig, om än stundom skarp kritik känt sig botad, så torde i intetdera fallet det så kallade förmynderskapet böra räknas till de vådliga. Man hade sannerligen ock all anledning att gifva det lemnade hägnet ett annat namn på en tid, då vitterheten ej stod högt i kurs, utan hennes idkare tvärt om snarare ansågos endast föda yppighet, införa veklighet och förderfva sederna, och då landets ypperste män funno det behöfligt att hålla försvarstal till hennes förmån samt formligen bevisa, att skaldekonst och vältalighet ej vanpryda ett ädelt folk.

Det skall emellertid icke förnekas, att Akademien, just derföre att hon egt en inflytelserik magt, kan för någon tid hafva gifvit vitterheten i vårt land en mindre lycklig rigtning, vare sig

genom ensidig förkärlek för vissa vitterhetsarter eller för en viss smak, och att således från den synpunkten de ofta förnyade anmärkningarna kunna vara befogade. Ett samfund bör utan tvifvel lika väl som hvarje enskild menniska öppet erkänna sina begångna misstag — och hvem är fri från sådana? I förevarande fall äro dock merendels nämnda anmärkningar antingen så allmänna och obestämda, eller röja de sådan brist på sinne för historiskt sammanhang, att de föga duga till ledare för en opartisk pröfning. Hos alla folk hafva naturligtvis under olika tider olika slag af vitterhet företrädesvis framträdt, beroende dels af den ståndpunkt, på hvilken utvecklingen af deras odling befunnit sig, dels af öfverlägsna snillens inverkan, dels slutligen af en mängd andra förhållanden, hvilkas hufvudsumma vanligen betecknas med namnet tidsanda. Mot slutet af det adertonde århundradet var likväl, kan man säga, skalan redan temligen fullständigt genomgången och ingen vitterhetsart längre utesluten från sin plats i den menskliga bildningens rymliga salar. Men detta tidehvarf älskade ju att kalla sig sjelf »upplysningens» tidehvarf, och deri gaf sig både dess egendomliga skaplynne och dess egendomliga svaghet till känna. Man ville framför allt och snart sagdt genom allt undervisa, lära, vara nyttig, förbättra,

äfven då den meddelade visdomen hade ett ganska torftigt innehåll, nyttan var icke så litet tvetydig och dygdelärorna, oaktadt sitt granna omhölje af ståtliga fraser, voro allt för torra att frambringa den »lycksalighet», som ansågs vara lifvets högsta mål. Ej underligt, om under sådana omständigheter inom poesien en prunkande lärodikt och i vältaligheten lika prunkande loftal till dygdens förhärligande eller äreminnen till mönstergille mäns pris tills vidare blefvo med synnerlig förkärlek omhuldade. Ovedersägligen låg häruti en fara icke blott för produkternas djup och omfattning, utan äfven för deras naturliga friskhet. Hela vitterheten kunde på den beträdda vägen lätt nedsättas till medel för främmande ändamål, ja rent af förvandlas till hvad Kellgren vid ett tillfälle sade att hon borde vara: »en destillerad filosofi». Det är ock väl bekant, att Svenska Akademien icke blef oberörd af denna fara. Till hennes beröm måste dock sanningsenligt erkännas, att hon både höll sig fri från upplysningstidehvarfvets svåraste förvillelser och sällan lät sig af nyssnämnda böjelse förleda till förkastelsedomar öfver de skalder och vältalare, som valde en helt annan tonart än den företrädesvis gynnade. Klyftan mellan Gyllenborg och Atterbom eller mellan Torstensons minnestecknare och Geijer är ej nu större än den

var mellan Leopold och Bellman eller mellan Rosenstein och Thorild. Likväl egnades ju åt dessa fyra sist nämnde af Akademien redan under den begynnelseperiod, som man velat påbörda så mycken snäfhet i uppfattningen, samma hyllning och samma beundran, om ock de två af lätt begripliga skäl ej fingo sig akademiska stolar anvisade. Intet ådagalägger för öfrigt bättre än hennes ledamöters egna skrifter och granskningar, huru äfven den tiden teori och praktik kunde vara två skilda ting.

Men fastän sålunda Akademien aldrig förnekade, att »i många former trifs det sköna», bestred hon deremot ganska afgjordt, att »skönt är allt hvad snillrikt är». Af sin höge stiftare hade hon fått till valspråk de båda orden »snille och smak» sammanbundna, och hon vidhöll orubbligt, att de egenskaper, som genom dem betecknades, måste följas åt i all konstnärlig verksamhet. Men huru de borde samverka, det var ett hufvudspörsmål, som på mycket olika sätt besvarades. De estetiska lärorna hade under den tid, hvarom här närmast är fråga, ej ännu kommit till synnerlig stadga och beherskades i allmänhet, enligt hvad redan är antydt, mer än önskligt icke blott af den s. k. »upplysningens» ytliga föreställningssätt, utan äfven af de från »det stora seklet» traditio-

nella åsigterna. Thorild och hans själsfränder betraktade dessa läror, sådana de af Akademien gillades, såsom idel dårskap; men ovisst kan vara, huru vida deras egna voro bättre, och säkert är, att akademisterna gåfvo dem i gengäld samma mynt, som de sjelfva fått uppbära. Skilnaden mellan Voltaire och Rousseau var ändå, kan man tycka, i sjelfva verket icke så stor, att deras lärjungar behöfde komma i häftig strid med hvarandra. Åtminstone voro de i fråga om snilledyrkan temligen lika; men med smakfrågan var det annorlunda beskaffadt. I detta stycke fans onekligen en skarp olikhet mellan de förre med sina förment klassiska smakregler och de senares ända till den vildaste öfverdrift gående kraf på snillets naturliga obundenhet. »Snillet tar icke, utan ger lagar», hade Thorild förklarat redan i början af 1780-talet, och Kellgren hade å andra sidan lika tidigt med sin qvicka satir visat, till hvilken ruskig natursanning bruket af en dylik sats måste leda. Här kan tydligtvis ej vara platsen att afgöra, hvilkendera parten hade mest rätt eller minst orätt. Deremot torde det vara i sin ordning att höra hvad den trognaste tolken af Svenska Akademiens äldsta uppfattning haft att om hennes valspråk meddela.

Snillet är, säger Leopold, den skapande magten i all vitter verksamhet och innebär en för-

ening af förstånd, känsla och bildningskraft, hvilka i gemensam flygt lyfta eller styra hvarandra. Det kan dock, anmärker han, lätt råka in på två afvägar. Den ena af dessa är *vishetens*, som genom kall, afmätt förståndsmessighet lägger onaturligt band på vingarne och särskildt inom poesien framföder misslyckade amfibier; den andra är *obetänksamhetens*, som låter högt sväfvande inbillningar och brusande känsloströmmar vara allt samt i denna sin tygellösa äfventyrlighet väl kan frambringa alster, genom hvilka en nyhetslysten allmänhet bländas, men den lugna, klara och besinningsfulla eftertänksamheten aldrig tillfredsställes. Huru då finna den rätta, harmoniska jemvigten, som är vilkoret för, att snillets alster få sin verkliga, sin objektiva karakter af skönhet? Smaken — förklarar han — är här den ordnande, pröfvande och reglerande kraften. »Den granskar delarnes motsvarighet till hvarandra och till det hela, afsöndrar det obehöriga, ger styrka åt slappare ställen, ljus åt otydliga, vishet åt dristigheten, måtta åt styrkan, förädling åt sinligheten, med ett ord, dömer om det rätta till författarens ändamål». Men äro då icke, må man med skäl fråga, smakens egna förvillelser lika möjliga som snillets, och hvar finnes i sådant fall botemedlet? Leopold måste tydligtvis icke blott medgifva denna

möjlighet, utan han erkänner äfven villigt, att smaken i alla tider haft och i alla tider säkert kommer att få sina vexlingar, beroende af nationalitet, odlingsgrad, klimatiska förhållanden, personliga tycken m. m. Det synes följaktligen som blifver den nämnde regulatorn sjelf oupphörligt reglerad af något annat och derigenom temligen opålitlig för sitt ändamål. För att undgå denna vansklighet vädjas till hvad som kallas »ett allmänt *rätt* i skönhet», hvilket måste finnas här liksom det finnes i förståndet och »merendels är lätt att urskilja för hvar och en, som eger känsla för skönheten och vill bruka förståndet». Domstolen, som skipar rätten, synes alltså vara af en helt och hållet subjektiv natur; men sådan är likväl icke meningen. Det skall dömas efter »konstregler», hvilka betraktas såsom något redan färdigt, utan att upplysning lemnas hvarifrån de kommit, eller ock får man veta, att de småningom utbildas genom umgänge i den ädlare sällskapskretsen och äro yttringar af »en verklig sinnesdaning, hvilken öfverallt uttrycker sig i lefnadsart, tänkesätt, språkton, bemötande».

Det kunde ej vara oväntadt, att dylika åsigter, som i allt hufvudsakligt af Svenska Akademien hyllades, när de, oaktadt sin obestämdhet, framträdde med icke så litet bestämda anspråk

på att i praktiken tillämpas, skulle snart nog finna ett starkt motstånd, och att talet om en på lösa grunder hvilande] »ortodoxi», om en godtyckligt »antagen» och »godkänd» smak i vitterheten o. s. v. skulle hos många finna ett öppet öra. Tillvitelserna voro dock mycket öfverdrifna och kanske just derföre äfven vanmägtiga. Hvad som i denna strid utgjorde Akademiens ära och förskaffade henne landets aktning, var hennes oförtrutna kamp mot »*regellösheten*» i smak, ty man förstod temligen allmänt hans nödvändighet och instämde gerna i det Kellgrenska, »att man eger ej snille för det man är galen». Låt ock vara, att gränserna ej blefvo med önskvärd tydlighet uppdragna, att utrymmet inom dem var otillräckligt och att hvad i öfrigt anmärktes icke saknade befogenhet, så var i alla fall den så kallade vittra ortodoxien under dåvarande förhållanden snarare en lycka än en olägenhet, och det är sannerligen svårt att beräkna, sådana de litterära strömningarna då voro, hvarthän man *utan* den skulle hafva förirrat sig. Den något förnäma hållningen, det aristokratiska lynnet och den utländska bismaken voro väl dessutom icke så farliga som de utmålades, då äfven motståndarne måste för sig sjelfva tillstå hvad en fräjdad ledamot af detta samfund framhållit, att i hvilken drägt de akademiska skapelserna än upp-

trädde, i den Romerska togan, den Burgundiska kappan eller den Franska hofklädseln, så voro dock anletsdragen, lifvet, känslan och stämman alltid fosterländska. Från lyten, ensidigheter, främmande inverkningar och annat dylikt har aldrig någon vitter skola varit fullkomligt fri, och särskildt hafva de nya skolorna, som i vårt land tagit arf efter den gamla, för ingen del gjort undantag från denna regel. Ovisst kan väl ock vara, huru vida rätt många till en början kände sig bättre hemmastadda i det Götiska förbundets fornnordiska förrådshus än i de Franska salongerna, eller mer tillfredsställda af stjernskotten i Fosforisternas eteriska rymder än af de lugnare betraktelserna på de gamle Akademisternas trygga mark.

Dock — hvarföre kalla en mark trygg, som ej längre var det. Redan innan Svenska Akademien ännu hunnit till slutet af sitt första fjerdedelssekel hade i det allmänna åskådningssättet så stora och genomgripande förändringar börjat inträda, att vitterheten lika litet som något annat tankearbete kunnat blifva af dem oberörd. Upplysningstidehvarfvets sol hade gått ned i blod och folken genom en bitter erfarenhet kommit till visshet om, att dess ljus i sjelfva verket aldrig utbredt nödig klarhet öfver lifvets djupaste frågor,

att dess ihåliga moralsanningar varit klena vägvisare och att dess vackra frihets-, jemlikhets-, lycksalighets- och fridslöften blifvit illa inlösta. Den Franska revolutionens sätt att tillämpa de prisade lärorna hade i synnerhet afkylt den gängse sjelfbelåtenheten och rent af förvandlat den forna förtjusningen till leda. Väl hade ju de revolutionära störtvågorna bortspolat många fördomar och murkna beståndsdelar från de Europeiska samhällena, men de hade på samma gång ryckt med sig äfven det dyrbaraste, och ett allmänt nationelt förtryck höll på att blifva den förmenta härlighetens sista frukt. Allestädes längtade man derföre efter något nytt, något annat, något som bättre kunde tillfredsställa de andliga behofven och gifva framtiden större säkerhet. Så började den hos de bildade klasserna undanskjutna kristendomen åter komma till heders; den filosofiska forskningen kände sig manad till en djupare uppfattning af förhållandet mellan Gud och verlden; sjelfbevarelsedriften satte hos hvarje folk dess ädlare krafter i rörelse och framkallade en nationell hänförelse, som till sin näring i historiens gömmor uppsökte de egna forntida minnenas rikedom; på andens alla verksamhetsområden visade sig, kort sagdt, nya uppslag, som bebådade en ny tid. Att under sådana förhållanden äfven vitterheten ej

kunde få sitta lugn i gammalt bo, är redan anmärkt. På hennes fält var det företrädesvis de två nyss nämnda skolorna, som hos oss representerade de nya tidsrigtningarna: det Götiska förbundet genom sin nationelt historiska karakter, sin förkärlek för den nordiska sagan och sitt omhuldande af folkvisan; den Fosforistiska skolan genom sin filosofisk-religiösa läggning, sin nyromantik, sin sträfvan för att genom den kraftigt uppblomstrade Tyska vitterhetens magt utränga de Franska traditionerna o. s. v. En strid, skarpare än någon föregående, var således att förutse, och den uteblef icke heller. Göterna voro väl ej synnerligt stridslystne, utan nöjde sig hellre med att fredligt gå sin historiska väg fram; men Fosforisterna voro det så mycket mer och underlåto icke att, särskildt under deras första år, med verkligt öfvermod och pojkaktigt okynne rigta sina hvassa hugg mot den gamla akademiska vitterheten och hennes ännu qvarlefvande förkämpar. Huru djupt de huggen sårade, må här lemnas osagdt. Likaledes kan såsom öfverflödig lemnas å sido hvarje närmare beskrifning på sjelfva striden, som, huru hetsigt den af de anfallande unge entusiasterna under någon tid än fördes, utan svårighet bilades, sedan besinning inträdt och båda parterna lärt sig att förstå hvarandra samt dermed

äfven gifva hvarandra vederbörlig rätt. Hvilka följder alltsamman medfört, ådagalägges bäst af de sist förflutna sjuttio årens litteraturhistoria. Ingen af de olika skolorna har uteslutande segrat, ty alla hafva de haft sina förtjenster, men äfven sina fel, hvilka senare äro efteråt lätta att upptäcka för en hvar, som vill spåra efter dem och har öga för den hos dem alla till och med ej sällan hårfina gränsen mellan det sublima och det löjliga. Lyckligtvis blifver det likväl alltid så, att guldet småningom sofras från slagget, att hvad som är verkligen godt och sant och skönt består, men det öfriga faller bort. Och det gäller icke blott om ett enskildt fall, utan har en långt vidsträcktare tillämpning på de litterära fejderna, hvad Tegnér yttrade till Atterbom, då han helsade honom välkommen såsom ledamot i Svenska Akademien:

»Nu striden är förbi. Hvad ondt den vållat
förgätes bättre, än det tänkes på.
Vi tacka glömskan, som sin aska sållat
på släckta glöd, och undra begge två
hvad sällsam villa som vår syn förtrollat:
med åren komma frid och sans ändå;
och allt som skiljemuren börjat ramla,
den nya skolan flyttar i den gamla».

Ja — den nya skolan flyttar i den gamla: sådan är gången i allt hvad mensklig utveckling heter. Detta samfund, som i dag firar sin sekel-

fest, kan följaktligen ej gerna underlåta att, på samma gång det ser tillbaka på den förflutna tiden, äfven se framåt på den kommande och spörja, hvilken ny skola som, enligt nämnda lag, härnäst skall göra flyttningen. Framtiden ligger ju visserligen omhöljd i ett för dödliges blickar ogenomträngligt mörker, men hvad som åtminstone närmast kommer att ske förebådas dock oftast liksom det i väsentlig mån förberedes af hvad som är, och derföre saknar man aldrig skäl att af redan klart framträdande tidstecken med oro eller hopp draga sina slutsatser. Om ock dylika slutsatser vanligen blifva sins emellan ganska olika efter de dömande personernas olika ståndpunkt, så måste dock en hvar, som ej lider af fullkomlig blindhet, skilja mellan svart och hvitt, och en hvar, som ej lider af färgblindhet, skilja mellan rödt och grönt. Det blifver således ändå alltid något, som alla normalt beskaffade ögon se på samma sätt, och frågan blifver derföre först och främst den, hvilket detta allmänt karakteristiska är, som till lycka eller olycka öfvervägande kännetecknar nutidens litterära sträfvanden. Säkert sker intet misstag, om man uttrycker det med den brukliga och af vederbörande skriftställare sjelfva hyllade benämningen *realism*. Nå väl — är det då åt honom, som framtidens segrar verkligen måste

anses förbehållna, och är han den skapande magt, som förmår bilda den nya skola, hvilken nästa gång skall flytta i den gamla? Det vore kanske lika orätt att härtill svara ett obetingadt nej som ett obetingadt ja. Så mycket är dock visst, att färgen ännu är allt för svart eller allt för röd att kunna betraktas såsom synnerligen löftesrik med hänsyn till varaktiga eröfringar. Saknade det förra århundradets upplysning, oaktadt sin idealitet, tillräcklig lifskraft för dylika, så gäller detta utan tvifvel vida mer om åtminstone hvarje sådan realism, som är på väg att gå öfver till ren naturalism.

Och månne icke just faran af denna resa utföre nu är i högsta grad för handen? Våra realister åtnöja sig nemligen i allmänhet icke med att försvara den obestridliga sanningen, att all konstnärlig framställning i skrift eller bild måste vara naturtrogen och således återspegla verkligheten, utan de äflas derjemte med att förvrida henne till en vrångbild genom att blott framhålla den fula natursidan i ohöljd nakenhet och teckna verkligheten i hennes mest motbjudande och vidriga form. Det är eländet utan en skymt af försoning, som skall vara skildringens hufvudsak, och man tyckes med synnerlig förkärlek praktiskt tillämpa det bekanta yttrande, som Ibsen inlägger i

en afsigkommen läkares mun: »brug ikke det udenlandske ord idealer; vi har jo det gode norske ord *lögne*». Efter den anvisningen får man tydligtvis en mycket underlig och tillika mycket sorglig rikedom på lögner att syssla med. Den vidt omfattande storlögnen blifver af lätt begripliga skäl samhället sjelf i dess nuvarande tillstånd, hvilket ock vanligen beskrifves såsom en i det närmaste ohjelplig uselhet. Förmodligen är det äfven till bevis för rigtigheten af en sådan uppfattning, som den realistiska litteraturen helst befolkar sina skådeplatser med dessa många ohyggliga figurer, hvilka under de sist förflutna åren varit för den läsande publiken föga angenäma och än mindre nyttiga bekantskaper. Rucklare, förförare, bofvar, fallna qvinnor, äktenskapsbryterskor eller, i lyckligaste fall, öfverspända fantaster, enfaldiga vanans slafvar, temligen sjelfbelåtna, men »sanningssökande» tviflare af båda könen, som med ett visst öfverlägset förakt se ned på sina tarfliga, i ett föråldradt åskådningssätt ännu fångna medmenniskor — se der några exempel på de nya hjeltar och hjeltinnor, som sätta läsarens nerver på ett hårdt prof, så vida de ej redan äro så förslappade, att han kan trifvas i sällskapet. Nu, liksom i en tidigare period, vill likväl denna s. k. skönlitteratur genom sina dystra målningar framför allt vara

nyttig samt lära och förbättra, om icke de dåliga menniskorna, så åtminstone de magter och samfundsförhållanden, som gjort dem till hvad de äro. Religion, moral, äktenskap, familjeband, egande-rätt m. m. blifva sålunda reformarbetets egentliga föremål. Om sättet, huru det bör utföras, har man emellertid ej ännu fått andra upplysningar än en mängd frågetecken, och bättre besked torde icke heller från den intagna ståndpunkten kunna lemnas. Endast det synes tills vidare vara någorlunda klart, att de gamla begreppen tro, kärlek, undergifvenhet, pietet, pligt o. s. v. anses för urmodiga att på allvar tagas med i räkningen. I stället befattar man sig gerna med hvarjehanda fysiologiska undersökningar angående ärftlighet, naturlig otillräknelighet, hjerncellernas ställning och rörelse, jemte åtskilligt annat af samma slag, hvarigenom mången beklagansvärd företeelse väl må hända kan delvis förklaras, men något verkligt ondt hvarken afhjelpas eller ursäktas. På det att vidare all misstanke för ideell klemighet må undvikas, är man ock angelägen att bringa framställningens språk i öfverensstämmelse med innehållet och är då ej granntyckt, om det, liksom naturskildringarna med sina sopor, afskräden och dypölar, får understundom nedsjunka till fullständig råhet. Och härmed må det vara nog sagdt om

litteraturalster, mot hvilka hvarje samvetsgrann husfader känner sig nödsakad att inrätta en karantän för att skydda sin omgifning för smitta. Hafva betänkligheter kunnat uttalas mot Kellgrens i grunden ädla uppfattning af vitterheten såsom en »destillerad filosofi», hvad skall man då säga om denna ganska odestillerade naturalism? Framtiden kan omöjligt höra honom till.

Men väl är det deremot möjligt och kanske — för att döma efter ljusare tecken — till och med sannolikt, att realismen småningom aftvår de fläckar, som ännu vanpryda dess anlete, och då blifver en magt, som gör vår odling lika mycket gagn som den nu gör henne skada. När den dagen kommer, skall fosterlandsvännen ock med glädje se, om denna nya skola får flytta i den gamla; ty hon har då hunnit lära sig, att det estetiska området aldrig kan ostraffadt lösgöras från det religiöst-sedliga lifvets evigt oföränderliga lagar, att det gifves icke blott en hemskt afskräckande verklighet, utan äfven en upplyftande, i hvilken himlens rena klarhet återspeglas, och att allt arbete, som endast rifver ned, men glömmer att vårda det heligaste menskligheten eger och just derföre ingenting bygger upp, är ett förderfligt arbete. Måtte alltså den önskvärda förändringen till ett bättre snart inträda och, der den

redan inträdt, fortgå! Samtiden har, trots sin skenbara liknöjdhet för lifvets högsta intressen, djupa andliga behof, och dessa tillfredsställas sannerligen lika litet genom lidelsernas retningsmedel som genom en svulstig romantiks såpbubblor. Nej, den vill, fastän det emellanåt ser annorlunda ut, hafva en sund, en verkligt närande föda, och det är allas pligt att efter förmåga om henne draga försorg. Svenska Akademien skall utan tvifvel hädanefter såsom hittills i ord och gerning erkänna hvad den pligten innebär.

Hvarken nutid eller framtid ligger dock i menniskors, utan i Herrens hand. Åt dig, evige och allsmägtige Gud, kärleksrike Fader, anförtro vi derföre både våra farhågor och våra förhoppningar. Under flydda dagar har du välsignat vårt fädernesland, bevarat det för ofärd och låtit din godhet, sanning och härlighet der rikligen uppenbaras. O så var då fortfarande med oss såsom du varit med våra fäder. Omslut med din frid konung och folk och behåll oss framför allt fasta i den tro, som icke blott öfvervinner, utan äfven förklarar verlden. Dig allena vare ära för hvad som varit och är. Dig allena vare ock ära i hvad som komma skall.

Direktören tillkännagaf härefter, att Akademien i anledning af dagens högtid låtit pregla en minnespenning, som på åtsidan framställer Hans Maj:t Konungens bröstbild med omskrift: *Oscar II, Svenska Akademiens Beskyddare,* och nedanför bilden en lyra, omflätad af lager, hvarunder läses: *Svenska Akademiens hundraårsfest den 5 april 1886.* Frånsidan visar konung Gustaf III:s medaljongbild på en sköld mellan tvenne figurer i sväfvande ställning, af hvilka den ena, vältalighetens gud, uppbär skölden och den andra, skaldekonstens gudinna, håller i venstra handen en lyra och med den högra höjer en lagerkrans öfver bilden. Omskriften lyder: *Till minne af Gustaf III, Svenska Akademiens Stiftare.*

Derefter yttrade Direktören:

Åt tvenne ädle veteraner i odlingens tjenst, af hvilka den ene i vetenskapernas, den andre i sångens värf skördat lagrar, som ej vissna, har Akademien, då hon i dag firar minnets högtid, velat egna den yppersta gärd af aktning och er-

kännande, hon eger att utdela, i det hon beslutit öfverlemna sin stora prismedalj i guld åt professorn doktor Carl Johan Schlyter och åt professorn doktor Zacharias Topelius.

Det Horatianska *exegi monumentum ære perennius* skulle knappast af någon Svensk forskare kunna med större rätt uttalas än af den nittioettårige man, som åt uppdagandet och undersökningen af den Svenska rättens och det Svenska språkets förenade källådror egnat en ärofull lefnad och derföre med skäl utgör ett föremål för inhemske och utländske lärdes odelade aktning och vördnad. Svenska Akademien, som sattes att vårda det Svenska tungomålet, har vid sin hundraårsfest velat bringa den vetenskapsman, som bland alla nu lefvande beredt den Svenska språkforskningen de största landvinningar, en hyllning.

I det land, som skänkt åt Sveriges vitterhet Creutz och Franzén, och der Runebergs mägtiga strängaspel i odödliga toner ljöd om Svenskars och Finnars sista gemensamma strider, har länge en lyra klingat, till hvars milda välljud ej blott Finland, men Sverige lyssnat. »Ljungblommornas» skald har, vare sig att han i sånger, utmärkta af skär oskuld, tolkat naturens fägring och hjertats känslor, eller låtit sin »Fältskär» romantiskt skildra flydda tiders minnen, eller med sina i de Svenska

hemmen lästa och älskade sagor fängslat barnets inbillningskraft, gjort sitt namn i våra bygder kändt och värderadt. Svenska Akademien sänder honom i dag sin hyllning och upprepar dervid, med tanke på det gemensamma himmelsstreck, som ett gemensamt tungomål åt diktens skapelser beskär, Franzéns ord:

»Hvilken tröst att, änskönt icke landet,
Himlen dock för oss gemensam är».

Akademiens kansler herr Forssell uppläste nu följande lyckönskningsskrifvelser, som Akademien från universiteten i Upsala och Lund fått denna dag emottaga:

Till Svenska Akademien.

I det sekelskifte, genom hvilket Svenska Akademien öfvergår från sitt första till sitt andra århundrade, ligger en maning att se tillbaka på det flydda tidehvarfvet. För den, som följer den gifna maningen, visa sig på alla de särskilda andliga odlingsfält, som ligga inom Svenska Akademiens verkningskrets, många minnesmärken af en bildning, som i högre grad än under någon föregående tid är på samma gång till sin grund och till sin art fosterländsk och till sin form konstnärligt eller vetenskapligt fulländad. Skaldekonsten har frambragt alster, i hvilka fosterländska bilder formats till högre skönhet än förr. Välta-

ligheten har under ledningen af en noggrannare och mera omfattande undersökning med större trohet än förr skildrat vårt folks minnesvärdaste söners öden och tecknat deras drag. Svenska folkets historia har för en högre uppfattning trädt fram i ett nytt ljus. Vår vitterhets häfder och vår filosofiska forskning hafva gjorts till föremål för noggrann utredning och för ädel och upplysande framställning. Vårt modersmål har med den nya språkvetenskapens rika hjelpmedel fullständigare än förr utforskats. För den ärofulla och inflytelserika verksamhet, som Svenska Akademien inom dessa olika områden, dels genom eget arbete dels genom uppmuntran och understöd åt andras sträfvanden, utöfvat till främjande af den fosterländska bildningens sjelfständighet och fulländning, anhåller Upsala Universitets Större Konsistorium att i universitetets namn få uttala sin djupa tacksamhet. Med en varm lyckönskan till den framgång, som vunnits under den förflutna tiden, beder Konsistoriet få förena en tillönskan af lycka och ära under kommande tider.

Upsala den 3 april 1886.

På det Större Konsistoriets vägnar

C. Y. SAHLIN,

Kongl. Univ:s rektor.

Gustaf Gavelius.

Till Svenska Akademien.

Den hundrade årsdagen af tredje Gustafs stiftelse för Snille och Smak är en högtidsdag för hela Svenska folket; men särskilda skäl att för Akademien framträda med vördnadsfull hyllning och lyckönskan ega de Svenska högskolorna, då de besinna denna stiftelses höga betydelse för vårt folks vetenskapliga och nationella odling. Ty snillets i de store andarne uppenbarade gudagnista är den magt, som hos det yngre slägtet tänder kunskapsbegäret och lyfter sinnet, som lyser forskaren på hans mödosamma väg, som ställer för honom uppgifterna och i hoppet förespeglar deras lösning. Och det sköna, den eviga ideens klaraste uppenbarelse i sinneverlden, är, på samma gång dess skapelser mägta att rymma den djupaste vishet, tillgängligt för hvarje öppet sinne och eger öfver menniskohjertat en magt att höja och förädla, hvilken den nakna sanningen ej alltid förmår utöfva. Hos det folk, der de gyllne lyrorna tystna och konsten icke håller sina ideal fram för ett i dagens kamp och äflan försjunket slägte, der är råheten nära, och på vetenskapen stäckas eller förlamas de vingar, som skulle bära honom upp mot ljuset.

Men Svenska Akademien skulle enligt sin höge upphofsmans mening icke endast i allmänhet

beforda vitterhet och konst, utan särskildt vara odlarinna af Svenska språket och tolk för Svenska minnen. Såsom sådan skulle hon vara hjertat i nationens bildningslif; såsom sådan är hon ock föremål för nationens vördnad och kärlek i innerligaste förening med nordens bragdrika historia och med det tungomål, i hvilket fädrens ande lefver och i hvilket ensamt vårt hjerta känner sig hemmastadt. Det är i främsta rummet inför Akademien i denna hennes fosterländska, hennes Svenska syftning och betydelse som den Carolinska högskolan nedlägger gärden af sin beundran och tacksamhet. Våra tankar vända sig icke endast till Gustaf den tredjes handling af den 20 mars 1786, utan till det tidehvarf, hvilket bär Gustafs namn och drag; de omfatta hela det århundrade, som vårdat och utvecklat det Gustavianska arfvet — den lysande rad af odödlige mästare i Svensk skaldekonst, vältalighet, häfdateckning och språkforskning, hvilkas namn och ära är evärdligt fäst vid Gustaf den tredjes skapelse. Till denna har det Svenska folket under alla följande tider blickat upp såsom till sin egen skapelse och sin ära; ömtåligt om båda har det kunnat orättvist »klandra», men icke »glömma». Må den Svenska Akademien under alla sekel af det Svenska folkets lif för detta ega samma stora och ärofulla bety-

delse, och må det Svenska folket under alla skiften motsvara den bild, hvilken hägrat för Akademiens kunglige stiftare i hans drömmar om Sveriges framtid. Lund den 31 mars 1886.

Gud bevare Konungen och Fäderneslandet!

Det Carolinska Universitetets Consistorium:

AXEL MÖLLER.

AXEL NYBLÆUS. C. J. ASK. G. BROOMÉ.
C. W. BLOMSTRAND. G. K. HAMILTON.
C. OLBERS. A. TH. LYSANDER. J. BORELIUS.
PH. HUMBLA. C. H. UGGLA. C. F. E. BJÖRLING.
M. V. ODENIUS. JOH. LANG. CHR. CAVALLIN.
K. A. HOLMGREN. P. ASSARSSON.
V. EDV. LIDFORSS. F. W. C. ARESCHOUG.
AUG. QUENNERSTEDT. HJ. LINDGREN.
GUSTAF TRÄGÅRDH. ELOF TEGNÉR.

Akademien, som med anledning af sekularfesten beslutit att utgifva sin historia under de förflutna hundra åren, och som låtit i dag utgå bland allmänheten denna historia, hvilken på Akademiens uppdrag blifvit författad af hennes ledamot herr LJUNGGREN, hade ämnat att vid festtillfället meddela något lämpligt utdrag ur nämnda arbete, men tiden tillåt icke att verkställa denna afsigt.

Akademiens frånvarande ledamot herr grefve SNOILSKY hade till festen insändt följande skaldestycke, som af herr NYBLOM upplästes.

EN AFTON HOS FRU LENNGREN.

DIKT

AF

CARL SNOILSKY.

I.

En qväll i gamla Stockholm — regnets sus
Och höstens mörker väcka tunga tankar.
I gatuslasket sprids ett dimmigt ljus
Af sjuttonhundranitti-talets dankar.
I blåsten skylten gnisslar på sin stång
Och vandrarn söker tak med hastad gång.

Karosser rulla af till assemblén.
Nu är det tid att stänga — krämarn menar,
Men ser i fönstren midtemot ett sken
Igenom några almars nakna grenar,
Som in i saln sin sommarskugga bredt
Beridarebansgatan tjuguett.

»Hos Lenngrens är det främmande i qväll!»
Förnumstigt yttrar han till sista kunden;
Och hon, en ärbar sextiårs mamsell,
Blir qvar på tröskeln, trots den sena stunden.
»Är det assessorn, han med frun kanske?» —
»Jaha, hon köper socker här och thé». —

»Det sägs hon skrifver?» — »Ja, nog är hon qvick,
Och bara äkta prima-vara tar hon,
Och allt skall vara noga på en prick,
Och som ett dockskåp fint i köket har hon.
Hvad allting kostar, hon på öret vet,
Men aldrig knusslar hon en smul för det».

Det der ha grannarne på reda hand; —
Men herrn i vagnen andra tankar hyser.
I sobelpels, med stjerna och med band,
Han ser i förbifarten hvar det lyser, —
Och strax det rycker till af obehag
Uti hans gula Reuterholmska drag.

Der uppe fins en liten verld för sig,
En fristad för satirens, skämtets vänner. —
»I fall man skrattar, skrattar man åt mig!» —
Så »ljusets fiende» instinktlikt känner.
Den krets, som slog ett slag »för sundt förnuft»,
Än hos fru Lenngren andas hemmets luft.

I magtlös harm, att ej han storma kan
Den höjd, der snillet firar sina lekar,
Han rullar bort och stänker ner en man,
Som mellan högarne och pussen tvekar.
Ond och bestört, damaskerna beser
Den öfverstänkte — men hvad nu? Han ler!

»Just vid fru Lenngrens port — det var besatt!»
Vår man af obetvingligt löje lifvas
Vid plötsligt minne af *Cornelius Tratt,*
Som också brukat i damasker trifvas.
En ringa sak, ett flygtigt ingenting
Får tanken fångad i en magisk ring.

Ett namn, ett ord! Figur uppå figur
I blinken syns: — der kommer hela slägten
I pudrad piskperuk, i uppsatt tur,
I stor panier, i nationella drägten, —
En brokig vauxhall, full af djerf komik,
Af saftig färg och lefvande plastik.

Han känner dem, han sett dem allihop: —
Helt styf i sin robrong den goda tanten,
En skälmsk kusin med musch vid kindens grop,
Och gamle onkeln sedan — rädd om slanten! —
En qvinna, sjelf från verldens äflan skild,
I några penndrag ger sin samtids bild.

Ack, tiden är af en så trumpen ton,
Har nyktrat till från Gustafs glädjefester.
Sjelf svärmeriets stora illusion
Uti en pöl af blod gick ned i vester....
Upplysning, frihet — hit de fört alltså!
Man suckar trött och tar sitt ok uppå.

Om i den lund, som sången öfvergaf,
Ett eko väcks, — det är, när hjertan brista:
Gitarrn är stum på Bellmans fattiggraf,
Den sprungna bågen läggs på Kellgrens kista.
Då är det *hon*, som fängslar land och stad
Med några visor i ett tidningsblad.

Hon, hvilken få ha sett, än färre känt, —
Hur med en rad hon klarar trumpna miner!
Idyllen, — värre är det ej bevändt, —
Har evigt plats, jemväl ibland ruiner,
Och, kära landsmän, — sen er blott omkring:
Hur mycket löjligt fins på jordens ring!

Hur hvarje ord i minnet fastna vill!
Den är som kardborrn, denna qvicka meter,
Och halfva Sverge kan den utantill,
Förrän man frågat hvad författarn heter.
När Ryktet sist gör officielt besök,
»Är inte hemma» — svaras från ett kök.

Hvad ställning har hon? — En assessor-frus
För dem som sälja socker, thé med mera, —
För några är hon damen, i hvars hus
Gustavianer komma och frondera, —
För den, som älskar Sverges ädla sång,
En diktens stjerna utan nedergång.

Här står nu denne man, i regn och höst,
Med blicken fäst på våningen der oppe.
Der dväljs den dolda, som till fröjd och tröst
I tidens malört mängt en nektardroppe.
De lycklige, som äro der i qväll
I snillets och den goda smakens tjäll!

Han dröjer ännu, fast det blåser kallt,
Och ser hur ljusen tindra klart i taket.
Är lyckan god, han varsnar en gestalt,
En rörlig skuggbild innerst i gemaket;
Men minsta skymt ej föll på spejarns lott —
Hon unnar verlden sina sånger blott.

II.

På gatan faller regnet mörkt och stridt;
Men inom hus man glömmer sjelfva tiden
Bland förmaksmöbler, målade i hvitt,
Med tyg af grönt och lilas-färgadt siden.
Ett par små Hilleströmska taflor der, —
Här en albaster-byst utaf Voltaire.

Ett prydligt brickbord. Bredvid sockerskåln
Ett thékök sorlar trefligt, silfret lyser.
Utur ett litet aromatiskt moln

Värdinnans öga öfver kretsen myser,
Och Chinas dryck i koppar från Rörstrand
Får högre smak som skänk af hennes hand.

Värdinnan — är hon ung och vacker då?
I denna krets, den bästa Sverge eger,
Ej någon tänkt att gifva svar derpå —
Så står hon hel för dem, i hvad hon säger
En medelålders fru, om ni så vill,
Ej hög till växten, fyllig ock dertill.

Inunder Grekisk bindel hårets flod
Kring hennes hjessa bucklar sig i vågor,
Som litet puder, efter dagens mode,
Strött askfärg öfver — aska släcker lågor.
Här halp det icke — elden bryter fram
I ögon spelande af epigram.

Det fina, hvita hullet kläder godt
Den arm, som rör sig der i thébordsstöket,
Den hand, som bläckspår aldrig nalkas fått,
Så litet som en musch af sot från köket.
Fast hennes sånger öfver landet gå,
Carl Peter Lenngren lider ej derpå.

Han anses kärf: — ett ord är lätt till hands
Vid verldens dom, men här i husligheten
Den blick, som hvilar trygg och nöjd i hans,

Ej vittnar alls om »huldhet i förtreten».
I afton är den hedersmannen glad;
Hon åter har en godbit för hans blad.

I gästfritt hem de adertons förbund
Är denna gången företrädt af fyra, —
En krets, som blifvit husvill i den stund,
Då gallsjuk Reuterholm uti sin yra
På sångmör hämnats för ett modigt ord. —
Nu hålles sammankomst vid detta bord.

I laget Gyllenborg är ålderman,
En äldre skolas vördnadsvärda minne.
Hans sång om »själens styrka» blekna kan,
Men aldrig förebilden i hans sinne.
Hans lugna höghet har ock sitt behag,
Som solen på en molnfri vinterdag.

Hans granne, Leopold, re'n hunnit med
En artighet till hvar och en i rummet.
Det hör nu en gång till, — det är hans sed
Att först så der af bägarn blåsa skummet,
Förrän han ger ur konstfull gyllne skål
Sitt snilles rätta vin i rågadt mål.

Så Rosenstein — det bästa hjertelag,
Det klaraste förstånd, som ödet tvungit
In i en tung gestalt med grofva drag;

Och Silverstolpe, nyttans skald, som sjungit
»Medborgarns» lof och med sin frisinthet
Nyss väckt på höjderna så stor förtret.

I glädtigt samqväm ilar stunden bort,
Man ömsom skämtar, ömsom allvar språkar.
Med något infall, träffande och kort,
Värdinnan ofta sakens kärna råkar, —
Men blott i förbigående, helt blygt och lätt,
Och liksom vädjande till högre rätt.

Re'n uppbrottstimmen nalkas. Nio slag
Förtonande ifrån pendylen dallrat. —
»En bön till vår värdinna vågar jag» —
Tar Gyllenborg till orda — »Lenngren sqvallrat.
Förunna oss ert nya stycke nu!
Den glada festen — så är titeln ju?»

Skaldinnan får ej neka. Hennes man
I loflig stolthet redan sagt för mycket.
Med purprad kind, med röst, som långsamt vann
Sin stadga åter, nu hon läser stycket:
Hvad täck skalkaktighet, hvad ömt behag
Och dock hvad breda, säkra penseldrag!

En landtlig fest, der oskuld, barnaskön,
Med jordisk glädje står *så* väl tillsamman
Som fatens rosor, lille Görans bön

Med nyckelharpans surr och folkets gamman.
Hur stormar grusande kring verlden gå,
Än ryms i Sverge mången lycklig vrå!

Hon slöt att läsa. Kretsen lyssnar än
Tyst inom sig till ljud från flydda vårar,
Då Gyllenborg sig reser upp igen, —
Hans blick är blank af återhållna tårar.
»Tack!» — säger han, den hvita hjessan böjd —
»Jag vet att Kellgren skulle lett af fröjd!

»I namn af Gustafs sprängda skaldförbund
Vår tack för än en afton, ljufligt gången
Bland alla gratier på fridlyst grund!
Tack och farväl — än lefver Svenska sången!»
Värdinnans hand man har till afsked kysst,
Och snart är hela huset mörkt och tyst.

* * *

Ur första våningen det ljus försvann,
Dit sene vandrarn blickade så gerna.
Den afton kom, då aldrig mer det brann,
Och blott från minnets hvalf en stilla stjerna
Såg ner på all den dårskap, all den flärd,
Som endast byta namn i samma verld.

Men denna stjerna från en svunnen tid
Nu hit till oss sin fina ljusflod skickar;
Bland mörka moln, bland brytningar och strid,
Vi möta hennes goda, Svenska blickar.
Den egna härdens ro och löjets rätt
Hon häfda vill för dagens mulna ätt.

Den ädla taffelrund, som hon höll kär,
Förgäter henne ej vid sekelfesten.
Till minnens högtidståg jag frambesvär
I dag den älskade, den skygga gästen;
Men ack, hur svag den skuggbild, som jag fått!
Hon skänkte verlden sina sånger blott.

Slutligen föredrog Akademiens sekreterare följande af honom författade sång, hvarmed högtiden afslöts.

SÅNG

VID

SVENSKA AKADEMIENS

HUNDRAÅRSFEST

DEN 5 APRIL 1886

AF

C. D. AF WIRSÉN.

Af näktergalens röst är re'n besjungen
Den vittra krets, som förr af snillekungen
Blef satt att vårda fosterlandets sång:
Tegnér, en diktens heros, sjöng dess minne,
När halfva seklets högtidsstund var inne,
Och hjertan rördes af hans toners gång.
Hans egen sångartid, den evigt unga,
Man manat mig på seklets dag att sjunga,
Men trasten, gömd i trädens skugga sval,
Ej täfla kan med diktens näktergal;
Min sång, med ensamheten helst förtrogen,
Till festen tveksamt går ur furuskogen.

Kung Gustafs tid, en hägring lik, var flyktad,
Hans äfventyrligt sköna dram var lyktad
Som sorgespel vid hatets mördarskott;
Till Carmagnole förändras festbaletten,
För Marseillaisen tystnar menuetten
Och åskor hopas öfver Louvrens slott;

Från Seinen sprides nyväckt frihetsyra,
Tills våldets man steg fram att våldet styra,
Att med sitt rykte skaka verldens hörn,
Kring folk och länder föra krigets örn
Och med en vink af nyckfull herskarvilja
Från Sveriges modersskötе Finland skilja.

O fosterland, din undergång var nära,
Men qvar du egde både mod och ära
Och räddarn kom med marskalksstaf och svärd;
Din ungdoms riddardikt du slutad kände,
Men blicken i din egen barm du vände,
Du gick tillbaka till din egen verld,
Och sångmön, van att hvarje qval försona,
I denna brytningstid lät dikten tona,
En dikt mer djup än förr, mer stark och rik,
Och till gestalten än en *engel* lik,
Än *tempeljungfru*, brinnande i anden,
Och än *valkyria* med ett spjut i handen.

En *engel* först! — Att stilla moderns tårar,
En lilja dottern gaf från Edens vårar,
Åt Sveriges folk gaf Finlands folk Franzén.
Hans sång var skär som barnets färg på kinden,
Var ljus som stjernan, mild som vestanvinden,
Som nyfäld snö, som daggens perla ren.

All annan sång har jordens stoft på vingen,
Men obefläckad glänste hans, som ingen;
Man viste knappt, att jorden hade qvar
Så mycken oskuld som den sången har,
En sällhetsö, ej nådd af sorgesvallet,
Ett paradis, en Eva före fallet.

O Selmas skald och Fannys! Som violen
Slår blyg det blida ögat upp mot solen,
När nyss sitt intåg gjort den unga vår,
Så vårligt blid, så doftande och fager
Din sång kom hit, belyst af morgondager,
Att mildt förljufva seklets första år.
När du en yngling bjöd din nektar dricka,
Ack »gerna», gerna såg det då »hans flicka»,
Ty kysk och ren hos dig är nöjets blick
Och din mænad har gratiens jungfruskick,
Och om du »Menskans anlete» beskrifver,
Det, som din diktnings, strax en engels blifver.

Men klädd i *tempeljungfruns* sida kläder
Till diktens högkor Sveriges sångmö träder,
Då Davids harpa strängas af WALLIN.
Den stämman bryter hårda hjertans reglar,
Den blicken djupa andeverldar speglar
Och dunkla åskmoln skugga denna min.

Retorisk, praktfull talarns svada klingar,
Men all den bundna känslan tager vingar
Först då, när denna röst af obräckt malm
På sångens språk i en odödlig psalm
Den längtan tolkar, som hvar stund sig öker:
»Hvar är den vän, som öfverallt jag söker?»

En Romarsjäl, men en profet tillika!
Hans styrka var det höga, tankerika,
En värdighet, som älskar praktens skrud.
Och dock hur ljuf, hur vemodsfull är sången,
Djupt ur ett stort, ett sorgset hjerta gången,
Som känt, att allt är litet inför Gud,
Och trånar hem i tempelhymn och böner,
Som invid Babels elfvar Juda söner!
Ännu i lifvets sista aftonstund
En sång rann upp ur detta hjertas grund,
En himmelsk ros med törnesmyckad stängel
Och dunkel färg: dess namn var »Dödens Engel».

Valkyrian åter kom med ljusblått öga,
Med sinnet fullt af forntidsminnen höga,
Om armen bar hon runoristad ring,
Der lästes kampens, hjeltebragdens runa,
Hvars innebörd blef tolkad i Iduna
Af Rääf och Geijer, af Tegnér och Ling.

Till stämma samlas än i höga norden
De ädle Göter, hornen gå kring borden,
Och Islands sagoskrifter vecklas opp,
Hvart hjerta fylls af tillförsigt och hopp.
Det land, som Finland mist, i egna bygder
Skall vinna land igen med forntidsdygder.

Hvem känner ej, hvem har ej sett betagen
Just dessa strålande valkyriedragen
I dikt och sångarlynne hos TEGNÉR?
Ett trotsigt sköldmötycke sången eger,
Är evig längtan ej, men »evig seger»,
I ögat mod, på kinden helsa ler.
Bland björkars stammar fogelskaran qvittrar,
På lösta böljor solens stråle glittrar,
Och under natten, hög och allvarsam,
På fästet åker karlavagnen fram,
Ty i hans sång oss natt och dag förtjusa,
Ej med det dunkla, med det evigt ljusa.

Men om hos honom lag än ljuset stiftar,
Hur rikt, hur nyckfullt, underbart det skiftar
Som vår natur, som folkets lynne gör!
Den korta sommarn, vinterns norrskensdager,
En sorglöshet, som lifvet lekfullt tager,
Ett hemligt vemod, som vårt lugn förstör,

Den ärfda vikingshåg, som slår på svärden
Och bryter väg och ville trotsa verlden
Och håller knappt om egen boning vård,
Men tránar hemligt hän till Miklagård,
Ett lif, som segrar lätt, men lätt ock svigtar,
Vår störste skald i sina sånger biktar.

Han slösar gull, hvart ord af strålar blänker,
Som konung Carl det gjort, han kronor skänker:
Han är för rik att akta stort derpå.
Hans största konst det var att fast förlika
Det äkta fosterländska, det antika;
I dikten annars söndras lätt de två.
I denna konst han ensam stämmer möte
Med Hermanns store skald, Olympiern Goethe;
I Frithiof, som kring verlden gjort sin rund,
Gör Hellas först med Nordens folk förbund,
Och Sveriges dikt blef derför med den sången
Europas dikt för allra första gången.

Nu hördes åter folkets stämma tala,
Ty folkets *visa*, länge söfd i dvala,
Slog åter upp ett trofast ögonpar,
Och »djupt i hafvet på demantehällen»
Melodiskt ljöd i klara stjerneqvällen;
Men vill du veta, hvem befriarn var?

Afzelius gick till öfvergifna lunden,
Der folkets dikt i glömskans sömn låg bunden,
Hon väcktes upp vid sagoharpans klang;
Med väpling prydd och blåklint, upp hon sprang
Och »liten Karin» lyste som en stjerna
Och bergakungen brann för jordens tärna.

Af visans oskuldsfulla ljud betagen,
Dess inre väsen Geijer stält i dagen,
Och i hans egen sång dess åder fins.
Tre kronor bar han, drott i trenne riken,
I häfdens verld, i tankens, i musiken,
Och skaldekonsten var hans lydprovins.
Han genomforskat Schellings tankeverldar,
Hans »Viking» seglat öfver diktens fjärdar,
Hans melodier, barn af Svensk natur,
Oss bringa doft af nattviol och fur,
Men af bedrifter störst var dock bedriften
Att kärnfullt teckna Svenska häfdens skiften.

I form så sammanträngd, så full och mägtig,
Att tanken tycks med dolda tankar drägtig,
Han Svea rikes häfd i stenstil skref.
Hvad ej hans tid än hunnit genomspana
Han egde siarns stora konst att *ana*,
Och profetia hans historia blef.

I korta satser talets böljor stupa,
De synas mörka och de äro djupa,
De tala ständigt om en blick, som gått
Till tingens botten, ej till ytan blott,
Och ingen härmar dem, om än han ville,
Ty här var skildrarn skald och forskarn snille.

Hos LING ett norrsken glimmar öfver svärden,
Hans typ var Thor, hans sällskap Asaverlden,
Hans lif var bragd, hans dikt en idrott var.
Men huru skön än Balder är, den hvite,
Vår Vanadis blir aldrig Afrodite,
Och nordens saga Greklands mått ej har.
Dock, om du Tirfings skald än formlös finner,
O märk lyriken, som på djupet brinner,
Lik heta källan nära Heklas is,
Beundra lifvet, lefdt på hjeltevis!
Håll bautastenen kär vid Brunnsviksstranden,
Der siste barden hvilar trötte anden!

Men diktens verld har många skilda riken,
Och ett bland dem, den djupa romantiken,
Till furste tidigt korat ATTERBOM.
Till strids han gick mot diktens äldre svanor,
I stormen fladdrade hans korstågsfanor,
Som vigts i riddarsagans helgedom.

I later lejon och till håg en dufva,
Ej i det djerfva stor, men i det ljufva,
Till sångarkrig i lifvets unga maj
Han förde Wartburgs härar mot Versailles,
Förgrep sig stundom i sin strids förvirring,
Men var ett älskvärdt barn i hvarje irring.

Och slutligt dämpas fejdens hela vimmel,
I djupblå färg står klarnad lifvets himmel,
Och harpotoner susa öfver sjö,
I skogens grönska »Fogel Blå» hörs klaga,
Och menskohjertats underbara saga
Blir Astolfs saga på Felicias ö.
På mystisk äng, der andesången ljudar,
De fagra »Blommor» stå i skära skrudar;
I »Siare och skalder», vis och blid,
Han rättar domar från sin ungdoms tid,
Ett pantheon för upp, som ej skall ramla —
Och »nya skolan flyttar i den gamla».

Men hvem var medlarn i den vittra striden?
Ett lyckans skötebarn, en vän af friden,
I kungens salar känd, i diktens lund,
Den ädle minnestecknarn, mån att värna
Från nedergång och fall hvar misskänd stjerna,
Den kraft som sammanhöll vår taffelrund,

Kariters älskling, stöd för vitterheten,
Den sista typ oss gaf urbaniteten,
Mæcenas-Beskow, han, hvars ädla hand
Knöt bäst och ypperst hvart försoningsband,
Till samma tempel blomstersångarn förde,
Emot hvars mur han förr sin stridsvagn körde.

Men ljuf som månens sken på öde borgen,
Ej tom som jordens fröjd, men djup som sorgen
Är hvarje sång, Stagnelius sjungit har.
Ett häkte jorden är, och fallna sinnen
Begråta der en flyktad oskulds minnen,
Ett saligt fordom, Edens gyllne dar.
Ack, värst af hjertfel är att ha ett hjerta,
Och hans var fullt af en omätlig smärta,
Men ock af diktens rika rhengulds-skatt;
Hans lif var sång, hans sång en stjernenatt,
Hvars stjernor speglas i de djupa flöden,
Som ha till källor Kärleken och Döden.

Hur skulle han ej prydt den vittra ringen!
Men ack, den sjuke svanen lyfte vingen
Till plötslig flygt, ej trettiårig än.
Hans minne dör ej. Märk i andestunden
Hur »Sarons liljor» dofta starkt i lunden
Och Anima har samspråk med sin vän!

Kring fjellens branter hans »Bacchanter» dansa,
Och än, »när qvällens gullmoln fästet kransa»,
Den »bladbekrönte necken» gigan rör,
Ur Riddartornet klagans suck man hör,
Och full af frid, fast klädd i fångens kedja,
Perpetua lär sin späde son att bedja.

Melodiskt sköna, fina, silfverklara,
Som någon dikt från hofvet i Ferrara,
NICANDERS sånger mer ha klang än glöd,
Hesperisk frukt oss ge hans »Hesperider»,
Han sjunger Enzios kärlek, Enzios strider,
Men sångens pris han tog med »Tassos död».
VITALIS hårdhändt med sin smärta leker,
Hans humor agar qvalet, ej det smeker,
Hans håg är manlig, arm, om du så vill,
Men med det armod, som hör norden till,
Och har sin kyska fägring och kan fråga:
»Hvi skulle jag ej möta glad min plåga?»

I ALMQVISTS trädgård blommar törnroslifvet,
»Fall ned och tillbed» står på porten skrifvet,
Ett dunkelt kunskapsträd fins innanför.
Hvad trolska ljud på rymdens vågor gunga!
Hör, svarta foglar djupa visor sjunga,
Som klinga nyckfullt: »hvad du vill, du bör».

Fantastiskt, rikt ett jagtslott göms bland snåren,
Du längtar dit, men lätt du tappar spåren,
Du går ditin och mister sinnets ro,
Men dåras snart af Richard Furumo,
Som sagor täljer skönt i nattlig timma,
När genom fönstren spejar månens strimma.

Med diktens lek så väl som chifferklaven
Förtrogen, helst bland böckers mängd begrafven,
Satt BRINKMAN, kunnig gäst i »Snillets verld».
I tusen bref han rosor gaf åt Stella,
Till tidsfördrif han drack ur sångens källa,
En vitter verldsman och en smakfull lärd.
För Sveriges prosastil blef JÄRTAS normen,
Han skref för stat och språk regeringsformen,
Hans herskarlynne bar antika drag,
För hopens gunst han svek ej pligtens lag,
Sitt hjertas adelskap ej bort han lade —
Om mörkt blef lynnet, mörkret blixtar hade.

Sin lyckas smed, en högsint slaf af fliten,
Med själ så fast som Sveaborgs-graniten,
Till statens värf och höjder gick WIRSÉN;
Och SKOGMAN, snillet med den klara tanken,
Som redde Plinius ut så väl som banken,
Hans tvillingstjerna blef med lifligt sken.

Berzelii spira verldens lärde lydde,
Och algens lif i hafvet Agardh tydde,
Till lynnet sjelf ett djupt och lättrördt haf;
Men Fries steg fram med rosenlindad stat
Att tolka blommans lif och blommans lagar,
Och i hans stil oss hennes doft behagar.

Valerius sjöng än under silfverhåren
De glada visor, dem i lefnadsvåren
Han strödde rikligt kring för land och stad;
En målsman för ett gånget sångarslägte
I skämtets glas han vishetsdrycker räckte,
Qviritiskt värdig och Sokratiskt glad.
För helig oskuld, hemmens tro och ära
Till svärd grep Hwasser, vred på dagens lära,
Till lynnet djup, men som en yngling varm,
På snille rik och ädel i sin harm.
I läkarns kall han menskovännens röjde,
Sin ungdomsskaras håg mot skyn han höjde.

Med episk kraft, som än ej grummel störde,
Till häfdens sal Fryxell de unge förde;
Af andakt full man stod och hörde på:
Vi voro sjelfva med i Lützens dimma,
Vi sågo fältherrn dö i segerns timma
Och gula gardet mejas och det blå. —

Den kyrka, Gud sig byggt i nordanskogen,
Har Reuterdahl oss skildrat, from och trogen,
En tålig lärd, i flit Benediktin,
Som lagt sin visdomsskatt i konstlöst skrin.
Om stilen hade tyngd, som mången sade,
Hans rika inre guldets tyngd ock hade.

Sin »Noachs ark» parodiskt Fahlcrantz timrar,
Af skämtets fosforsken dess virke skimrar,
En ordlek står i hvarje vrå på lur,
I bjert fyrverkeri sarkasmen fräser,
Sublimt pedantisk Japhet föreläser
Som pedagog för uppmärksamma djur.
Satiren arkens roder styr på färden,
Besatta infall som besättning bär den,
De äro tankens barn med fantasin
Och fått i nöddop stänk af humorns vin,
Men deras blickar faderns skärpa röja
Och skymmas ej af moderns vemodsslöja.

En glad idyll bland gamla Djurgårdsekar
I Dahlgrens diktning firar ystra lekar,
Ett Stockholmsbarn hans lätta visa är,
Hon älskar staden vid de dubbla sjöar,
Hon gästar gerna ljusa Mälar-öar
Och ger förmätna »rosenfester» der.

Till norden Hagberg Shakspeares hjeltar förde,
På Svenska nu man Hamlet bikta hörde
Sin visdomsrika, malörtsmängda sorg,
Man stormen rasa såg i Macbeths borg;
Till minsta drag ett snille återgifvit
Hvad verldens största sångarsnille skrifvit.

Det språk, hvars vård oss Gustaf anförtrodde,
Der majestät och kraft af ålder bodde,
Sin inre lag för Rydqvist biktat har.
Det sköna skiftar som på ängen gräsen,
Den lugne Grubbe såg dess inre väsen
Med tänkarns blick, omutligt fast och klar.
Men djupast trängde nordens vishetslära,
När Sveriges Plato, fosterlandets ära,
Till eviga ideers sanna verld
Sin ungdom ledde långt från sken och flärd.
Han var ej vår — den vise sjelf sig gömmer —
Men ej på minnets fest hans bragd man glömmer.

Bak humorns irisbåge gömmes solen.
En humorist ännu på predikstolen
Thomander stod, men djupt allvarlig dock.
I talets gåfva stor, när helst han ville,
Och till gestalten väldig som till snille,
Sin Luther höll han kär, men Byron ock.

Hans sjelfsvåld sände gnistrande raketer,
Men i hans själ Guds rikes hemligheter
Sin boning egde likafullt ändå:
För den, som ser, hur tingen äro små,
Hur tomt och anspråksfullt allt jordiskt nöje,
Försmälta skämt och vishet, gråt och löje.

Den gyllne lyran brast, Tegnér var gången,
Men tystnad ej den fosterländska sången;
Romansen ljöd: »Hvi suckar det i skog?»
Din skald, Angelika, på grafven lade
Den skönsta blomma nordens sommar hade,
När i dess djup hans hjertas sommar dog.
I strofer, klingande som smidda lansar,
En annan skald står fram i hjelm och »pansar»;
Men blid som vågens sorl i Sorgas dal
Din stämma ljöd, o nordens Provençal,
Som sist gick bort och andra stranden hunnit
Och Frithiofsskaldens dotter återfunnit!

Så för vår syn de höga skuggor glidit;
Allvarligt manande, förbi de skridit,
Och visarn nått till tolf på seklets ur.

Vi Gustafs minne främst med lagrar hölja,
Som resa ville här vid Mälarns bölja
Åt smak och snille en orubblig mur.
Han gaf oss allt, sitt hjerta huldt han skänkte,
I krig, i fara än på oss han tänkte;
Han nalkas nu, då sekeltimmen slår,
En lätt Apollobild med pudradt hår,
Och spörjer hög, om än vår krets förvaltar
På fädrens vis sin tjenst vid diktens altar.

Hvad är vårt svar? Som tiden vexlar sången!
Du vet, o kung, din Leopold är gången,
Men hög och stark Tegnér hans spira tog;
Din Kellgren gick, din blide Oxenstierna,
Franzénska dikten kom, en dalens tärna,
Wallin med vigda händer harpan slog.
Vår egen tid med slam af tusen frågor
För sångens svanor grumlar diktens vågor,
Men helt förstummas än ej lyrans ton —
Och i din egen borg, vid Gustafs tron
Sitt hem än talets konst och sångens bygga,
Och diktens söner dit, som förr, sig trygga.

Ditt sångförbund ibland väl klandradt blifvit,
De regler stränga synts, som der man skrifvit,
Och trång den port, som för till kretsen in, —

Och dock hur gästfritt var ej hemmets sköte!
Felicias skald och Odens stämma möte
I minnets sal, hvars första sköld är din.
Det ljufva som det djerfva högt vi prisa,
Det *låga* endast vi, som förr, förvisa,
Ty offrarn nalkas skall i snöhvit skrud
Till konstens altar och till sångens Gud;
Vid helig eld den fackla tändts, som räckes
Från man till man och ej af tiden släckes.

Efter sekularhögtiden gaf H. M. Konungen för Akademien en festmåltid å Stockholms slott. Under denna måltid, vid hvilken H. K. H. Kronprinsen samt DD. KK. HH. Hertigarne af Gotland och Nerike voro närvarande, täcktes Hans Maj:t yttra sig i följande ordalag:

Det var en skön, en härlig högtid, Svensk i mer än en bemärkelse, till hvars firande uti eder vittra rund I, ädle herrar, Svenska Akademiens aderton, inbjudit mig i dag. Och han får icke bortskymmas af nattens skuggor denna dag, innan en gammal god sed, Svensk äfven den, blifvit följd: vi måste tömma välgångsbägaren högtidens föremål till ära. Mig tillkommer att nu uppmana Eder dertill. Denna pligt är mig kär; men också endast hennes bud har kunnat förmå mig att bryta en aktningsfull tystnad, som eljest borde råda, sedan den egentliga högtidens sista välljud förklingat.

Skalden var af ålder välkommen gäst inom Svenska hem. När han trädde in genom den låga dörren i odalmannens stuga, samlade sig husbondfolk och tjenare att gemensamt lyssna till

hans alltid sinnrika, ofta färgrika sagoskildringar. I de forne Sveadrottarnes hof anvisades åt honom en hedersplats, derifrån han, hörd af alla, sjöng om hugstore mäns bedrifter, eller prisade fallne kämpars fröjd hos höge gudar i Valhalls salar.

Så qvad det Svenska språket sin ynglingasaga i vår historias arla morgontimmar. Långsamt ljusnar dagen öfver Nordens himmel. Långsamt trängde ock kristendom och bildning genom hedendomens töcken till Nordens aflägsna bygder. Men redan tidigt nog föddes, i de mörka furuskogarnes djup, folkvisan på fromma läppar, och i klostercellens halfdunkel prentades rimkrönikan, blad efter blad, af ihärdig flit.

Tio århundradens omätliga utveckling i alla rigtningar kunde naturligtvis ej undgå att göra sig gällande äfven inom konstens och litteraturens områden samt till språkets både hyfsning och ökade ordförråd. Det lärer visserligen vara onekligt, att ett betydande inflytande öfvades af klassisk litteratur och klassiskt språk. Hos stormän, sådana som biskop Thomas, Olaus Petri, Tegel, Norberg, Stjernhjelm, Creutz, Gyllenborg, andra att förtiga, ej förgäta, står likväl efterverlden i outplånlig skuld för att utvecklingen blef så Svensk, samt för bibehållandet af våra vokalers underbara malmklang, våra konsonanters manliga stålhalt.

Likasom allt annat menskligt, behöfva äfven språken välbetänkta lagars vård till värn mot sjelfsvåld och oreda. Detta insåg bättre än mängden den snillrike man, som för etthundra år sedan var Sveriges konung. Derför stiftade han sin Svenska Akademi, hvilken i dag firat första sekularfesten inom murarne af den konungaborg, der tredje Gustaf uppväxte och lefde, talade och verkade, tjusade och — förblödde. Han visade sig också förmå rätt uppskatta de Svenska traditionernas magt och betydelse, då han, vid sidan af omsorgen om språkets renhet och ans, åt Akademien gaf det dubbla uppdraget att intaga en hedersplats såsom areopag på den Svenska parnassen, samt att tända tacksamhetens Vestaseld på minnesvårdarne öfver de Svenske män, som vunnit ryktbarhet och berömmelse vare sig genom fredliga värf eller krigiska bedrifter.

Huru har Svenska Akademien under sitt tillryggalagda första sekel uppfylt detta stora kall? Denna fråga, som helt naturligt under dagens högtid blef framställd, är i Akademiens namn besvarad så: att domen härom tillkommer Svenska folket. Må vara! Jag hoppas, att den domen må blifva rättvis. Men jag förmenar mig, såsom Sveriges konung, äfven hafva ett ord att dervid säga, och jag vill icke heller förtiga min mening.

Den är, att Akademien, i stort sedt, troget och väl motsvarat konung Gustaf III:s ädla afsigt. Om Akademien icke alltid och vid alla tillfällen lyckats tillfredsställa allas tycken och fordringar eller vinna allas bifall, så tror jag att hufvudskälet dertill helt enkelt varit, att hon icke alltid bort göra det. Denna Akademies uppgift är ej och kan ej vara att ovilkorligen göra sig till tolk eller målsman för skilda litterära skolor, än mindre för hvarje så kallad tidsstämning. Nej! Hon är högre denna uppgift, eller, om man så vill, hon ligger djupare.

Liksom orgelpunkten förblifver orubblig under vexlande ackorders svall och med omutlig magt omsider leder tonskiftningarna till samklang, så bör ock Akademien med fasthet i grundsatser och klarhet i åsigter verka till insigt och öfverensstämmelse.

Jag tviflar icke, att, om hennes store stiftare i dag kunde låta sin stämma höras ur grifthvalfvet i koret, der han slumrar den sekelgamla sömnen, han då skulle stadfästa detta mitt omdöme.

Öfvertygad härom, lyckönskar jag derför i dubbelt mått hans Svenska Akademi till dagens stora högtid. Måtte de män, — måtte de ännu ofödde aderton, hvilka vid det andra århundradets slut skola föra hennes runor, kunna blicka tillbaka

på ett lyckosamt och ärorikt tidskifte! Men framför allt, måtte till dem då lyssna ett godt Svenskt folk, som icke vanslägtats, icke förgätit sina höga anor! Ja, ett folk,

Som än med eld i håg och hand om stål
Kan fädrens ärfda jord och frihet börda,
Som oförfalskadt talar deras mål
Och lärt att deras tro och dygder vörda!

Hans Maj:t föreslog derpå en skål »för Svenska Akademien på dess hedersdag».

Denna skål blef af Akademiens direktör herr SUNDBERG vid festmåltidens slut besvarad med följande ord:

Nådigste Konung!

Svenska Akademien känner sig djupt tacksam för den ynnest, Eders Majestät i dag behagat visa henne, icke blott genom närvaron vid förmiddagens fest, utan äfven genom rikssalens upplåtelse och ej minst genom de lika uppmuntrande som minnesvärda ord, hvilka denna stund blifvit till henne ställda. Allt har utgjort en på samma gång storartad och för henne dyrbar påminnelse om invigningsfesten för hundrade år sedan. Det var

då konung Gustaf den tredjes öfverlägsna personliga egenskaper och högsinnade intresse, som öfver det *nybildade* samfundet utbredde den förnämsta glansen; det är *nu* konung Oscar den andre, som med en fullkomligt likartad trollmagt för det *sekelgamla* samfundet åstadkommit enahanda verkan. Jemförelsen är osökt och derföre utan tvifvel af mången i tysthet redan gjord. Ja — egendomligt *var* det i sanning, att, när denna Akademi fick af sin stiftare det välbekanta valspråket »snille och smak» och af honom ålades att sörja för modersmålets renhet samt genom tal och sång upprätthålla de fosterländska minnenas ära, han sjelf var både valspråkets yppersta personifikation och det mest lysande föredömet i den verksamhet, han af andra fordrade; egendomligt *är* det i sanning ock, att hundrade år senare hos hans efterträdare på tronen och beskyddaren af hans verk nästan drag för drag återfinna hans bild. Eders Majestät skall säkert icke misstycka, att jag här vågar framdraga denna jemförelse, ty hela den nämnda företeelsen är verkligen allt för underbar och för Akademien derjemte allt för kär att endast i en tyst hågkomst bevaras. Det har derföre äfven för *henne* varit en synnerlig glädje att kunna offentligen på dagens jubelmedalj anbringa tillsammans bilderna af just de två konun-

gar, som under den förflutna tiden i alla afseenden stått henne närmast. Så vill hon ock under kommande dagar sammanställa dem i sina fortlefvande minnen; nästa sekelfest skall derom bära vittnesbörd.

Måtte — för att slutligen anknyta framtidsönskningarna till Eders Majestäts nyss uttalade ord — Sveriges barder, dess sångare och vältalare, hädanefter såsom hittills, städse vara välkomna gäster i Sveriges konungaborg! Måtte särskildt den Akademi, som blifvit förordnad till deras målsman och bär det Svenska hedersnamnet, hädanefter såsom hittills få städse åtnjuta de Svenske konungarnes nådiga hägn!

Det är med sådana önskningar och med viss förhoppning om Eders Majestäts egen fortfarande bevågenhet, Akademien nu tillåter sig att i underdånig vördnad, varm erkänsla och innerlig tillgifvenhet föreslå en skål för sin höge beskyddare.

Svenska Akademiens täflingsämnen

för år 1886.

Afhandlingar i vittra ämnen.

1) Hvilka äro hufvudkaraktererna af det Homeriska epos? Hvilka voro de förnämsta anledningarna till dess uppkomst och utbildning? Och huru vida eller under hvilken förändrad form kan det gifvas ett modernt epos?

2) Om skiljaktigheten mellan den antika klassiciteten och den moderna, sådan den skapats af Fransmän, Italienare och deras efterföljare.

3) Om romanens estetiska värde och betydelse.

4) Om skådespelens olika verkan på bildningen och tänkesätten hos de gamle och de nyare.

5) Hvari bör orsaken sökas, att Spaniorer och Engelsmän företrädesvis skapat en egen dramatisk litteratur, under det andra nationer tagit till mönster dels de gamle, dels den Spanska och Engelska dramen?

6) Om folkvisans uppkomst, väsen och förhållande till konstpoesien.

7) Om den olika karakteren af äldre och nyare tiders politiska vältalighet, jemte en utveckling af de grunder, ur hvilka åtskilnaden mellan den förra och den senare måste härledas.

8) Jemförelse mellan de gamles och de nyares förnämste häfdatecknare, i anseende till förtjenster och brister.

9) Finnas, särskildt med afseende på uppfattningen af naturen, några större skiljaktigheter mellan den klassiskt-antika vitterheten och den nyare? Och hvilka äro i sådant fall de hufvudsakliga olikheterna?

10) Lemnar Akademien de täflande frihet att välja något estetiskt eller litterärhistoriskt ämne.

I språkforskningen

utfäster Akademien ett särskildt pris af 1,000 kronor för besvarandet af frågan:

Hvilka äro hufvud-epokerna af det Svenska språkets utbildning, och hvad har det vunnit eller förlorat vid de åtskilliga förändringar det undergått?

För öfrigt lemnas frihet i val af något språkvetenskapligt ämne inom modersmålets tidigare eller senare skiften.

För den historiska framställningen.

Ur fäderneslandets häfder.

1) Om anledningarna till riksföreståndarskapets uppkomst i Sverige, beskaffenheten och gränserna af denna magt, samt det inflytande, som de tre Sturarnes utöfning deraf egde på fäderneslandets öden.

2) Teckning af konung Gustaf I:s senaste regeringsår, hans personliga egenskaper och karakteren af hans 39-åriga regering.

3) Stridigheterna mellan konung Gustaf I:s söner och sonsöner om de furstliga rättigheterna.

4) Om beskaffenheten och syftningen af de hemliga underhandlingar, som efter konung Gustaf II Adolfs död egde rum mellan Axel Oxenstjerna och Wallenstein.

5) Jemförelse mellan Sveriges ställning vid Gustaf II Adolfs död 1632 och Carl Gustafs död 1660, med en öfversigt tillika af rikets yttre och inre tillstånd år 1644, då Kristina, och 1672, då Carl XI emottog riksstyrelsen ur förmyndare-regeringens händer.

6) Framställning af de följder och den inflytelse, Sveriges deltagande i 30-åriga kriget haft, så väl i hänseende till rikets yttre och inre politiska förhållanden, som äfven i afseende på nationalkarakteren, den allmänna bildningen, lefnadssättet, sederna, språket.

7) Om den verkan, som den efter Carl XII:s död vidtagna förändring i rikets styrelseform haft på Svenska folkets tänkesätt, bildning och seder.

Ur allmänna historien.

1) Om den verkan, som de gamles kämpaspel (de Olympiska, Pythiska, Istmiska, Nemeiska) utöfvat på nationalandan och sederna.

2) Om kristendomens inflytande, såsom verldshändelse, på samhällsförfattningar, vetenskaper och konster.

3) Om det inflytande, som Polens egenskap af valrike egt på dess öden.

4) Hvilka voro orsakerna till Preussiska konungadömets hastiga skapelse? Och i hvad mån var minskandet af Sveriges och Polens magt för det samma nödvändigt?

För öfrigt lemnas fritt val af ämne i den historiska stilen. Med det förbehåll, att ämnet icke får vara närmare vår tid, än år 1818, beror det af de täflande att ur Sveriges eller andra länders historia välja någon icke allt för vidsträckt tidrymd, eller någon märklig händelse, tjenlig för en utförligare berättelse, eller ock en målning af flera namnkunniga personer i något visst tidehvarf. Akademien önskar likväl helst, att ämnet väljes ur fäderneslandets häfder.

Utan att i allmänhet för behandlingen uppställa någon fordran af ett vältaligt skrifsätt, när icke ämnet dertill särskildt föranleder, kan Akademien likväl icke undgå att göra afseende på framställningens förtjenst och språkets vård.

I skaldekonsten

lemnar Akademien fritt val af ämne.

För Zibetska priset:

Sång till upplifvande af något bland fäderneslandets stora minnen.

Akademiens stora pris är, likasom det Zibetska priset, hennes belöningsmedalj af 400 kronors värde. För en afhandling, förtjent af belöning, och som anses hafva kräft en längre fortsatt betraktelse och en allvarligare undersökning, vill Akademien fördubbla detta pris, för att medelst förhöjande af dess yttre värde kunna erkänna äfven det i skriften ådagalagda forskningsnit och i större mån godtgöra den uppoffring af tid och möda, som derpå blifvit använd. Om täflingsskrift, utan att anses böra med Akademiens stora pris belönas, likväl synes förtjena en större utmärkelse än ett omnämnande å Akademiens högtidsdag, vill hon tilldela författaren sin mindre skådepenning i guld.

Skrifterna böra före den 8 nästkommande september insändas till Akademiens sekreterare och böra vara försedda med valspråk och mamnsedel, hvilken senare jemväl, i stället för namn, kan innehålla ett tänkespråk. Jemte det Akademien förbehåller sig att för framtiden förvara de skrifter, som till hennes täflingar insändas, får Akademien till de täflandes kännedom meddela, att, för den händelse någon till Akademien inlemnad skrift skulle före högtidsdagen och utan Akademiens vetskap offentliggöras, samma skrift anses hafva utgått från de täflandes antal.

REGISTER

ÖFVER

SVENSKA AKADEMIENS HANDLINGAR

FRÅN 1786 TILL 1795, DELARNE 1—5,

OCH

FRÅN 1796, DELARNE 1—62.

Förteckning på författare, hvilkas skrifter antingen i Handlingarna äro införda eller af Akademien blifvit belönade. De inom parentes inneslutna skrifterna äro icke i Handlingarna upptagna.

	Del från år 1786.	Del från år 1796.	Sida.
ADLERBETH, G. G. Inträdestal (5 apr. 1786)	1.	—	61.
Tal vid Akademiens sammankomst den 23 november 1799	—	2.	195.
Svar till friherre C. Fleming på hans inträdestal	—	2.	237.
ADLERSPARRE, C. A. (Kärleken i döden) 1834	—	15.	449.
(Byrons monolog) 1836	—	17.	393.
(Hämnden, eller bröllopet i Schweiz) 1839	—	20.	33.
(Idealet) 1842	—	22.	5.
(Rafael Sanzio) 1843	—	22.	117.
AFZELIUS, A. A. (Lidandets väkter) 1844	—	22.	308.
AFZELIUS, J. A. (Sång i anledning af H. K. H. arffursten Carl Ludvig Eugènes födelse) 1826	—	12.	135.
AGARDH, C. A. Åreminne öfver C. v. Linné d. ä. (1821)	—	10.	47.
Inträdestal (22 aug. 1834) öfver grefve C. Fleming	—	15.	307.
Tal på högtidsdagen 1840	—	20.	265.
Svar till A. Fryxell på hans inträdestal	—	21.	75.
ANDERSON, A. Inträdestal (20 dec. 1875) öfver C. G. Strandberg	—	51.	15.
Tal på högtidsdagen 1876	—	52.	3.
Svar till grefve C. Snoilsky på hans inträdestal	—	52.	57.
Skaldestycken	—	60.	287.
ANDERSSON, J. (Sång på Carlsdagen) 1820	—	9.	232.
ARMFELT, G. M. Inträdestal (13 maj 1786)	1.	—	85.
Svar till C. G. Leopold på hans inträdestal	1.	—	186.
— till A. N. Clewberg	1.	—	225.
ASPELIN, D. Sång öfver Sveriges och Norges förening (1815)	—	7.	271.
(Grafven) 1816	—	8.	111.
(Sång öfver Carl Johans uppstigande på Svenska tronen) 1818	—	8.	322.
ATTERBOM, P. D. A. Inträdestal (29 maj 1840) öfver P. H. Ling	—	20.	81.
Tal på högtidsdagen 1845	—	22.	355.
Minne af Olof Rudbeck den äldre	—	23.	311.
— af Samuel Columbus	—	24.	257.
— af Carl Michael Bellman	—	25.	89.

AXELSON, J. E. M. (Saimi) 1851	—	26.	90.
(Nödens barn) 1852	—	26.	221.
BECKER, C. von (Vid Carl Johan Adlercreutz' graf. Skaldestycke) 1815	—	7.	328.
(Välgörandet. Skaldestycke) 1816	—	8.	111.
Sång till Gustaf III:s åra (1817)	—	8.	275.
(Sinnesstyrkan) 1819	—	9.	136.
(Sång i anledning af konung Carl XIII:s ärestods aftäckande) 1822	—	10.	306.
BERGMAN, C. J. (Bröllopet på Arolsen, en scen ur Johan Banérs lefnad) 1839	—	20.	33.
(Haralds graf) 1841	—	21.	384.
BERGSTRÖM, F. F. T. (Erotiska distiker) 1846	—	23.	17.
BERZELIUS, J. Inträdestal (20 dec. 1837) öfver C. v. Rosenstein	—	19.	6.
BESKOW, B. v. Sveriges anor. Skaldestycke (1824)	—	11.	207.
Inträdestal (1 nov. 1828) öfver grefve G. F. Wirsén	—	13.	1.
Berättelse afgifven vid Akademiens femtiårsfest, den 5 apr. 1836	—	16.	131.
Tal på högtidsdagen 1839	—	20.	1.
Dansk sångartack, öfvers. från Oehlenschläger	—	22.	9.
Minne af Gustaf Fredrik v. Rosen	—	25.	397.
— af Samuel Åkerhjelm	—	26.	93.
Tal på högtidsdagen 1853	—	27.	3.
Svar till frih. L. Manderström på hans inträdestal	—	27.	49.
Minne af Lars Nilsson Kagg	—	27.	179.
Om Svenska Akademiens ordboksarbete	—	27.	203.
Minne af Fabian Wrede	—	28.	101.
— af Bengt Erland Fogelberg	—	28.	195.
— af Urban Hjärne	—	29.	93.
— af Johan Gyllenstjerna	—	30.	81.
Om själens helsa	—	30.	193.
Tal på högtidsdagen 1858	—	31.	3.
Svar till grefve H. Hamilton på hans inträdestal	—	31.	52.
Minne af Emanuel Svedenborg	—	31.	61.
Om förflutna tiders Svenska ordboksföretag	—	31.	227.
Minne af Torbern Bergman	—	32.	23.
Om Gustaf III såsom konung och menniska. Första afdelningen	—	32.	71.
Andra afdelningen	—	34.	—
Tredje afdelningen	—	37.	—
Fjerde afdelningen	—	42.	—
Femte afdelningen (fragment)	—	44.	165.
Minne af Carl Bernhard Wadström	—	33.	185.
— af Carl Gustaf af Leopold	—	35.	31.
— af Carl Christofer Gjörwell	—	36.	81.
— af Carl Gustaf Tessin	—	38.	15.
— af Sven Lagerberg	—	39.	63.
Carl den tolfte i Alt-Ranstadt. En tidsbild	—	40.	15.
Frih. Georg Henrik v. Görtz, statsman och statsoffer. Teckning	—	43.	185.

Om den estetiska betydelsen af Thorilds strid emot Kellgren och Leopold	—	48.	175.
BEXELL, C. E. (Ansgarius. Prisskrift i vältaligheten) 1814	—	7.	95.
BJERKÉN, C. G. af (Åreminne öfver Sten Sture den äldre) 1799	—	2.	247.
BJURSTEN, H. (Minnen från Gripsholm) 1855	—	28.	193.
(En natt på Vettern) 1858	—	31.	59.
(Smärre dikter af Schiller. — Gustaf Vasa i Dalarne. — Napoleon-Prometheus) 1862	—	36.	79.
BJÖRCK, E. D. Naturbilder, skaldestycken (1860)	—	33.	149.
BJÖRCK SVENSSON, S. (Om ålderdomen) 1802	—	3.	96.
BLOM, I. R. Skaldebref till dem som söka ett odödligt namn (1792)	4.	—	223.
Skaldestycke om religionens nödvändighet för samhällens bestånd (1794)	5.	—	241.
Inträdestal (25 nov. 1797) öfver E. Schröderheim	—	2.	1.
Tal på högtidsdagen 1803	—	3.	149.
Historisk och kritisk afhandling om Svenska vitterheten före von Dalins tid	—	4.	151.
Svar till J. A. Lindblom på hans inträdestal	—	5.	202.
BOTIN, A. af Inträdestal (5 apr. 1786)	1.	—	65.
BOVALLIUS, R. M. Berättelse om riksdagen 1713—1714 (1844)	—	22.	211.
BRANDT, K. H. (Öfversättning af Sofokles' *Antigone*) 1864	—	39.	61.
BRAUNERHJELM, A. (Kåre. Skådespel) 1879	—	56.	226.
BRINKMAN, C. G. v. Snillets verld. Skaldestycke. (1821)	—	10.	111.
(Diktens öar) 1826	—	12.	136.
Inträdestal (3 nov. 1828) öfver J. A. Tingstadius	—	13.	81.
Tal på högtidsdagen 1828	—	13.	181.
BURE, J. G. (Upphofvet till menniskoslägtets sanna upplysning) 1801	—	3.	24.
BURMAN, F. Lefvernesbeskrifningar öfver rikskansleren grefve Axel Oxenstjerna och kardinalen De Richelieu (1791)	4.	—	9.
BÖRJESSON, J. Inträdestal (19 mars 1861) öfver friherre C. G. v. Brinkman	—	33.	73.
BÖTTIGER, C. W. (Gustaf Adolf vid Lützen. Skaldestycke) 1833	—	15.	227.
Mötet på Odins hög. Skaldestycke (1834)	—	15.	423.
Sång öfver Carl XIV Johan (1845)	—	22.	363.
Inträdestal (18 dec. 1847) öfver E. Tegnér	—	23.	229.
Tal på högtidsdagen 1851	—	26.	3.
Svar till C. A. Hagberg på hans inträdestal	—	26.	165.
Tal på högtidsdagen 1855	—	28.	183.
Sång öfver Anna Maria Lenngren (1859)	—	32.	13.
Svar till F. F. Carlson på hans inträdestal	—	33.	69.
— till J. Börjesson	—	33.	103.

Om Dantes lif och skrifter (1865)	—	39.	153.
Minne af Samuel Ödmann	—	43.	91.
Bernhard von Beskow. Minnessång (1868)	—	44.	13.
Minne af Johan Henrik Kellgren	—	45.	107.
— af Erik Johan Stagnelius	—	47.	61.
Tal på högtidsdagen 1873	—	49.	3.
Till enkedrottning Josefina d. 13 juni 1873. Skaldestycke	—	49.	221.
Aurora-förbundet i Upsala. Litteraturhistorisk skildring (1873)	—	49.	227.
Dantes Commedia divina. Öfverblick (1874)	—	50.	227.
Minne af Nils von Rosenstein	—	52.	67.
Bidrag till kännedomen om Leopolds tidigaste skaldeförsök (1878)	—	53.	179.
CARLSON, F. F. Inträdestal (19 mars 1861) öfver C. A. Agardh	—	33.	1.
Tal på högtidsdagen 1861	—	35.	3.
Minne af Gustaf Otto Stenbock	—	48.	19.
Tal på högtidsdagen 1878	—	54.	3.
Svar till C. G. Malmström på hans inträdestal	—	54.	43.
— till T. Wisén	—	54.	126.
Carl den tolftes tåg mot Ryssland	—	61.	319.
CASSTRÖM, S. N. (Åreminne öfver Lennart Torstenson) 1786	1.	—	282.
Försynen. Ode (1787)	2.	—	203.
CEDERSTRÖM, R. (Sång öfver Johan Gabriel Oxenstjerna) 1844	—	22.	308.
(Om lärodikten) 1847	—	23.	306.
CELSIUS, O. Inträdestal (27 maj 1786)	1.	—	123.
CHORÆUS, M. (Poem till teaterns sånggudinnor) 1799	—	2.	248.
Ehrensvärd. Skaldesång (1802)	—	3.	111.
CLEWBERG, se Edelcrantz.			
DAHLGREN, F. A. (Sappho på Leukas) 1841	—	21.	384.
Inträdestal (20 dec. 1871) öfver A. A. Grafström	—	47.	9.
DE GEER, L. Inträdestal (20 dec. 1862) öfver A. M. Strinnholm	—	36.	5.
Tal på högtidsdagen 1865	—	40.	3.
— på högtidsdagen 1874	—	50.	3.
Svar till A. N. Sundberg på hans inträdestal	—	50.	89.
Minne af Anders Johan von Höpken	—	57.	243.
EDELCRANTZ, A. N. Inträdestal (2 dec. 1786) öfver grefve C. F. Scheffer	1.	—	189.
Svar till J. A. Tingstadius på hans inträdestal	5.	—	306.
— till A. G. Silverstolpe	5.	—	353.
Tal på högtidsdagen 1796	—	2.	V.
— på högtidsdagen 1815	—	7.	133.
EKMARCK, L. A. (Freden) 1847	—	23.	307.
ENBERG, L. M. Åreminne öfver Johan Banér (1814)	—	7.	51.
Afhandling om sambandet emellan en rätt smak och en rätt förståndsodling m. m. (1815)	—	7.	283.

Åreminne öfver Magnus Stenbock (1817)	—	8.	197.
Inträdestal (21 febr. 1825) öfver N. v. Rosenstein	—	11.	271.
Tal på högtidsdagen 1838	—	19.	139.
Svar till A. M. Strinnholm på hans inträdestal	—	19.	285.
ENEROTH, P. O. (Hake sjökonung) 1846	—	23.	16.
(Dikter) 1858	—	31.	59.
ESSÉN, L. (Sigurd Olofsson. Dram) 1869	—	45.	103.
EURENIUS, J. L. (Aminta, ett herdedrama af Torquato Tasso, öfvers.) 1873	—	49.	15.
EVERS, E. (Gustaf Banér. Skådespel) 1881	—	57.	238.
FAHLCRANTZ, C. E. Inträdestal (15 jan. 1844) öfver C. P. Hagberg	—	22.	92.
Tal på högtidsdagen 1848	—	24.	171.
— på högtidsdagen 1852	—	26.	171.
Svar till H. Reuterdahl på hans inträdestal	—	26.	214.
Minne af Jesper Svedberg	—	26.	223.
FERSEN, F. A. v. Inträdestal (5 apr. 1786)	1.	—	55.
FLEMING, C. A. Inträdestal (23 nov. 1799) öfver J. Stenhammar	—	2.	212.
Tal på högtidsdagen 1802	—	3.	53.
— på högtidsdagen 1806	—	4.	115.
Svar till C. B. Rutström på hans inträdestal	—	7.	36.
Tal på högtidsdagen 1818	—	8.	317.
Svar till grefve A. G. Mörner på hans inträdestal	—	9.	39.
FORSSELL, H. L. Inträdestal (20 dec. 1881) öfver A. Fryxell	—	57.	195.
Minne af Erik Benzelius den yngre	—	58.	113.
FRANZÉN, F. M. Sång öfver grefve Gustaf Filip Creutz (1797)	—	2.	41.
Inträdestal (27 nov. 1811) öfver grefve G. F. Gyllenborg	—	6.	29.
Minne af Johan Nilsson Liljehöök	—	6.	315.
— af Johan Skytte	—	6.	353.
— af Nils Rosén von Rosenstein	—	7.	99.
— af Johan Tobias Sergel	—	7.	331.
— af Jakob Gyllenborg	—	8.	113.
— af Fredrik Henrik af Chapman	—	8.	285.
— af fru Anna Maria Lenngren	—	8.	325.
— af Jakob Bagge	—	9.	139.
— af Matthias Björnklou	—	9.	235.
— af Carl Magnus Stuart	—	10.	137.
— af Andreas Rydelius	—	10.	309.
— af Magnus Gabriel De la Gardie	—	11.	29.
Skaldestycke vid tillträdandet af sekreterarebefattningen i Akademien (1824)	—	11.	152.
Minne af Jonas Alströmer	—	11.	243.
— af Schering Rosenhane	—	11.	343.
Tal vid Akademiens sammankomst 29 nov. 1826	—	12.	27.
Svar till J. D. Valerius på hans inträdestal	—	12.	113.
Minne af Arvid Wittenberg	—	12.	139.

Minne af Carl Wilhelm Scheele	—	12.	533.
— af Clas Rålamb	—	13.	197.
— af Louis De Geer	—	13.	301.
— af Erik Lindskjöld	—	14.	311.
— af Gustaf von Psilander	—	15.	17.
— af Johannes Rudbeckius	—	15.	63.
Afhandling om det nationliga och fosterländska i Svenska vitterheten under Gustaf III:s tidehvarf	—	15.	231.
Minne af Carl August Ehrensvärd	—	15.	253.
— af Per Abraham Örnsköld	—	15.	471.
— af Gustaf Filip Creutz	—	16.	67.
Gustaf III med de förste Aderton af Svenska Akademien. Samtal i odödligheten den 5 april 1836. Skaldestycke	—	16.	229.
Minne af Nils Brahe	—	17.	397.
— af Johan Stjernhöök	—	19.	33.
— af Bengt Lidner	—	19.	289.
— af Henrik Gabriel Porthan	—	20.	41.
— af Gustaf Bonde	—	20.	299.
— af Carl Gustaf Wrangel	—	21.	387.
— af Laurentius Petri Nericius	—	22.	13.
— af Carl Rudenschöld	—	22.	121.
— af Per Wilhelm Wargentin	—	22.	313.
FRIES, E. M. Inträdestal (2 dec. 1847) öfver E. G. Geijer	—	23.	173.
Tal på högtidsdagen 1849	—	25.	1.
Improviseradt föredrag vid samma tillfälle	—	25.	44.
FRYXELL, A. Karakteristik af tiden och de utmärkta handlande personerna i Sverige från år 1592 till 1600 (1830)	—	14.	155.
Inträdestal (23 maj 1841) öfver J. O. Wallin	—	21.	1.
Åreminne öfver Erik Dahlberg (1848)	—	24.	183.
FRYXELL, O. (De bergtagne) 1832	—	15.	59.
Slaget vid Brunkeberg (1834)	—	15.	369.
(Bråvalla slag) 1845	—	22.	382.
GEIJER, E. G. Åreminne öfver Sten Sture d. ä. (1803)	—	3.	151.
Svar på frågan: Hvilka fördelar kunna vid menniskors moraliska uppfostran dragas af deras inbillningsgåfva? (1810)	—	5.	263.
Inträdestal (25 jan. 1826) öfver friherre M. Ramel	—	12.	1.
Svar till P. H. Ling på hans inträdestal	—	16.	51.
Teckning af Sveriges tillstånd och af de förnämsta handlande personerna under tiden från konung Carl XII:s död till konung Gustaf III:s anträde af regeringen	—	18.	—
Tal på högtidsdagen 1837	—	19.	1.
Svar till friherre J. Berzelius på hans inträdestal	—	19.	26.
— till C. F. af Wingård	—	19.	134.
Tal på högtidsdagen 1842	—	22.	1.
— på högtidsdagen 1844	—	22.	199.
Minne af Otto Wilhelm Königsmark	—	22.	387.

Tal på högtidsdagen 1846	—	23.	1.
Åreminne öfver Georg Stjernhjelm (1840)	—	23.	151.
GENBERG, P. Inträdestal (5 juni 1872) öfver H. Reuterdahl	—	47.	211.
GRAFSTRÖM, A. A. Sång i anledning af kronprinsens och kronprinsessans förmälning (1825)	—	11.	327.
Inträdestal (26 maj 1840) öfver grefve A. G. Mörner	—	20.	215.
Svar till B. E. Malmström på hans inträdestal	—	25.	375.
Tal på högtidsdagen 1850	—	25.	387.
GRAFSTRÖM, T. F. (Frans Michael Franzén. Elegier) 1848	—	24.	180.
(Sångens framtid) 1852	—	26.	220.
Fjell-Lappen. Skaldestycke (1860)	—	33.	119.
GRANBERG, P. A. (Åreminne öfver Sten Sture d. äldre) 1799	—	2.	247.
(Åreminne öfver den samme) 1803	—	3.	200.
Jorund. Lyrisk tragedi (1812)	—	6.	265.
(Framtiden. Skaldestycke) 1813*	—	6.	350.
(Odödligheten, efter Delille) 1814	—	7.	96.
GRANGREN, J. P. (Framtiden. Skaldestycke) 1800	—	3.	6.
(Samhälls-förbindelserna. Skaldestycke) 1807	—	5.	7.
GRAVANDER, L. F. Imitationer efter Ovidius (1810)	—	5.	347.
(Skaldedikter) 1811	—	6.	169.
(Landtmannens lycksalighet) 1811	—	6.	169.
(Vishetens källa) 1812	—	6.	312.
GRUBBE, S. Inträdestal (20 nov. 1830) öfver C. G. af Leopold	—	14.	1.
Tal på högtidsdagen 1834	—	15.	357.
En blick på utvecklingen af de filosofiska undersökningarna om det sköna och konsten under det senast förflutna halfva århundradet (1836)	—	16.	203.
Tal på högtidsdagen 1843	—	22.	83.
Svar till C. E. Fahlcrantz på hans inträdestal	—	22.	113.
— till C. W. Böttiger	—	23.	288.
Tal på högtidsdagen 1847	—	23.	297.
GRÖNLUND, J. U. (Lapska minnen) 1847	—	23.	307.
GUSTAF III. Bref om Akademiens inrättande	1.	—	5.
Tal vid Akademiens instiftelse	1.	—	10.
Akademiens stadgar	1.	—	20.
Åreminne öfver Lennart Torstenson (1786)	1.	—	245.
GYLDENSTOLPE, N. Ph. Inträdestal (11 dec. 1789) öfver grefve A. J. von Höpken	3.	—	3.
GYLLENBORG, G. F. Inträdestal (5 apr. 1786)	1.	—	71.
Ett stycke ur poemet Tåget öfver Bält	1.	—	295.
Tal på högtidsdagen 1792	4.	—	219.

* I Handl. uppgifves, genom tryckfel, Per *Olof* Granberg såsom detta skaldestyckes förf., hvilket föranledt, att i Hammarskölds *Svenska Vitterh.* (2 uppl.) en särskild förf. med sådant namn blifvit införd. Akademiens prot. 16 dec. 1813 utvisar, att stycket är författadt af Per *Adolf* Granberg.

GÖRANSSON, Z. (Öfversättningar från Latinske skalder) 1847	—	23.	307.
HAGBERG, C. A. (Öfversättning af episoden om Olindo och Sophronia i Tassos *Befriade Jerusalem*) 1831	—	15.	14.
Sång i anledning af minnesfesten den 6 november 1832 (1834)	—	15.	451.
(Åreminne öfver Georg Stjernhjelm) 1839	—	20.	33.
Inträdestal (18 maj 1852) öfver A. C. af Kullberg	—	26.	133.
HAGBERG, C. P. Åreminne öfver Axel Oxenstjerna (1808)	—	5.	65.
Inträdestal (29 okt. 1821) öfver friherre A. N. Edelcrantz	—	10.	1.
Svar till grefve A. F. Skjöldebrand på hans inträdestal	—	10.	205.
Tal på högtidsdagen 1822	—	10.	211.
HAMILTON, H. L. H. Inträdestal (24 jan. 1859) öfver friherre C. D. Skogman	—	31.	9.
Tal på högtidsdagen 1860	—	33.	109.
— på högtidsdagen 1869	—	45.	3.
Yttrande i anledning af C. G. Strandbergs inträdestal	—	45.	97.
Minne af Carl Gustaf Rehnsköld	—	53.	23.
— af Jakob De la Gardie	—	56.	229.
HERMANSSON, M. v. Inträdestal (5 apr. 1786)	1.	—	53.
HERTZMAN, J. A. (Om rätta sättet att skrifva historien) 1800	—	3.	5.
(Teckning af Venetianska republikens handelsvälde m. m.) 1824	—	11.	204.
HILDEBRAND, B. E. Inträdestal (20 dec. 1866) öfver L. M. Enberg	—	41.	111.
Tal på högtidsdagen 1872	—	48.	3.
HILDEBRANDSSON, H. (Svar på frågan: Är icke känslan af det sköna till sin grund religiös? m. m.) 1851	—	26.	8.
HOLLANDER, S. A. (Första bönhörelsen) 1846	—	23.	17.
HOLLANDER, S. H. (Gustaf Vasa. Skaldestycke) 1840	—	20.	290.
HOLMSTRÖM, C. F. A. (Amor och Psyche) 1849	—	25.	73.
(Sång öfver Anna Maria Lenngren) 1856	—	29.	90.
HWASSER, I. Inträdestal (20 dec. 1854) öfver S. Grubbe	—	28.	7.
Tal på högtidsdagen 1856	—	29.	3.
Svar till J. H. Thomander på hans inträdestal	—	29.	227.
HÖPKEN, A. J. v. Tal till konung Gustaf den tredje vid Akademiens instiftelse	1.	—	41.
Inträdestal (5 apr. 1786)	1.	—	45.
HÖRNER, J. H. (Drottning Kristinas första natt i Rom) 1846	—	23.	17.

INGELMAN, G. G. Gustaf II Adolf. Sång (1836)	—	17.	377.
(Årets tider. Skaldestycke) 1836	—	17.	391.
JOLIN, J. C. (Fjellbruden) 1845	—	22.	383.
JÄRTA, C. Th. Försök att utreda orsakerna till drottning Kristinas afsägelse af Svenska kronan (1824)	—	11.	159.
Åreminne öfver konungarne Gustaf II Adolf och Carl X Gustaf (1836)	—	17.	173.
JÄRTA, H. Inträdestal (29 nov. 1826) öfver friherre G. G. Adlerbeth	—	12.	33.
Minne af Gustaf Cronhjelm	—	23.	21.
KELLGREN, J. H. Inträdestal (5 apr. 1786)	1.	—	47.
Svar till friherre G. M. Armfelt på hans inträdestal	1.	—	93.
Svar till C. G. Nordin	1.	—	115.
— till O. Celsius	1.	—	134.
— till J. Wingård	1.	—	156.
Tal på högtidsdagen 1786	1.	—	231.
Svar till J. Murberg på hans inträdestal	2.	—	25.
— till N. L. Sjöberg	2.	—	47.
KJELLANDER, B. (Öfversättningar från Horatius) 1804	—	4.	6.
KNÖS, T. Ragnar Lodbrok. Skaldestycke (1851)	—	26.	11.
(Smärre skaldestycken) 1851	—	26.	89.
(Pagen. Smärre skaldestycken) 1868	—	44.	23.
KRÆMER, R. von (Nordens natur) 1850	—	25.	393.
KULLBERG, A. C. af (Poem till teaterns sånggudinnor) 1799	—	2.	247.
(En blick öfver menskligheten missöden) 1800	—	3.	5.
Ålderdomen. Skaldestycke (1802)	—	3.	97.
Den husliga sällheten. Skaldestycke (1805)	—	4.	85.
Inträdestal (15 nov. 1817) öfver A. G. Silverstolpe	—	8.	131.
Tal på högtidsdagen 1817	—	8.	193.
Svar till E. Tegnér på hans inträdestal	—	9.	113.
Tal på högtidsdagen 1819	—	9.	121.
Svar till C. v. Rosenstein på hans inträdestal	—	9.	217.
— till C. P. Hagberg	—	10.	34.
Tal på högtidsdagen 1821	—	10.	43.
KULLBERG, C. A. (Qvinnans skapelse) 1847	—	23.	307.
(Sonnetter till Julia) 1848	—	24.	179.
Armidas ö. Episod ur Tassos *Befriade Jerusalem*. Öfversättning (1857)	—	30.	11.
Inträdestal (29 maj 1866) öfver B. E. Malmström	—	41.	61.
KULLBERG, K. A. (Sång öfver Leopold) 1830	—	14.	306.
LAGERBJELKE, G. Inträdestal (25 sept. 1819) öfver friherre C. B. Zibet	—	9.	119.
Tal på högtidsdagen 1820	—	9.	227.
— på högtidsdagen 1823	—	11.	3.
— till Lars Hjortsberg vid samma tillfälle	—	11.	23.

Svar till grefve G. F. Wirsén på hans inträdestal	—	12.	205.
Tal på högtidsdagen 1830	—	14.	139.
— på högtidsdagen 1832	—	15.	47.
LAGERLÖF, E. (Theokritos' *Idyller*, öfvers.) 1883	—	60.	25.
LAGUS, G. (Riddar Uno och hans söner) 1864	—	39.	62.
LEFFLER, E. D. Åreminne öfver Jakob Pontusson De la Gardie (1794)	5.	—	145.
LEHNBERG, M. Åreminne öfver Birger Jarl (1787)	2.	—	103.
Åreminne öfver Carl Carlsson Gyllenhjelm (1788)	2.	—	243.
Inträdestal (17 mars 1790) öfver grefve M. v. Hermansson	3.	—	93.
Tal på högtidsdagen 1805	—	4.	47.
LEOPOLD, C. G. af Inträdestal (21 juni 1786)	1.	—	161.
Tal vid sammankomsten den 10 dec. 1790	3.	—	137.
Svar till C. B. Zibet på hans inträdestal	3.	—	167.
Tal på högtidsdagen 1790	3.	—	177.
— vid sammankomsten den 26 jan. 1791	4.	—	3.
Afhandling om Svenska stafsättet	—	1.	—
Tal på högtidsdagen 1797	—	2.	39.
Svar till J. Stenhammar på hans inträdestal	—	2.	155.
Det slutande århundradet. Skaldesång (1799)	—	2.	202.
Sång öfver aftäckningen af konung Carl XIII:s bildstod (1823)	—	11.	13.
Undersökning om grunderna till Svenska stafsättet	—	17.	1.
LEVIN, C. H. (Om sambandet emellan den estetiska känslan och den religiösa) 1849	—	25.	50.
LIDFORSS, E. A. (*Flickan från Andros* af Terentius, öfvers.) 1871	—	47.	57.
LILJA, N. (Menniskans åldrar) 1836	—	17.	393.
LINDBLAD, E. W. Sång öfver Anna Maria Lenngren (1860)	—	33.	135.
LINDBLOM, J. A. Inträdestal (8 juli 1809) öfver M. Lehnberg	—	5.	153.
Tal på högtidsdagen 1809	—	5.	223.
— på högtidsdagen 1816	—	8.	3.
LINDEBERG, A. (Drottning Blanca, tragedi) 1817	—	8.	271.
Mina drömmar. Skaldestycke (1819)	—	9.	125.
(Ideer om förståndets och fantasiens förhållande till hvarandra i skaldekonsten) 1820	—	9.	231.
(Lifvet. Skaldestycke) 1827	—	12.	530.
LINDEBLAD, A. (Främlingen) 1831	—	15.	13.
(Missionären) 1838	—	19.	288*b*.
(Fosterländska sånger) 1842	—	22.	5.
Vid Tegnérs död. Skaldestycke (1846)	—	23.	7.
LINDFORS, A. O. (En sommarsaga från Vermland) 1874	—	50.	94.
LING, P. H. Inträdestal (27 juni 1835) öfver grefve A. F. Skjöldebrand	—	16.	1.

LJUNGGREN, G. Jemförelse emellan Ehrensvärd och Winckelmann såsom konstfilosofer (1856)	—	29.	15.
Inträdestal (29 maj 1866) öfver J. H. Thomander	—	41.	1.
Minne af Jakob Frese	—	41.	271.
Tal på högtidsdagen 1867	—	43.	3.
Svar till G. Wennerberg på hans inträdestal	—	43.	83.
Om Ehrensvärds konstfilosofiska ståndpunkt	—	46.	375.
Svar till P. Genberg på hans inträdestal	—	47.	297.
Minne af Erik Sjöberg (Vitalis)	—	50.	97.
Om Tegnérs Frithiofs Saga. Förra afdelningen	—	52.	275.
— — — — Senare afdelningen	—	53.	211.
Tal på högtidsdagen 1877	—	53.	3.
Svar till V. Rydberg på hans inträdestal	—	53.	173.
Tal på högtidsdagen 1882	—	58.	3.
Svar till E. H. V. Tegnér på hans inträdestal	—	58.	83.
LUNDGREN, J. E. (Öfversättning af Goethes *Herman och Dorothea*) 1845	—	22.	383.
MALMSTRÖM, B. E. Angelika, elegier (1840)	—	20.	277.
Inträdestal (18 dec. 1850) öfver F. M. Franzén	—	25.	297.
Tal på högtidsdagen 1857	—	30.	3.
Tal på högtidsdagen 1862	—	36.	3.
Svar till friherre L. De Geer på hans inträdestal	—	36.	21.
Svar till C. W. A. Strandberg	—	36.	76.
Tal på högtidsdagen 1864	—	39.	3.
Svar till W. E. Svedelius på hans inträdestal	—	39.	54.
MALMSTRÖM, C. G. Inträdestal (20 dec. 1878) öfver H. M. Melin	—	54.	9.
Tal på högtidsdagen 1880	—	57.	3.
Minne af Jakob Albrecht von Lantingshausen	—	62.	85.
MALMSTRÖM, K. R. (Elden. Skaldestycke) 1871	—	47.	57.
MANDERSTRÖM, L. Inträdestal (20 dec. 1853) öfver J. D. Valerius	—	27.	11.
Tal på högtidsdagen 1859	—	32.	3.
— på högtidsdagen 1868	—	44.	3.
MANKELL, A. (Afhandling om medeltidens andeliga skådespel i kyrkan och på teatern) 1854	—	28.	98.
MELIN, H. M. Inträdestal (20 dec. 1866) öfver J. Börjesson	—	41.	151.
MELLIN, G. H. (Erik den fjortonde och hans son. Monologer) 1828	—	13.	192.
(Gyrith) 1833	—	15.	228.
(Slafven) 1840	—	20.	291.
MODIN, C. V. (Diktförsök) 1874	—	50.	93.
MURBERG, J. Inträdestal (13 maj 1787)	2.	—	3.
MÖRNER, A. G. Svar på frågan: Hvilka äro medlen att hos ett folk väcka och underhålla patriotism och en rätt nationlig anda? (1812)	—	6.	199.
Inträdestal (2 mars 1819) öfver J. Wingård	—	9.	1.
Tal på högtidsdagen 1824	—	11.	149.
Svar till L. M. Enberg på hans inträdestal	—	11.	312.
Tal på högtidsdagen 1825	—	11.	323.

Svar till E. G. Geijer på hans inträdestal	—	12.	21.
Tal på högtidsdagen 1831	—	15.	7.
NERVANDER, J. J. (Minnessång i Israel) 1832	—	15.	58.
NICANDER, K. A. (Fosterlandskänslan) 1825	—	11.	339.
Tassos död (1826)	—	12.	123.
(Månskensnatten vid Albano) 1831	—	15.	13.
NORDFORSS, C. G. Sång öfver grefve Baltzar Horn (1789)	3.	—	51.
Sång öfver Sveriges kronprins Carl August (1810)	—	6.	127.
Viljan. Moralisk afhandling (1822)	—	10.	215.
(Sång öfver nationens stora högtid) 1825	—	11.	340.
NORDIN, C. G. Inträdestal (13 maj 1786)	1.	—	99.
Minne af Erik Dahlberg	1.	—	301.
— af Clas Christersson Horn	2.	—	215.
— af Petter Julius Coyet	2.	—	327.
— af Nils Göransson Stjernsköld	3.	—	65.
— af Rutger von Ascheberg	3.	—	431.
— af Georg Stjernhjelm	4.	—	197.
— af Simon Grundel Helmfelt	4.	—	255.
— af Haquin Spegel	4.	—	311.
— af Samuel Klingenstjerna	5.	—	257.
— af Nicodemus Tessin	—	2.	61.
— af Olof von Dalin	—	2.	171.
— af Adam Ludvig Lewenhaupt	—	2.	251.
— af Erik Hansson Soop	—	3.	7.
— af Clas Fleming	—	3.	29.
— af Anders Celsius	—	3.	127.
— af Gustaf Horn	—	3.	249.
— af Hans Wachtmeister	—	4.	9.
— af Henrik Wrede	—	4.	99.
— af Christofer Polhem	—	4.	121.
— af Hans Christofer von Königsmark	—	5.	9.
— af David Klöker von Ehrenstrahl	—	5.	133.
— af Per Brahe den yngre	—	5.	229.
— af Bengt Oxenstjerna	—	5.	359.
— af Johan Ihre	—	6.	171.
NYBLOM, C. R. (Arion) 1853	—	27.	175.
Inträdestal (20 dec. 1879) öfver E. M. Fries	—	56.	13.
Minne af Adolf Fredrik Lindblad	—	57.	17.
Tal på högtidsdagen 1884	—	61.	3.
NYBOM, J. (Aminas sång) 1838	—	19.	288.
(Kristliga elegier) 1845	—	22.	382.
ODHNER, C. T. Inträdestal (20 dec. 1885) öfver B. E. Hildebrand	—	62.	13.
OEHLENSCHLÄGER, A. Dansk sångartack (1842)	—	22.	9.
OSCAR FREDRIK, hertig af Östergötland, sedan kon:g OSCAR II. Ur Svenska flottans minnen. Dikter (1857)	—	30.	51.
Öfversättning af Horatii *Carmen Sæculare*	—	61.	24.

OXENSTJERNA, G. L. Lefvernesbeskrifningar öfver grefve Magnus Stenbock och hertigen af Villars (1790)	3.	—	179.
OXENSTJERNA, J. G. Inträdestal (5 apr. 1786)..	1.	—	58.
Tal på högtidsdagen 1793	4.	—	289.
Åreminne öfver konung Gustaf III (1794)	5.	—	5.
Tal på högtidsdagen 1800	—	3.	3.
Svar till A. C. af Kullberg på hans inträdestal	—	8.	183.
PALIN, N. G. (Ode öfver Gustaf II Adolfs anträde till regeringen) 1786	1.	—	294.
PETERSON, P. J. (Sapphos klagan) 1843	—	22.	118.
PONTIN, M. C. (Åreminne öfver Erik Dahlberg) 1845	—	22.	382.
RAMEL, M. Inträdestal (30 apr. 1802)	—	3.	271.
REGNÉR, G. Gustaf Vasa till Hemming Gadd. Heroid (1788)	2.	—	313.
(Skaldebref till dem som söka ett odödligt namn) 1790	3.	—	178.
Svar på frågan: Om ålderdomen är, efter naturens inrättning, ett tillstånd af förlorad sällhet, eller blott ett tillstånd af ombytta föremål derför? (1802)	—	3.	57.
REUTERDAHL, H. Inträdestal (20 dec. 1852) öfver C. F. af Wingård	—	26.	179.
Tal på högtidsdagen 1854	—	28.	3.
Svar till I. Hwasser på hans inträdestal	—	28.	91.
ROOS, W. (Runo-sångarens död) 1846	—	23.	17.
ROSENSTEIN, C. v. Inträdestal (10 apr. 1820) öfver J. A. Lindblom	—	9.	179.
ROSENSTEIN, N. v. Inträdestal (5 apr. 1786), och svar till de ledamöter, som på samma gång togo sitt inträde	1.	—	75.
Tal på högtidsdagen 1786	1.	—	233.
— till konung Gustaf III i anledning af åreminnet öfver Lennart Torstenson	1.	—	324.
Anmärkningar om vitterhet och smak	2.	—	55.
Tal på högtidsdagen 1794	5.	—	143.
— på högtidsdagen 1808	—	5.	43.
— på högtidsdagen 1810	—	5.	259.
Svar till J. O. Wallin på hans inträdestal	—	6.	23.
— till friherre G. af Wetterstedt	—	6.	120.
Tal på högtidsdagen 1811	—	6.	151.
RUDA, E. W. (Aristomenes på Rhodus) 1832	—	15.	58.
RUDERS, C. E. (Slutet af konung Albrechts regering) 1826	—	12.	121.
RUNEBERG, J. L. (Grafven i Perrho) 1831	—	15.	13.
RUTSTRÖM, C. B. Fabeln om Phaëton, efter Ovidius (1803)	—	3.	225.
Inträdestal (2 dec. 1813) öfver C. G. Nordin...	—	7.	1.
RYDBERG, V. Inträdestal (22 maj 1878) öfver C. W. A. Strandberg	—	53.	125.

Tal på högtidsdagen 1879	—	56.	3.
Svar till C. R. Nyblom på hans inträdestal...	—	56.	66.
— till C. D. af Wirsén	—	56.	222.
RYDQVIST, J. E. Framfarna dagars vittra idrotter i jemförelse med samtidens (1827)	—	12.	289.
Inträdestal (20 dec. 1849) öfver friherre J. Berzelius	—	25.	9.
Ljus och irrsken i språkets verld. Afhandling	—	39.	105.
Svenska Akademiens ordbok, historiskt och kritiskt betraktad (1869)	—	45.	249.
SANDER, N. F. Den fallande stjernan. Sånger till Selma (1853)	—	27.	61.
SANNDAHL, G. (Sång öfver Lennart Torstenson) 1842	—	22.	5.
SCHANTZ, G. v. (Åreminne öfver Sten Sture den äldre) 1799	—	2.	247.
(Om vältaligheten) 1800	—	3.	5.
(Tal af Gustaf Vasa) 1809	—	5.	226.
(Jemförelse emellan konungarne Gustaf I och Gustaf II Adolf) 1828	—	13.	191.
SCHARTAU, I. E. (Medborgaren) 1811	—	6.	169.
SCHERINI, P. H. Augusti tidehvarf. Skaldestycke (1849)	—	25.	51.
SCHRÖDERHEIM, E. Inträdestal (5 apr. 1786)...	1.	—	68.
Svar till grefve N. Ph. Gyldenstolpe på hans inträdestal	3.	—	41.
Tal på högtidsdagen 1789	3.	—	49.
Svar till M. Lehnberg på hans inträdestal	3.	—	129.
SCHYBERG, S. G. Åreminne öfver Bengt Oxenstjerna (1827)	—	12.	215*b*.
SELAHN, A. (Euripides' skådespel, öfvers. 1:a delen)	—	43.	89.
SILVERSTOLPE, A. G. Åreminne öfver Birger Jarl (1787)	2.	—	173.
Åreminne öfver Sten Sture den yngre (1791)	4.	—	145.
Skaldebref till dem som söka ett odödligt namn (1792)	4.	—	239.
Inträdestal (4 mars 1795) öfver grefve F. A. v. Fersen	5.	—	317.
Svar till I. R. Blom på hans inträdestal	—	2.	31.
Afhandling om vitterhetens inflytelse på allmänna förståndsodlingen och sederna	—	2.	275.
Svar till F. M. Franzén på hans inträdestal...	—	6.	91.
Tal på högtidsdagen 1814	—	7.	45.
SILVERSTOLPE, G. L. (Segerkronan) 1839	—	20.	33.
(Sadis syn) 1841	—	21.	384.
SJÖBERG, N. L. Gustaf II Adolfs anträde till regeringen. Ode (1786)	1.	—	283.
Inträdestal (13 maj 1787)	2.	—	30.
Tal på högtidsdagen 1787	2.	—	53.

Tal på högtidsdagen 1788	2.	—	241.
— på högtidsdagen 1807	—	5.	3.
SKJÖLDEBRAND, A. F. Inträdestal (21 okt 1822) öfver N. L. Sjöberg	—	10.	171.
SKOGMAN, C. D. Inträdestal (20 dec. 1848) öfver H. Järta	—	24.	131.
SNOILSKY, C. J. G. Inträdestal (20 dec. 1876) öfver P. Genberg	—	52.	13.
Hvita Frun. Dikt	—	61.	303.
En afton hos Fru Lenngren. Dikt	—	62.	255.
SNOILSKY, G. (Öfversättning af Boileau's *Art Poétique*) 1815	—	7.	280.
SPARRE, G. G. S. (Sång öfver Frans Michael Franzén) 1872	—	48.	15.
STAGNELIUS, E. J. (Sång till qvinnorna i Norden) 1818	—	8.	322.
STENHAMMAR, J. Sång öfver Baltzar Horn (1789)	3.	—	461.
Sång öfver segern vid Svensksund (1793)	4.	—	293.
Skaldestycke om religionens nödvändighet för samhällens bestånd (1794)	5.	—	221.
Inträdestal (14 mars 1798) öfver J. H. Kellgren	—	2.	83.
STENHAMMAR, M. (Öfversättning ur Virgilius) 1806	—	4.	118.
(Öfversättning af Boileau's *Art Poétique*) 1808	—	5.	130.
STJERNSTOLPE, J. M. (Öfversättningar från Horatius) 1813	—	6.	350.
STRANDBERG, C. G. (Efterbildningar från Horatius) 1849	—	25.	73.
Esaias Tegnér. Minnesruna (1853)	—	27.	163.
(Birger Jarl. Skaldestycke) 1854	—	28.	98.
(Sång i anledning af Berzelii minnesstod) 1855	—	28.	193.
Efterbildningar från Anakreon (1861)	—	35.	11.
Inträdestal (20 dec. 1869) öfver friherre B. v. Beskow	—	45.	9.
Tal på högtidsdagen 1870	—	46.	3.
Svenska Akademiens underd. utlåtande i fråga om statsanslaget till befordran af Akademiens ordboksarbete	—	48.	491.
STRANDBERG, C. W. A. Inträdestal (20 dec. 1862) öfver I. Hwasser	—	36.	25.
Tal på högtidsdagen 1863	—	38.	3.
Svar till G. Ljunggren på hans inträdestal	—	41.	53.
— till C. A. Kullberg	—	41.	99.
STRINNHOLM, A. M. Inträdestal (20 dec. 1838) öfver grefve G. af Wetterstedt	—	19.	144.
STRÖMBERG, T. (Invalidens saga) 1851	—	26.	89.
(Holofzin. Skaldestycke) 1856	—	29.	90.
STURTZENBECKER, O. P. (Veidi Alf) 1832	—	15.	59.
SUNDBERG, A. N. Inträdestal (20 dec. 1874) öfver grefve L. Manderström	—	50.	11.

Tal på högtidsdagen 1875	—	51.	3.
Svar till A. Anderson på hans inträdestal	—	51.	53.
Tal på högtidsdagen 1885	—	62.	3.
Svar till C. T. Odhner på hans inträdestal	—	62.	78.
Tal vid Akademiens hundraårsfest (1886)	—	62.	219.
SVEDELIUS, W. E. Försök till en historisk framställning af de orsaker, hvilka under konung Carl XI:s regering föranledde statsskickets förändring (1841)	—	21.	89.
Inträdestal (20 dec. 1864) öfver C. A. Hagberg	—	39.	9.
Minne af Johan Upmarck-Rosenadler	—	40.	511.
Tal på högtidsdagen 1866	—	41.	107.
Svar till B. E. Hildebrand på hans inträdestal	—	41.	147.
Yttrande i anledning af H. M. Melins inträdestal	—	41.	177.
Föredrag till firande af Birger Jarls och Stockholms grundläggnings sexhundraåriga minne (1866)	—	41.	181.
Minne af Carl Piper	—	44.	25.
— af Erik Larsson Sparre	—	46.	19.
— af Olaus Petri	—	49.	19.
— af grefve Svante Sture	—	51.	59.
— af Arvid Bernhard Horn	—	54.	131.
— af Georg Carl von Döbeln	—	60.	27.
SÅVE, C. (Vikingens drapa) 1842	—	22.	6.
SÅVE, H. F. A. (*Foglarne*, lustspel af Aristofanes, öfvers.) 1868	—	44.	23.
SÖDERWALL, K. F. (Hufvud-epokerna af det Svenska språkets utbildning) 1868	—	44.	23.
TAMMELIN, P. O. W. (Sång öfver Frans Michael Franzén) 1872	—	48.	16.
TEGNÉR, E. Svea (1811)	—	6.	155.
Inträdestal (22 juni 1819) öfver grefve J. G. Oxenstjerna	—	9.	47.
Svar till C. A. Agardh på hans inträdestal	—	15.	346.
Sång den 5 april 1836	—	16.	241.
Minnessång öfver J. O. Wallin (1839)	—	20.	6.
Svar till P. D. A. Atterbom på hans inträdestal	—	20.	203.
— till A. A. Grafström	—	20.	259.
TEGNÉR, E. H. V. Inträdestal (20 dec. 1882)	—	58.	13.
THEORELL, J. P. De två Rosornas strid om Engelska kronan (1816)	—	8.	7.
(Longobardiska rikets fall) 1818	—	8.	321.
THOMANDER, J. H. Inträdestal (29 maj 1857) öfver P. D. A. Atterbom	—	29.	171.
TINGSTADIUS, J. A. Inträdestal (12 febr. 1795) öfver O. Celsius	5.	—	277.
TOLLIN, I. (Maria Eleonora. Skaldestycke) 1839	—	20.	33.
TRANÉR, J. (Öfversättning af fabeln om Ceyx och Halcyone i Ovidii *Metamorfoser*) 1805	—	4.	96.
(Öfversättning af fabeln om Orpheus och Eurydice dersammastädes) 1806	—	4.	119.

(Öfversättning af fabeln om Deukalion och Pyrrha dersammastädes) 1807	—	5.	7.
TÖRNEBLADH, H. R. (Afhandling om orsakerna till den Romerska republikens fall) 1857	—	30.	78.
(*Medea*, tragedi af Seneca, öfversättning) 1876	—	52.	65.
UTTERSTRÖM, O. Ph. (Carl XII. Skaldestycke) 1817	—	8.	271.
VALERIUS, J. D. (Sanningen) 1800	—	3.	5.
Tålamodet. Ode (1803)	—	3.	201.
(Den allmänna kärleken) 1804	—	4.	6.
(Mannastyrkan) 1807	—	5.	7.
Massilias belägring. Öfversättning från Lucani *Pharsalia* (1824)	—	11.	227.
Inträdestal (29 nov. 1826) öfver C. B. Rutström	—	12.	99.
Tal på högtidsdagen 1836	—	17.	169.
Svar till C. D. Skogman på hans inträdestal	—	24.	165.
Minnesord öfver Carl Michael Bellman (1849)	—	25.	77.
VARMAN, S. N. (Åran. Ode) 1787	2.	—	212.
VIRGIN, A. G. (Hoppets engel) 1849	—	25.	73.
WAHLGREN, E. (Fosterlandskänslan) 1801	—	3.	26.
WAHLIN, O. F. (Bröllopet på Gulleråsen) 1835	—	16.	63.
WALLIN, J. (Åreminne öfver Johan Banér) 1813		6.	349.
Det första korstågets historia (1815)	—	7.	137.
WALLIN, J. O. Öfversättningar från Horatius (1803)	—	3.	211.
Uppfostraren. Lärodikt (1805)	—	4.	53.
(Öfversättningar från Horatius) 1805	—	4.	96.
(Öfversättning af episoden om Camilla i Virgilii *Eneid*) 1805	—	4.	96.
(Öfversättning från Virgilius) 1807	—	5.	7.
Gustaf den tredje. Sång (1808)	—	5.	47.
Inträdestal (29 maj 1811) öfver grefve N. Ph. Gyldenstolpe	—	6.	1.
Tal på högtidsdagen 1813	—	6.	345.
— på högtidsdagen 1827	—	12.	219.
Svar till B. von Beskow på hans inträdestal	—	13.	73.
— till C. G. von Brinkman	—	13.	170.
Tal på högtidsdagen 1835	—	16.	55.
— vid Akademiens femtiårsfest (1836)	—	16.	125.
Dödens engel. Religiöst poem	—	20.	13.
WALLIN, J. P. (Visby fall. Dikt) 1871	—	47.	58.
(Mor och son) 1875	—	51.	57.
(Carl den tolfte. Dikt) 1882	—	58.	110.
WALLMARK, P. A. (Handen. Skaldestycke) 1804	—	4.	6.
Sång till Finska arméns ära (1809)	—	5.	209.
WARBURG, K. J. Olof Dalin; hans lif och gerning (1882)	—	58.	108.
	—	59.	—
WENNERBERG, G. Inträdestal (20 dec. 1867) öfver C. E. Fahlcrantz	—	43.	11.
Tal på högtidsdagen 1871	—	47.	3.
Svar till F. A. Dahlgren på hans inträdestal	—	47.	55.

WENSTRÖM, C. E. (Luthers prestvigning) 1837...	—	19.	29.
WETTERBERGH, J. (Menniskan, skaldebref af Pope, öfversättning) 1814	—	7.	96.
WETTERSTEDT, G. af Inträdestal (16 dec. 1811) öfver J. Murberg	—	6.	97.
Tal på högtidsdagen 1812	—	6.	195.
Svar till friherre G. Lagerbjelke på hans inträdestal	—	9.	XXVIII.
Tal på högtidsdagen 1826	—	12.	119.
— på högtidsdagen 1829	—	13.	287.
Svar till S. Grubbe på hans inträdestal	—	14.	129.
Tal på högtidsdagen 1833	—	15.	223.
WIJKANDER, O. (En konung! Skådespel) 1869 ...	—	45.	102.
WINBOM, J. A. (Arabernas utvandring till Spanien) 1818	—	8.	321.
WINGÅRD, C. F. af Inträdestal (31 maj 1838) öfver grefve G. Lagerbjelke	—	19.	77.
Tal på högtidsdagen 1841	—	21.	83.
Svar till E. Fries på hans inträdestal	—	23.	225.
WINGÅRD, J. Inträdestal (27 maj 1786)	1.	—	141.
WIRSÉN, C. D. af Inträdestal (20 dec. 1879) öfver C. W. Böttiger	—	56.	71.
Tal på högtidsdagen 1881	—	57.	187.
Svar till H. L. Forssell på hans inträdestal...	—	57.	239.
Sång öfver Esaias Tegnér	—	58.	87.
Till konung Oscar II och drottning Sophia vid deras silfverbröllopsfest den 6 juni 1882. Skaldestycke	—	58.	477.
Minne af Johan Gabriel Oxenstjerna	—	61.	31.
Sång vid Akademiens hundraårsfest	—	62.	267.
WIRSÉN, G. F. Inträdestal (26 mars 1827) öfver I. R. Blom	—	12.	157.
WISÉN, T. Inträdestal (20 dec. 1878) öfver J. E. Rydqvist	—	54.	47.
Tal på högtidsdagen 1883	—	60.	3.
ZIBET, C. B. Inträdestal (10 dec. 1790) öfver A. af Botin	3.	—	144.
Tal på högtidsdagen 1791	4.	—	143.
— på högtidsdagen 1799	—	2.	245.
— på högtidsdagen 1801	—	3.	23.
Svar till friherre M. Ramel på hans inträdestal	—	3.	289.
Tal på högtidsdagen 1804	—	4.	3.
ZIEDNER, M. W. (Jemförelse emellan Thebanske fältherren Epaminondas och konung Gustaf II Adolf) 1847	—	23.	306.
ÖDMANN, E. S. (Historia om det första korståget) 1813	—	6.	350.
(Försök öfver Islamismen) 1816	—	8.	110.
ÖLANDER, A. H. (Herjulf) 1862	—	36.	79.
ÖMAN, V. E. (Öfvers. af Euripides' *Medea*) 1859	—	32.	10.

Det af professorn vid Lunds universitet Johan Lundblad stiftade pris hafva följande författare erhållit:

År 1789. Hofpredikanten Magnus Lehnberg.
— 1790. Kaptenen Johan Magnus Lannerstjerna.
— 1791. Hofsekreteraren Carl Michael Bellman.
— 1792. Professorn Johan Adam Tingstadius.
— 1793. Notarien Isak Reinhold Blom.
— 1794. Docenten Frans Michael Franzén.
— 1795. Notarien Isak Reinhold Blom.
— 1797. Studeranden Gustaf Winberg.
— 1798. Docenten Benjamin Carl Henrik Höijer.
— 1799. Stabsadjutanten friherre Bengt Erland Sparre.
— 1800. Docenten Anders Carlsson Kullberg.
— 1801. Docenten Michael Choræus.
— 1802. Protokollssekreteraren Gustaf Regnér.
— 1803. v. Notarien Emanuel Wahlgren.
— 1804. Med. Doktorn Carl Birger Rutström.
— 1805. Amanuensen Per Adam Wallmark.
— 1806. Kopisten David Krutmeijer.
— 1807. Hofpredikanten Carl Petter Hagberg.
— 1808. Presidentssekreteraren Johan David Valerius.
— 1809. Protokollssekreteraren Johan Erik Remmer.
— 1810. Rektorn Gustaf Abraham Silverstolpe.
— 1811. Konrektorn Carl Ulrik Broocman.
— 1812. Sekreteraren Per Adolf Granberg.
— 1813. Bergmästaren Gustaf Broling.
— 1814. Skolläraren Samuel Johan Hedborn.
— 1815. Fäktmästaren m. m. Per Henrik Ling.
— 1816. Kommersrådet Johan Adolf Hertzman.
— 1817. Expeditionssekreteraren Jonas Magnus Stjernstolpe.
— 1818. Prosten Nils Salander.
— 1819. Sekreteraren Per Adolf Granberg.
— 1820. Med. Doktorn Göran Wahlenberg.
— 1821. Expeditionssekreteraren Johan Erik Remmer.
— 1822. Akademie-adjunkten Magnus Bruzelius.
— 1823. Professorn Johan Wilhelm Zetterstedt.
— 1824. Seminarii-prefekten Carl Georg Rogberg.
— 1825. Generalkonsuln Johan Fredrik af Lundblad.
— 1826. Kopisten Karl August Nicander.
— 1827. Professorn Samuel Grubbe.
— 1828. Amanuensen vid Kongl. Biblioteket Johan Erik Rydqvist.

År 1829. Kongl. sekreteraren Georg Gabriel Ingelman.
— 1830. Professorn Johan Henrik Schröder.
— 1831. Komministern Carl Fredrik Dahlgren.
— 1832. Missionären Petrus Læstadius.
— 1833. Lektorn Anders Abraham Grafström.
(Det Lundbladska priset upphörde med sistnämnda år.)

Det af konung Carl XIV Johan år 1835 stiftade pris har blifvit tillagdt följande författare:

År 1836. Sekreteraren Anders Magnus Strinnholm.
— 1837. Professorn Per Henrik Ling.
— 1838. Professorn Carl Johan Schlyter.
— 1839. Amanuensen vid Kongl. Biblioteket Johan Erik Rydqvist.
— 1840. Akademie-adjunkten Carl Wilhelm Böttiger.
— 1841. Kongl. hofpredikanten, kyrkoherden Arvid August Afzelius.
— 1842. Expeditionssekreteraren Johan Erik Remmer.
— 1843. Professorn Wilhelm Fredrik Palmblad.
— 1844. Professorn Henrik Reuterdahl.
— 1845. Professorn Per Daniel Amadeus Atterbom.
— 1846. Riksarkivarien Johan Jakob Nordström.
— 1847. Protokollssekreteraren Nils Arfvidsson.
— 1848. Professorn Carl August Hagberg.
— 1849. Professorn Israel Hwasser.
— 1850. Lektorn Gunnar Wennerberg.
— 1851. Herr Anders Fredrik Dalin.
— 1852. Prosten Nils Lovén.
— 1853. Kanslirådet Per Adam Wallmark.
— 1854. Docenten Anders Uppström.
— 1855. Docenten Carl Gustaf Malmström.
— 1856. Professorn Fredrik Ferdinand Carlson.
— 1857. Professorn Abraham Cronholm.
— 1858. Riksantiqvarien Bror Emil Hildebrand.
— 1859. Kontraktsprosten Gustaf Wilhelm Gumælius.
— 1860. Herr Carl Anders Kullberg.
— 1861. Herr Carl Wilhelm August Strandberg.
— 1862. Professorn Sven Nilsson.
— 1863. Domprosten Per Wieselgren.
— 1864. Bibliotekarien Carl Gustaf Styffe.
— 1865. Domprosten Hans Magnus Melin.

År 1866. Protokollssekreteraren Fredrik August Dahlgren.
— 1867. Prosten Gustaf Henrik Mellin.
— 1868. Kongl. Bibliotekarien Gustaf Edvard Klemming.
— 1869. Fältläkaren doktor Carl Anton Wetterbergh.
— 1870. Öfversten grefve Per Georg Sparre.
— 1871. Docenten Carl Pontus Wikner.
— 1872. Auditören Georg Scheutz.
— 1873. Professorn Zacharias Topelius.
— 1874. Professorn Theodor Wisén.
— 1875. Professorn Jakob Theodor Hagberg.
— 1876. Professorn Axel Nyblæus.
— 1877. Docenten Claes Annerstedt.
— 1878. Docenten Carl David af Wirsén.
— 1879. Professorn Carl Herman Sätherberg.
— 1880. Professorn Gustaf Håkan Jordan Ljunggren.
— 1881. Professorn Albert Theodor Lysander.
— 1882. Professorn Clas Teodor Odhner.
— 1883. Riksantiqvarien Hans Olof Hildebrand.
— 1884. Bibliotekarien Elof Tegnér.
— 1885. Förste amanuensen Gustaf Oscar Augustin Montelius.

Dessutom har Akademien, såsom ett tecken af sin aktning, lemnat sin *stora prismedalj* åt Kanslipresidenten frih. Fredrik von Ehrenheim (1823), Hofsekreteraren Lars Hjortsberg (1823), Professorn Per Henrik Ling (1833), Professorn frih. Jakob Berzelius (1837), Biskopen och General-superintendenten i Sachsen Johann Heinrich Bernhard Dräseke (1837), Direktören Bernhard Crusell (1838), Professorn Johan Ludvig Runeberg (1839), Konsistorialrådet i Stralsund Gottlieb Mohnike (1840), Etatsrådet Adam Oehlenschläger (1842), Mamsell Fredrika Bremer (1844), Professorn Johan Henrik Thomander (1849), Herr Adolf Fredrik Lindblad (1852), Professorn Hans Magnus Melin (1853), Prosten Johan Börjesson (1856), Fru Emilie Flygare-Carlén (1862), Prosten Arvid August Afzelius (1865), Förste hofkapellmästaren Fredrik Vilhelm Ludvig Norman (1884), Professorn Carl Johan Schlyter (1886) och Professorn Zacharias Topelius (1886); samt *den mindre skådepenningen i guld* åt Fru Julia Kristina Nyberg (1829), Mamsell Fredrika Bremer (1831), Fru Katarina Kristina Cramér (1833), Fru Ulrika Carolina Widström (1840), Läroverksadjunkten Anders Uppström (1850), Docenten Carl Säve (1854), Richard Dybeck (1856), Carl Wilhelm August Strandberg (1857), Ryttmästaren Peter von Möller (1858), Kammarjunkaren Leonard Fredrik Rääf (1859), Komministern Johan Wilhelm Beckman (1859), Med. Doktorn Carl Herman Sätherberg (1870), Kongl. Hofmålaren Egron Lundgren

(1871), Tyske litteratören frih. Otto Gottfried von Lütgendorff-Leinburg (1872), Skådespelaren vid Kongl. Teatern Edvard Mauritz Swartz (1876) och Skådespelerskan vid samma teater fru Ebba Charlotta Elisa Hwasser (1881).

Förteckning på de minnespenningar Akademien låtit pregla.

1786. Kongl. Rådet och Fältmarskalken grefve Erik Dahlberg (1: 300).
1787. Riksrådet och Amiralen frih. Clas Christersson Horn (2: 213).
1788. Kanslirådet och Ambassadören Petter Julius Coyet (2: 326).
1789. Riksrådet och Amiralen Nils Göransson Stjernsköld (3: 64).
1790. Kongl. Rådet och Fältmarskalken grefve Rutger von Ascheberg (3: 430).
1791. Krigsrådet och Preses i Antiqvitets-kollegium Georg Stjernhjelm (4: 196).
1792. Riksrådet och Fältmarskalken friherre Simon Grundel Helmfelt (4: 254).
1793. Erkebiskopen Haquin Spegel (4: 310).
1794. Statssekreteraren Samuel Klingenstjerna (5: 255).

(Under åren 1795 och 1796 var Akademiens verksamhet, på regeringens befallning, afbruten.)

1797. Riksrådet och Öfverste Marskalken grefve Nicodemus Tessin (2: 59).
1798. Hofkansleren Olof von Dalin (2: 170).
1799. Riksrådet och Fältmarskalken grefve Adam Ludvig Lewenhaupt (2: 250).
1800. Öfversten Erik Hansson Soop (3: 6).
1801. Riksrådet, Öfverståthållaren och Amiralen Clas Fleming (3: 27).
1802. Astronomie Professorn Anders Celsius (3: 124).
1803. Riksmarsken grefve Gustaf Horn (3: 248).
1804. Kongl. Rådet och General-amiralen grefve Hans Wachtmeister (4: 8).
1805. Arfherren till Wredenhoff och Nyenhoff, Henrik Wrede (4: 97).
1806. Kommersrådet Christofer Polhem (4: 120).
1807. Riksrådet och Fältmarskalken grefve Hans Christofer von Königsmark (5: 8).
1808. Hof-intendenten David Klöker von Ehrenstrahl (5: 132).
1809. Riksdrotset grefve Per Brahe den yngre (5: 228).

1810. Kongl. Rådet och Kansli-presidenten grefve Bengt Oxenstjerna (5: 358).
1811. Kanslirådet och Skytteanske Professorn Johan Ihre (6: 170).
1812. Riks-fälttygmästaren Johan Nilsson Liljehöök (6: 313).
1813. Riksrådet friherre Johan Skytte (6: 351).
1814. Arkiatern Nils Rosén von Rosenstein (7: 98).
1815. Hof-intendenten Johan Tobias Sergel (7: 330).
1816. Kongl. Rådet grefve Jakob Gyllenborg (8: 112).
1817. Vice Amiralen Fredrik Henrik af Chapman (8: 284).
1818. Fru Anna Maria Lenngren (8: 324).
1819. Amiralen Jakob Bagge (9: 138).
1820. Riksrådet Matthias Björnklou (9: 233).
1821. General-löjtnanten friherre Carl Magnus Stuart (10: 136).
1822. Biskopen Andreas Rydelius (10: 307).
1823. Riksdrotset grefve Magnus Gabriel De la Gardie (11: 28).
1824. Kommersrådet Jonas Alströmer (11: 242).
1825. Riksrådet friherre Schering Rosenhane (11: 341).
1826. Riksrådet och Fältmarskalken grefve Arvid Wittenberg (12: 138).
1827. Kemisten Carl Wilhelm Scheele (12: 532).
1828. Kongl. Rådet friherre Clas Rålamb (13: 194).
1829. Louis De Geer, herre till Finspång och Löfstad (13: 299).
1830. Kongl. Rådet grefve Erik Lindskjöld (14: 309).
1831. Amiralen och Presidenten frih. Gustaf von Psilander (15: 15).
1832. Biskopen Johannes Rudbecklus (15: 61).
1833. General-amiralen grefve Carl August Ehrensvärd (15: 252).
1834. Landshöfdingen friherre Per Abraham Örnsköld (15: 470).
1835. Riksrådet och Kansli-presidenten grefve Gustaf Filip Creutz (16: 66).
1836. Fältöfversten grefve Nils Brahe (17: 396).
1837. Hofrådet Johan Stjernhöök (19: 32).
1838. Skalden Bengt Lidner (19: 288 *g*).
1839. Kanslirådet Henrik Gabriel Porthan (20: 38).
1840. Riksrådet grefve Gustaf Bonde (20: 296).
1841. Riksamiralen grefve Carl Gustaf Wrangel (21: 386).
1842. Erkebiskopen Laurentius Petri Nericius (22: 12).
1843. Riksrådet grefve Carl Rudenschöld (22: 119).
1844. Kongl. Vetenskaps-akademiens sekreterare Per Wilhelm Wargentin (22: 310).
1845. Fältmarskalken grefve Otto Wilhelm Königsmark (22: 385).
1846. Riksrådet grefve Gustaf Cronhjelm (23: 19).
1847. Professorn Olof Rudbeck den äldre (23: 309).
1848. Skalden Samuel Columbus (24: 256).

1849. Skalden Carl Michael Bellman (25: 75).
1850. Riksrådet grefve Gustaf Fredrik von Rosen (25: 396).
1851. Riksrådet friherre Samuel Åkerhjelm (26: 91).
1852. Biskopen Jesper Svedberg (26: 222).
1853. Riksmarsken grefve Lars Nilsson Kagg (27: 178).
1854. Kongl. Rådet grefve Fabian Wrede (28: 99).
1855. Bildhuggaren Bengt Erland Fogelberg (28: 194).
1856. Landshöfdingen, Vice Presidenten och Förste Arkiatern Urban Hjärne (29: 91).
1857. Riksrådet friherre Johan Gyllenstjerna (30: 80).
1858. Assessorn i Bergs-kollegium Emanuel Svedenborg (31: 60).
1859. Professorn Torbern Bergman (32: 12).
1860. Öfverdirektören Carl Bernhard Wadström (33: 183).
1861. Statssekreteraren Carl Gustaf af Leopold (35: 30).
1862. Kongl. Bibliotekarien Carl Christofer Gjörwell (36: 80).
1863. Riksrådet grefve Carl Gustaf Tessin (38: 14).
1864. Riksrådet grefve Sven Lagerberg (39: 62).
1865. Professorn Johan Upmarck-Rosenadler (40: 510).
1866. Skalden Jakob Frese (41: 269).
1867. Professorn Samuel Ödmann (43: 90).
1868. Kongl. Rådet grefve Carl Piper (44: 24).
1869. Skalden Johan Henrik Kellgren (45: 105).
1870. Riksrådet och Rikskansleren Erik Larsson Sparre (46: 17).
1871. Skalden Erik Johan Stagnelius (47: 60).
1872. Riks-amiralen grefve Gustaf Otto Stenbock (48: 17).
1873. Kyrko-reformatorn och historieskrifvaren Olaus Petri (49: 18).
1874. Skalden Erik Sjöberg (Vitalis) (50: 96).
1875. Riksmarsken grefve Svante Sture (51: 58).
1876. Landshöfdingen Nils von Rosenstein (52: 66).
1877. Kongl. Rådet och Fältmarskalken grefve Carl Gustaf Rehnsköld (53: 21).
1878. Kansli-presidenten grefve Arvid Bernhard Horn (54: 130).
1879. Riksmarsken grefve Jakob De la Gardie (56: 227).
1880. Tonskalden Adolf Fredrik Lindblad (57: 16).
1881. Riksrådet grefve Anders Johan von Höpken (57: 240).
1882. Erkebiskopen Erik Benzelius den yngre (58: 111).
1883. General-löjtnanten frih. Georg Carl von Döbeln (60: 26).
1884. Riksmarskalken grefve Johan Gabriel Oxenstjerna (61: 30).
1885. Generalen, Öfverståthållaren frih. Jakob Albrecht von Lantingshausen (62: 84).

Svenska Akademiens ledamöter efter deras nummer inom Akademien.

N:o 1. Riksrådet grefve ANDERS JOHAN VON HÖPKEN 20 mars 1786—9 maj 1789. Landshöfdingen grefve NILS PHILIP GYLDENSTOLPE 18 juni 1789—20 febr. 1810. Erkebiskopen JOHAN OLOF WALLIN 29 mars 1810—30 juni 1839. Professorn, Prosten ANDERS FRYXELL 1 juni 1840—21 mars 1881. F. d. Statsrådet, Presidenten HANS LUDVIG FORSSELL 19 maj 1881—

N:o 2. Riksrådet grefve CARL FREDRIK SCHEFFER 20 mars—27 aug. 1786. Presidenten friherre ABRAHAM NICLAS EDELCRANTZ 19 okt. 1786—15 mars 1821. Pastor Primarius CARL PETTER HAGBERG 1 juni 1821—15 sept. 1841. Biskopen CHRISTIAN ERIK FAHLCRANTZ 5 dec. 1842—6 aug. 1866. F. d. Statsrådet, Landshöfdingen GUNNAR WENNERBERG 6 dec. 1866—

N:o 3. Biskopen OLOF CELSIUS 20 mars 1786—15 febr. 1794. Biskopen JOHAN ADAM TINGSTADIUS 12 juni 1794—10 dec. 1827. Envoyén friherre CARL GUSTAF VON BRINKMAN 11 febr. 1828—25 dec. 1847. Förre Statsministern för utrikes ärendena friherre ALBRECHT ELOF IHRE 9 juli 1849—3 nov. 1859. Kyrkoherden JOHAN BÖRJESSON 1 dec. 1859—6 maj 1866. Domprosten HANS MAGNUS MELIN 14 juni 1866—17 nov. 1877. F. d. Statsrådet, Riksarkivarien CARL GUSTAF MALMSTRÖM 21 mars 1878—

N:o 4. Kongl. Sekreteraren JOHAN HENRIK KELLGREN 20 mars 1786—20 april 1795. Lektorn JOHAN STENHAMMAR 4 febr. 1797—31 jan. 1799. Riksmarskalken grefve CLAS ADOLF FLEMING 25 april 1799—12 maj 1831. Biskopen CARL ADOLF AGARDH 18 juli 1831—28 jan. 1859. F. d. Statsrådet FREDRIK FERDINAND CARLSON 1 dec. 1859—

N:o 5. Riksrådet grefve MATTHIAS VON HERMANSSON 20 mars 1786—25 juli 1789. Biskopen MAGNUS LEHNBERG 27 aug. 1789—9 dec. 1808. Erkebiskopen JAKOB AXELSSON LINDBLOM 9 febr. 1809—15 febr. 1819. Erkebiskopen CARL VON ROSENSTEIN 1 april 1819—2 dec. 1836. Professorn friherre JAKOB BERZELIUS 18 sept. 1837—7 aug. 1848. Kongl. Bibliotekarien JOHAN ERIK RYDQVIST 6 aug. 1849—17 dec. 1877. Professorn THEODOR WISÉN 29 maj 1878—

N:o 6. Biskopen JOHAN WINGÅRD 20 mars 1786—12 jan. 1818. Statsrådet grefve ADOLF GÖRAN MÖRNER 2 apr. 1818—30 jan. 1838. Professorn, Prosten ANDERS ABRAHAM GRAFSTRÖM 10 juni 1839—24 juli 1870. Kanslirådet FREDRIK AUGUST DAHLGREN 2 mars 1871—

N:o 7. Riksrådet och Fältmarskalken grefve FREDRIK AXEL VON FERSEN 20 mars 1786—24 april 1794. Kammarherren AXEL GABRIEL SILVERSTOLPE 12 juni 1794—5 sept. 1816. Biskopen ANDERS CARLSSON AF KULLBERG 27 febr. 1817—6 maj 1851. Professorn CARL AUGUST HAGBERG 24 nov. 1851—8 jan. 1864. Professorn WILHELM ERIK SVEDELIUS 13 okt. 1864—

N:o 8. Riksmarskalken grefve JOHAN GABRIEL OXENSTJERNA 20 mars 1786—29 juli 1818. Biskopen ESAIAS TEGNÉR 5 nov. 1818—2 nov. 1846. Professorn CARL WILHELM BÖTTIGER 12 juli 1847—22 dec. 1878. Fil. Doktorn CARL DAVID AF WIRSÉN 20 mars 1879—

N:o 9. Statsrådet friherre GUDMUND GÖRAN ADLERBETH 20 mars 1786—7 okt. 1818. Landshöfdingen HANS JÄRTA 1 apr. 1819—6 apr. 1847. Presidenten friherre CARL DAVID SKOGMAN 16 aug. 1847—20 febr. 1856. Förra Statsrådet grefve HENNING LUDVIG HUGO HAMILTON 2 maj 1856—22 sept. 1881. Professorn ESAIAS HENRIK VILHELM TEGNÉR 9 mars 1882—

N:o 10. Kammarrådet ANDERS AF BOTIN 20 mars 1786—22 sept. 1790. Hofkansleren friherre CHRISTOFER BOGISLAUS ZIBET 13 nov. 1790—16 maj 1809. Statsrådet grefve GUSTAF LAGERBJELKE 17 juni 1809—24 maj 1837. Erkebiskopen CARL FREDRIK AF WINGÅRD 18 sept. 1837—19 sept. 1851. Erkebiskopen HENRIK REUTERDAHL 14 juni 1852—28 juni 1870. Förra Statsrådet, Biskopen PAUL GENBERG 2 mars 1871—29 sept. 1875. Kanslirådet grefve CARL JOHAN GUSTAF SNOILSKY 20 april 1876—

N:o 11. Landshöfdingen NILS VON ROSENSTEIN 20 mars 1786—7 aug. 1824. Professorn LARS MAGNUS ENBERG 11 okt. 1824—20 nov. 1865. Riksantiqvarien BROR EMIL HILDEBRAND 14 juni 1866—30 aug. 1884. Professorn CLAS TEODOR ODHNER 26 febr. 1885—

N:o 12. Statssekreteraren ELIS SCHRÖDERHEIM 20 mars 1786—30 aug. 1795. Justitierådet ISAK REINHOLD BLOM 11 mars

1797—6 maj 1826. Statsrådet grefve GUSTAF FREDRIK WIRSÉN 12 juni 1826—9 dec. 1827. Öfverste Kammarjunkaren friherre BERNHARD VON BESKOW 11 febr. 1828—17 okt. 1868. Justitierådet CARL GUSTAF STRANDBERG 3 juni 1869—8 febr. 1874. Professorn ANDERS ANDERSON 18 mars 1875—

N:o 13. Kanslirådet grefve GUSTAF FREDRIK GYLLENBORG 20 mars 1786—30 mars 1808. Biskopen FRANS MICHAEL FRANZÉN 5 maj 1808—14 aug. 1847. Professorn BERNHARD ELIS MALMSTRÖM 26 nov. 1849—21 juni 1865. Fil. Doktorn CARL ANDERS KULLBERG 19 okt. 1865—

N:o 14. Öfverste Kammarjunkaren friherre GUSTAF MAURITS ARMFELT 12 april 1786— (utesluten) 25 sept. 1794. Riksrådet friherre MALTE RAMEL 7 jan. 1797—31 jan. 1824. Professorn ERIK GUSTAF GEIJER 1 april 1824—23 april 1847. Professorn ELIAS MAGNUS FRIES 12 juli 1847—8 febr. 1878. Professorn CARL RUPERT NYBLOM 20 mars 1879—

N:o 15. Biskopen CARL GUSTAF NORDIN 22 apr. 1786—14 mars 1812. Medicinalrådet CARL BIRGER RUTSTRÖM 2 maj 1812—13 apr. 1826. Kanslirådet JOHAN DAVID VALERIUS 1 juni 1826—4 aug. 1852. Förre Statsministern, Presidenten grefve CHRISTOFER RUTGER LUDVIG MANDERSTRÖM 22 nov. 1852—18 aug. 1873. Erkebiskopen ANTON NICLAS SUNDBERG 5 febr. 1874—

N:o 16. Statssekreteraren CARL GUSTAF AF LEOPOLD 1 juni 1786—9 nov. 1829. Statsrådet SAMUEL GRUBBE 25 jan. 1830—6 nov. 1853. Professorn ISRAEL HWASSER 3 juli 1854—11 maj 1860. Fil. Doktorn CARL WILHELM AUGUST STRANDBERG 27 mars 1862—5 febr. 1877. Fil. Doktorn VIKTOR RYDBERG 26 apr. 1877—

N:o 17. Rektorn JOHAN MURBERG 14 apr. 1787—27 mars 1805. Öfverståthållaren friherre GUSTAF MAURITS ARMFELT (åter inkallad) 4 april 1805— (utesluten) 7 okt. 1811. Statsministern för utrikes ärendena grefve GUSTAF AF WETTERSTEDT 16 nov. 1811—15 maj 1837. Sekreteraren ANDERS MAGNUS STRINNHOLM 18 sept. 1837—17 jan. 1862. Förre Statsministern friherre LOUIS DE GEER 27 mars 1862—

N:o 18. Expeditionssekreteraren NILS LORENS SJÖBERG 14 apr. 1787—13 mars 1822. Statsrådet och Generalen grefve ANDERS FREDRIK SKJÖLDEBRAND 6 juni 1822—23 aug. 1834. Pro-